

Gabriel
Liiceanu

Dragul meu turnător

HUMANITAS

Gabriel Liiceanu (n. 1942) este una dintre figurile marcante ale Școlii de la Păltiniș; personalitate civică și academică, filozof, eseist și scriitor. *Jurnalul de la Păltiniș* este un bestseller al anilor '80, mijlocind pentru public întâlnirea cu modelul cultural construit de Noica. Din aceeași perioadă datează traducerile din Platon și primele traduceri din Heidegger, la a cărui cunoaștere în România va contribui esențial. *Apel către lichele* devine un manifest al conștiinței civice românești. După 1990, seria volumelor de filozofie inițiată de *Tragicul* continuă cu *Cearta cu filozofia* și *Despre limită*. În seria *Despre minciună*, *Despre ură*, *Despre seducție*, filozofia se deschide spre un discurs mai eseistic și implicat în viața cetății. *Ușa interzisă*, *Declarație de iubire*, *Scrisori către fiul meu* și *Întâlnire cu un necunoscut* îl impun ca pe unul dintre cei mai importanți și citați autori de „literatură personală” din România.

Gabriel
Liiceanu

Dragul
meu
turnător

 HUMANITAS
BUCUREȘTI

Redactor: Oana Bârna
Coperta: Mihail Coșulețu
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: Ioana Vilcu
DTP: Radu Dobreci, Dan Duțgheru

Tipărit la Monitorul Oficial R.A.

© HUMANITAS, 2013

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

LIICEANU, GABRIEL

Dragul meu turnător / Gabriel Liiceanu. ~ București: Humanitas, 2013

ISBN 978-973-50-4186-1

821.135.1-94

327.84(498)(0:82-94)

EDITURA HUMANITAS

Piața Presei Libere 1, 013701 București, România

tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51

www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro

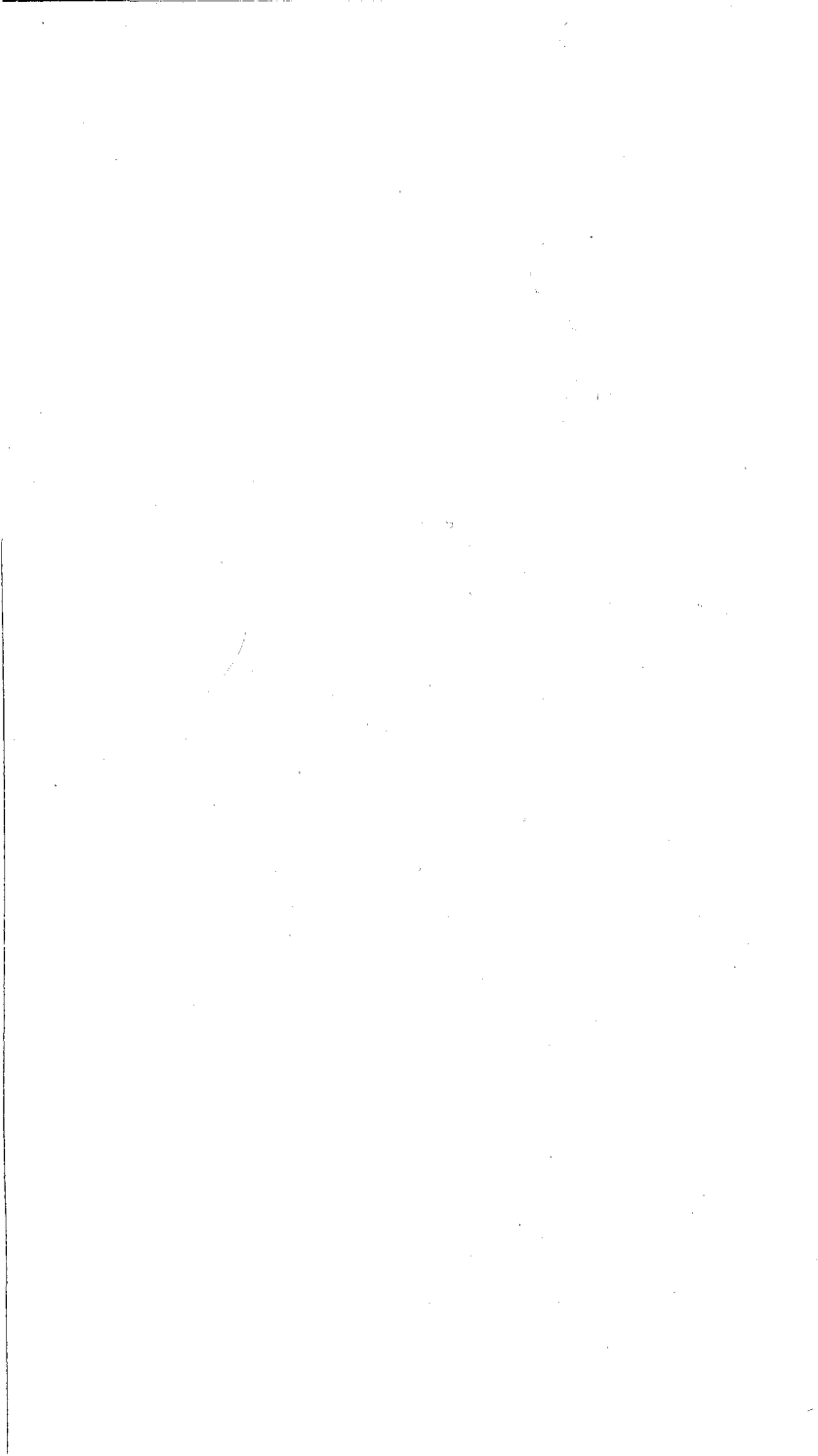
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro

Comenzi telefonice: 0372.743.382; 0723.684.194

*Dacă n-ai o inimă care poate suferi
împreună cu altul, nu ești o ființă umană;
dacă n-ai o inimă care poate resimți
rușinea, nu ești o ființă umană;
dacă n-ai o inimă care poate deosebi
adevărul de fals, nu ești o ființă umană.*

Mencius

gânditor chinez din secolul IV a.Chr.

Ca și în cazul altor cărți pe care le-am scris, nu aș putea preciza cărui gen îi aparține aceasta. Formal vorbind, avem de-a face cu o suită de epistole. Dar ce se ascunde în spatele acestor scrisori adresate unui personaj real? Un eseu? O povestire? Un document? Un fragment memorialistic? O ficțiune?

Tot ce pot spune e că am scris paginile care urmează fără patimă și fără rânchiună, din simpla nevoie de a înțelege geneza și fiziologia unei ticăloșii istorice. Dar poate, mai ales, din dorința de a ține trează uimirea în fața misterului răului care însoțește natura umană.

Cum a început totul

Puțină istorie – „Evenimentele“ din decembrie 1989 și noua editură de științe umaniste – Un redactor-șef cu poza lui Ceaușescu pe birou – Reeducare în spirit liberal: turnătorul meu devine acționar la editura pe care o conduc – Mă hotărâsc să-i scriu o lungă scrisoare informatorului „Cristian“

În ziua aceea telefonul a sunat lung la secretariatul editurii. Secretara, care tocmai umplea două cești de cafea din cafetiera pusă pe pervazul ferestrei cu priveliște spre soclul unde fusese cândva statuia lui Lenin, a trebuit să traverseze camera și să ocolească biroul.

— Humanitas! a răspuns, mulțumită că ajunsese la telefon la timp.

Un domn, acționar la „S.C. Humanitas S.A.“, voia să-și vândă acțiunile. Cum trebuia să procedeze? Secretara mi-a transmis după o vreme mesajul.

Telefonul primit la editură m-a trezit dintr-o torpoare în care mă complăceam de câțiva ani buni. Mai precis, din 2006, de când avusesem prima oară în față propriul meu „dosar de urmărire informativă“, deschis în 1971 și depozitat vreme de peste trei decenii în Arhivele Securității. Și atunci aflasem. Dumnezeuule! mi-am zis. Au trecut peste două decenii de când cel mai activ, după cum rezulta din Dosar, dintre turnătorii mei din anii '70 devenise, în 1991, acționar la Humanitas. La societatea comercială care luase naștere la inițiativa mea! Cum se ajunsese aici?

*
* *

Trecuseră cinci săptămâni de la „evenimentele“ din decembrie 1989, cărora – trebuie să recunoaştem lucrul ăsta – românii n-au reuşit nici până astăzi să le dea o încadrare convenabilă istoric. Revoluţie? Lovitură de stat? Un brânci dat de Gorbaciov istoriei noastre? „Agenţiile străine“? Oricum, dacă vrei să te asiguri că nu greşeşti, prudent este să te refugiezi, când vorbeşti de zilele acelea de sfârşit de '89, în termenul vag de „evenimente“. „Evenimentele“ sunt acele lucruri importante şi total neprevăzute care, odată cu trecerea timpului şi în funcţie de grupul sau persoanele care le explică, primesc o previzibilitate pe care cu toţii şi-o asumă. Mă rog, important e că Ceauşescu ieşise din scenă şi, dacă tot se vorbea de o „revoluţie“, trebuia să se vadă acum limpede că la vârf exista voinţa de a primeni totul: televiziunea, numele străzilor, conducerea instituţiilor publice... Şi, nu în ultimul rând, Editura Politică.

Instituţia asta fusese înfiinţată în 1948 ca o copie la scară a Editurii Politizdat de la Moscova. Depindea direct de Secţia ideologică a Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român, ea însăşi avea statut de secţie a Comitetului Central, iar directorul ei era, de preferinţă, membru în Comitetul Central. Primul director a fost, în 1948, ilegalistul venit din URSS, fost voluntar în Spania, Grigore Naum, devenit general de Securitate; a urmat Barbu Zaharescu, economistul *en titre* al PMR. Nu întâmplător conducerea i-a fost încredinţată apoi, vreme de trei decenii, lui Valter Roman, şi el ilegalist cu vechime în partid şi veteran al brigăzilor comuniste din Războiul Civil din Spania, fost director al postului de radio

al Cominternului în limba română, care deținuse funcția de șef al Direcției Educative a Armatei și pe aceea de ministru al telecomunicațiilor, om de încredere atât al lui Dej, cât și al lui Ceaușescu. La fel ca Academia „Ștefan Gheorghiu“, ziarul *Scânteia* și revista *Lupta de clasă*, rebotezată în anii '70 *Era socialistă*, Editura Politică era un templu al ideologiei comuniste. Însăși Ana Pauker, „deviaționista“ debarcată în 1952, a lucrat pentru această instituție până la moarte, sub anonim, la traducerea „clasicilor“ marxism-leninismului.*

Când a trebuit să mă instalez în cabinetul lui Valter Roman, preluat apoi, după moartea acestuia, în 1984, de Dumitru Ghișe, șeful Secției ideologice a Comitetului Central, și când am dat cu ochii de biroul de stejar masiv, cu picioarele sculptate în stilul kitsch stalinist al anilor '50, și de jețul impunător din piele de Cordoba confiscat de Gospodăria de Partid din cine știe ce conac devalizat, m-am grăbit să ocup, nu fără un sentiment de teamă superstițioasă, un loc anodin la o lungă masă de „ședințe de lucru“, instalată în colțul opus biroului.

Principala menire a Editurii Politice era publicarea „documentelor de partid“ și a discursurilor primului-secretar al partidului. La o vreme după înscăunarea lui Ceaușescu în 1965, profilul editurii se focalizase pe publicarea „operelor“ sale și a „omagiilor“ care i se aduceau periodic și, în ultimii ani, din ce în ce mai des. Erau niște volume groase, legate în piele roșie, de format mare, cu fotografia retușată a celui omagiat pe supracopertă.

* Îi rămân îndatorat lui Vladimir Tismăneanu pentru verificarea și completarea informațiilor din acest paragraf.

Odată apărute, umpleau depozitele și vitrinele tuturor librăriilor din țară și stăteau acolo ani și ani.

La 1 februarie 1990, Editura Politică este trecută de noul guvern „revoluționar“ în subordinea Ministerului Culturii. Era un loc bântuit editura asta, care ocupa o parte a etajului I din corpul C al Casei Scânteii, devenită peste noapte, în mod destul de abrupt pentru gustul meu, Casa Presei Libere. Aș fi preferat să i se spună, simplu, Casa Presei. În fond, câtă libertate se putea naște așa, prin simplu decret onomastic, în sufletele unor oameni care avuseseră ca profesiune intoxicarea?

Mi se propune să exorcizez locul. Pe ruinele vechii instituții, urma să creez „ceva“ pe măsura libertății dobândite. Accept provocarea. Noua instituție va purta numele Humanitas, editură de științe umaniste. Îl păstrez în schemă, vreme de aproape doi ani, pe vechiul redactor-șef al Editurii Politice. Șaisprezece ani mai târziu, în 2006, îl voi descoperi ca principal informator al Securității în „dosarul de urmărire informativă“ care-mi fusese deschis la 4 noiembrie 1971.

Până pe 23 decembrie 1989, omul ținuse cu sfințenie pe masa lui de lucru fotografia lui Ceaușescu. Dădusem cu ochii de ea când, cu doi ani înainte, intrasem în biroul său cu o „propunere editorială“ privitoare la o traducere din Heidegger. Era înrămată în așa fel, încât, în prima clipă, am crezut că ține pe masă poza soției sau a copilului. Să fim însă înțelegători. Mai mult ca sigur că asta fusese regula pentru toate instituțiile „de elită“ ale regimului și, în general, pentru cabinetele tuturor șefi-

lor din sistem: să stea cu poza Șefului pe masă. (Culmea e că am regăsit treaba asta și după 2000, când, așteptând în anticamera nu știu cărui ministru, am văzut că secretara își împodobise biroul cu poza lui Năstase, prim-ministrul de atunci. Chipul lui m-a întâmpinat, zâmbind slinos dintr-o poză color, până și de pe ușa dulapului metalic în care secretara își ținea zahărul și ceștile de cafea.)

M-am întrebat, când am intrat din nou, pe 1 februarie 1990, în biroul personajului, în ce zi anume s-o fi hotărât să ducă de-acolo portretul acela cu o singură ureche (privit din față, Ceaușescu era clăpăug) și să-l pitească prin vreun dulap acasă. O zi prea devreme (o grabă neinspirată) sau una prea târziu (o bâlbâială) – de fapt nu știm niciodată încotro o apucă istoria – putea să-i fie fatală redactorului-șef al fostei Edituri Politice. Îmi e greu să-mi imaginez ce-o fi fost în zilele din decembrie 1989 în sufletul lui. Darămite când, după 1 februarie '90, locul de director general, ocupat ani la rând de un înalt activist de partid, l-a luat tinerelul de altădată pe care, pe la începutul anilor '70, omul-cu-poza-lui-Ceaușescu-pe-birou, pe atunci cercetător științific și redactor-șef al *Revistei de filozofie*, îl urechea ideologic – și acum se dovedea că fusese total neinspirat! – prin birourile Institutului de Filozofie al Academiei de Științe Sociale și Politice, unde cei doi erau colegi. Dar, cum spuneam, n-ai cum să știi încotro o apucă istoria. Și asta mai ales atunci când ți se dau asigurări că direcția în care a luat-o este *i-re-ver-si-bi-lă*.

N-am apucat să-l întreb niciodată ce simțise atunci când, în ciuda a ceea ce învățaserăm cu toții, se dovedise

că Lenin nu avusese dreptate: comunismul fusese reversibil. Axioma asta a marxism-leninismului a fost repetată de altfel doar cu câteva luni înainte de prăbușirea sa, în iulie 1989, chiar de Ceaușescu, în nu știu ce discurs de la Sala Palatului, când, luându-și ochii din hârtii, se avântase în acea faimoasă digresiune în care polemiza cu „unii domni“ care vorbiseră „în ultima vreme“ despre posibilitatea revenirii capitalismului în România. Lucrul acesta, spunea el, se va întâmpla „când va face plopul mere și răchita micșunele“. (Eu știam că, simțind frumusețea aliterăției, „poporul“ pe care-l cita Ceaușescu spune de fapt „când va face plopul pere“. Dar nu asta are importanță acum.) Asistența, cucerită de umorul debordant al Șefului, izbucnise în aplauze, soția, așezată alături, îl privise admirativ, iar el, fericit de reacția pe care o stârniseră cuvintele lui, chit că nu era vorba decât de o reacție de slugi care râd la comandă, continuase plin de avânt, poticnindu-se și dând în contratimp din mână: „Nu vă grăbiți să aplaudați. Gienetica modernă a făcut progrese uriașe. Și e posibil să ne-ntâlnim cu plopi și cu răchită care să facă micșunele.“ (Râsete homerice în sală.) Apoi, patetic, schimbând dintr-odată tonul (se terminase, adică, cu gluma), a adăugat, scandând cuvintele și împingându-le, prin faimoasele sale fluturări retorice ale mâinii, tot mai sus: „Dar nici atunci, chiar în asemenea situații, nu vom admite întoarcerea înapoi! Capitalismul a apus pentru totdeauna! Poporul e adevăratul stăpân și va rămâne veșnic stăpân pe destinele sale și pe bogățiile țării!“ Ce logică stranie aveau aceste fraze care spuneau exact contrariul a ceea ce vorbitorul voia să de-

monstreze! Căci, dacă revenirea capitalismului are un grad de probabilitate echivalent cu niște mutații genetice ce par imposibile, dar care, la o adică, se dovedesc a fi posibile, înseamnă că revenirea capitalismului, deși la prima vedere pare imposibilă, e de fapt posibilă. Și așa a și fost: cinci luni mai târziu, în răchitele din România, în ciuda celor spuse de Ceaușescu, au apărut micșunele.

Ce-o fi fost în mintea turnătorului meu când am apărut, în calitate de director, în biroul său de „redactor-șef”? Avea un aer destul de pierit. Nu-și putea imagina că venisem să-l salut „ca pe o veche cunoștință”. Și că „îmi puneam o speranță” în colaborarea noastră, care începea, îi spusese, chiar din clipa aceea. Se aștepta, desigur, la cu totul altceva. Că o să-i cer, de pildă, să-și facă urgent bagajele și să dispară de-acolo cât ai clipi din ochi. Oare nu așa, în spiritul „intransigenței”, ne educa-se societatea la a cărei „edificare” pusese și el umărul din plin? Numai că mie mi s-ar fi părut de un prost gust de-săvârșit să fac asta. Comunismul mi-a repugnat întotdeauna tocmai din pricina spectacolului pe care-l dădea în mod curent: al brutalității celor urcați peste noapte în copacul Puterii. În liceu, la limba română, „studiasem” romanul *Bărăgan* al lui V. Em. Galan. Am fost marcat de scena în care, odată comuniștii instalați la putere, activistul de partid intrase în casa „chiaburului satului” și-l azvârlise afară, cu patos revoluționar și cu șuturi în fund.

Nu voiam să semăn cu activistul lui Galan. Nu voiam să fac ceea ce oricare dintre angajații Editurii Politice ar fi făcut în locul meu. Nu voiam ca vreunul dintre

ei să se simtă, după cele petrecute în decembrie '89, „persecutat“. „Noi nu suntem ca ei“, îmi repetam întruna. Era suficientă, îmi spuneam, o palmă morală: nici un reproș, nici o întrebare, nici o discuție despre trecutul de ideolog al partidului, de ateist de serviciu, de cenzor profesionist. Evident, de vreme ce „dosarul de urmărire“ aveam să mi-l văd șaisprezece ani mai târziu, nu puteam ști atunci că omul din fața mea avea și calitatea de informator de elită în dosarul meu și în cel al lui Noica.

Drept care, prima mea grijă, când m-am pomenit directorul editurii apărute prin miracol istoric, n-a fost răfuiala cu cei care „mâncaseră și ei unde găsiseră o pâine“ – așa-mi spuneau când îi chemam pe rând în birou să-i cunosc – și care, acum, umblau pe vârfuri pe culoarul lung și cenușiu al fostei Edituri Politice. „Noi nu suntem ca ei“, nu încetam să-mi spun zilnic, când ajungeam dimineața la fosta Casă a Scânteii. Noi nu ne răfuim. Noi nu dăm afară. Nu suntem justițiar. Noi, când nu mai avem nevoie de competențele unui redactor de la departamentul „documente de partid“ (cincisprezece erau masați acolo!), dăm telefoane în dreapta și-n stânga și le căutăm un post. Noi nu lăsăm oamenii pe drumuri!

Așa se face că pe fostul redactor-șef l-am păstrat mai abitir, l-am păstrat, ca să zic așa, „demonstrativ“. Nu puteam, nu-i așa?, să dau afară pe un fost – și mai vârstnic – coleg de institut. Oricât mi-ar fi cenzurat el textele de-a lungul anilor. Treceam să-l iau în fiecare zi cu mașina și mergeam împreună la Casa Presei Libere. Cred că o bună bucată de timp nu și-a revenit din șocul

neașteptatei mutații. Nici nu trecuseră bine doi ani (asta se petrecea prin toamna lui 1987) de când, în cabinetul de redactor-șef de la Editura Politică (același în care intram acum, displăcându-mi să constat de fiecare dată că avea un aer slugarnic), îmi recomandase, ca umil traducător al lui Heidegger ce mă aflam pe-atunci, să schimb ordinea capitolelor din volumul *Repere pe drumul gândirii*, propus editurii spre publicare, și să mut primul capitol, intitulat „Fenomenologie și teologie“, la coada volumului, „ca să nu-nceapă volumul cu ceva religios“.

Iar acum? Ce batjocură a Istoriei! Fostul „obiectiv“ care eram, pentru care omul livrase Securității în anii '70, în zeci și zeci de „note informative“, probele irefutabile ale vinovăției mele ideologice, devenise directorul lui, cu care, culmea!, mai și trebuia să meargă zilnic, în mașină, la serviciu. Stătea înghesuit acolo, pe bancheta din spate, alături de mine, respirându-mi mirosul și prefirându-și amintirile propriilor turnătorii. Să existe totuși un Dumnezeu? se va fi întrebat. Puțin probabil. Dar cum de se întâmplase una ca asta? Istoria păruse, decenii la rând, bătută în cuie... Un an, zi de zi, a trebuit să-ndure chinul și umilința politeții mele. Sau poate nici nu le-a îndurat. Supusă unui îndelung exercițiu, bănuiesc că duplicitatea îi intrase în sânge.

Tot ce-am făcut la un moment dat ca să-mi vărs năduful istoric a fost să folosesc rămășițele stocului de „înlocuitor“ de piele roșie, de import, în care erau legate volumele de „omagii“ destinate lui Ceaușescu, pentru o ediție de lux a cărții lui Alexis de Tocqueville *Despre democrație în America*. Biblia gândirii liberale contra Biblii

marxiste. O adevărată defulare simbolică. Asta se întâmplă când pui un „umanist“ în fruntea unei instituții.

În rest, lucrurile mergeau greu. Continuam să lucrez pe structurile moștenite de la Editura Politică, iar profiturile realizate la sfârșitul lui 1990 au dispărut fără urmă în burta unui stat în curs de redefinire, dacă nu de-a dreptul haotic. Venise momentul, pentru ca pasul făcut pe celălalt mal al Istoriei să devină real, să propun Ministerului Culturii privatizarea instituției pe care o preluasem cu bunele și relele ei. Și iată cum, la începutul lui 1991, ajung să propun ministerului o variantă de privatizare prin care personalul de până mai ieri al editurii partidului, cu fostul redactor-șef în frunte, intra în acționariatul noii Edituri Humanitas. Așa gândisem eu că trebuie „reeducați“ – în spiritul liberalismului și al economiei de piață – activiștii și securiștii noștri! Cred că mă înduioșase însuși sublimul replicii pe care aveam acum ocazia, făcând (cu vechea editură a Partidului Comunist!) prima privatizare din România, să o dau istoriei trăite de noi până atunci.

În ce-l privește pe neștiutul meu turnător, la un moment dat s-a pensionat sau, nu mai știu, a plecat pur și simplu altundeva. Dar, indiferent unde a ajuns, până să-nceapă criza a primit în mod regulat dividende. Oricum ar fi, când l-am descoperit în 2006 la loc de cinste în „dosarul Lungeanu“, mi-a venit în minte deviza (de care sunt foarte mândru) pe care mi-o alesesem pentru blazonul meu medieval: *Vita vasta est*. „Viața e vastă.“ Mai ales în România.

S-ar fi putut oare ca replica mea, incapabil cum eram în acel moment să evaluez toate consecințele gestului, să

fi fost alta? Puțin probabil. Când nu ne răstignise pe exigențele „luptei de clasă“, istoria pe care o trăiserăm se mulțumise să ne abandoneze, într-o a doua etapă, în stadiul de idiotism politic. *Et pour cause...* Făcând ce am făcut atunci nu știam, evident, ce îmi asum: pe omul care mă livrase Securității.

*
* *

Și acum telefonul sunase. Trecuseră, iată, peste douăzeci de ani de la isprava prin care mă legasem, cu sacrele legături ale calității de „acționar“ la o societate privată, de fostul meu turnător! În curând, mi-am zis, o să plecăm amândoi de aici și o să tragem după noi în neant „povestea noastră“. Una, să recunoaștem, destul de originală: pe o parte a scenei cei doi intră în viață, braț la braț, ca „obiectiv“ și „informator“. (În această fază, evident, doar „informatorul“ este conștient de felul în care cei doi defilează, îmbrățișați impudic, pe scena vieții.) Iar pe cealaltă parte, iată-i ieșind tot așa, braț la braț, acționari la Humanitas. Ce naiba! mi-am zis. Dacă nu mă învrednicesc să spun povestea de la cap la coadă, intru în mormânt complice cu turnătorul meu.

Și, mânat de un sentiment de datorie și de alte sentimente amestecate, mi-am dat brânci înspre masa de scris. Dintre toate tonurile posibile, am hotărât să-l aleg, din motive de onestitate, pe cel epistolar: doar stătusem, în anii din urmă, după ce aflasem ce rol jucase omul acesta în viața mea, de atâtea ori de vorbă cu el în gând! Și-apoi, mi-a venit în minte și vorba aceea a lui Cioran din textul dedicat lui Joseph de Maistre: „Gânditorul ce mângălește o pagină fără destinatar se crede arbitru

lumii.“ Iar eu, scriind despre cel ce intrase în intimitatea vieții mele sub numele conspirativ „Cristian“, nu voiam să fiu arbitrul lumii. Îl voiam destinat. Scriindu-i direct, așa cum fac acum, nu-mi propun să fiu decât martorul încercănat al lumii în care am trăit. Și, pe cât posibil, dacă lucrul ăsta nu e indecent, să mă amuz un pic.

Scrisoarea întâi

*Un telefon care mă trezește dintr-o letargie vinovată
– Îl iau ca pe un semn care mă-ndeamnă să-mi scrutez trecutul – De ce e bine să scurmi în gunoiul vieții?
– Încurcătură de chipuri: pe cine urma să-ntâlnesc în biroul meu? – Cum „arată“ chipul unui informator?*

23 ianuarie 2013

Dragul meu „Cristian“,

Vă spun „dragă“ mânat de un soi de „tandrețe istorică“, de raportarea involuntară la perioada aceea din viață în care, prin faptul că mi-ați fost turnător, ni s-au împletit în mod destul de ciudat destinele. Iar pe-acestea, oricum vor fi fost, ce mult le iubim! Există oare om ne-îndrăgostit de propriul lui eu și, prin el, de saga aventurilor lui? Așadar, ne iubim pățaniile de-o viață, chiar și cu tot ce e neplăcut sau suferință în ele, ni le iubim numai și numai pentru că sunt *ale noastre*. Așa se face că până și pentru câțiva dintre ticăloșii pe care i-am întâlnit pe coridoarele vieții simțim o perversă tandrețe. Cândva, mi s-a cerut să vorbesc despre bucătăria copilăriei mele. Era una a mizeriei, dar, prefirându-i rețetele, am simțit cum mă las învăluit de nostalgia acelor gusturi care-mi trecuseră de mii de ori pe papile și care se păstraseră în memoria cerului gurii. Așa și cu dumneavoastră, dragul meu turnător: mi-ați atins cândva papilele sufletului și, iată, el vibrează cu acel amestec de scârbă și

tandrețe care te poate cuprinde – Imre Toth, fostul meu profesor de istoria matematicii, mi-a revelat cândva acest fapt – la vederea propriilor excremente. De aceea, oricât de puțină plăcere mi-ar face, mă voi folosi de dumnea-voastră ca de o frânghie pe care am să cobor în timp.

Dacă telefonul prin care vă interesați cum ați putea vinde acțiunile Humanitas n-ar fi sunat, mai mult ca sigur că nu ne-am fi întâlnit în ziua aceea de luni, la prânz, în biroul meu de la Humanitas. Și nici nu m-aș fi apucat să vă scriu această interminabilă scrisoare. Știți că avem obiceiul să integrăm întâmplările în țesăturile de semnificații ale vieților noastre, pentru a le face să participe la alcătuirea acelui pachet final de sensuri pe care îl numim „destin“. Și atunci, întâmplările nu mai sunt întâmplări, așa cum telefonul dumneavoastră nu putuse fi o simplă întâmplare, ci mai degrabă un semn că trebuia să-mi „redeschid“ urgent Dosarul, pentru a închide bucla de timp deschisă cu patru decenii în urmă de întâlnirea noastră la Institutul de Filozofie al Academiei de Științe Sociale și Politice. Frumos era că tocmai dumneavoastră, turnătorul meu, sunându-mă, mă trăgeați acum de mânecă: „Ei, prietene! Trezește-te! Scrie-mi, caută-mă, întâlnește-mă! Nu mai am mult de trăit. Povestește-mi ce ai simțit citindu-mă și pune-mă, la rândul meu, să-ți povestesc! Altminteri, timpul vieții tale o să rămână deschis, căscat ca o rană urâtă, ca un stârv neîngropat, ca o poveste de memorie neonorată. Adu-ți aminte: Ulise și ai lui se întorc în insula zeiței Circe ca să-l îngroape pe Elpenor, pe tovarășul care, beat fiind, căzuse de pe aco-

periș și-și frânsese gâtul. Îl părăsiseră în grabă. Murise jalnic, nu ca un erou, dar onorul funeraliilor trebuia dat. Și Ulise termină prin a se întoarce pe insulă pentru a-l îngropa pe Elpenor după cum se cuvenea. Așa și cu noi. Nu ne lăsa să murim în dosarul mizerabil al maiorului Pătrulescu. Scoate-ne la lumină și spune și celorlăți povestea noastră. Fă-ne funeraliile. Dă-mi un destin.“

Era limpede că trebuia să mă întorc acolo, în punctul acela de inserție al vieților noastre, să recapitulez, să fac inventarul porcărilor pe care le trăiserăm împreună, ba chiar – de ce nu? – să vă reîntâlnesc, să chem la lumină stafia care erați și s-o fac să vorbească, să mă facă să înțeleg, să-mi spună *de ce*. Nu putea fi o întâmplare faptul că tocmai dumneavoastră, sunându-mă, mă trezeți din toropeala uitării, a lenei și lehamitei care, vreme de șase ani, de când aflasem toată tărașenia, îmi vorbiseră pe limba lor: „Hai, dă-o naibii! Uită! Ce-a fost a fost! Ce rost are să mai scormonești gunoiul?“

Și nu era asta și glasul celor din jur? Al celor care nu oboseau să repete: „Eu m-am hotărât să nu-mi cer dosarul. Bănuiesc că am unul. Dar nu vreau. Nu mă interesează. Cine știe ce aflu din el?“ Toți, vorbind așa, credeau că în dosarele alea împruțite era vorba doar de o bucățică din viața lor – pe care, evident, aveau dreptul s-o gestioneze după cum credeau ei de cuviință. Ignorau partea de destin colectiv adunată în bucățica aceea și, fără să vrea, se făceau complici la ticăloșia istorică țesută în umbră pe spezele biografiei lor. Iar eu eram pe punctul să fac la fel. Pe cine privea în fond Dosarul *meu*, această simplă „chestiune privată“, de care puteam dispune după bunul meu plac?

Dacă ați ști cât de recunoscător vă sunt că m-ați trezit din moțăială! Într-adevăr, cum să fi fost o simplă întâmplare faptul că personajul-cheie care erați în romanul scris de Direcția I a Securității ieșise din umbră, din foșgăială, din clandestinitate și că apele murdare ale istoriei îl scuiaseră pe țărniș ca pe un deșeu mizerabil?

Așadar, terminasem prin a vă telefona, dorind să profit de ocazia nesperată care se ivise de a vă întâlni. „Oare știți?“ m-am întrebat. „Oare știți că știu?“ Publicasem la Humanitas, cu doi-trei ani în urmă, cartea editată de Dora Mezdrea *Constantin Noica în arhiva Securității*, plină de notele informative ale lui „Cristian“. Nu puține dintre ele mă priveau direct și relatau discuții pe care le avuseserăm noi doi, singuri, față în față, între patru ochi. „I-o fi căzut cartea în mână?“ mă întrebam. „Dacă da, va refuza să vină, gândindu-se la ce turnură ar putea lua discuția... Sau, poate, va veni oricum?“

A durat o vreme până m-am hotărât să vă întorc telefonul. Nu știam cum să compun – din personajul pe care-l cunoscusem în anii '60-'70 și apoi din cel care ieșise din umbra Dosarului în urmă cu șase ani – un personaj *unic*. De fapt, nu mai aveam nici o reprezentare a dumneavoastră. Nu vă mai văzusem de douăzeci și doi de ani, de când părăsiserăți editura ca proaspăt „acționar Humanitas“. Păstram în minte imaginea ateistului de serviciu din anii '60, întrupată într-un tip *trapu*, cu mersul ușor legănat. Peste ea se suprapunea chipul nedefinit al autorului de note informative reci, scrise „la obiect“, fără ură, tăioase ca o lamă de oțel. Cine mai era acum

cel care, dacă ați fi acceptat invitația mea, urma să intre în birou?

Înțelegeți? Aveam trac. O mutră familiară – imaginea cenzorului cu bicepșii bine conturați de la *Revista de filozofie*, sau cea a redactorului-șef de la Editura Politică, așteptând cuminte, în birou, sentința „noii conduceri“ – se dislocase. E ciudat cum un chip al răului, o abstracție în fond, e capabilă, proiectată pe un chip concret, să-l mutileze, să-i deplaseze trăsăturile, dar fără să ofere un altul, palpabil și viu, precum cel pe care tocmai l-a dislocat. Dumneavoastră, așa cum vă știam, deveniserăți o mască, iar chipul de dedesubt, cel adevărat, avea trăsăturile unor „note informative“. Dar cum arată un chip făcut din „note informative“? Cum iradiază el, impalpabil, invizibil și fără de chip cum e, în materia de carne a unei fețe? Își lăsase chipul acesta de turnător vreo amprentă pe fața dumneavoastră? Nu eram în stare în rup-tul capului să dau un contur posibilei noastre întâlniri.

Până la urmă a învins în mine evidența că trebuie să exploatez mica bucățică de destin ce părea că vrea să iasă la lumină prin întâmplarea cu telefonul dumneavoastră din urmă cu două-trei săptămâni. Vom vedea, mi-am zis. Și am sunat.

Întâlnire la editură

Nostalgie: evocarea vremurilor de demult – Îl bag pe „Cristian“ cu nasul în propriile note informative. Oarecum zadarnic – Ce devenea o notă informativă în dosarul pe care ți-l deschidea „ofițerul de caz“ – „Un element cu concepții ostile orânduiri noastre socialiste“ – „Cât de des mă turnați?“ – „O dată la două luni“ – „Sunt ateu de mic. N-am nici o relație cu moartea. Îmi pare rău, dacă mor, că n-am să știu cine câștigă alegerile viitoare“ – Incursiune în biografia unui turnător – Cum se poate intra la facultate pictând, vara, fundalul portretelor lui Stalin – Întârzierea unui tren care-ți schimbă destinul – „M-au castrat“

Veneam de pe culoarul cel lung al editurii, tapizat cu fotografiile „autorilor Humanitas“, când am văzut o siluetă cocârjată, sprijinită în baston, traversând holul de la intrare și îndreptându-se cu pași mărunți spre secretariat.

— Ei! am exclamat cu un ton care se voia totodată bucuros și compătimitor. Îmi pare bine să vă văd. Ați venit cu...

— Cu un taxi. Vedeți... Eu... Însă dumneavoastră arătați aproape neschimbat.

— Dar dumneavoastră ce-ați pățit? Unde e tenismenul de altădată?

— A, vertebrele lombare. S-au sudat. Sunt inoperabile. Însă mă simt perfect când stau jos. Doar cu mersul am probleme.

— Ați împlinit optzeci de ani?

— Optzeci și trei. Și mi-am zis să-mi vând acțiunile, că mor mâine-poimâine și să apuc să cheltuiesc banii.

Vorbea fără patos, senin, aproape binedispus. Vocea moale, stinsă, fără inflexiuni și accente părea că se modelase pe trupul împuținat și adus de spate.

L-am condus în birou. Ne-am așezat pe fotolii. Am început să-l privesc. Deci așa arăta „dragul meu turnător“! Îi priveam avid fața, mâinile... Pielea era albă, fină, întinsă. Omul părea golit de sânge, îmbălsămat. O clipă am avut senzația că pe fotoliul din preajma mea se afla o sculptură în ceară a doamnei Tussaud. Chipul, mai ales, semăna cu un mulaj. Dar unul care clipea des, și mi-am amintit că ăsta era un tic de-al lui și mi-am zis că clipitul era singurul lucru mobil de pe fața lui, singurul care o anima. De fapt nu avea mimică.

Am terminat repede discuția despre vânzarea acțiunilor. Și, acum, urma să înceapă totul. Am oftat nostalgic și l-am privit duios, ca pe un camarad cu care făcusem frontul împreună și a cărui revedere, după ani și ani, stârnea în mine un val de amintiri.

— Vă mai aduceți aminte? Ce vremuri am trăit! Profit că vă revăd. Poate că dumneavoastră o să mă puteți lămurii. Ce-au avut cu mine la institut? Ce le făcusem? De ce m-au urmărit ani de zile cu ura lor? De ce au tăbărit în haită pe mine? Nu făceam rău nimănui...

— Vă urau din cauza lui Noica.

— A lui Noica? Dar n-aveau nimic de împărțit cu Noica! Nu îl vedeau, nu-l cunoșteau, la rândul lui nu le făcuse nimic.

— Ei, se vedea că vă influențează. Articolele alea cu *nostos*-ul erau turnate în stilul lui Noica.

— Și ce dacă erau? Nu era mai bine decât să fie turnate în limbă de lemn? Erau „în stilul“ lui Noica, dar stilul lui Noica te obliga să gândești cu mintea ta. Ideile și dezvoltarea lor erau ale mele. Era debutul meu. Nu-i poți reproșa unui elev al lui Rafael că pictează ca în „școala lui Rafael“. Da, în acel moment Noica mă învăța să pictez. Făceam parte din „școala“ lui. Era o rușine să ai un maestru de asemenea calibru? Ce era rău în asta? Pentru asta trebuiau să mă terorizeze, să mă toarne la Securitate? Auziți? Mă turnau la Securitate!

— Ei, erau ticăloși...

Acum e momentul, mi-am spus. Acum am să plasez lovitura, acum va veni, pentru dragul meu turnător, șocul. Am căutat să-i fixez privirea. Voiam să văd cum încasează ceea ce urma să-i spun. Dar se uita aiurea, peste mine, pe geamul mare din spatele fotoliului pe care stăteam. Am lăsat să se așeze între noi pauza unei lungi tăceri, gândindu-mă că lucrul ăsta l-ar fi stânjenit într-un fel, neștiind prea bine ce avea să urmeze. Dar tăcerea așternută între noi nu l-a deranjat. Clipea spasmodic, păstrându-și mina impasibilă și continuând să privească în gol, prin fereastra din spatele meu.

— Erau ticăloși... Dar dumneavoastră? Dumneavoastră de ce mă turnați? Notele informative pe care le semnați „Cristian“ sunt cele mai corozive din tot Dosarul meu. Pe baza lor, maiorul Pătrulescu m-a încadrat la „subminarea ordinii de stat“. Știați mai mult ca sigur că pe baza „notelor“ ăstora aș fi putut înfunda pușcăria

într-un nou „lot Noica“. Oricând. Oricând s-ar fi înăsprit „linia Partidului“. Știați. De ce ați făcut-o? Ceilalți mă urau. Îi umilea fie și numai prezența mea. Nu miroseam ca ei. Eram de pe altă planetă. Aveam gulerul călcat la cămașă. Citeam în limbi străine. Traduceam din greacă. Mă urau. Dumneavoastră însă nu mă urați. Și dumneavoastră aveți gulerul călcat. De ce o făceați? Trebuie să aflu de la dumneavoastră „ce vă mâna în luptă“. Nu banii. Nu cred că vă plăteau notele alea mizerabile. Viză permanentă? De călătorit „în afara granițelor“ nu călătoreați. Nu știu să fi avut pasiuni turistice. De ce o făceați? Trebuie să aflu, trebuie să-mi explicați. Nu vă cer nimic, decât o explicație. Nu vreau să mă răz-bun, nu vă ameninț, nu strig, nu mă tăvălesc de indignare, nu vă blestem... Dar stau și vă privesc și-mi spun că, din cauza dumneavoastră, puteam să-mi petrec o parte din viață într-o celulă. Fără să fi făcut nimic rău. Vreau doar să înțeleg: de ce o făceați? Ani la rând ați „colaborat“ cu maiorul Pătrulescu, avansat, în 1974, la gradul de locotenent-colonel. Ani la rând ați alimentat Dosarul meu de urmărire. De ce o făceați? De frică? Voi ați să vă apărați spatele pentru tot restul vieții? Să nu riscați nimic în vremurile alea imprezvizibile? Să fiți bine cu puterea? Dar de ce cu prețul ăsta? De ce pe spezele vieții mele? De ce înfundându-mă pe mine? Eram, pe lângă dumneavoastră, un copil. Cum adormeați în zilele în care dădeți „nota“? Spuneți-mi, de ce o făceați? Vă rog să-mi spuneți!

Vorbisem fără patos. Făcusem o prezentare de caz. Nu ridicasem glasul. Tonul îmi fusese egal, plin de bunăvoință,

aproape cald. Îl privisem, pe când vorbeam, tot timpul în față.

Omul era remarcabil. Nu i-a tresărit nici un mușchi. Pe fața lui nu se vedea nimic, ab-so-lut ni-mic. Părea că tot ce auzise nu îl privește, că purtăm o discuție oarecare. S-a uitat o secundă la mine cu o privire moartă, a clipit de câteva ori și mi-a răspuns:

— Eu nu bârfeam. Eu n-am spus decât lucruri bune despre dumneavoastră.

Am scos atunci din servietă cartea cu coperti mov editată de Dora Mezdrea, *Noica în arhiva Securității*. Avea marcaje la toate „notele” semnate „Cristian”. Am deschis cartea și am început să-i citesc fragmente: pagina scrisă înaintea întoarcerii mele din Aachen, în care îi spunea maiorului cum plecasem cu o bursă „aranjată” de „evreul Imre Toth”, cum, deși eram „un tânăr înzestrat”, nu voiam să studiez serios filozofia marxistă și cum, prost îndrumat la institut, mi se acceptase ca temă de plan traducerea din greaca veche a unui text „de acum două mii de ani”. I-am citit apoi pagina scrisă după revenirea mea, în care povestea cum îi propusesem să publice în revistă traducerea la *Scrisoare despre „umanism”* a lui Heidegger („pe care a adus-o din RFG”); cum am predat revistei „o continuare a seriei despre *nostos*”, cum un prim articol îmi fusese publicat în *Revista de filozofie* „conștienți că facem o concesie”. Cum acest al doilea articol n-avea să mai fie însă publicat, fiind „impregnat de meditații existențialiste, prilejuite pe alocuri de teme biblice, de citate, chiar din Biblie, de meditații pe marginea atitudinii unor asceți religioși”. Am scos apoi din

servietă, grupate separat pentru discuția asta, notele lui „Cristian“ din dosarul meu de urmărire informativă. Am luat una dintre cele scrise de mână – multe erau bătute la mașină îngrijit, profesionist – și i-am citit cum îi explica el maiorului că, un an mai târziu, articolul, respins de revista lui, apăruse – se bănuia că în urma insistențelor lui Wald „pe lângă unii factori de conducere“ – în *Viața românească*. Cum eseul acesta al meu despre „motivul întoarcerii la natură în cultura europeană“ era „un articol complet străin de filozofia noastră“, ignorând deliberat „metoda dialectică“.

I-am citit apoi cum, pe baza acestor turnătorii, tovarășul maior Pătrulescu își construise „analizele“ și „rapoartele“. La prima notă a lui „Cristian“, securistul scrisese o nota bene: „Nu s-a angajat în studierea cu temeinicie a învățaturii marxist-leniniste.“ Apoi, în primul raport, mă prezintă șefilor lui ca „un cercetător cu puternice influențe filozofice idealiste, situându-se pe poziția promovării unei concepții filozofice obscure, ruptă de realitate“. Trimiterile sunt făcute mereu la „sursa Cristian“.

— Și acum, iată cum arată portretul meu, deja consolidat în urma celor scrise de dumneavoastră despre mine, în prima notă de analiză a maiorului, făcută la nouă luni după întoarcerea mea din Germania: „Liiceanu Gabriel este un element cu concepții ostile orânduirii noastre socialiste, îmbrățișând teoria dezangajării față de filozofia marxistă, și nu scapă ocaziile pentru a declara chiar deschis acest lucru.“ La punctul 8 al notei sale de analiză, maiorul nostru își propune „să folosească cu mai multă eficiență sursele «Cristian» și «Marian», în

care sens întâlnirile cu acestea să fie pregătite minuțios și să li se dea sarcini concrete, făcându-se și instruirea lor de modul cum să le îndeplinească". Iar într-o adresă din 12 aprilie 1973, Pătrulescu scrie așa: „Interesează activitatea ostilă a acestuia desfășurată împotriva orânduirii sociale și de stat.“ Pentru „uneltire contra ordinii de stat“, articolul 209, punctul 1 din Codul Penal al epocii prevedea „16 ani muncă silnică, 10 ani degradare civică și confiscarea totală a averii“. Dumneavoastră îi ofereați lui Pătrulescu „baza empirică“ pentru această încadrare.

Îmi ridic ochii de pe foaie și îl întreb direct:

— Cum arăta Pătrulescu? (M-așteptam să-mi spună că nu știe, că nu-l văzuse niciodată...)

— A, era cam de înălțimea mea. Era un tip vulgar, limitat...

— Îl vedeți des? Toate notele dumneavoastră poartă în antet specificația „la domiciliul sursei“. Venea des la dumneavoastră? Lunar?

— Nu.

— Cam o dată la două luni?

— Da. Dar venea și la redacție, la institut.

— Cum vă explicați că „lucrurile bune“ – așa ziceți – pe care le spuneți despre mine au dus la încadrarea mea la „subminarea ordinii de stat“?

— Nu...

— Nu ce? Notele care mă incriminează există, recunoașteți și că venea acasă la dumneavoastră să le ia... Cum adică „nu“?

— Păi pesemne că mă înregistra... Și vă spun, n-am spus decât lucruri bune despre dumneavoastră. Eu nu bârfeam.

— Cum „bune“, din moment ce pe baza lor rezultă că eram un „element ostil orânduirii noastre socialiste“ și că desfășuram o „activitate ostilă la adresa ordinii sociale și de stat“? De când lucrurile care te bagă politic în pușcărie sunt „lucruri bune“?

— Să știți că eu vorbeam foarte mult la redacție și la institut cu colegii și de-acolo își luau toate astea. Soțul fetei care lucra în redacție, dacă o mai țineți minte, Elena Ferariu, era căpitan de Securitate.

— Cum să le ia de-acolo dacă le luau direct de la dumneavoastră de-acasă, semnate cu numele dumneavoastră de informator? Uitați-le aici.

— Nu...

— Ce „nu“?

— V-am spus: cred că înregistrau... Pe urmă, în cartea aceea editată de Dora Mezdrea, e trecută la „Cristian“ o notă despre două articole ale lui Noica publicate în *Steaua*. Or, eu n-am scris despre articolele alea niciodată.

— Recunoașteți implicit că le-ați scris pe celelalte.

— Nu...

M-am uitat la el. Clipea, privindu-mă nicicum.

— Bine, o lăsăm baltă. V-am rugat să mă ajutați să înțeleg. Nu vă ceream nimic altceva. Mi-am zis că poate v-ar ajuta și pe dumneavoastră să vorbiți. Dar o lăsăm baltă. Ziceați că vreți să vindeți acțiunile de la Humanitas ca să apucați să cheltuiți banii. Cum stați cu „teodiceea“? Ce relație aveți cu sfârșitul, cu gândul morții?

— Știți, eu sunt ateu de mic. N-am nici o relație. Pe mine mă ține curiozitatea. Îmi pare rău, dacă mor, că n-am să știu, de pildă, cine câștigă alegerile viitoare.

— Foarte original. Asta seamăună oarecum cu o poveste a lui Noica. Avea în tinerețe un prieten care spunea că i-ar părea rău să moară, pentru că nu va mai putea citi în fiecare dimineață ziarul *Universul*. Dar, auziți, mă gândeam, venind la întâlnirea noastră, că nu vă știu deloc viața. Nu știu unde v-ați născut. Bănuiesc că în Ardeal. E o notă în care îi raportați maiorului că s-a ivit o fericită ocazie să vă apropiați de Noica.* Vă oferiserăți ca, în drum spre părinți, să-l duceți cu mașina până la Sibiu. Iar maiorul vă felicită pentru inițiativă. Sunteți sibian?

— Nu, m-am născut la Luduș. Dar, după cedarea părții de nord a Ardealului, ai mei s-au retras la Sighișoara. De la 12 ani acolo am stat. Mama era unguroaică, tata român. Dar eu am fost botezat greco-catolic, după tata.

— Iertați-mă că vă întrerup. Îmi amintesc că, la un moment dat, când am văzut prima dumneavoastră notă semnată „Cristian“, știindu-vă ateu și „specialist în ateism științific“, mi-am zis că e o adevărată ironie a sorții să fi avut ca nume conspirativ tocmai „Creștinul“. Nu credeți?

— Nu știu, nu m-am gândit...

— Așa, v-am întrerupt, povestiți-mi mai departe. Aveați „origine“ bună? Tatăl dumneavoastră ce era?

— Păi tocmai că nu aveam origine bună. Tata era „mic-burghez“, era inspector la Direcția de Băuturi Spirtoase.

— Formidabil! Și tata la fel. Tot „mic-burghez“. Era inspector la Ministerul Finanțelor. De-asta în '60, când

* Vezi în „Anexe“.

am dat la Filozofie, am concurat pe unul dintre cele trei locuri la „fără dosar“, adică „fără origine sănătoasă“.

— Ei, când am dat eu examen la facultate, în '49, nu existau locuri la „fără dosar“. Dădeai și, dacă n-aveai origine, nu intrai. Stați să vă povestesc. În '49 am dat la Medicină, la Timișoara. Și am primit rezultatul: admis fără loc, cu media 8,50. Am intrat în „câmpul muncii“ la Sighișoara, dar în același timp am cumpărat de la Cluj cele mai bune tratate și atlase de anatomie, am învățat de-am rupt și, în anul următor, m-am înscris iar la Medicină la Timișoara. Între timp aflasem în mod sigur că, dacă n-ai „origine“, poți să iei și nota 10, că apari tot la „admis fără loc“. Dar mai aflasem și că exista o porțiță: puteai ca, în loc de dosar, să ai o recomandare de la UTM* că ai lucrat ca voluntar la ei. Așa că, în timpul verii, m-am dus la sediul UTM din Sighișoara, m-am pus la dispoziția lor și mi-au dat să pictez fondurile tablourilor cu portretul lui Stalin. Dădeam cu aceeași culoare pe toată pânza și pe urmă venea pictorul care picta, cu un șablon, imaginea. Și, chiar în zilele examenului de admitere, urmau să-mi elibereze recomandarea pentru facultate. Avea mare greutate recomandarea asta. Eu am fugit la Timișoara, la examen, și a rămas ca taică-meu să-mi trimită cu poșta urgentă plicul cu recomandarea UTM-ului. Numai că plicul a sosit la o oră după ce fuseseră afișate rezultatele. Aveam media 9,50 și eram admis fără loc. Vă dați seama ce am simțit.

Când am primit recomandarea, cum ziceam, o oră după afișarea listei, m-am dus la biroul de partid al

* Uniunea Tineretului Muncitoresc.

facultății și le-am arătat recomandarea și le-am spus că e al doilea an când sunt admis fără loc. Au citit recomandarea, care era foarte bună, și mi-au spus că rezolvă ei și că să mă reped la Cluj cu primul tren, că acolo urmau să afișeze a doua zi la Medicină și că mă așteaptă a doua zi la ora 8 dimineața cu recomandarea. Am luat primul tren, care ajungea în Cluj la 5 dimineața. Numai că în apropiere de Arad, noaptea, a avut loc un accident de cale ferată și trenul a stat câteva ore bune în câmp. Și am ajuns la ora 10 la facultate. Între timp se afișaseră și aici rezultatele. Mi-au zis că mă așteptaseră, dar că dacă nu venisem... Și că, dacă vreau, să vadă la Farmacie care era situația. Voiam la Farmacie? Eu de fapt voiam oriunde. Au dat telefon la Farmacie, dar și acolo afișaseră. „Lasă, tovarășu’, că nu vă lăsăm“, mi-au spus, și mi-am dat seama ce putere avea recomandarea aia de la UTM. Au dat iar telefoane și mi-au zis că au găsit loc la Drept. Vreau la Drept? Am zis că vreau. Și m-am înscris la Drept.

— Asta era în 1950? În plină „luptă de clasă“? Îmi închipui că tocmai se puneau bazele „dreptului socialist“.

— Exact. În 1950. M-am dus și nu mi-a plăcut deloc, dar deloc, așa că după un semestru am renunțat, m-am întors la Sighișoara și am început să citesc Blaga și mi-a plăcut atât de mult, că m-am hotărât să mă înscriu la Filozofie la Cluj. Și cu recomandarea de la UTM m-au primit. Dar după doi ani facultățile de filozofie de la Cluj și de la Iași s-au desființat și a rămas numai cea de la București. Și au fost transferați la București doar cei cu note mari. Așa am ajuns la București. Am terminat Filozofia și am devenit aspirant.

— Nu știu ce-nseamnă „aspirant“. Pe vremea mea nu mai exista așa ceva.

— Aspirant la „Jdanov“. Numele complet era Școala Superioară de Științe Sociale „Andrei Jdanov“. De fapt era o școală de „agitprop“, de „agitație“ și „propagandă“, menită instruirii propagandiștilor de partid. Se înființase în 1948, când a murit Jdanov. Avea cursuri scurte, de trei luni, pentru muncitori, și altele medii, de șase luni sau un an. Aspirantura, în schimb, un echivalent al doctoratului de mai târziu, dura patru ani.

— Patru ani? Și asta după cinci ani de Filozofie? Dar ce Dumnezeu mai puteați învăța? Că doar „materialismul dialectic și istoric“ nu cerea nouă ani de studiu.

— Ei, erau multe: ateism, istoria URSS, istoria partidelor frățești, istoria României și a Partidului Comunist, combaterea curentelor decadente în artă și literatură...

— Pare-se că era un soi de „institut de excelență“ al partidului. De-acolo cred că ieșeau cenzorii, propagandiștii de vârf, ideologii, ziariștii, redactorii-șefi, autorii de manuale de „științe sociale“, informatorii de elită ai Securității... Om te făceai când ieșeai de acolo. Nu regretați totuși că n-ați devenit medic? Poate scăpam și eu de notele alea informative dure.

— Nu știu dacă regret. Dar nu scăpați. Aveați origine proastă, umblați cu Noica, nu erați în partid...

— Și pe urmă ce-ați făcut? Ce s-a mai întâmplat?

— Pe urmă am ajuns redactor-șef adjunct la *Revista de filozofie*, iar după ce s-a pensionat Niculae Bellu am devenit redactor-șef. Și între timp m-am însurat și am făcut o fată care – nu știu dacă știți – la 18 ani, în ultima clasă de liceu, a făcut o tumoare pe creier.

— O, Doamne! Nu știam. Știu că aveți o fetiță, pentru că Noica, trecând odată pe la dumneavoastră pe-acasă să vă lase un articol, nu v-a găsit și i-a lăsat textul fetiței. A stat puțin de vorbă cu ea și, în stilul lui de „antrenor cultural“, s-a apucat să-i spună de ce e important să învețe bine și să-i placă o „materie“ anume de la școală în mod special. Era foarte încântat de ea. Pe urmă am dat peste o notă a dumneavoastră în care îi pomeniți lui Pătrulescu de vizita lui Noica, spunând că Noica a lăsat articolul „ficei sursei“. Mi s-a părut atât de straniu ca un tată să-i spună copilului său „fica sursei“! Apoi am înțeles, tot citind dosare de-astea, că informatorul trebuia să vorbească despre el la persoana a treia singular. De pildă, majoritatea notelor informative încep cu o formulă-standard de felul ăsta: „Sursa relatează următoarele“. Știți. Informatorul se referă tot timpul la el însuși ca la un altul. Cred că, prin repetiție, exercițiul ăsta ducea la o totală detașare a ipostazei de „informator“ de persoana obișnuită. Bănuiesc că în același timp se obține și o coabitare neconflictuală a celor două euri. Umbra era decupată și alungată într-o realitate paralelă. M-am gândit că în felul ăsta trăiați – cum să spun? – mai vast.

— Dar stați să vedeți. Face tumoare, e diagnosticată malign și urmează chimioterapia. Se vindecă, face ASE-ul și, la 32 de ani, tumoarea reappare.

— Ce oroare! N-ați devenit superstițios? Nu v-ați gândit că cine știe ce păcate plătiți în felul ăsta?

— V-am spus că sunt ateu de mic. Nu. Numai că analizele făcute de medici nu erau concludente. Nu puteau spune dacă tumoarea e malignă sau nu și dacă tre-

buia reluată chimioterapie. Norocul a fost că tocmai atunci a venit un medic de la Viena, care era un mare specialist pe diagnosticarea tumorilor. S-a uitat la rezultate și ce credeți că ne-a spus? Că cea de-a doua tumoare apăruse ca urmare a primei chimioterapie. Că nu trebuia tratată nicicum. Că era un gen de tumoare care, după operație, trebuia lăsată complet în pace.

— Și acum? Fiica dumneavoastră e bine?

— Da, e bine, are 42 de ani și e contabilă la o firmă.

— Dumneavoastră vă descurcați? Aveți pensie?

— Da, ne descurcăm. Eu am 2 000 de lei după majorare, nevastă-mea are 1500... Ne descurcăm, mai ales după ce au termoizolat blocurile de pe Moșilor. Dacă puteți să credeți, toată iarna nu am dat drumul la căldură, așa de bine ține!

— Incredibil! Toată iarna? Absolut incredibil! Bine, atunci... Cred că v-am ținut o grămadă.

— Nu, v-am spus, când stau jos mă simt perfect. Aș vrea să vă mai spun ceva înainte să plec. Eu l-am apreciat enorm pe Noica.

— Hai, zău! Până unde vreți să împingem comedia asta? Ați fost omul care a furnizat materia primă pentru capetele de acuzare într-un nou „lot Noica“. Și-acum îmi spuneți ce mult ne iubeați! Pesemne că ne-ați fi adus și portocale după ce ne băgați la zdup! Măcar dacă-mi spuneți că ați făcut tot ce ați făcut pentru că erați animat de convingeri, că iubeați statul comunist sau pe Ceaușescu, că vedeți în noi niște „elemente ostile“ pentru simplul motiv că nu făceam „filozofie marxistă“ sau mai știu eu ce. Dar așa...

— Nu, nu e așa. Eu am apreciat enorm la Noica faptul că îmi dădea textele pentru revistă în așa fel că nu trebuia să tai nimic.

— Ah, știu pe dinafară textele dumneavoastră de la Securitate. Uitați-vă, deschid iar volumul cu *Noica în arhiva Securității*. Nota din 3 martie 1976. Îi spuneți lui Pătrulescu (devenit între timp locotenent-colonel): „Marți 2 martie, mi-a făcut o vizită de vreo oră C. Noica. I-am restituit manuscrisul articolului care urmează să apară în nr. 2/76 al *Revistei de filozofie*. A fost de acord cu toate modificările operate în text — fără să le vadă în fapt —, doar să apară în revistă. A văzut doar modificarea titlului și, bineînțeles, a fost de acord cu ea.“

— Să știți că, atunci când Noica a început campania de facsimilare a manuscriselor lui Eminescu, eu i-am făcut contactele. Am mers cu el peste tot. Acum, eu vă spun ce cred. Cel mai mult și mai mult din filozofia noastră eu îl prețuiesc pe Noica. Pe locul al treilea, pe Andrei Pleșu. Pe locul al treilea, pentru că nu sunt de acord cu unele dintre ideile lui.

— Ce tehnică aveți! Ori nu răspundeți, ori schimbați vorba. Fac pariu că pe locul al doilea m-ați pus pe mine.

— Exact. Pe dumneavoastră. Țsta e clasamentul meu!

Mă ridic, se ridică. Are exact mina cu care a intrat. E relaxat, e senin. Traversăm biroul. În ușă se oprește, aplecat din spate cum e, și-mi spune cu un zâmbet complice:

— Acum câțiva ani am avut cancer la prostată. Dar acum sunt bine.

— Ei, mă bucur că sunteți bine.

Dă să plece, dar se oprește iar după un pas și, din nou cu un aer complice și extrem de amuzat:

— Dar, la câtva timp după operație, m-au chemat iar la spital și m-au castrat!

— V-au castrat? Cum adică v-au castrat?

— Uite-așa! Pur și simplu m-au castrat!

Surâde aproape ștregărește. Își reia mersul. Cad pe gânduri: dragul meu turnător a fost castrat... Trece prin secretariat. Secretara ne anunță că au sunat doamnele de acasă. Și soția, și fiica. Erau îngrijorate că musafirul meu nu se întorsese și voiau să știe dacă ajunsese cu bine la editură. S-au liniștit aflând că stăm de vorbă și că ne simțim bine.

— Să chem pe cineva să vă ducă cu mașina?

— Dacă se poate... Vă mulțumesc.

Îi deschid ușa mare de sticlă și ne despărțim.

Scrisoarea a doua

O vizită la Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității – Devenisem „obiectivul Lungeanu” – Maiorul de Securitate Ion Pătrulescu – Intru în camera interzisă a vieții mele – Un spectacol halucinant: dosarul perfecte supravegheri – 14 300 de salariați ai Securității și 450 000 de informatori – Adio intimității – Instrumentele perfecte supravegheri: filajul, filmarea, fotografierea, instalații de ascultare („tehnica operativă”), nota informatorului, perchezitia domiciliului, interceptarea corespondenței – Informatorul: chipul uman al supravegherii

2 februarie 2013

Dragul meu turnător,

Câteva nopți la rând am adormit greu tot gândindu-mă la întâlnirea noastră. Am întors-o pe toate părțile și gândurile au venit peste mine buluc. De unde să încep? Cred că am să merg de-a-ndăratelea. Am să urc către izvoarele relației noastre și, implicit, ale Dosarului meu. Făcând asta, voi fi obligat să-mi trăiesc viața încă o dată. Deși un filozof danez spune că ne trăim viața mergând înainte și că ne-o înțelegem mergând înapoi. De fapt, cred că, înțelegând-o, în mod fatal o rețrăim. Nu-mi va fi ușor. Orice anamneză e chinuitoare, darămite una la care te obligă un „dosar de urmărire informativă“!

Am să încep, așadar, spunându-vă ce am simțit când, în noiembrie 2006, după ce făcusem o cerere la Consi-

liul Național pentru Studierea Arhivelor Securității (CNSAS), pe masa unei săli de la etajul III al acestei onorabile instituții a aterizat „Dosarul de urmărire informativă numărul 907“, deschis pe data de 4 noiembrie 1971. Provenea din arhiva Direcției I („Direcția Generală de Informații Interne“, menită să se ocupe de „munca informativă în rândul elementelor dușmănoase din interior“) a Consiliului Securității Statului din cadrul Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Socialiste România. Dosarul purta numele „Lungeanu“, de fapt „Gelu Lungeanu“. Acesta era numele meu de „obiectiv“. Dosarul era alcătuit din cinci volume care totalizau câteva mii de pagini, marcate, la începutul fiecărui „material“, cu antetul „strict secret“. Un bazar uriaș al vieții mele filmate din toate unghiurile posibile, alcătuit din rapoartele și notele ofițerilor, din „planuri de măsuri“, din „note de analiză“, din corespondența între Direcțiile Consiliului Securității, reprezentând tot atâtea forme de colaborare între Direcții privitoare la „obiectivul Lungeanu“*, din notele informatorilor („surselor“), din copii ale corespondenței mele și ale corespondenței tuturor persoanelor

* Dosarul „Lungeanu“ fusese, așadar, deschis la Direcția I, care se ocupa de „munca informativă în rândul elementelor dușmănoase din interior“. Pentru „a-și duce sarcina la îndeplinire“, ea colabora cu Direcția a III-a („acțiuni de spionaj ale cetățenilor străini“ – în cazul de față inventarierea „contactelor“ mele cu emigrația română și cu „cetățeni germani“), cu Direcția a V-a și cu Direcția a VIII-a, pentru montarea instalațiilor de ascultare în locuința obiectivului și pentru exploatarea lor, cu Direcția a IX-a pentru filaj și interceptarea corespondenței. Totodată, Direcția I colabora cu diferite „unități militare“ ale Ministerului de Interne și cu Inspectoratele Județene ale Consiliului Securității Statului.

din anturajul meu, din sute și sute de pagini transcrise după înregistrările făcute cu microfoanele montate în casă și telefonul pus sub ascultare, din note de filaj...

Mi-am imaginat mâinile maiorului de Securitate Ion Pătrulescu, „ofițerul de caz“, omul care, după cum rezulta din Dosar, orchestra din partea Securității „urmărirea informativă“ a lui Noica și a mea, completând filele, numerotându-le, îndosariindu-le, trecând în revistă periodic rezultatul din ce în ce mai impozant al muncii lui. Într-adevăr, ce om dedicat! Ce treabă serioasă făcea! Mi-am imaginat cum venea seara acasă, covârșit de importanța muncii de la birou, aureolată, în plus, de taina sub care era așezată și de voluptatea pe care ți-o dă faptul de a controla destinele altora. Mi-am imaginat apoi biroul lui, scaunul pe care-și invita informatorii să ia loc când îi convoca pentru un nou instructaj*, când le comunica tactica ce trebuia urmată pe parcursul vânării cât mai eficace a obiectivului „Lungeanu“. O să vedeți ce ușor mi-a fost să vă identific deja de la prima notă informativă peste care am dat semnata cu numele dumneavoastră de cod, „Cristian“.

Emoție? Dacă am fost cuprins de emoție răsfoind maldărul acela de hârtii perfect ordonate? Desigur. Pe de-o parte aveam senzația că pășisem pe fața nevăzută a eului meu, că mi se deschisese o cameră care fusese cu strășnicie zăvorâtă și în care se afla închis, fabricat de un

* Deși, de cele mai multe ori, Pătrulescu se întâlnea cu informatorii lui (locul întâlnirii e consemnat pe prima pagină a notei informative, în colțul din stânga sus) fie la „domiciliul sursei“, fie „în oraș“, într-o cârciumă sau cofetărie.

demiurg necunoscut, dublul meu, straniu pregătit în orice clipă să se îndrepte către alt destin. Era ca și cum din viața mea se desfăcea o altă viață, asupra căreia nu mai aveam nici un control. Puteam fi îmbrâncit în orice clipă pe un drum pe care, odată intrat, nu rămânea decât să fiu îngurgitat, devorat, aneantizat. În camera asta, în care mă aflam „băițuit“, gata preparat pentru a fi băgat la cuptor, era firesc să-mi fie interzis, mie în primul rând, să pătrund. Dar nici altcuiva, în afara bucătarului și a ajutoarelor sale. Era un loc de taină, acesta. Era anticamera execuției posibile. Un loc în care se ascuțeau cuțitele, se pregăteau sosurile, în care focul ardea potrivit. Și-atunci, firește, totul era „strict secret“.

Însă, înainte de adierea pericolului care se făcea simțită din maldărul ăsta uriaș de hârtii, ceea ce te izbea, răsfoindu-le, era *imaginea supravegherii*. A unei supravegheri totale, mergând până la senzația că ți se cunoșteau nu numai gesturile și faptele toate, spusele rostite între patru pereți, tot ceea ce așternuseși vreodată pe hârtie, întâlnirile toate, dar și gândurile și stările cele mai intime. Înțelegeți? Tresăririle cele mai ascunse ale sufletului: dorurile, lehamitea, speranțele, spaimile, sfâșierile... Dar deopotrivă porcăriile pe care le spuneai sau pe care apucaseși să le faci, pliurile conștiinței, partea ta de umbră rămasă în umbră chiar și pentru tine. Tipii aceia stătuseră în niște loji nevăzute, întreținute cu o uriașă cheltuială, și mă priviseră defilând despuiat, ani și ani la rând, pe scena vieții. Mitul intimității în care crede orice om și în care orice om se învâluie, având nevoie să știe că există în el o parte care e numai a lui și în care poate

oricând să se retragă, o parte ce reprezintă teritoriul inexpugnabil al ființei sale, blazonul singurătății și libertății sale, premisa sa de atom al speciei, de părticică indivizibilă a ei, se spulbera odată cu fiecare pagină întoarsă a Dosarului.

Acest sistem al supravegherii, creat pe modelul sovietic al NKVD-ului și al KGB-ului, și care primise apoi diverse denumiri autohtone („Stasi“ în R.D. Germană; sau „Securitatea“ la noi; sau „StB“-ul cehoslovac), fusese cu adevărat una dintre minunile lumii. În țara de baștină, în URSS, el se născuse, după cum știți, printr-o formidabilă potențare a „Ohranei“, poliția politică a țarului Nicolae II. Aici geniul lui Lenin lucrase din plin, arătând pe viu ce înseamnă saltul calitativ obținut prin acumulare cantitativă.* „Ohrana“ număra câteva sute de slujbași. KGB-ul urcase la 500 000. La acestea se adăugau câteva milioane de informatori. Și un buget nelimitat. Obiectiv vorbind, rezulta că oamenii plăteau impozite ca să poată fi observați în fiecare clipă. Fuseseră create premisele pentru a obține tipul ideal de supraveghere, cel care spulbera în mii de fărâme mitul „vieții private“. „Minunea lumii“ despre care vorbeam și pe care comunismul reușise s-o înfăptuiască era societatea din care dispăruse intimitatea: oricine, oricând, putea fi sondat până în străfunduri, străbătându-se toate straturile ființei sale și făcându-se inventarul tuturor gesturilor sale de-a lungul unei zile. Nu aveai cum să te ascunzi. La scara noastră, acest rezultat a fost obținut cu 14 300 de

* Observația îi aparține lui Alain Besançon, *Sfânta Rusie, Humaniras*, București, 2013.

salariați ai Securității și cu 450 000 de informatori. Și, desigur, cu fonduri nelimitate. Am să vă dau, la timpul potrivit, exemple despre prodigalitatea amețitoare a acestei întreprinderi.

Văzând, dragul meu turnător, la capătul studierii dosarului „Lungeanu“, cum arăta „supravegherea totală“, am fost tentat să inventariez felurile în care Securitatea funcționa în vederea atingerii acestui ideal. Și iată la ce concluzii am ajuns. Suprimarea raportului dintre „în afară“ și „înăuntru“, pe care fiecare dintre noi, traversând viața, îl întreține în mod natural, nu poate fi realizată decât prin neutralizarea oricărui sistem natural psihologic de ascundere sau disimulare. Îndeobște suntem înclinați să credem că, fără acceptul celui în cauză sau fără nevoia lui expresă de confesiune, nu avem cum să știm nici ce a făcut cineva de-a lungul unei zile, nici ce a spus într-o conversație privată, nici – cu atât mai mult – ce a gândit. Ei bine, Securității i-a reușit acest lucru: să aibă acces la zonele ascunse ale fiecăruia dintre noi fără acceptul celui în cauză sau fără nevoia lui expresă de confesiune. Asta implică să ai tehnici infailibile și repetabile de a obține, în fiecare clipă, răspunsul la următoarele întrebări privitoare la „subiectul supravegherii“ (la „obiectiv“): Ce face? Ce relații are? Ce spune? Ce scrie? Ce gândește? Cum gândește?

Evident că pentru a răspunde la aceste întrebări e nevoie de instrumente adecvate. Care sunt ele? Am să încerc să le sistematizez, în măsura în care m-am întâlnit cu ele, parcurgându-mi încă o dată o parte din viață, în Dosarul gestionat de maiorul Pătrulescu. Iată-le:

filajul, filmarea și fotografierea – pentru „ce face când iese din casă?”; instalații de ascultare („tehnica operativă”) – pentru „ce face când este în casă?”; filajul, filmarea și fotografierea – pentru „cu cine se vede?”; instalația de ascultare și nota informatorului – pentru „ce spune?” și pentru „ce gândește?”; percheziția domiciliului fără știrea locatarului și interceptarea corespondenței – pentru „ce scrie?” și pentru „ce gândește?”; nota informatorului de specialitate – pentru „cum gândește?”.

După cum observați, supravegherea tehnică este esențială. Și totuși, parcă nimic nu poate înlocui eficacitatea și funcția simbolică pe care le are, în acest scenariu, prezența factorului uman. Distrugerea intimității noastre devine „adevărată” abia din clipa în care, în scenariul perfecteii supravegheri, este atras seamănul nostru. Este nevoie ca tocmai persoana în fața căreia obișnuim să ne deschidem sufletul să devină sursă de informații. În termeni tehnici, asta se numea „penetrarea anturajului” și, odată realizată, dădea muncii ofițerului de caz o aură anume: era semnul măiestriei și deplinei lui reușite. „Penetrarea anturajului” presupunea selectarea informatorului din rândul celor mai buni prieteni și, la limită, transformarea consoartei sau a consortului în informator (un caz celebru la noi a fost cel cu „soția lui Gavrilescu”, femeia care și-a turnat bărbatul că se antrena zilnic la înot pentru a fugi într-o bună zi din țară traversând Dunărea).

Era totodată și semnul adevăratei victorii a Răului: intimul uman trebuia violat de către un om. Nu ajungea să-ți faci un aliat dintr-un dispozitiv tehnic, dintr-o membrană sensibilă, dintr-un obiectiv fotografic, din-

tr-un aparat de copiere. Trebuia să fii trădat de alții asemenea ție și, dacă se putea, de cel mai apropiat dintre toți semenii tăi. Numai când încrederea pe care un om se cuvine s-o aibă în altul dispărea, și locul ei era luat de precauție, suspiciune și teamă, comunitatea putea fi destructurată din interior. Și acesta este motivul pentru care vă scriu: ca turnător, ați dat supravegherii totale de care am avut parte chipul ei *uman*.

Scrisoarea a treia

Leul adormit sau Dosarul meu împăiat – Scurtă incursiune în istoria instituției supravegherii comuniste – Cum te puteai alege cu un „doasar de urmărire“ după 1965 – Ce devine Securitatea din clipa în care teroarea extremă își pierde obiectul? – O instituție duplicitară – „Spionita“, boala de naștere a Securității – Regimul te publică, regimul te declară „dușman ideologic“

10 februarie 2013

Dragul meu turnător,

Veți accepta, sper, să considerăm că a fost delicat din partea lor să nu ne lase niciodată să știm ce ne pregăteau în culise. Să știm că deasupra capului ne atârna „un dosar“! Că ne fabricaseră din mers, fără să băgăm de seamă, o trapă de care, la un semn al Cuiva, se putea trage, basculându-ni-se existența...

Ce bine că n-am știut cât de precar era terenul pe care mă mișcam în viața de fiecare zi! Gândiți-vă o clipă cum pășește un om care, la orice pas, se gândește că se poate prăbuși. Dar fără să știe exact la care. De ce să vă mint? M-ar fi distrus să știu toate astea. N-aș mai fi putut trăi nici măcar o clipă aflând că sunt pus sub lupă ca o insectă mizerabilă și că maiorul Pătrulescu mă studiază, minut de minut, așteptând ordine – „linia Partidului“ putea oricând decide – în privința soartei mele!

Acum însă, iată, umblam încolo și-ncoace prin această încăpere care devenise muzeul existenței mele neștiute, al acestui „ar fi fost să fie“ care-mi ținuse ființa deschisă în posibilul grozăviei ei. Și în timp ce mă plimbam cu inima strânsă prin camera aceasta cândva interzisă, unde la fiecare pas pândeau o nouă primejdie de care nu avusesem habar, îmi veneau în minte scenele acelea de la Animal Planet în care îngrijitorii dintr-o rezervație africană decid să adoarmă un leu ca să-l transporte dintr-o parte în alta a savanei. Și operatorul profită de imaginea leului care zace, lăbărțat și moale, într-o cușcă improvizată, și-i pune pe îngrijitori să-i deschidă fălcile, să-și bage capul în gura lui, îi filmează colții, labele uriașe pe care unul dintre ei le ia cu mâna și le ridică, apoi le lasă să cadă, moi, peste marginea camionetei pregătite să plece la drum. Îmi băgasem capul în gura uriașă, cu colți fioroși, a Dosarului meu, adormit (speram, cel puțin) pe vecie. Dosarul meu împăiat.

Asta am simțit în prima clipă. Apoi, pe măsură ce răsfoiam, pe măsură ce treceam în revistă notele și rapoartele ofițerilor, alternate cu șirul nesfârșit al notelor informative, al înregistrării convorbirilor purtate între patru pereți, al celor mai intime scrisori copiate și clasate frumos, al notelor de filaj, o stupoare crescândă se instala în mine. Niciodată nu-mi imaginasem că poate exista un pachet atât de compact de abjecție orchestrată, sistematizată, capsată, șnuruită, instituționalizată. Teribil a fost, din clipa aceea, raportul în care am intrat cu propriul meu trecut. Din moment ce viața ta fusese studiată de după un perete de sticlă prin care erai văzut fără ca

tu să vezi, acum, privind înapoi, îți pierdeai încrederea în autonomia propriei vieți, în tot ceea ce trăiseși cu iluzia că exista oricând posibilitatea de a te retrage în micul teritoriu de intimitate al ființei tale. Din acea zi de noiembrie 2006 când mi-am deschis Dosarul, s-a instalat în mine un *sindrom al depozării*. Descopeream că în tot acel răstimp de aproape două decenii viața îmi fusese furată, că trăisem de fapt nespus de multă vreme – cu discuțiile mele de taină, cu iubirile mele, cu spaimile mele, cu șoaptele mele, cu gândurile mele împărtășite doar hârtiei – gol, în țarcul Securității. De aici ura la adresa celor care ne-au supus, despuindu-ne, la acest exercițiu de umilință. De aici sila față de cei care ne-au supus – ca reprezentanți autoinstaurați ai unei supra-specii – puterii lor discreționare.

Am început să citesc atent, luând note, vrând să înțeleg *de ce toate astea*. Și apoi cine eram eu – un pârлит de „cercetător științific gradul III“ la un institut al Academiei de Științe Sociale – ca în jurul meu, la 29 de ani, să încep să se afereze dintr-odată ditamai „organele“ Securității? Ce făcusem, sau ce puteam să fac, ca să merit deschiderea unui „dosar de urmărire“? Când mi-am citit prima oară Dosarul, lucrul care m-a frapat a fost disproporția dintre mijloacele pe care Securitatea le pune în mișcare și derizoriul „obiectivului“ care, de la bun început, eram. Desigur, angajații Consiliului Securității Statului trebuiau, pentru a-și justifica existența, să-și creeze în permanență „obiectul muncii“, să-l inventeze, să-i dea o consistență și un prestigiu pe care bietul „obiectiv“, cel mai adesea, nu le avea. Își exersau mârșava meserie

pe niște amărăți, chinuiți de viața lor de zi cu zi și crescuți în cultul precauției. Legiuni de oameni plătiți cu lefuri de două-trei ori mai mari decât ale noastre ne su-pravegheau de dimineața până seara pentru a consemna, sub forma unor rapoarte scrise în limbă de lemn, derizoriul existenței noastre cotidiene, vidul unor vieți în care nu se întâmpla nimic demn de a fi reținut, analizat, clasa-t și îndosariat.

Dar dumneavoastră? Dumneavoastră, ca turnător, ce loc ocupați în această scenografie gigantescă, impudică și grotescă? Mă tem că, fără să înțelegem împreună aceste lucruri până la capăt, veți ieși din scenă păcătos și senin. Ba poate chiar încântat de felul astuțios în care v-ați des-curcat în viață. Doar știm prea bine că orice conștiință are, perfect încapsulate în ea, mecanisme impecabile de băgare sub preș a porcăriilor pe care le facem. Când e vorba de noi, suntem gata oricând să dăm drumul în lume unui alai de scuze și de justificări și, la limită, de ce nu?, să ne autoflatăm. Așa încât, cred că e mai bine să facem împreună – păgubit și păgubitor – acest efort de înțelegere. În fond, nu sunteți curios să știți cât de *viu* mai sunteți? Dacă mai sunteți în stare de o comoție? De o insomnie?

Voi începe cu o scurtă incursiune în situația în care ne aruncase atunci Istoria. Iată cum aș înțelege societatea în care am trăit și dumneavoastră, și eu până în 1990. Ajungând la putere așa cum au ajuns la noi, prin rapt istoric, comuniștii erau obsedați – și pe bună dreptate – că sunt înconjurați de dușmani. Că nu sunt iubiți. Că

nu sunt legitimați prin voința și sentimentele, liber și organizat manifestate, ale unui popor întreg. Aveau, cu o vorbă inspirată a lui Alain Besançon, „sentimentul asemiului permanent”. Știau pertinentemente, de vreme ce au mistificat imediat după război, inversând proporțiile, rezultatul votului, că nu au de partea lor decât o mână de oameni. Dar de fapt nu conta. Codul democrațiilor bazate pe alegeri fusese evacuat din istorie. Important era să ai puterea și, odată înhățată, să n-o mai scapi nici odată din mână. Iar ei o aveau. Pe lângă trupele de ocupație, își creaseră, în regim de urgență, propriile trupe. Ale Securității, în primul rând. Acestea stăteau cu fața întoarsă către populație și o „scanau” clipă de clipă, aplicând continuu teroarea, o tehnică a hăcuirii bazată pe lipsa de identitate certă a „dușmanilor”. Ceea ce-nseamnă: oricine putea deveni dușman. Toți câți *păreau* să nu consimtă la noua stare de lucruri (și asta începea, vă amintiți, de la cei care îndrăzneau să poarte pălărie sau să aibă gulerul călcat la cămașă), care nu se împăcau cu ideea că un partid de o mie de membri (atât avea când a pus mâna pe țară) va rămâne veșnic la putere – vor fi omorâți, închiși, bătuți, urmăriți, hărțuiți, în cel mai bun caz marginalizați. Cruzimea represiunii „în prima etapă” a fost, după cum bine știți, terifiantă. Și ea a durat până când atomii fricii au pătruns în ultimul pliu al societății. Până când în jur s-a făcut liniște și lumea a înțeles că, de-acum înainte, lucrurile așa vor arăta în eternitate. N-a mai rămas nimeni care să-i aștepte pe americani.

Ce devine Securitatea din clipa în care teroarea extremă își pierde obiectul? Cu ce se ocupă ea după ce prima

etapă, „etapa sângeroasă a luptei de clasă“, s-a încheiat? Din clipa în care regimul se „îmblânzește“, se „umanizează“, se „liberalizează“? Întâlnirea dintre „obiectivul Lungeanu“ și „informatorul Cristian“ are loc în această perioadă, deci după anii '65. Altfel spus, în zorii „perioadei Ceaușescu“. Paradoxul ei stă în faptul că noul șef voia să păstreze toate certitudinile puterii totalitare din perioada lui Dej, dar totodată să împrumute ceva din panașul *beau-monde*-ului occidental și al libertăților sale. Predecesorul lui nu voise decât să fie recunoscut de Moscova și de „ai lui“, iar, la sfârșit, doar de „ai lui“. Ceaușescu voia recunoașterea întregii planete. Ceea ce l-a pierdut a fost incapacitatea de a se decide într-o singură direcție. A încercat imposibilul: să combine gimnastica nord-coreeană a stadioanelor cu parfumul curților de la Buckingham și Elysée.

Culmea e că această duplicitate s-a manifestat nemijlocit în viața Securității și în statutul dosarelor pe care le întocmea. Până prin anii '67, Securitatea nu avea a se ocupa de indivizi care primeau pașaport pentru vizitarea prietenilor, pentru turism sau pentru studii cu burse în străinătate. Această categorie de români dispăruse, pur și simplu, după 1947. Așa cum nici străinii în vizită în România nu erau ceva obișnuit. Și nici regizorii, scriitorii sau filozofii care, ca acum, dobândind un nou suflu în atmosfera dezghețului ideologic, se autocenzurau minimal sau deloc. Pe scurt, Securitatea nu știa să gestioneze comportamentul unor categorii sociale (artiști, în principal) care se emancipaseră cu voie de la stăpânire. Mai mult, le-a dat tuturor de înțeles că dramul de

libertate oferit peste noapte este o favoare ce trebuie cumva plătită și că plata aceasta era cel mai lesne de făcut sub forma „colaborării cu organele“ (deghizată în „datorie patriotică“) la ghișeele, deschise zi și noapte, ale Securității. Acesta e și motivul pentru care o bursă de studii primită nominal, „prin relații personale“, de la o universitate occidentală (și nu sub formă de răsplată internă pentru „deschiderea“ și „disponibilitatea“ pe care le dovedea petentul unei vize) era un scandal. Ea presupunea o „ieșire afară“ necontrolabilă și netaxabilă, ba, dimpotrivă, una care-l transforma automat pe nefericitul bursier (pentru o clipă, acesta se visase liber) într-un „agent al agenților străine“, revenit apoi în țară cu „sarcini informative“. Dacă nu erai trimis, precum Ion Caracul, de pildă, să-ți spionezi prietenii (pe Monica Lovinescu și Virgil Ierunca) din chiar casa în care te primeau, dacă ieșeau din țară așa zicând „de capul tău“ (în urma unei intervenții mai luminate „de sus“ sau în virtutea bunei-credințe manifestate de un șef care „garanta“ pentru tine), dacă plecai, așadar, fără misiuni speciale și te mai și întorceai, atunci era evident că ceva nu era în ordine cu tine. Cum majoritatea vizelor de ieșire din țară îi transformau pe beneficiarii lor în informatori ai Securității, era firesc, în mintea acestor oameni bolnavi de spionită și care raționau potrivit unei vulgare logici a reciprocității, ca orice român necontaminat de colaborarea cu ei să se întoarcă, de vreme ce nu plecase ca spion autohton, metamorfozat în spion străin.

Pe scurt, Securitatea nu știa să gestioneze ingredientul libertății (oricât de firav ar fi fost el) apărut pe neașteptate după 1965, pentru că pur și simplu acesta nu făcuse

niciodată parte din rețetele ei. V-aduceți aminte de perioada aceea (eu tocmai intrasem în Institutul de Filozofie) în care colegii noștri, de la o zi la alta, nu mai știau – odată vechiul canon ideologic abolit – cum să scrie? Ei, săracii, nu învățaseră decât „să critice filozofia burgheză“ de pe pozițiile „filozofiei marxist-leniniste“. Or, peste noapte, aceasta se topise înainte de a fi apucat să se nască articulațiile unui nou canon. Bănuiesc că și dumneavoastră, care ați primit conducerea *Revistei de filozofie* cam tot pe atunci, n-ați înțeles o bună bucată de vreme ce aveți de făcut.

Așa și cu Securitatea. Noica are la un moment dat o observație tare frumoasă într-o scrisoare către Cioran (*Răspuns al unui prieten de departe*), trimisă acestuia, spre publicare în Franța, în 1967. „Socialismul – îi spune el vechiului prieten – ar vrea să înceteze să fie violent, dar nu mai știe cum.“ Într-adevăr, violența Securității fusese abolită programatic, „pe linie de partid“. Dar ce devenea atunci o instituție eminentemente represivă, care se născuse și trăise din violență? Cum putea ea să fie și, totodată, să înceteze să fie?

Nebunia care a început a fost mare. Cu o mână, în lumina noii „linii“, Securitatea îți dădea pașaport. Cu cealaltă, în virtutea vechilor apucături, odată întors, îți deschidea „dosar de urmărire informativă“ (DUI). Nu se putea să fi zburdat prin Occident câteva luni fără să fi încercat „serviciile“ să pună gheara pe tine! Ce dacă îți petrecuseși timpul mai mult prin mediile universitare? Și ele erau ticsite de spioni și agenți! Te întorceai din Occident ca după o vizită la bordel. Erai suspect de o

„Mi-ar plăcea să-ți povestesc câte ceva despre viața mea, cu împlinirile și neîmplinirile ei, ca și despre dorința mea, din ce în ce mai accentuată cu trecerea anilor, de-a avea fi spiritali. I-am căutat în câțiva tineri de vârsta ta, le-am trecut ce mi s-a părut că am mai bun de transmis și m-am reîntors la gândul că, pe deasupra tuturor, te am pe tine...”

Constantin Noica către fiul său Răzvan – „părintele Răfail” – aflat în Anglia, București, 28 decembrie 1971, scrisoare interceptată de Securitate

boală venerică. Ea răspundea bolii de naștere a Securității. Securitatea a suferit de „spionită” pe tot parcursul istoriei ei. Lasă că era și una avantajoasă, de vreme ce, „dușmanul intern” odată zdrobit, primejdia spionului la pândă, a „dușmanului extern”, îi dădea Securității, în continuare, principala justificare a existenței ei. Spionii nu erau greu de găsit. În principiu, pentru Securitate, orice străin era un spion, iar cine trăia o vreme în străinătate (*id est* între spioni) devenea, firește, la rândul lui, spion. Iar dacă sejurul în afara granițelor țării te transforma automat în spion, însăși ieșirea din țară era vinovată. Cert este că, după ce te întorceai, nu mai erai în

regulă. Ieșiseși din rând. Deveniseși vizibil. Părăsiseși anonimatul. Ți se deschidea un dosar. Devenea Cineva. Devenea Obiectiv. Primeai o identitate excepțională, erai rebotezat, primeai nume noi. De obicei, mai multe. În Dosar aveai un nume, numele tău de obiectiv. În notele de filaj primeai un nume ad-hoc, efemer, o „poreclă”, în funcție de inspirația onomastică a filatorului. De pildă, când, în București, intram în filaj de unul singur, eram „Lulu”. Când apăream cu Pleșu la Sibiu sau la Păltiniș, eram „Noe”, iar Pleșu, „Nae”. Ne fotografiau mergând pe stradă și scriau sub poza lipită în Dosar: „Obiectivele Nae și Noe merg la întâlnirea cu obiectivul

Nica Dan [ăsta era Noica]“. Brrr! Așa, lipiți în Dosar, căpătam dintr-odată un aer cu adevărat subversiv. Parcă, parcă începeam să simt, privindu-ne cum mergeam pe trotuar, cât de periculoși fuseserăm pentru „ordinea socială și de stat“. O poză aparent inocentă. Dar doar aparent. Căci unde ne duceam? La întâlnirea cu ditamai obiectivul Nica! Oare ce-aveam în cap mergând așa, cu o nonșalanță desigur jucată, pe un trotuar bucureștean? Simpla noastră prezență acolo, pe o pagină pe care scria „strict secret“, devenea convingătoare. Oricine, fotografiat și îndosariat, își mută identitatea în zona suspiciunii, trimițând la ceea ce se ascunde, la necontrolabil și, în final, la vină.

Așadar, când, în 2006, am dat cu ochii de primele pagini din Dosar, din care rezulta că universitatea germană în care îmi consumasem bursa de studii era înțesată de „agenți ai S.F.I.“ („Serviciul Federal de Informații“, cum era tradus în română *Bundesnachrichtendienst*, BRD, serviciul de contrainformații din RFG – minunatul profesor Walter Biemel, care m-a preluat și pe care îl văzusem, în șase luni, de trei-patru ori, era în capul listei), am exclamat în sinea mea: „Dar voi mi-ați dat pașaportul! De ce m-ați lăsat să plec dacă știati a priori că plecarea riscă să facă din mine un spion?“ La fel se întâmpla și în privința textelor pe care le publicam. Cu o mână mi se

„NOICA CONSTANTIN se bucură de mult prestigiu și chiar admirație din partea multor tineri cercetători sau alți intelectuali din țară; continuă acțiunea aceasta cu tinerii, urmărind a polariza în jurul său în mod deosebit elemente intelectuale de valoare. De menționat că această activitate a sa de influențare ideologică-idealista o duce într-o formă subtilă.“

Notă din 31 august 1973 a maiorului Ion Pătrulescu de la Direcția I a Securității

dădea viza pentru apariția unui articol sau a unei cărți. Cu cealaltă, mi se deschidea un dosar din care rezulta că eram „neangajat“ și că, ideologic, băteam câmpii. Ca și cum nu tot regimul lor mi-ar fi dat dreptul să public!

Acestea erau cele două coloane pe care se înălța întregul Dosar: 1. Contactul cu străinii survenit în urma plecării mele cu o bursă și posibilitatea transformării mele în „agent“. 2. Contaminarea cu idei dușmănoase, neangajate, străine de filozofia marxistă, și asta în urma frecventării constante a fostului deținut politic Constantin Noica, „filozof idealist“.

Pentru documentarea primului punct era necesară cunoașterea „trăirilor“ pe care le avusesem în Germania, a oamenilor pe care-i întâlnisem, a prietenilor legați. Trebuiau găsite, printre apropiații mei, persoane cărora, odată întors, mă confesasem și care erau dispuse să devină informatori. Pe scurt, prieteni, prieteni *adevărați*. Pentru documentarea celui de-al doilea punct era nevoie de specialiști „în câmpul ideologiei“ capabili să tălmăcească „sensurile dușmănoase“ ale textelor pe care le publicam. Idealul ar fi fost un cenzor de meserie, unul în domeniul filozofiei. Desigur, se putea apela oricând la colegii de la Institutul de Filozofie (și lucrul s-a și întâmplat), dar, ca redactor-șef al *Revistei de filozofie*, dumneavoastră erați de fapt persoana ideală: om de încredere al partidului, conectat direct la Secția de propagandă a Comitetului Central, specializat în selectarea pentru revistă a textelor care „nu ridicau probleme“. Erați, așadar, pe cea de a doua linie, turnătorul meu ideal. Trebuia doar să faceți pasul de la „referate pentru revistă“ la „note informative pentru Securitate“.

Scrisoarea a patra

Un prieten pe cale de-a ajunge informator – Cum se pătrunde în intimitatea „obiectivului“ – „Candidatul Răzvan“ – Recrutarea avortată – O scrisoare în care se face teoria „minciunii necesare“ și a „terapii prin minciună“ – Poveste cu un ucrainean milos – 150 de lei recompensă – O prietenie născută din febre culturale – Rusul Rubeli și vocația eșecului – Tentativa eșuată de „penetrare a anturajului obiectivului“

16 februarie 2013

Dragul meu turnător,

Simt, pe măsură ce trec zilele, că nevoia de a vorbi cu dumneavoastră devine tot mai puternică. Orice coborâre în trecut este primejdioasă, pentru că rememorarea timpului trăit e asemenea unui vârtej din care, odată intrat, nu te mai poți smulge. Azi-dimineață nici nu m-am trezit bine, că m-am și repezit la masa de scris, speriat de gândul că aș putea pierde legătura cu scrisoarea de săptămâna trecută. Mai ales că astăzi vreau să vă povestesc cum se făcea la Securitate racolarea unui prieten și cum, de la stadiul inițial de „candidat“, se putea dobândi, după multiple „verificări“ și „punctări“, titlul plin de „informator al organelor de Securitate“. Și dumneavoastră, la început, ați fost doar „candidat“, dar din Dosar nu rezultă ce etape ați parcurs până ați obținut consacrarea ca „informator“ – rezultă doar că ați obținut-o într-un timp foarte scurt.

Când am făcut cererea la CNSAS pentru a-mi răfoi Dosarul, mă așteptam, potrivit poveștilor cu întâmplări de pe alte meleaguri (Institutul Gauck scosese deja la suprafață, încă din 1990, povestea cu disidenta din RDG care fusese turnată decenii în șir de propriul ei soț), să dau în principal peste nume din anturajul imediat. Căci cine poate băga mâna-n foc că își cunoaște – mai ales la un ceas greu al istoriei – rudele, partenerii de viață și amicii? Că știe cum arată sufletul locuit de frustrare, vizitat de fantasma fricii sau de dorul tulbure al răzbunării târzii? Dar din 1971 și până în 1976, cât am avut un Dosar separat (anii fierbinți din deceniul al optulea și, mai ales, cei de după apariția *Jurnalului de la Păltiniș* s-au mutat în Dosarul lui Noica), se pare că doar unuia dintre prieteni îi alunecase piciorul. Cel puțin așa am crezut după prima lectură a Dosarului meu. E un caz oarecum dostoevskian acesta și de aceea sunt tentat să mă opresc pe îndelete asupra lui.

Trecuse un an de la întoarcerea mea din sejurul german și de la deschiderea „dosarului de urmărire informativă“. Într-un raport-sinteză făcut cu această ocazie, maiorul Pătrulescu spune limpede tot ce voiau „ei“ să știe legat de persoana mea:

Ne interesează să stabilim conținutul scrierilor obiectivului, natura relațiilor cu NOICA CONSTANTIN și alți filozofi cunoscuți de organele de Securitate, cu concepții, idei reacționare, teorii și mentalități perimate, antiștiințifice, idealiste; care-i sunt relațiile cu anumite persoane din R.F. a Germaniei; poziția și conduita sa.

În acest sens, Securitatea aflase tot ce se putea afla din filaj, din interceptarea corespondenței, din perchezițiile

secrete făcute acasă, de la „informatorul Teofil“ (ascultarea convorbirilor purtate în „locuința obiectivului“), din primele dumneavoastră note informative privitoare la puținele texte pe care le publicasem până atunci.

Ceea ce le lipsea securiștilor era insinuarea în primul cerc al relațiilor mele, cel al prietenilor apropiați, al oamenilor cărora le împărtășeam gândurile, dorințele și așteptările. La limită, ar fi fost desigur ideal pentru ei să mă torn eu pe mine însumi. Dar cum asta nu se putea petrece în mod nemijlocit, se putea încerca cu ajutorul unui prieten. Nu este prietenul ființa căruia-i faci loc în sufletul tău? A-l face să vorbească însemna, pentru Securitate, un soi de a se instala în centrul ființei celui supravegheat. Bătălia pentru ceea ce însemna *intimul* obiectivului, pentru „anturaj“, pentru „cercul familiar“ era, de aceea, esențială pentru securiștii noștri.

La începutul lui 1972, la câteva luni după întoarcerea mea din RFG, maiorul Pătrulescu dispune „să se efectueze una-două recrutări de informatori cu posibilități reale de pătrundere în intimitatea celui urmărit“. Și dă ca termen „10 septembrie 1972“. Totuși, până spre jumătatea anului, plasa întinsă de maior și de „rețeaua“ lui rămâne goală. „Nici unul dintre apropiații obiectivului, contactați, nu e dispus să furnizeze informații. Sunt prea mult legați de elementele pe lângă care intenționăm să-i folosim.“ Trebuia găsit totuși omul care, împărțind cu „obiectivul“ bucata de brânză, berea răsuflată și munca la un proiect comun, și căruia „obiectivul“ îi povestea până și ce visase peste noapte, ar fi fost dispus „să se deschidă către organele noastre“. Omul ăsta, în cazul meu, trebuia în continuare căutat. Exista el oare?

Dar ce-l va fi-ndemnat, la o adică, să mă vândă? De ce un prieten atât de bun, de ce *prietenul* însuși, s-ar fi livrat și m-ar fi livrat unei mafii care se autointitula „Securitatea Statului”? De ce un *adevărat* prieten ar fi sacrificat, odată ajuns în fața unui ins în uniformă, acel subtil metabolism care se stabilește între „a da” și „a primi” și care, prin însăși existența lui, creează un rang aparte în ordinea umană? Nu ar fi fost firesc ca fiecare fibră din ființa lui să se revolte la gândul că omul în uniformă venise să-i propună așa ceva? Să se piardă pe el în ochii lui chiar? Cum își putuse imagina despre el, prietenul, că e atât de mârșav, încât e gata să cadă în brațele unui necunoscut care-i flutură o legitimație sub nas?

Sau poate că tocmai asta era dovada că el nu fusese niciodată *prietenul*? Că celălalt se înșelase, ignorând ce drame sădise de fapt în el relația lor? Poate că într-o cută a sufletului, nici măcar de el știută, așteptase dintotdeauna să vină momentul când ar fi putut să triumfe asupra celui care, ținându-l tot timpul aproape, nu făcuse decât să-i scoată la lumină mediocritatea și neputințele, deficitul de voință și incapacitatea saltului eliberator. Cât îl umiliseră la fiecare pas nesuferitele entuziasme ale celui-lalt și încrederea lui nemărginită în tot ce întreprindea! Acum, iată, putea, în sfârșit, să-și ia revanșa râvnită în mod difuz de-atâta vreme. Acum, prin neașteptata ocazie pe care i-o oferea insul în uniformă, putea dobândi asupra detestabilului său prieten măcar un dram de putere ocultă. Problema racolării prietenilor de către Securitate este, să recunoaștem, una tulburătoare și, înainte de a ajunge la cazul dumneavoastră, vă propun să ne oprim o clipă la cazul acestui om.

Desigur, se poate pune și întrebarea ce anume îi făcea pe securiști să-și imagineze că prietenul meu ar fi putut deveni prietenul celui mai mare dușman al celui mai bun prieten al lui. Că doar nu cu alde Pătrulescu își împărțise Alexandru Rubeli – acesta era numele prietenului – viața. Dar asemenea raționamente se pare că nu intrau în munca și în procedurile Securității. Ei știau una și bună:

În scopul de pătrundere cu mai mare eficiență în intimitatea lui *Liiceanu Gabriel*, asupra căruia în anul 1971 s-a deschis dosar de urmărire informativă, se impune recrutarea unui nou informator. Este necesară o persoană care să aibă un acces mai mare în familia lui *Liiceanu Gabriel*. Un prieten care să-i vină în casă, unde de fapt obiectivul stă majoritatea timpului, studiind materiale de filozofie.

Ce-i costa, așadar, să-ncerce?

De fapt acum, când vă scriu toate astea, nu pot spune că am înțeles întocmai ce anume-l mânase pe prietenul meu în biroul maiorului Ion Pătrulescu în acea zi de 28 iulie 1972. Serviciul II al Direcției I îl remarcă mai întâi – după ce ne studiază cu atenție scrisorile schimbate între Aachen și București – ca făcând parte din categoria „tineri filozofi care îi apreciază ideile obiectivului” (iată-mă, la 29 de ani, și *maître à penser!*). Într-o scrisoare pe care amicul mi-o scrisese la Aachen exista un fragment imprudent (din care, notează în mod just ofițerul, răzbate „o notă de revoltă la adresa ordinii sociale și de stat din țara noastră”). Iată-l: „Nu mă voi putea conforma niciodată unei anumite «raționalități» a mediului și voi refuza să o accept, cu atât mai mult cu cât îmi este impusă ca

singura posibilă. “ Apoi, „informatorul Teofil“ („tehnica operativă“ de ascultare) e cel care le semnalează, după întoarcerea mea, prezența aproape zilnică a lui Rubeli la mine în casă. Năvodul poate fi aruncat.

Amicul e contactat de către tovarășul maior Pătrulescu la 28 iulie 1972, adică exact la opt luni după întoarcerea mea din Germania. Și apoi recontactat lună de lună până la sfârșitul anului. Este, cum spune unul dintre rapoarte, „punctat, studiat și verificat“, laolaltă cu alți candidați la titlul de informator permanent. Rubeli are însă atuuri incontestabile. Se detașează imediat de ceilalți candidați și devine preferatul lui Pătrulescu. „După o ultimă analiză, se spune în raportul din 13 noiembrie 1972, am constatat că numitul *Rubeli Alexandru* este cel mai apropiat și corespunde cel mai bine pentru munca informativă.“

De la prima întâlnire, prietenul Rubeli îl surprinsese în mod plăcut pe Pătrulescu. Mai întâi, „este un tânăr bine pregătit. (Este în anul II al Facultății de Filozofie, curs fără frecvență, la Cluj. A făcut în București doi ani la zi)“. În al doilea rând, avea, am văzut, o poziție privilegiată „pe lângă obiectiv“: venea aproape zilnic la mine acasă. O spune candidatul însuși cu ocazia uneia dintre întâlniri: „La prietenul meu Gabriel Liiceanu merg permanent acasă și-mi povestește multe despre viața pe care a dus-o în Germania.“

Dar, mai presus de orice, în viziunea maiorului Pătrulescu, pe Rubeli îl recomandau pentru o frumoasă carieră de informator (așa se și exprimă, într-unul dintre rapoarte, maiorul nostru: „poate deveni un informator

cu perspective frumoase“) două lucruri: calitățile sale psihologice și perfecta disponibilitate pentru „munca informativă“.

Calitățile psihologice mai întâi: „Din verificările efectuate până în prezent și cu ocazia contactărilor acestui candidat, am constatat că Rubeli Alexandru este inteligent, are putere de discernământ, cu spirit de sesizare și orientare.“ Maiorul apreciază din prima clipă la favoritul său faptul că „s-a dovedit deschis în modul de a pune problemele, volubil, antrenându-se în discutarea modului cum vede el ajutorul și colaborarea pe care să o aibă cu organele Securității Statului“. După o nouă întâlnire, aceste calități sporesc: „Este comunicativ, o fire deschisă și, se pare, sinceră. Are principii sănătoase, privește cu respect misiunea organelor de Securitate și ne-a asigurat de discreția discuțiilor și chiar a cunoștinței făcute cu noi.“

În al doilea rând, disponibilitatea, dacă nu chiar dorința de a colabora: „A afirmat că e dispus să se vadă cu noi și crede că poate să-și aducă contribuția prin anumite relații pe care ni le poate da cu privire la diverse cunoștințe din anturajul său.“ În raportul întocmit după întâlnire, maiorul citează cuvintele candidatului la încheierea vizitei: „La viitoarea noastră întâlnire cred că vă voi putea spune câte ceva care să intereseze organele dvs. despre cunoștințele mele. Până atunci voi mai reflecta asupra a ceea ce cred c-ar interesa să fie discutat și mă bucur că ați avut ideea de a avea o convorbire cu mine. Aceasta îmi dă în viitor un sentiment de mai multă siguranță.“

E mișcător faptul că ofițerul acesta, specializat în spargeri de locuințe, în trasul sistematic cu urechea, în

violări de corespondență și în provocarea de delațiuni, pare să aprecieze în mod deosebit *cinstea* celui căruia îi pregătise între timp și un nume („candidatul, căruia conspirativ i-am zis «RĂZVAN»“): „A făcut afirmații că dorește să colaboreze cu organele de Securitate și credem că va colabora cinstit cu noi în viitor.“ Asupra acestei deosebite disponibilități a lui „Răzvan“ ofițerul revine a treia oară, ce-i drept într-un limbaj de lemn cu involuntare inflexiuni comice: „Candidatul și-a reafirmat dorința de a avea un contact organizat cu organele noastre, precizând că se va strădui să ne furnizeze informațiile așa cum le cunoaște, fără a trage concluzii, fără a amplifica sau diminua ceva față de realitate.“

„Contactul organizat cu organele noastre“ are, din păcate, și unele limite. Cel puțin pentru moment. „De menționat însă că deocamdată are ezitări în ceea ce privește scrierea informațiilor, afirmând că el ne stă la dispoziție ori de câte ori e necesar, dar relatările le va face verbal.“ Există însă și speranțe de înlăturare a acestui neajuns: „Deși deocamdată manifestă oarecum rezerve în scrierea materialelor informative, totuși considerăm că ne putem realiza sarcini din dosarul de urmărire informativă înregistrând noi informațiile sale, până când îl vom obișnui cu scrisul notelor.“

Mai există totuși un neajuns al viitorului informator: se pare că acesta are o adevărată slăbiciune pentru cel despre care e dispus să ofere informații. Ofițerul constată „afecțiunea pe care candidatul o are pentru obiectivul nostru – Gabriel Liiceanu“. El remarcă, spărgând oarecum tiparele limbii lui de lemn, că amicul, care se pre-

gătea să devină turnător, mă iubea! „Îmi e bun prieten, îi mărturisise Rubeli, și-l apreciez pentru strădania ce o depune pentru a deveni un om de cultură. Face eforturi să învețe bine germana, având și un profesor pe care-l plătește.“ Iar la ultima întâlnire consemnată de maior, Rubeli îmi prezice un incontornabil destin cultural, capabil să învingă toate obstacolele ivite în cale dinăuntrul sau din afara țării: „Rubeli Alexandru consideră că Gabriel Liiceanu va ajunge un om de cultură valoros și apreciază că toate relațiile sale cu oameni de formație veche sau cu cei din R.F. a Germaniei nu-l vor influența negativ.“ Însă aceste aprecieri preventivoare și binevoitoare nu au avut cine știe ce efect asupra următorilor mei. Nu de ele aveau nevoie. Îmi construiseră de la bun început portretul de „element dușmănos“. Așa intrasem pe poarta Securității, așa urma să rămân până la sfârșit.

În ciuda scăderilor semnalate, la 13 noiembrie 1972 maiorul Pătrulescu întocmește raportul „cu propuneri de recrutare ca informator al organelor de Securitate a numitului RUBELI ALEXANDRU, pedagog la Școala prof. Specială nr. 9, București“. Este în fapt un elogiu adus prietenului meu. Așa cum Rubeli avea încredere în împlinirea mea culturală, maiorul Pătrulescu are o mare încredere în viitorul carierei de informator a lui Rubeli:

Raportez că acest candidat este în contact și verificări de mai multă vreme. Am stabilit că are bune posibilități informative pe lângă Liiceanu Gabriel, putând deveni un informator cu perspective frumoase, dat fiind pregătirea sa culturală și filozofică.

Și paginile se încheie cu litere mărite și pe un ton solemn, care trimite cu gândul la ungerea într-un ordin și care, de ce nu?, îți strecoară în suflet o undă de emoție:

Față de cele arătate mai sus:

PROPUNEM

Să se aprobe trecerea la recrutarea ca informator al organelor de Securitate a numitului RUBELI ALEXANDRU.

Maior de Securitate

PĂTRULESCU ION

Alături de ofițerul de caz, semnează, sub cuvintele scrise cu majuscule „De acord“, șeful Biroului, maior Blaj Paraschiv.

Iar acum vine lovitura de teatru. Pe prima pagină a raportului, în colțul din stânga sus, este lăsat liber locul unde urmează să semneze, dându-și și el acordul, șeful celor doi. Dar, în loc de „Se aprobă“ și semnătură, urmează această adnotare de mână:

S-a abandonat ideea recrutării. Este legătură apropiată a lui Liiceanu Gabriel. Ambii (Rubeli și Liiceanu) legături ale lui Noica Constantin.

[ss indescifrabil]

Ce-i făcuse oare pe șefii lui Pătrulescu să renunțe de la o clipă la alta la racolarea lui „Rubeli Alexandru“, omul plin de calități „pentru munca informativă“? Oare scrisoarea pe care mi-o scrisese la Aachen în ziua de 17 august 1971, a cărei copie se afla în Dosar, plină de sublinieri și marcaje felurite pe marginea paginii? Faptul că acolo Rubeli dezvolta o adevărată propedeutică la o conduită publică a minciunii? Sau poate gândul celui

care primise raportul că, pe parcursul „contactărilor” și întâlnirilor, ofițerul de caz fusese de fapt victima falselor exuberanțe ale „candidatului”, a cabotinismului lui, a unei inteligențe subtile și perverse? Să fi înțeles „șeful Serviciului II” ceea ce maiorului Pătrulescu îi scăpase de-a lungul zecilor de ore de discuții petrecute în compania lui Rubeli?*

„Rubeli ist ein krankes Schwein, das ich sehr liebe. Ich schrieb ihm drei Briefe und... keine Antwort. [Rubeli este un porc bolnav, la care țin tare mult. I-am scris trei scrisori și... nici un răspuns.]”

Gabriel Liiceanu către Vasile Dem. Zamfirescu, Aachen, 5 august 1971, scrisoare interceptată de Securitate

Îmi amintesc că scrisoarea lui Rubeli, venită după trei scrisori ale mele, din care primele două nu primiseră nici un răspuns, mă surprinsese și pe mine. Nu numai prin rafinamentul stilului – nu citisem până atunci nici o pagină scrisă de el –, ci deopotrivă prin contururile stranii ale ființei lui, care se desprindeau, acum pentru prima dată, din ceața pe care o lăsase să plutească, de-a lungul celor doi-trei ani de când ne cunoscuserăm, peste adâncurile ei ultime. Dar iată scrisoarea, așa cum am putut-o descifra din copia aflată în Dosar, căci originalul l-am pierdut între timp sau n-am vrut să-l păstrez.

* Tare mult mai vorbeau cei doi! Iată, de pildă, acest preambul de raport, datat 25 august 1972, scris de mână pe mijlocul unei pagini: „Astăzi între orele 13–17 a fost din nou contactat RUBELI ALEXANDRU și a avut o poziție bună. Voi avea raport separat cu discuțiile.”

București, 17 august 1971

Dragă Gabriel,

Mă întrebi de ce nu-ți scriu. De fapt, am încercat, și mar-tori îmi sunt cele trei-patru scrisori neexpediate care zac pe masă ca tot atâtea semne ale neputinței mele. Vei vedea de ce.

Încercam în aceste scrisori să inventariez o serie de fapte mărunte, cotidiene, pe care tu însă le cunoșteai dintotdeauna, astfel că cele câteva în plus pe care ți le ofeream n-ar fi avut nici darul de a mă contura mai bine în ochii tăi, nici pe cel de sprijin moral pe care-l pretinzi de la scrisorile celor de aici.

Rămâneam de fiecare dată cu senzația unei insatisfacții, eram mereu nemulțumit de faptul că nu-ți pot împărtăși câ-teva lucruri autentice din spatele acestei aparențe nesemnificative. Totuși, n-am pierdut speranța că-ntr-o zi vom putea străbate această distanță care desparte gândirea de actele mele, transformând astfel o corespondență superficială în conținut într-o confesiune.

Dacă acea zi nu este cea de astăzi și eu totuși îți scriu, o parte de vină o poartă panica ta recentă, în care (poate cu prea mare grabă) amintești de acele lucruri ultime și prețioase ale prieteniei noastre. Te întrebi dacă tăcerea mea prelungită nu s-ar datora unei judecăți pripite în care aș fi nesocotit acele fundamente rămase constante doar pentru tine.

Desigur că nu poate fi vorba despre așa ceva și mă mâhnesc asemenea posibilități pe care le invoc (îți repet) cu prea mare ușurință. În fond, lucrurile sunt mult mai simple. Am renunțat doar la scrisori de circumstanță și îmi vine extrem de greu să-ți scriu altele. Se pare că textul inhibă, prin coerența pe care o cere gândirii, ceea ce oralitatea ar favoriza cu multă ușurință. Pe scurt, și poate nu tocmai clar, iată cum stau totuși lucrurile.

În eforturile pe care le-am depus în ultimul timp pentru a împlânzi interioritatea mea rebelă, s-au conturat o serie de

idei. Astfel, am stabilit o dată pentru totdeauna că nu mă voi putea conforma niciodată unei anumite raționalități a mediului și voi refuza să o accept, cu atât mai mult cu cât ea îmi este impusă ca singura posibilă.

Cred că voi avea nevoie de foarte mult curaj pentru a rămâne consecvent cu această constatare. Multă vreme am considerat-o ca fiind sursa unor drame prezente, dar și viitoare, deoarece, în neștiința lor, cei din jur îmi solicitau să devin conform cu această ordine. Iar eu, care cunoșteam cât de cât discrepanța, mă îndemnam către un compromis temporar în vederea unui bine viitor. Singura posibilitate de a-i împăca și pe unii, și pe ceilalți era, cum bine știi: farsa, minciuna. De atunci, am rămas cu încrederea neștrămutată în rolul terapeutic al minciunii. De altfel, sunt convins că mințind fac singurul bine pe care-l pot face celor din jur: celor care nutresc încă speranța, sau care sunt într-un mod absurd încredințați că mă aflu într-o deplină normalitate socială.

Drama se naște însă imediat ce intri în posesia duplicității lucrurilor, a situațiilor ambigue. Farsa aceasta te chinuie în primul rând pentru că te raportezi la ceilalți (neștiutorii situației paradoxale) pentru care cunoști deznodământul întregii piese. La gândul suferinței lor viitoare, cumplită prin nefirescul răsturnărilor de situații, suferi în prezentul care anticipează. Dar oare cei care impun nu-și merită această soartă? Tirania ca lipsă de înțelegere nu este oare răspunzătoare de minciună și, mai mult, de incapacitatea de a lucra care s-a înstăpânit în spatele acestei modalități de conservare?

În al doilea rând, disperarea se mai naște și din incertitudinea față de resursele [*text ilizibil*] spațiului de libertate deplină pe care nu l-ai pus la lucru decât foarte puțin, în condiții improprii.

Astăzi, această disperare tăcută s-a transformat în perseverentă căutare a unei formule optime în care să mă pot regăsi. Ea se poate numi rousseauismul pe care l-am descoperit ca fiindu-mi extrem de apropiat.

Vei zâmbi, poate, dar partea proastă este că am crezut și voi crede în ideile mele. Cei doi-trei oameni cărora am încercat să le trec asemenea gânduri au ridicat din umeri sau – ceea ce este mai grav – au tăcut.

Esențial rămâne faptul că nu sufăr, ci aștept momentul propice pentru a pune în fapt dorința mea de eliberare. Atunci mă voi putea socoti în liniște cu mine însumi, deoarece legea mi-o voi scrie singur, iar eșecurile vor fi fructuoase, deoarece vor fi în raport cu mine.

Știu că am fost neclar, dar cum s-ar putea cere claritate acolo unde este doar domeniul trăirii, al intuițiilor subiective.

Sper să mă ierți pentru toate și să te întorci cât mai grabnic.

Am mare nevoie de înțelegerea ta.

Sandu

Alexandru Rubeli se născuse în Uniunea Sovietică, iar acest detaliu mă trimite la o poveste pe care mi-a spus-o cândva Relu Cioran, fratele lui Cioran, o poveste din anii închisorii sale. Într-o celulă se aflau doi condamnați: un țăran mic de stat, care de-abia își trăgea sufletul de slab ce era; și un ucrainean mare și fălos, care-și iubea tare mult colegul de celulă. După mai fiecare anchetă, acesta se întorcea în celulă de-a bușilea și plin de sânge. Ucraineanul se repezea la el, îl culegea de pe jos, îl lua în brațe, îl legăna plângând cu disperare, îi ștergea fața cu o cârpă, îi dădea din pâinea lui. A doua zi, slăbănogul era iar anchetat și bătut măr. „De ce n-ai spus, bă, tot ieri? De ce-ai ascuns asta și asta?” Și tot așa. Până-ntr-o zi, când omul nostru își dă seama că tot ce știau anchetatorii provenea din mărturisirile pe care i le făcea ucraineanului după ce revenea în celulă.

Rusul meu, Rubeli, care și el mă iubea și care-și petrecea bună parte din timp la mine în casă, are la început față de „organe“, așa cum am văzut, pudori de față mare: „Deocamdată manifestă oarecum rezerve în scrierea materialelor informative...“

Din lectura dosarelor de la CNSAS, am observat că nu puțini dintre viitorii informatori încep colaborarea cu această formă de timiditate: se codesc să-și lase pe hârtie urma ființei lor olografe. Se pare însă că cei mai mulți termină prin a ceda. Note informative semnate cu numele „Răzvan“ nu apar niciodată în Dosar. Și totuși, ciudat este că, la scurtă vreme după ce „se abandonează ideea recrutării lui“, „candidatul Răzvan“ este răsplătit, în preajma Crăciunului lui 1972, cu suma de 150 de lei „în schimbul informațiilor furnizate în dosarul de urmărire informativă «Lungeanu»“!

Pe Rubeli îl cunoscusem printr-un amic comun, Vasi Zamfirescu, care, după ce mă însoțise o vreme la seminariile private ale lui Noica din Berceni (acolo primise, în 1965, două camere după ieșirea de la închisoare), apucase, spre dezamăgirea acestuia, calea psihanalizei. Rubeli era pedagog la o școală de cartier în Balta Albă și, ca să am asupra lui să-mi exercit pornirile didactice, de cum îl cunoscusem, îl împinsesem, cu o impetuoșitate care nu lăsa loc de replică, să intre la Facultatea de Filozofie. O făcuse. Avea o privire gri-verzuie, impenetrabilă ca Marea Nordului, așa cum aveam s-o văd mai târziu, pe o vreme ploioasă de toamnă, când am ajuns, într-o excursie cu familia Bonač, la o plajă pustie din apropierea orașului Kiel. Rubeli nu avea mimică. Surâdea când și

C.N.S.A.S.
24 JUL 2012
DIRECȚIA ARHIVA CENTRALĂ
203
203

Decernat la 15. XII. 1972 Data 14. XII. 1972
Borderou nr. 12/20 Serv. II Bir. II
Mandat nr. [signature]

SE APROBA,

[signature]
14. XII. 1972

R A P O R T

Rog aprobați cheltuirea sumei de lei 150 (Una sută
cincizeci) pentru Candidatul RĂZVAN din dosarul
(inf., casă, act. etc.)

nr. 7694 - doi - pentru următorul motiv: informațiile furnizate și
confirmarea unor date de candidatul RĂZVAN în do. de urmărire inf
nr. 7694 privind pe «LUNGEANU»

LE ACORD:
SEF SERV., BIROU

[signature]

-Am primit suma specificată mai sus

(semnătura)

-Azi _____ s-a înmănat suma:
(suma, casoul)

[signature]
(semnătura)

Decont din 15 decembrie 1972 pentru plata candidatului
RĂZVAN, recompensat cu suma de 150 lei „pentru informațiile
furnizate și confirmarea unor date în dosarul de urmărire in-
formativă nr. 7694, privind pe «LUNGEANU»“.

când vag. Părea că-și lăsase voința într-o altă viață și că
avea nevoie, pentru a rămâne cât de cât conectat la lu-
mea în care fusese reprojctat prea devreme, lipsit de o
sursă proprie de energie, de cuplarea la combustia
altora. Cu gesturi și mișcări de om leneș, avea o fire pe
măsură: era moale ca o ceară și, sub forma fanaticului
cultural care eram, își aștepta parcă „torționarul“, pe cel

dispus să-i modeleze clipele vide după pornirile și pasiunile lui. „Fă cu mine ce vrei, găsește-mi un rost, pentru că, singur, eu nu pot să-mi dau nici unul“, părea să spună după felul în care se prelingea, leneș ca un motan gras, pe clapele timpului.

La rândul meu, puteam umple lumea cu patimile mele. Paradisul exista în chip evident *aici*, la îndemână, sub forma unei pagini din Nietzsche, a verbelor neregulate germane, a unui text din Aristotel. Numai că el trebuia dezvăluit celorlalți. Iar dacă cineva consimțea, paradisul ăsta îi putea fi turnat pe gât cu polonicul culturii. Rubeli fusese prima victimă care-mi ieșise în cale și care părea să vibreze la viziunea unui asemenea colțșor de rai. Oare ce cărare a diavolului îl va conduce, în scurtă vreme, de la această versiune a paradisiului – avea o formidabilă inerție și era capabil să stea ore și ore în fotoliul de lângă biroul masiv la care lucram, în apartamentul meu din Intrarea Lucaci, pliindu-se pe programul meu de lecturi, conspecte, traduceri, comentarii – direct în biroul maiorului de Securitate Ion Pătrulescu? Nu am răspunsul. Important pentru mine atunci era că îmi găsisem omul. Fervoarea mea explicativă se hrănea din placiditatea lui, din limfatismul lui deschis către orice capriciu al febrele mele culturale. Voiam să-l învăț tot ce învățam eu (de fapt, învățam învățându-l), germană sau greacă, sau să-l fac să-nțeleagă cum stăteau lucrurile cu apolinicul și dionisiacul și, în general, cu tot ce ținea de „sentimentul tragic al vieții“. Era perioada în care-mi pregăteam teza de doctorat.

Avea un scris deosebit de frumos (făcuse și niște cursuri de scris tehnic) și îi plăcea să-mi pună fișele în ordine în

plicuri groase de carton, pe care scria cu litere duble, în cerneală albastră și roșie, titlul conspectelor dinăuntru. Le am până în ziua de azi plicurile acestea, frumos îngălbenite de timp, în arhiva mea. Rubeli devenise omul casei. Când, în mai 1971, am plecat din țară cu bursa germană, i-am lăsat cheile apartamentului. Să lucreze în liniște, mă gândeam. Prost psiholog, nu-mi dădusem seama că, odată scăpat din spațiul gravitațional al ființei mele, Rubeli va pluti, liber și eliberat, regăsindu-și vocația ratării, în orizontul lănced al disperărilor lui tăcute. S-a grăbit, de cum am plecat la Aachen, să năruie bucățile de destin pe care începuserăm s-o construim împreună prin intrarea lui la facultate: nu s-a prezentat la sesiunea de examene a anului II și s-a înscris, vrând să-și mascheze în ochii lui și ai celorlalți naufragiul, la o facultate fără frecvență pe care n-avea s-o termine niciodată. Mă bucur și astăzi că nu știu ce s-a petrecut în Intrarea Lucaci în cele șase luni în care i-am lăsat cheile apartamentului ca să învețe în liniște.

După ce m-am întors, pe fondul dezamăgirilor pe care bănuia că mi le produsese, Rubeli și-a rărit vizitele la mine și, acum constat, cam în aceeași perioadă în care dispare, fără explicații, din viața mea, dispare și din dosarul gospodărit de maiorul Pătrulescu. Cum ziceam, nu apucă să scrie și să semneze *manu propria* vreo notă, în calitate de informator plin, cu numele ce-i fusese hărăzit: „Răzvan“. E limpede. Prietenul meu era un caz pierdut: nu putea duce nimic până la capăt. În Dosar, figura i se stinge în stadiul de „informator candidat“, iar toată contribuția lui la „activitatea organelor“ se rezumă la

perorațiile și la relatările orale din biroul maiorului Pătrulescu, puse apoi de acesta cuminte pe hârtie.

Ce le spusese, în fond? Din relatările consemnate, rezultă în principal că îl admiram și-l iubeam pe Noica „pentru cultura lui multilaterală și pentru faptul că știe limbi“. Și că în Germania „m-am împrietenit cu familia Bonač“ și am fost invitat, într-o vacanță de zece zile, să locuiesc la vila lor din preajma Düsseldorfului. Cam puțin pentru un adevărat informator. E drept că informațiile pe care le-a furnizat despre fericita mea vacanță de zece zile de la finalul sejurului german, în care, „însoțit de cetățeni germani“, bătușem muzeele landului Nordrhein-Westfalen și orașele hanseatice, le-au dat noi motive securiștilor noștri de a înnegri zeci și zeci de pagini de Dosar și a-mi fotografia fotografiile (ca dovezi pentru ce?) – în urma unor „percheziții domiciliare secrete“ – în care apăream jucându-mă, pe pajiștea imaculată a grădinii, cu copiii gazdelor mele.

Cine i-a pus să se încurce cu rusul Rubeli! am exclamat după ce am făcut bilanțul „colaborării“ lor. În prima sută de pagini a anului 1971, Dosarul meu este plin de tentativele repetate și eșuate ale Direcției I a Securității de „penetrare a anturajului obiectivului“. Abia la 28 iulie 1972 maiorul nostru îl contactează personal pe Rubeli și începe idila de care v-am vorbit. Promisiunile și speranțele sunt mari, dar, după cum am văzut, rezultatele sunt modeste. Altfel nu se explică de ce, la începutul lui 1973, ofițerul pare dispus să se mulțumească cu „persoane din anturajul obiectivului, dar care să nu-i fie atât de apropiate sufletește“. Și își dă ca nou termen

„15 decembrie 1973“. Dar nu se schimbă mare lucru. Notele redactate de maior pe baza întâlnirilor cu informatorul-candidat „Răzvan“ nu îi convinseseră pe superiorii lui Pătrulescu, și nici cele, sporadice, semnate de „Nicoară“, „Adrian“ sau „Andrei“. La 26 martie 1974, un locotenent-colonel (semnătură indescifrabilă) care studiază dosarul „Lungeanu“ notează: „Informațiile despre obiectiv sunt de slabă calitate și puține. Rețeaua existentă nu are posibilități.“

Scrisoarea a cincea

Câte ceva despre noi doi înainte de intrarea în scenă a lui „Cristian“ – Un debut exotic la Revista de filozofie – Provocare la skanderberg – Ziua când ați devenit turnător: 9 septembrie 1971 – În curând mă întorc în țară după o bursă de șase luni: Securitatea trece la mobilizare generală – Alertă la punctele de frontieră – Apartamentul din Intrarea Lucaci este pregătit în vederea supravegherii „obiectivului“

21 februarie 2013

Dragul meu turnător,

Iată-ne ajungând, în sfârșit, „la noi“. Și sunt tentat să încep cu această întrebare: De ce oare felul în care ne-a așezat viața față în față vă predestina pentru rolul în care v-a distribuit maiorul Pătrulescu în dosarul „Gelu Lungeanu“? Ce calități se împlăteau în dumneavoastră care să vă recomande ca informator ideal în cazul lui Noica și al meu?

După cum ați văzut, nici Rubeli, nici ceilalți nu puteau să le ofere securiștilor ce le puteați oferi dumneavoastră, chiar dacă relația noastră era, prin forța împrejurărilor, una distantă. „Probele“ pentru derapajele ideologice ale lui Noica și ale discipolului său, precum și dovezile că amândoi eram „elemente dușmănoase“ nu le putea furniza decât unul hârșit într-ale ideologiei, cu școli de propagandă înalte, apt să înțeleagă în orice clipă „linia

Partidului“, să surprindă meandrele ei și să fie dispus totodată să semnaleze cu promptitudine abaterile de la ea. Ca „specialist în ateism științific“ și redactor-șef al urmașei autohtone a revistei sovietice *Voprosi filosofii* (*Probleme de filozofie*), aveai autoritate, aveai „anvergură“. Într-un viitor proces intentat unui nou „lot Noica“ (membrii acestuia fuseseră condamnați în 1959–1960 cu pedepse variind între un an și douăzeci și cinci de ani), expertiza dumneavoastră ar fi fost hotărâtoare.

Mă grăbesc apoi să spun că adevărații ticăloși sunt cei care au aparența „omului onorabil“. Dumneavoastră o aveai din plin. Față de ceilalți turnători care roiau la institut în jurul meu și pe care-i trăda mutra înainte de fi deschis gura – la ce altceva te puteai aștepta de la „Marian“, după felul șleampăt în care mergea, după cum își trăgea nasul și transpira urât mirositor, decât la note informative așternute pe hârtie cu un scris de repetent, lăbărțate, vulgare și agresive? –, dumneavoastră erați un om cumpănit și așezat, „un ardelean“ care nu putea fi bănuțit de potlogării și matrapazlăcuri. Desigur, din clipa în care ați început să-i furnizați „ofițerului de caz“ note informative, ați devenit, vrând-nevrând, vulgar. În cazul unei „demascări ideologice“ nici nu se putea altfel. *Fondul* notelor dumneavoastră era – repet: n-avea cum fi altfel – același ca la informatorul „Marian“. Tematicile lor era în mod fatal comună: „evazionist“, „idealism“, „elitism“, „existențialism“, „iraționalism“, „rupt de realitățile noastre“, „metafizic“, „mistic“, „bisericesc“, „nihilism“, mă rog, toate adjectivele și epitetele care se înlănțuiau de la sine, ca într-o litanie de prost gust, de îndată ce ritualul

demascării era pus în mișcare. Vai de cel asupra căruia începeau să se reverse toate aceste etichete și adjective care, deși erau simple vorbe goale – le lipseau cu adevărat orice semnificat real –, generau în viața omului, în funcție de „etapa“ în care ne aflăm și de gradul de „ascuțire a luptei de clasă“, o formă sau alta de frângere a destinului! Ce discrepanță între goliciunea acestor cuvinte și mutațiile pe care le puteau ele aduce în viața cuiva!

Așadar, compunând note informative, ați devenit, ziceam, vrând-nevrând, vulgar. În comunism, de vreme ce tematica demascării *era dată*, nu mai rămânea loc pentru inventivitate. Și totuși, dumneavoastră erați vulgar *cu stil*. Nu aveți grosolănia lui „Marian“. Deși nu puteau primi de la dumneavoastră decât aceeași gumă altfel mestecată, securiștii simțeau, când vă citeau turnătorii, că se află în fața unui expert. Dar expert în ce? Cum se face că, deși prin „formația“ dumneavoastră nu știați de fapt nimic, le apăreați ca un profesionist care își face în mod onest și temeinic treaba? Cei cinci ani de filozofie marxistă și cei patru de aspirantură la Jdanov își dăduseră roadele. Nu știați, cum ziceam, nimic, nici măcar istoria creștinismului pe care ar fi trebuit să-l criticați, de pe pozițiile fumisteriei botezate „ateism științific“ (ce-o fi fiind asta?), în cunoștință de cauză. Nu aveți o formație solidă în nici o direcție, nu citiserăți nici măcar un autor de la cap la coadă, nu puteați citi decât în română și, chinuit, în franceză, dar ofițerului îi dădeți senzația, când primea, „la domiciliul sursei“, nota, că ține în mână expertiza unui profesionist. De mai multe

ori, la capătul lecturii paginilor dumneavoastră, Pătrulescu propune să fiți exploatat în exces, să vi se ceară în continuare opinia în privința unei lucrări sau a alteia. De fapt, nu vă pricepeați decât să măsurați gradientul de abatere ideologică a unui cuvânt, a unei propoziții sau a unui text în ansamblul lui de la „ideologia noastră“. Erați un filtru, un filtru ideologic, și chiar dacă, din lecturile dumneavoastră dispare, ajungeați să intuiți valoarea unui autor sau a „unui tânăr înzestrat“, nu aveți scrupule, dacă ceva nu vi se părea în ordine, să recomandați uciderea în fașa a „copilului“ care scosese primul țipăt. Pe scurt, erați un criminal rece, un asasin al produselor spiritului ce încercau să intre în lume fără uniformă. Ucideați fără răutate. Ucideați „tehnic“. Erați, la curtea marxismului, un bun observator al protocolului ideologic.

Intrat în Institutul de Filozofie al Academiei de Științe Sociale și Politice în 1965, debutasem, în revista pe care o conduceați, un an mai târziu. *Revista de filozofie* își avea sediul în aceeași clădire cu institutul, în fosta casă a lui Nicolae Iorga, a doua pe dreapta de pe Ștefan cel Mare, de cum coteai venind de pe bulevardul Lascăr Catargiu, numit pe-atunci Ana Ipătescu. Am intrat la institut ca cercetător științific „gradul III“ (și așa am rămas până la sfârșitul carierei mele aici, în 1990) și am început să colaborez la revista pe care o conduceați cu note de lectură, apoi cu articolașe și, în sfârșit, cu articole mai măricele. Nu era lucru ușor să poți publica un articol acolo. Era nevoie de „referate de specialitate“, chemate să asigure minima ținută culturală a unui text, dar,

mai ales, să-l cenzureze ideologic. În revista asta își văr-sau „producția“ cercetătorii institutului, iar când, la pățul a doi-trei ani, cele câteva articole semnate de un cercetător ajungeau să formeze „materia“ unei cărți, erau îndreptate spre una din cele două edituri ținute să le publice: fie Editura Academiei, fie Editura Științifică. Toate, dar absolut toate cărțile astfel publicate de colegii noștri au dispărut între timp în neant.

Recunosc că tot ce scriam era lipsit de orice amprentă ideologică. Frumusețea acelor ani (sau șansa mea) a fost că, o vreme cel puțin, nu mi s-a cerut să mă maimuțăresc ideologic. Iar când, peste câțiva ani, s-a încercat să mi se impună asta, era prea târziu. Intrasem pe scena vieții culturale exact în clipa în care vechiul cod hermeneutic marxist își pierdea caracterul constrângător, și altul, care să-l înlocuiască, nu apăruse încă. În acest scurt vid ideologic, care i-a debusolat total pe cei care nu știau decât gimnastica limbajului „înfierării“, s-a făcut auzit prima oară tonul, total atipic, căci liber, dezinvolt și personal, al gândirii lui Noica: începuse să publice capitole din *Rostirea filozofică românească* în *Gazeta literară*. Puteam acum și eu, uitându-mă la „cum face“, să dau frâu liber fanteziilor mele culturale. Am debutat în orizontul unei gândiri care, stilistic, purta marca celui care o gândea. De aici mi se va trage mai târziu totul.

Am început prin a scrie pur și simplu ce-mi trecea prin cap: despre Ghilgameș și Hegel, despre afectivitate, despre ideal și contra-ideal... Cred că pentru dumneavoastră, la început cel puțin, producțiile mele începătoare erau mici jocuri culturale, fleacuri cărora puteați să le

dați drumul către tipar: reprezentau, în fond, pigmentul de exotism și originalitate de care aveți nevoie ca să arătați că „și acolo“, în revistă, lucrurile nu mai erau ca înainte: iată, apăruseră tineri care puteau cât de cât zburda pe pajistile filozofiei. Oricum, nu erau lucruri care să deranjeze decât prin neangajarea lor fățișă. Dar asta, cum spuneam, nu era încă o crimă. Va deveni imediat după Tezele din iulie 1971. Însă n-am ajuns încă acolo.

Pe la jumătatea anilor '60 aveam douăzeci și patru de ani, iar dumneavoastră, cu zece-doisprezece mai mult. Erați un tip robust, cu mersul puțin legănat. Aveți chelie și un tic legat de ea: o mângâiați la răstimpuri cu mâna stângă, mai ales când vă ambalați într-o perorație. Mai și fornăiați, scurt, la sfârșitul fiecărei propoziții, ceea ce împrumuta discursului un aer oarecum „distins“. Îmi impunea și faptul că apăreați de fiecare dată la institut cu o sacoșă din care ieșeau cozile unor rachete de tenis. Mi-aduc aminte – eram, și am rămas de fapt, tare infantil – că la un moment dat, aflându-mă în redacția revistei de la etajul I, v-am provocat la un skanderberg. Eram destul de mândru de forța mea. Am și acum sub ochi scaunele pe care ne-am așezat și lemnul galben al biroului, pătat cu cerneală, în care ne-am înfipt zdravăn coatele. Era vară, purtam amândoi „tricot cu mânecă scurtă“ (pe atunci nu i se spunea T-shirt) și mi-a rămas în minte până astăzi imaginea brațului vânjos, care se așezase în unghi în fața mea, de partea cealaltă a mesei. Ne-am înhățat mâinile, ne-am încordat și, în clipa următoare, m-am pomenit cu antebrațul răs-

tignit pe masă. Scurt! Nu reușisem să opun rezistență nici măcar câteva secunde. Râdeați fericit. A trebuit să-mi reconsider ideile despre forța brațelor mele. Făcusem cândva haltere și, până atunci, nu mă învinsese încă nici meni la skanderberg. Nici nu era greu în lumea de intelectuali ofticoși în care mă învârteam. Cum continuam să am psihologie de puști, am început, din clipa aceea, să vă simpatizez. Doar „ne jucaserăm ca băieții!“ În plus, îmi plăcea cum râdeați. Vă consideram un tip deschis, nu lipsit de simțul umorului. Eram, cum spuneam, tare inocent și, ca atare, nu-mi prea țineam gura. Vorbeam vrute și nevrute, fără să-mi treacă prin minte ce ecou puteau avea opiniile mele, spuse pe șleau într-unul din templele ideologiei comuniste, în urechile unui „specialist în ateism“ și cenzor *en titre* al unuia dintre revistele ideologice ale regimului.

Debutul colaborării dumneavoastră în ce mă privește cu Direcția I a Securității se produce cu nota informativă din 9 septembrie 1971, scrisă, așadar, cu o lună și ceva înainte de întoarcerea mea de la Universitatea din Aachen. Ați fost mobilizat pe frontul pe care îl deschidea Securitatea punându-mi numele pe un „dosar de urmărire“. O să vedeți că nu exagerez deloc când folosesc cuvântul „front“. Căci iată cum înțelesese „Securitatea poporului“ să întâmpine revenirea mea în țară, exact în timpul în care dumneavoastră îi ofereați un prim portret al proaspătului ei obiectiv. Judecați și dumneavoastră dacă, după șase luni de bursă de studii în patria filozofiei, sejur în care comisesem crimele de a fi aprofundat

C. S. S. DIRECȚIA I^a.
129, P. I. / 100 123093.
26 octombrie 1971

Strict secret
PAIN TELEFON

40

către
DIRECȚIA CONTROL STRĂINIȘI PASAPORTE
SERVIUL CONTROL
TELEFON 3305.

Rugăm a vi se comunica
imediat după intrarea în R.S.R.
prin unul din punctele de trecere
frontieră a numitului LIICEANU
GABRIEL, născut la 23 Iunie 1942 în
Râmnicu Vilcea fiind lui Pășe și Ionuț,
cercetător științific, domiciliat în București
str. Av. Lăzeș 59 și intrarea lui în țară
Societate de la Stadionului R. F. a Germaniei
noul - BONN sau AACHEN.

Comunicările în acest caz, rugăm
a fi făcute în timpul orilor de pro-
gram la telefon 132855 sau 16080 urmând
re 287 și 217, iar în afara orilor de program
la 1669.67 sau prin accesul centrală
la numărul 2762 - la oficiul de servicii
p. Lăzăr PĂTRULESCU 1044.

Se. Lăzăr FĂLĂ
Fr. Lăzăr PĂTRULESCU

ASIGURAT SECURITATE
COLONEL
[Signature]

140728

C.N.S.A.S.
01 APR 2008
DIRECȚIA ARHIVĂ CENTRALĂ

Adresă din 20 octombrie 1971 a Direcției I a Securității
către „punctele de frontieră”, privitoare la „intrarea în R.S.R.”
a „numitului LIICEANU GABRIEL”.

germana și de a mă fi înamorat de filozofia lui Heidegger, meritam atâta agitație și o asemenea mobilizare de forțe. Vorba lui Andrei Pleșu când a descoperit, mai târziu, cum arăta un „dosar“: să faci din niște prăpădiți ca noi adevărate obiective militare!

Așadar, la 20 octombrie 1971, Direcția I trimite o notă către Direcția Pașapoartelor, cu cererea de a i se comunica momentul intrării mele în țară:

*C.S.S. Direcția I-a
122 / P.I. / 00123093
20 octombrie 1971*

*Strict secret
PRIN TELEFON*

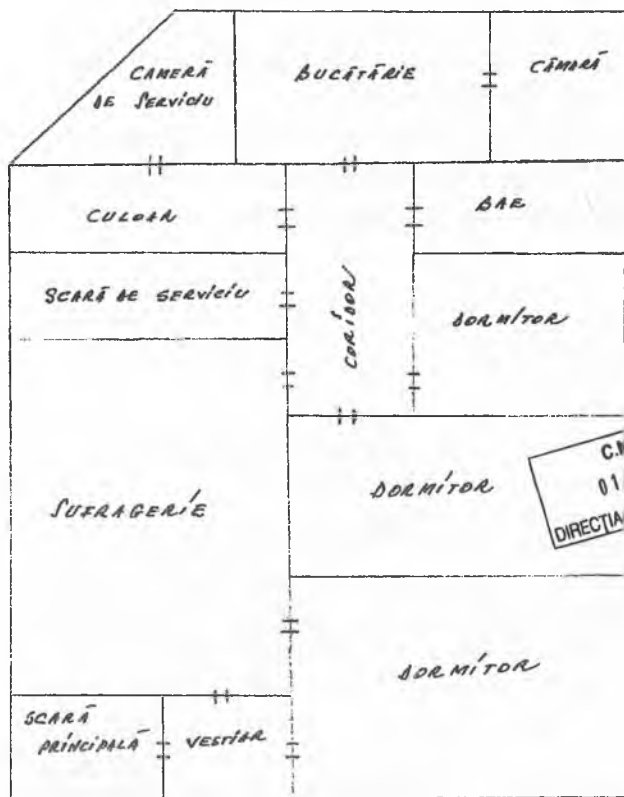
*Către
Direcția Control Străini și Pașapoarte
Serviciul Control
Telefon 3305*

Rugăm a ni se comunica imediat după intrarea în R.S.R. printr-unul din punctele de trecere frontieră a numitului LII-CEANU GABRIEL, născut la 23 mai 1942 în Râmnicu Vâlcea, fiul lui Petre și Ioana, cercetător științific, domiciliat în București, strada Dr. Lister 69 și Intrarea Lucaci 3. Sosește de la studii din R.F. a Germaniei, BONN sau AACHEN.

Comunicările în acest caz, rugăm a fi făcute în timpul orelor de program la telefon 132856 sau 160080, interior 2187 și 2176, iar în afara orelor de program la 166967 sau prin aceeași centrală la interior 2762, la ofițerul de serviciu pentru Maior PĂTRULESCU IOAN.

*Adjunct Șef Direcție,
Colonel [ss indescifrabil]*

SCHIȚA
 APARTAMENTULUI DIN STR. DR. LISTER NR. 69 - ETAJ - I
 LOCUIT DE FAMILIA LIȚEANU

STR. DR. LISTER

Schiță, aflată în Dosar, a apartamentului din strada Dr. Lister 69, unde locuiau părinții și sora autorului și unde locuise și acesta până în 1971, când s-a mutat în apartamentul din Intrarea Lucaci.

Între timp, acasă, în apartamentul de două camere din Intrarea Lucaci (la pagina 39 din Dosar apare o schiță a apartamentului părinților, cel din Dr. Lister, unde continuam să stau o parte din timp), îmi fuseseră montate microfoane în urma unei operațiuni „ca-n filme“, după cum veți constata când o voi descrie pe larg. Veți accepta, cred, că, dacă ținem seama de disproporția dintre mobilizarea de mijloace și miza aflată în joc, „operațiunea“ aceasta avea un aer de un ridicol desăvârșit. Eram așteptat ca un adevărat James Bond de Hala Traian, proaspăt fabricat în laboratoarele în care se desfășura delirul Securității. Instalarea microfoanelor (făcută, evident, prin efracție) purta titlul oficial „montare de mijloace de ascultare tehnico-operativă“ (TO), iar microfoanele, odată intrate în funcție, apăreau sub numele codificat „informatorul Teofil“. Maiorul Pătrulescu mai dispune: 1. Punerea sub filaj a obiectivului timp de cincisprezece zile de la intrarea în țară. 2. Verificarea tuturor persoanelor din străinătate care au intrat în contact „cu obiectivul“. 3. Interceptarea corespondenței la toate adresele cunoscute. 4. Efectuarea unor percheziții domiciliare secrete.

Inutil să mai spun că toate aceste „măsuri“ cădeau în afara legii, reprezentau violări ale drepturilor individului prevăzute până și în constituția României comuniste din 1965.

Scrisoarea a șasea

*Indologul Heinrich Zimmer și serviciile secrete –
Securitatea pe fundalul unei fabule din Hidopadesha
– Noi, șoarecii – Un rezervor de dușmani cât o țară
întreagă – „Dosarul“ ca fabrică a violenței virtuale*

7 martie 2013

Dragul meu turnător,

Ajuns în acest punct al poveștii noastre, simt nevoia unei digresiuni. Cititorului trebuie să i se dea totuși o explicație privitoare la tot acest spectacol grotesc, imbecil și neverosimil. Am încercat înainte să explic cumva comportamentul re-calibrat al unei Securități intrate oarecum în derută, după ce, în anii '67-'68, avusese loc castrarea ei de organul violenței explicite. Acum însă trebuie să coborâm mai adânc, până la temeiurile, ca să zic așa, *ontologice* ale existenței ei. Membrii fostei Securități, activi sau pensionați, se apără de acuza că și-au terorizat propriul popor spunând că misiunea lor, de care s-au achitat exemplar (evident, spre binele țării, și nicidecum al lor și al stăpânilor pe care-i slujeau), era să *ne* păzească de dușmani. Așadar, nu făceau decât ceea ce face orice serviciu secret pe lume. Rămâne însă, în cazul de față, o întrebare fără răspuns: de ce trebuia apărată România tocmai de un tânăr care se întorcea de la studii în Occident? Iubindu-mi limba, învățând greaca și germana ca să pot traduce texte importante ale culturii europene,

visând la mărețe isprăvi făcute în contul culturii noastre, nu-mi iubeam eu oare țara mai mult decât cei care lucrau ca să-mi frângă destinul? Care se specializaseră în supraveghere, în detectarea și suprimarea gândirii libere, profitabilă pentru o întreagă comunitate?

Bineînțeles că limbajul ăsta nu se prea potrivește cu ce trăiam noi atunci. E infantil să te întrebi de ce scorpionii nu se pot abține să-nțepe. De fapt, Securitatea intra aici în logica oricăror servicii secrete dintr-un stat totalitar, care trebuie în permanență să-și convingă stăpânul că existența lor este, pentru el, vitală. Că fără ele puterea i-ar fi pusă în pericol, ba mai mult, că păstrarea ei se datorează în exclusivitate capacității lor de a depista dușmanii, de a-i ține sub observație și, la o adică, de a-i elimina. Altfel spus, e important să înțelegem că dușmanii tiranului sunt pâinea de zi cu zi a serviciilor secrete. Că traiul acestora va fi asigurat și călduț doar dacă numărul dușmanilor ce poate fi raportat va fi tot mai mare. Oricum, între tiran și serviciile secrete există o relație intimă: cu cât puterea tiranului, dar și spaima lui de a pierde puterea sunt mai mari, cu atât serviciile secrete vor trăi mai bine și vor avea o nevoie vitală de a perpetua în eternitate existența „dușmanului“.

Ce vă spun eu acum a fost exprimat într-un chip exemplar de un tip genial, de un indolog faimos pe nume Heinrich Zimmer. El e autorul unei cărți pe care o prețuiesc tare mult: *Regele și cadavrul. Meditații despre biruința sufletului asupra răului*. Îl numesc genial pe Zimmer pentru că așa mi se pare orice interpret al marilor texte ale lumii care reușește să ne convingă că, indiferent de

vechimea lor, textele acestea *ne privesc*. Că n-au vârstă. Că aparțin unui fond de înțelepciune a cărui actualitate se păstrează dincolo de o epocă sau alta. Într-un capitol intitulat „Funcțiile trădării“ din cartea sa *Filozofile Indiei*, Zimmer povestește una dintre piesele din *Hidopadesha*, o colecție de fabule sanscrite provenind din secolul XII. Fabula aceasta fusese scrisă pentru a preveni o posibilă greșeală de comportament care, odată comisă, l-ar fi făcut pe orice ministru al regelui să-și piardă funcția. Iată fabula povestită de Zimmer:

Un cotoi nenorocit, alungat de săteni și rătăcind pe câmp, cât pe ce să moară de foame, sfrijit și neputincios, a fost găsit și scos din necaz de către un leu; regecul animal l-a invitat pe nefericit să împartă cu el peștera și să se hrănească din rămășițele meselor regale. Invitația nu era însă inspirată de altruism sau de o anumită solidaritate rasială, ci fusese făcută doar pentru că leul era săcâit în peștera sa de un șoarece care trăia în cine știe ce gaură; când leul se întindea ca să tragă un pui de somn, șoarecele ieșea și-l trăgea de coamă. Leii firoși sunt incapabili să prindă șoareci; pisicile agile o pot face însă; iată, așadar, temeiul unei prietenii temeinice și poate chiar plăcute.

Simpla prezență a cotoiului în peșteră a fost de-ajuns ca să-l țină în șah pe șoarece, astfel încât leul putea dormi liniștit. Nici măcar chițâielile nu prea supărătoare nu se mai auzeau, deoarece cotoiul stătea neîncetat la pândă. Leul l-a răsplătit cu mese îmbelșugate, și eficientul ministru a început să se îngrașe. Dar într-o bună zi șoarecele a făcut un zgomot și cotoiul a comis greșeala elementară de a-l prinde și mânca. Șoarecele a dispărut; favoarea leului a dispărut și ea. Sătul deja de compania cotoiului, regele animalelor l-a alungat nerecunoscător pe competentul său ofițer înapoi pe

câmp și în junglă, unde acesta avea să se confrunte iarăși cu primejdia inaniției.

Aceasta e fabula din *Hidopadesha*. După ce o povestește, Heinrich Zimmer o raportează la zilele noastre – suntem în 1942 – și comentează:

Iată unul din numeroasele secrete ale poliției secrete din toate statele – unul din acele ingenioase „secrete ce nu pot fi spuse“. Această poveste ironică, adresată miniștrilor iscusiți și altor slujitori fideli ai capricioșilor despoți indieni, revelează situația dictatorului aflat în ghearele propriului său Gestapo. Deși teribil de eficienți în depistarea dușmanilor ascunși, ofițerii caută cu toate acestea să păstreze mereu și un număr suficient în rezervă, asigurând astfel atât securitatea dictatorului lor, cât și perpetua lor importanță. [...] Fără șoareci, ofițerii Gestapoului și KGB-ului cu greu și-ar putea menține importanța extraordinară. Constatăm și în acest caz că viziunea despre intriga politică prezentă în filozofia indiană a guvernării e remarcabil de adecvată cu situațiile contemporane.

Nu vi se pare că „viziunea“ fabulei sanscrite se potrivește ca o mănăușă și în cazul Securității noastre? Îmi e greu să spun dacă ofițerii care îndosariau de dimineața până seara hârtii erau ei înșiși conștienți de enormitatea scenariilor pe care le fabricau sau dacă, tot scriindu-le ani și ani la șir, nu ajunseseră să ia drept realitate propriile ficțiuni. Aceeași întrebare va fi valabilă și în cazul dumneavoastră: Oare credeți în bazaconiile pe care le scriați în notele informative? Adică erați idiot, dresat și spălat pe creier? Sau nu credeți în ele și erați „doar“ cinic și ticălos? Nu știu dacă o să aveți, citind aceste rânduri, o târzie și frumoasă răsucire a propriei ființei care

să vă facă să-mi dați un răspuns. În discuția pe care am avut-o cu dumneavoastră în tete-à-tete în urmă cu două luni n-am obținut nici un răspuns.

Însă din fabula indiană merită să reținem ca sigur un lucru: orice poliție politică trebuie să-și fabrice dușmani ca să evite „primejdia inaniției“. Numai că, în cazul Securității noastre, primejdia asta nu exista în mod real. Obiectul muncii lor, chiar dacă nu era infinit, se confunda, la limită, cu întreaga populație a României. Asta e „poanta“, unicatul, originalitatea comunismului: categoria în care intră „dușmanul“ este *deschisă*. Oricine poate deveni, de la o zi la alta, dușman. Aveau un uriaș câmp de acțiune, o mină al cărei zăcământ nu putea fi epuizat nici de o armată înzecită de supraveghetori. Față de Gestapo, care-și limitase câmpul de acțiune la *o rasă* (e drept, în pasul următor intrau în vizor, pe lângă evrei, și alte „rase inferioare“ – slavii, de pildă –, iar în final atenția s-ar fi putut concentra pe caratele de puritate ale fiecărui arian), polițiile comuniste ne puteau oricând surprinde prin felul în care decupau, din corpul inform al societății, orice specie nouă de dușman. Dușmanul era virtual, era la pândă, putea avea orice chip, era ascuns în blocul societății ca statuia sculptorului în blocul de marmură. Asta și era societatea română pentru Securitate: o uriașă carieră din care se extrăgea la timpul potrivit blocul de marmură pentru o nouă sculptură. De pildă, într-o singură noapte din 1958, Securitatea lui Gheorghiu-Dej a ridicat opt mii de bravi cetățeni: toți jucătorii de bridge din București. Căci bridge-ul era un joc subversiv de vreme ce strângea automat laolaltă patru jucători, plus cei care stăteau în jur și chibițau. Cei patru

se constituiau, prin forța împrejurărilor (în acest caz bridge-ul), într-un *grup*. Iar în grupurile de bridgiști se juca bridge, desigur, dar se și vorbea. Așadar, orice secționare a societății era cu putință pentru a scoate la lumină, din întunericul în care preexistase și se ascundea, o nouă categorie de „dușmani“. În sânul intelectualității, de pildă, se puteau ascunde „cosmopoliții“, „evaziioniștii“, „estetiștii“ și „elitiștii“. Dar „dușmanul“ se putea ascunde uneori în chiar sânul Partidului, de pildă sub măștile extrem de periculoase ale „deviaționiștilor“ (pe aceștia îi ura Stalin cel mai mult), ale „reviziioniștilor“, când nu, direct, ale „spionilor imperialismului“.

Îmi e greu să apreciez, pornind de la propriul meu Dosar, cât de mare era, în mintea ofițerilor, pericolul pe care-l reprezenta „obiectivul Lungeanu“. Oricum, nimeni nu-i bănuiește că ar fi fost dispuși să constate – și să aducă la cunoștință șefului statului – că, după „liberalizarea“ din 1964, „obiectului muncii“ lor dispăruse de la o zi la alta, că ei deveniseră inutili și – concluzia se impunea de la sine – că ar fi sosit vremea să fie desființați. Evident este că angajații Ministerului de Interne aripa Securitate nu funcționau ca cercetătorii de la NASA, care, atunci când programele pentru care fuseseră angajați se terminau sau când Congresul le micșora bugetul, trebuiau să se recicleze. Dacă e să judecăm după desfășurarea de forțe care rezultă din „dosarele de urmărire“ ale lui Noica și ale „discipolilor“ lui, e de presupus, dimpotrivă, că, sub Ceaușescu, chiar dacă efectivele Securității au scăzut cu 10%, subsidiile ei au crescut considerabil.

Când am cerut de la CNSAS lista ofițerilor care se ocupau de mine, pe lângă Ion Pătrulescu, „ofițerul de

caz“, cel ce conducea nemijlocit cadrulul construindu-mi Dosarul, am amuțit văzând că ea se ridică la douăzeci de nume!* Dacă pe lângă aceștia îi socotim pe „lucrătorii“ implicați în filaj, pe paparazzi Securității, pe instalatorii de „tehnici operative“, pe informatori, pe violatorii corespondenței etc., rezultă că, pentru supravegherea unuia ca mine, au fost mobilizate – adică plătite cu salarii mari, cu prime și cu acces la circuite sociale privilegiate (magazine, case de vacanțe, spitale speciale), plus tot capitalul de relații și aranjamente – zeci și zeci de persoane. Dacă salariul meu în anii '70 era de 2 000 de lei, faceți dumneavoastră socoteala cât costa supravegherea mea, pornind de la cota care-mi revenea din salariile în medie pesemne de câte 4 000 de lei a 30-40 de persoane (o Dacia costa în epocă, vă amintiți, 70 000 de lei).

Persistă însă întrebarea: ce anume făceau securiștii noștri cu aceste dosare de vreme ce nu știau, cum spuneam, decât să nimicească „spionii“ (externi sau interni) și „dușmanul de clasă“? Oricum ne-am răsuci, e limpede că *dușmanul* nu putea să dispară! Șoarecii trebuiau să existe mai departe în peștera leului. Dosarele noastre, fabricate cu minuție ultimă, tocmai asta arată: securiștii se specializaseră în violență (recte în depistarea „dușmanilor regimului“), și altceva nu știau să facă. Și totuși, potrivit „liniei Partidului“, violența încetase să facă parte dintr-un program politic explicit. Și atunci? Ce urmau să facă angajații Direcției I în condițiile în care România comunistă își cosmetiza imaginea în exterior și semna Actul final al Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa (Helsinki, 1 august 1975), asumându-și ast-

* Vezi în „Anexe“.

fel respectarea articolelor din Declarația Universală a Drepturilor Omului? Dar în condițiile în care, în Constituția Republicii Socialiste România din 1965, se afirma că „nimeni nu va putea fi supus vreunor imixtiuni arbitrare sau ilegale în viața particulară, în familia, domiciliul sau corespondența sa“ (articolul 17, pct. 1)?; că „domiciliul este inviolabil și nimeni nu poate pătrunde în locuința unei persoane fără învoirea acesteia“ (articolul 32)?; că „libertatea de conștiință este garantată tuturor cetățenilor Republicii Socialiste România“ (articolul 30, alineatul 1)?

Soluția găsită a fost ingenioasă. Violența nemaifiind acum practică *live*, nemijlocit și de la o zi la alta (violențele, spuneți atât de frumos într-o notă către căpitanul Prunescu, fuseseră între timp „numite și eliminate“), ea se retrage în posibilul ei. În dosare se fabrică acum *violența virtuală*. Obiectul violenței, dacă nu mai avea justificări *actuale* să existe, trebuia creat ficțional și întreținut. Pentru o nouă, viitoare, posibilă oricând etapă a violenței („lupta de clasă“ putea fi reactivată la un simplu semn al șefului suprem), trebuia să ai ce scoate de la năfalină. Lumea dosarelor trebuia să foșgăie în continuare de dușmani și spioni. Se amenajează o rezervație de dușmani *la pândă*, gata oricând să-i demonstreze Stăpânului dispus s-o viziteze că pericolul există și că Instituția care veghează este în continuare utilă și-și merită din plin răsplata. Iar din „planurile“ pe care le făceau și din „acțiunile“ pe care le puneau la cale angajații ei rezultă că fondurile Instituției erau nelimitate. Risipa era fără margini, sacul lor era fără fund. La limită, erau logistic pregătiți să deschidă tuturor cetățenilor României câte un „dosar de urmărire“.

Scrisoarea a șaptea

Nota de filaj: măcinarea nimicului pur – „Lulu“ cumpără o pâine – „Lulu“ cumpără Dero – „Lulu“ are mereu o sacoșă sau o servietă asupra sa – Încununarea a două săptămâni de filaj: „Lulu“ a cumpărat zahăr, pâine, roșii, ridichi și țigări – Obiectivul „Neagu“ s-a întâlnit cu Anca Gheorghe la cofetăria Scala și au servit prăjituri și sucuri – Unde a intrat obiectivul? Trecerea în revistă a „15 capi de familie“ – Peisajul filajului se schimbă: „Nae“ și „Noe“ ajung la Păltiniș – Unde a scris Cioran Pe culmile disperării? – Suntem filați pe un drum pustiu de pădure – Sergentul-major F.S. transcrie de pe bandă o discuție despre sofistică; și o interpretează – „Cei care ne cred poglodiți“ – „Au spart pitagoreicul!“ – Sintezele după zece benzi audio destinate ofițerului Prunescu: „Despre mâncare, băutură și femei, cu unele aspecte pornografice“ – Dar și despre filozofie, mitul morții și creștinism – Orice obiectiv era radioactiv

12 aprilie 2013

Vă propun, dragul meu turnător, să lăsăm vorbăria. Să trecem la exemple. Să luăm câteva note de filaj. Nu știu dacă ați văzut vreodată vreuna. Ca și transcrierile după benzile de ascultare, ele trebuie privite drept complemente la notele informative de genul celor pe care le făceați dumneavoastră. Toate laolaltă reprezentau variante de încercuire a „obiectivului“. Una era însă când obiec-

tivul ieșea afară și se ducea la cumpărături, în vizite sau bătea pur și simplu orașul, și alta era când stătea de vorbă în casă cu un amic. Notele de filaj, alături de transcrierea benzilor de ascultare, sunt, neîndoielnic, partea cea mai savuroasă a Dosarului. După cum veți vedea, în funcție de pregătirea celui care făcea descifrarea benzii, există momente de un comic desăvârșit. Vă imaginați ce putea ieși când un sergent-major de la Securitatea din Sibiu transcria, la Păltiniș, o discuție între Noica și mine pe marginea dialogului platonician *Euthydemos*! Sau când cele mai banale acte ale zilei sunt consemnate, pompos, în nota de ascultare. (Iată două secvențe din Dosarul lui Noica: „Liviu Popa i-a adus niște ouă. Obiectivul insistă să le plătească.“ Sau, tot de la Păltiniș, după o discuție cu meteorologul stațiunii, Puiu Nicolae: „Obiectivul spune că are loc o «chermeză» la Puiu. L-a invitat și pe obiectiv la o mămăligă.“)

Filajul cădea în seama Direcției a IX-a a Securității, iar rezultatul obținut era remis Direcției I, care, asemenea unui somn uriaș de Dunăre, primea și înghițea tot ce-i ofereau apele învolburate ale fluviului: pești mai mari sau mai mici, sticle de plastic, stârvuri de animale înecate, cizme pescărești desperecheate, cârpe îmbibate de motorină... Somnul, care înghite cam tot ce-i iese în cale, poate atinge uneori și o sută de kilograme. Dosarul lui Pătrulescu era un asemenea somn uriaș. Înghițea tot ce se putea din viața „obiectivului“. Direcția I era întocmai năvodului celui mare și des din Evanghelie, în care se prindeau „tot felul de pești“, și buni, și răi. („După ce s-a umplut, pescarii îl scot la mal, șed jos, aleg în vase

ce este bun, și aruncă afară tot ce e rău“ – Matei, 13, 47–50.)

Cum arătau peștii buni și cei răi din năvodul maiorului Pătrulescu? Cine-i separa? Pentru notele de ascultare, pentru cele de filaj și pentru copiile care se făceau după corespondența „obiectivului“ – toate îi soseau, odată recoltate, de la celelalte Direcții – , ofițerul de caz își făcea trierea singur. Când obiectivul se îndeletnicea și cu scrisul (cazul lui Noica sau al meu), peștii buni erau despărțiți de cei răi („ideile dușmănoase“) cu ajutorul unor referenți de genul turnătorilor „Cristian“, „Marian“, „Nicoară“ și ceilalți. Erai, așadar, ca „obiectiv“ la bunul lor plăc. Soarta mea atârna până la urmă de referatele și umorile dumneavoastră și de grila de lectură a ofițerului de caz și a șefilor lui.

Să-ncepem cu filajul. Filajul însemna urmărirea „obiectivului“ înăuntrul unei zile din clipa în care acesta ieșea din casă și până în clipa în care reintra definitiv în bârlog. Echipa de filaj („postul“) se așeza pe poziție (în apropierea casei obiectivului) în zorii zilei, de obicei la 7 dimineața. Adesea, notele de filaj erau însoțite de fotografii ale „obiectivului“ prins „în flagrant“. De pildă, mergând pe stradă, singur sau însoțit, mâncând mici sau bând bere (singur sau însoțit). O notă de filaj se încheia cu formula standard „Filajul continuă“, așa cum o zi de ascultare la domiciliul „obiectivului“ se încheia cu formula standard „Noaptea a fost liniște“. Această dialectică „afară – înăuntru“, acoperită de notele de filaj și de cele de ascultare, este unul dintre „firele roșii“ ale „dosarelor de urmărire informativă“. (Pe lângă acest „fir roșu“ mai exis-

tau două: cel al notele informative și cel al notelor și rapoartelor ofițerilor. Odată ce funia acestei împletituri se strângea ferm în jurul „obiectivului” și, fără să știe, acesta termina prin a-și fi livrat toate secretele existenței în mâna reprezentanților „poliției gândirii”, ofițerul de caz fie propunea conducerii închiderea și clasarea Dosarului, fie îi dădea o turnură penală, deferind „elementul dușmănos” procuraturii.)

Am selectat pentru dumneavoastră câteva note de filaj atât din perioada post-Aachen (anii '71), cât și din perioada Păltinișului (anii '77), care arată într-un mod exemplar cum se puteau măcina vidul și rutina unei existențe, punând în mișcare acea armată de oameni extrem de bine plătiți, evident, din „banii poporului”. Iată, mai întâi, o mostră privitoare la „Lungeanu” din clipa în care ofițerul de caz dispune „punerea sub filaj a obiectivului timp de cincisprezece zile de la intrarea în țară”.

Vă spuneam că persoana care execută filajul îi dă „obiectivului”, pe întreaga perioadă a filajului, o „poreclă” valabilă numai înăuntrul filajului și care diferă de numele pe care ofițerul de caz i l-a dat obiectivului, nume ce se transferă totodată asupra „dosarului de urmărire informativă”. Inspirația onomastică a urmăritorului se pare că era neîngrădită. Din compararea a tot felul de porecle și nume de obiectiv, ar rezulta că singura limitare era ca porecla să înceapă cu aceeași literă ca numele de obiectiv, iar persoanele cu care cel filat intra în contact pe parcursul filajului (numite „legături”) trebuiau să primească porecle având aceeași inițială ca porecla celui filat. De pildă, după cum veți vedea, dacă „obiectivul Nica” (Noica) primește pe parcursul filajului porecla

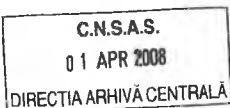
„Nicu“, persoanele care intră în contact cu el („legăturile“) devin „Nelu“ (Relu Cioran), „Nae“ (Andrei Pleșu“) și „Noe“ (Gabriel Liiceanu).

În ce mă privește, de îndată ce sunt „pus sub filaj“, capăt porecla cu inflexiuni de *belle époque* „Lulu“. Vărul meu, Adrian Oprescu (autorul de mai târziu al volumului *Vărul Alexandru și alte povești adevărate*), care, a doua zi după ce am sosit în țară, m-a dus cu mașina la mesageria Gării de Nord ca să ridic niște lăzi cu cărți, primește porecla „Lica“. „Lulu“ și „Lica“ sunt fotografiați punând în portbagajul unei Dacii 1100 cu nr. 6-B-1386 cutii de carton (se indică mărimea cutiilor: 40 x 400 x 600) și aflăm că între orele 14.15 și 19.55 „Lulu“ și „Lica“ s-au tot plimbat cu mașina între Dr. Lister, Gara de Nord și Intrarea Lucaci. La sfârșitul filajului din acea zi de 2 noiembrie, mai aflăm că, plecând spre casă, „Lica“ „a oprit o clipă în fața imobilului cu nr. 58 de pe str. Lucaci, unde s-a uitat după un individ“. Trebuie că era ceva cu individul acela de s-a uitat „Lica“ după el! Așa cum era ceva și cu „Lica“ de s-a uitat după un individ în dreptul numărului 58 de pe strada Lucaci!

Și mai pasionante sunt notele de filaj din zilele următoare, când evoluez singur pe scenă, adică în scurtele mele ieșiri în cartier. Iată, de pildă, ce făceam pe data de 3 noiembrie 1971 la ora 9.45, proaspăt întors din Germania Federală:

La ora 9.45 „LULU“ a ieșit de acasă și foarte grăbit a mers pe Intrarea Lucaci, diferite străzi, str. Traian și a intrat la centrul de pâine din colț cu str. Labirint. După 3 minute a ieșit, având în mână o pâine.

Nr. 1242/00264753 din 4. XI. 1971

Către,

- DIRECTIA I -
=====

- N O T A -
=====

privind fișajul numitului LIICEANU GABRIEL
poreclit "LULU" domiciliat în intr. Lucaci nr. 3.
efectuat în ziua de 2.XI.1971. de la ora 6.30 la 21.00

ACTIVITATEA OBIECTIVULUI:

La ora 12,20 "LULU" a fost văzut venind,
la adresa din str. Dr. Lister nr. 69.

La ora 14,05 a ieșit de la adresă, împreună
cu un individ (etate cca. 45 ani) - cunoscut de organul
informativ, care a fost poreclit "LICA", s-au urcat în au
toturismul Dacia 1100 cu nr. 6-B-1386, cu care au mers pe
diferite străzi, bd. D. Golescu și s-au oprit în fața
Gării de Nord la mesagerii.

Aici au coborât și au intrat la mesagerii,
ora fiind 14,15.

„Lulu“ (personajul din prim-plan, alias „obiectivul Lungeanu“,
alias Gabriel Liiceanu), surprins împreună cu „Lica“ (perso-
najul cu pălărie din planul al doilea, alias Adrian Oprescu,
vărul lui G.L.) la ieșirea din mesageria Gării de Nord.

Dar în ziua de 5 noiembrie 1971? Oare ce a făcut „Lulu“ în acea zi la ora 18.55?

La ora 18.55, „LULU“ având o plasă în mână a ieșit din casă, a mers pe diferite străzi, str. Labirint și a intrat la magazinul alimentar cu autoservire din colț cu str. Traian, de unde a cumpărat un pachet de Dero, după care a ieșit și a mers pe str. Traian, cal. Călărași și a intrat la centrul de pâine din stația Piața Traian, de unde a ieșit după 2 minute, având în mână plasa în care se mai găsea și ½ pâine albă, apoi a mers pe cal. Călărași și a intrat la magazinul Metalochimice de unde a cumpărat două cutii de decolorant, a ieșit și pe diferite străzi a mers la domiciliu, unde a intrat la ora 19.20.

Până la ora 21.00, când postul a fost ridicat, obiectivul nu a mai părăsit domiciliul.

Filajul continuă.

Iată și o zi cu evenimente, de astă dată, palpitante.
Ziua de 6 noiembrie 1971:

La ora 12.00 „LULU“ a ieșit de la domiciliu, având o sacoșă în mână*, a călătorit cu tramvaiul 14 și troleibuzul 84 și la ora 12.25 a intrat la Universitatea București, Facultatea de Limbă și Literatură Română.

La ora 12.35 „LULU“ a ieșit de la Universitate, a mers pe bd. N. Bălcescu până la stația Onești, de unde s-a urcat în autobuzul 34 cu care a călătorit până la Piața Victoriei unde a coborât.

* De remarcat faptul că filatorii au o atracție specială pentru obiectele pe care le au asupra lor cei filati și al căror conținut nu poate fi controlat: sacoșe, geți etc. În acest caz, menționarea recurentă a sacoșei, servietei etc. îi dau celui filat un aer suspect și justifică filajul prin însuși misterul creat în jurul recipientului necontrolabil.

A mers apoi pe bd. Ana Ipătescu, bd. Ilie Pintilie și la ora 13.00 a intrat la Institutul de Filozofie (serviciu).

La ora 14.00 „LULU“, având sacoșa în mână, împreună cu un coleg au ieșit de la serviciu, au mers pe bd. Ilie Pintilie, Piața Victoriei, bd. Aviatorilor până la stația I. Mincu unde au discutat 5 minute (moment fotografiat) după care s-au despărțit, ora fiind 14.45.

Și tot așa până ajung acasă „la ora 16.45“.

Până la ora 21.00 când postul a fost suspendat „LULU“ nu a mai părăsit domiciliul.

Filajul continuă.

În sfârșit, iată și un ultim fragment din nota de filaj din ziua de 8 noiembrie 1971. Aici se strecoară pentru prima oară o observație privitoare la starea suflotească a obiectivului („părea foarte îngândurat“) și se remarcă insistența cu care obiectivul poartă pe întreg parcursul filajului o *servietă*. În plus, filatorul menționează (ceea ce nu mi se pare elegant din partea lui, cu atât mai mult cu cât era și ziua mea, Sf. Mihail și Gavril) că „Lulu“ merge o stație cu tramvaiul (la clasa II!) fără să ia bilet! În mod ciudat, în acea zi de 8 noiembrie, și norma de filaj e mai mare decât în celelalte zile: începe la 6.30 dimineața și se încheie la 23.20. Iată „activitatea obiectivului“ în ziua amintită:

La ora 8.55 „LULU“ a ieșit de acasă și grăbit a mers la alimentarea din str. Labirint colț cu str. Traian de unde a cumpărat cafea, după care a ieșit, a mers pe str. Traian și a intrat la tutungerie.

De aici a ieșit după un minut, a mers grăbit pe diferite străzi și la 9.30 a intrat acasă.

La ora 12.00 „LULU“ având o servietă plină în mână a ieșit de acasă, a mers pe diferite străzi și s-a oprit în piața Traian [...], urcându-se în tramvaiul 14 cls. I.

În tramvai părea foarte îngândurat, fără să scoată bilet la prima stație a coborât și a mers acasă, ora fiind 12.20.

După 10 minute „LULU“ a ieșit de acasă cu aceeași servietă (însă fiind în talie), a mers pe diferite străzi, a călătorit cu tramvaiul 30 și troleibuzul 82 și la ora 12.55 a intrat la serviciu.

De la serviciu a ieșit la ora 13.03 cu servieta în mână (părând foarte gânditor), a mers pe bd. Ilie Pintilie, cal. Victoriei, str. Onești și a intrat la Academia de Științe Social-Politice, ora fiind 13.30.

La ora 14 a ieșit de la Academie, având în mână servieta [...].

La ora 16.00 „LULU“, având servieta în mână, a ieșit de la adresa de mai sus [...].

La ora 17.40 „LULU“ (având servieta asupra sa) a ieșit de la adresa de mai sus [...].

La ora 22.05 „LULU“ având servieta asupra sa a ieșit de la adresa de mai sus cu un individ care a fost poreclit „LIVIU“ – împreună au mers, discutând, pe str. Ion Voinescu, cal. Du-dești, Căuzași, spl. Unirii și la podul Șerban Vodă s-au oprit. Aici au mai discutat 3 minute, după care au dat mâna și s-au despărțit, ora fiind 23.05.

„LIVIU“ a fost dat în plasare și stabilit tot la adresa din str. Ion Voinescu nr. 11 – statură mijlocie, conformația corpului mijlocie, față ovală, tenul șaten. Nasul drept, părul alb. Îmbrăcat cu palton gri pepit, pulover gri, pantaloni gri, pantofi negri – iar „LULU“ a mers până la stația Sf. Vineri de unde s-a urcat în tramvaiul 13 până la piața Traian, unde a coborât, după care a mers acasă, ora fiind 23.20.

Filajul continuă.

CONSILIUL SECURITATII STATULUI
- DIRECTIA a XII-a -
Serviciul 4

191 197
STRICT SECRET
exemplar unic

Nr.1242/00264753 din 9.XI.1971

Către,

-- DIRECTIA

C.N.S.A.S.
01 APR 2008
DIRECȚIA ARHIVĂ CENTRALĂ

La adresa dv.nr.122/P.I/00123093 din 25.X.1971;
vă trimitem:

-- N O T A --

privind filajul ob."LULU" efectuat în ziua de 8.XI.1971
de la ora 6,30 la ora 23,20

ACTIVITATEA OBIECTIVULUI:

La ora 8,55 "LULU" a ieșit de acasă și grăbit a mers la alimentara din str. Labirint colț cu str. Traian de unde a cumpărat cafea, după care a ieșit, a mers pe str. Traian și a intrat la tutungerie.

De aici a ieșit după 1', a mers grăbit pe diferite străzi și la ora 9,10 a intrat acasă.

La ora 12,00 "LULU" avînd o servietă plină în mînă a ieșit de acasă, a mers pe diferite străzi și s-a oprit în piața Traian, unde a încercat să dea un telefon timp de 2', după care a renunțat, urcîndu-se în tramvaiul 14 cls.I.

În tramvai părea foarte îngîndurat, fără să scoată bilet, la prima stația a coborît și a mers acasă, ora fiind 12,20.

După 10' "LULU" a ieșit de acasă cu aceeași servietă (însă fiind în talie) a mers pe diferite străzi, a călătorit cu tramvaiul 30 și troleibuzul 82 și la ora 12,55 a intrat la serviciu.

De la serviciu a ieșit la ora 13,03 cu servietă în mînă (părînd foarte gînditor) a mers pe bd. Ilie Pintilie, cal. Victoriei, str. Onești și a intrat la Academia de științe social-politice, ora fiind 13,30.

./.

*O pagină din dosarul de filaj datată 8 noiembrie 1971,
la câteva zile după revenirea autorului în țară.*

Vă spun în treacăt, în caz că nu l-ați recunoscut, că bietul „Liviu“ „dat în plasare“ era bunul nostru prieten, coleg cu Noica la Centrul de Logică, Sorel Vieru.

Filajul, desfășurat potrivit indicațiilor maiorului Pătrulescu vreme de două săptămâni, se termină glorios, așa cum și începuse, cu diferite cumpărături făcute de „Lulu“ în ziua de 3 decembrie 1971. A durat de la ora 7.00 până la 19.10, deși în tot acest timp „Lulu“ nu s-a deplasat în afara habitatului propriu mai mult de 25 de minute.

La ora 15.15 „LULU“ a ieși de acasă cu bicicleta și de la magazinele de pe str. Traian și din Piața Traian a făcut diferite cumpărături (zahăr, pâine, roșii, ridichi, țigări) până la ora 16.20, când s-a reîntors la domiciliu.

Până la ora 19.10 când postul a fost suspendat, obiectivul nu a mai părăsit domiciliul.

Filajul s-a terminat.

Toate aceste „note de filaj“ sunt semnate de locotenent-colonel Istrate Dumitru, adjunct șef direcție de la Direcția a XII-a a Consiliului Securității Statului. Iarăși, imposibil să nu fi tentat să faci socoteala lefurilor celor implicați în filajul lui „Lulu“ vreme de două săptămâni (de la ofițerii din birouri și până la tipii care „operau“ pe teren – filatori, șoferi, fotografi), plus costul „consumabilelor“ implicate pe parcursul acestui filaj pasionant în care „obiectivul“ este surprins cumpărând pâine, Dero, țigări sau ridichi și plimbând de-a lungul orașului când o servietă, când o sacoșă („neagră de nailon“).

Vă propun acum să schimbăm peisajul, anul și dosarul. Ne aflăm de astă dată în Dosarul „Nica“, „dosarul de

CONSILIUL SECURITATII STATULUI
- DIRECTIA a XII-a -
Serviciul 4

STRICT SECRET
exemplar unic

179

Nr.1242/00264753 din -6 DEC 1971

Către,

- DIRECTIA I -
=====

La adresa dv.nr.122/P.I/00123093 din 25.X.1971;
vă trimitem:

- N O T A -
=====

privind filajul ob."LULU" efectuat în ziua de 3.XII.1971
de la ora 7,00 la 19,10

ACTIVITATEA OBIECTIVULUI:

La ora 15,55 "LULU" a ieșit de acasă cu
bicicleta și de la magazinele de pe str. Traian și din
piața Traian a făcut diferite cumpărături (zahăr, pișne,
roșii, ridichi, țigări etc), pînă la ora 16,20, cînd
s-a reîntors la domiciliul.-

Pînă la ora 19,10 cînd postul a fost suspendat
obiectivul nu a mai părăsit domiciliul.-

Filajul s-a terminat.-

SECRET DIRECTIE

Teodor Dumitru

C.N.S.A.S.
01 APR 2008
DIRECTIA ARHIVA CENTRALA

*Ultima zi (3 decembrie 1971) din prima perioadă de filaj.
„Postul de filaj” a supravegheat în ziua aceea locuința lui
„Lulu” din Intrarea Lucaci douăsprezece ore și zece minute.
În acest răstimp, „Lulu” a ieșit din casă douăzeci și cinci
de minute.*

urmărire informativă“ al lui Constantin Noica. Suntem, la început, la București, în 1973, apoi ne mutăm la Păltiniș, în 1977. Veți vedea, după fragmentele pe care le-am spicuit din notele de filaj și transcrierile de benzi, cu ce se îndeletniceau membrii viitoarei „Școli de la Păltiniș“. Pasionant! Cu atât mai mult cu cât se întâmplă ca aceleași zile care făceau obiectul filajelor și ascultărilor din 1977 să apară în mod fatal și în *Jurnalul de la Păltiniș*, o carte pe care am început s-o scriu exact în acel an și care a ieșit în 1983 la Cartea Românească.

Iată mai întâi o „sinteză de filaj“ care face parte din Dosarul lui Noica, trimisă Direcției I de către Direcția a IX-a a Securității și având următorul titlu: „Sinteză privind unele aspecte reieșite din filajul numitului Noica Constantin poreclit «Neagu» în perioada 29.V.–3.VI. 1973.“

Să vedem mai întâi ce a făcut „Neagu“ în ziua de 29 mai 1973.

Între orele 19.07–19.35, „Neagu“ a fost la magazinul Muzica din cal. Victoriei de unde a cumpărat niște discuri, după care a mers la P.T.T.R. nr. 1 din cal. Victoriei unde a depus o carte poștală, ora fiind 19.40 (s-au luat măsuri T.O.). Apoi a efectuat o convorbire telefonică de la un telefon public iar la ora 20.10 a intrat la domiciliu.

Vreți să știți ce a făcut „Neagu“ și în ziua de 31 mai 1973? Iată:

La ora 18.20 „Neagu“ s-a întâlnit cu Anca Gheorghe, fiul lui Ion și Elisabeta, născut la 12.IV.1944 în comuna Bercioiu, județul Vâlcea, salariat la Ministerul Educației și Învățământului, domiciliat în București, alea Bacău, bloc

H4 și împreună cu acesta, „Neagu“ a mers la cofetărie la Scala unde au servit câte o prăjitură, discutând.

Apoi, după ce „a servit prăjitura“, „între orele 19.25–21.15 «Neagu» a vizitat adresa din strada Slătineanu nr. 4, la care adresă nu s-a putut stabili etajul și apartamentul“.

Așadar, în ziua de 31 mai 1973 la ora 19.25, Noica îi surprinde pe securiști intrând la o adresă pe care până atunci nu o mai frecventase: strada Slătineanu 4. Casa are mai multe etaje și apartamente, și filatorul n-a reușit să observe în care dintre ele a pătruns obiectivul. Și nici din care a ieșit. Tot ce se știe este că a stat acolo între orele 19.25 și 21.25. Urmarea: se decide inventarierea tuturor „capilor de familie“ care locuiesc în strada Slătineanu nr. 4! Nota de filaj dă în continuare lista lor:

Capi de familie:

CHISINSCHI NICOLAE în etate de 45 de ani, lucrează la Institutul de cercetări C.F.R.

BUSILIADE CONSTANTIN în etate de 76 de ani, pensionar.

DUMITRAȘCU VALERIU în etate de 49 de ani.

STOENESCU VALERIU în etate de 72 de ani, pensionar.

STEINER TIBOR în etate de 62 de ani.

CĂMĂNAU FLORICA în etate de 48 de ani, lucrează la Ministerul de Interne.

RADU VIORICA în etate de 23 de ani, lucrează la I.T.B.

DRUGHIAN ION în etate de 51 de ani, lucrează la Animafilm.

JOJEA CONSTANTIN în etate de 64 de ani, lucrează la Institutul de Istoria Artei.

JOJEA CONSTANȚA în etate de 64 de ani, pensionară.

VASILESCU SOFIA în etate de 69 de ani, pensionară.

CUSTURA GHEORGHE în etate de 59 de ani.

PAUL FILOFTEIA în etate de 65 de ani, pensionară.

GHIBILIC ION în vârstă de 32 de ani, lucrează la Comitetul de Stat pentru Geologie.

PUȘCAȘU ANGELA în vârstă de 60 de ani, casnică.

Dar, spre disperarea noastră ca cititori ai Dosarului, nu aflăm, în continuare, asupra cui s-a oprit maiorul Pătrulescu ca fiind persoana vizitată de periculosul domn Noica. Dacă se întâmpla să-l cunoști pe Noica mai îndeaproape, puteai imediat spune, privind impresionanta listă a celor cincispezece locatari, că cel vizitat era fratele academicianului Athanase Joja, Constantin Joja (nu „Jo-

Arhitectul Constantin Joja (stânga), coleg de închisoare cu Noica, și Constantin Noica în anii '70, la o expoziție a celui dintâi la București.

Chalet-ul de lângă pădurea Andronache, construit în anul 1946, în care Noica plănuiise să-și deschidă „școala de înțelepciune”. („Visez o școală în care să nu se predea, la drept vorbind, nimic. Să trăiești liniștit și cuviincios, într-o margine de cetate, iar oamenii tineri ai lumii să vină acolo spre a se elibera de tirania profesoratului.” – „Gândul școlii, al celei unde să nu se predea nimic, mă obsedează. Stări de spirit, asta trebuie dat altora; nu conținuturi, nu sfaturi, nu învățături.” – Constantin Noica, Jurnal filozofic, 1944)

jea“, cum scrie filatorul), arhitect, coleg de închisoare cu Noica și care, la rugămintea acestuia, îi făcuse o schiță pentru o culă, pe care Noica visa să și-o poată construi cândva, pentru a reedita proiectul „școlii de înțelepciune“ din casa de lângă pădurea Andronache, abandonat înainte de a fi prins ființă. În *chalet*-ul construit acolo în 1946, Noica apucase să se întâlnească în două-trei rânduri cu câțiva prieteni. La începutul lui 1949 lua drumul domiciliului forțat la Câmpulung Muscel. Din

când în când, Noica scotea dintr-o mapă schița culei desenate de Joja și ne explica, cu o vădită emoție, virtuțile acestei capodopere a arhitecturii balcanice medievale, răspândită cândva și în Oltenia.

Cum arăta, prin comparație, o notă de filaj de la Păltiniș, unde condițiile de pe teren erau complet diferite de cele din București? Să începem cu cea din 2 octombrie 1977, realizată cu ocazia celei de-a doua vizite pe care o făceam la Păltiniș, însoțit de Andrei Pleșu. De cum vom pune piciorul pe peronul gării, vom primi „porecle“ și vom deveni, potrivit inspirației onomastice nu lipsite de haz a filatorului, „Nae“ și „Noe“. Dar iată, mai întâi, cum apare ziua aceasta în *Jurnalul de la Păltiniș*:

Duminică, 2 octombrie 1977

Sunt din nou la Păltiniș, cu Noica și, de astă dată, și cu Andrei. Același tren de 9.45, același Relu Cioran aducându-i lui Noica în gară la Sibiu bunda și căciula, apoi trecerea cu autobuzul prin Rășinari către Păltiniș, cu aceleași lămuriri și ghidaje, adresate de astă dată lui Andrei – îmi amintesc că pe același drum, acum câteva luni, l-am invocat, întrebându-ne cum va arăta după Germania –, totul s-a repetat pentru a pregăti din timp reîntâlnirea cea bună cu un loc pe care încă de pe-acum îl simt așezat definitiv în mine.

Și acum nota privind „Filajul numitului NOICA CONSTANTIN poreclit «NICU» efectuat în ziua de 2 octombrie 1977“. În antetul paginii, pe margine, un locotenent-colonel cu semnătură indescifrabilă îi transmite „căpitanului Ignat“ următoarea recomandare: „Să centralizăm toate materialele pentru a fi înaintate la Direcția I.

În acest caz să acordăm mare atenție să folosim toate mijloacele.“

După cum veți putea constata, „au folosit toate mijloacele“, obținând pe alocuri remarcabile efecte comice. Acribia urmăritorilor, care se exercita în mod evident pe conținuturi de viață banalissime (o bună parte din timp „obiectivele servesc“ prăjituri, sucuri sau cafele), precum și mobilizarea unor mini-armate de oameni și a unor echipamente presupuse a fi sofisticate („toate mijloacele tehnic-operative“) pentru obținerea unor rezultate derizorii sunt simultan amuzante și dezgustătoare.

Așadar, pe 2 octombrie 1977, Serviciul F, U.M. 0883 Sibiu transmite Direcției I a Securității următoarea notă:

Activitatea obiectivului

La orele 15.50, „NICU“ a coborât din trenul accelerat 221 pe peronul gării Sibiu împreună cu doi indivizi porecliți „NAE“ și „NOE“, cu mai multe bagaje voluminoase și cu un rucsac. În timp ce mergeau spre ieșire s-a întâlnit obiectivul cu un individ căruia i-am dat porecla „NELU“ și împreună au mers discutând pe strada 9 Mai până în stația E.T.S. pentru autobuzele de Păltiniș. În acest loc „NAE“ și „NOE“ au rămas cu bagajele iar obiectivul „NICU“ împreună cu legătura „NELU“ au mers la cofetăria Albina și au discutat amical timp de 30 de minute și au consumat prăjituri și suc.

La orele 16.40 au ieșit din cofetărie și s-au deplasat la autobuz. S-au urcat cu toții și au continuat discuția până la orele 16.55 când s-au despărțit. „NELU“ a coborât luându-și rămas bun și a fost luat în filaj pentru identificare, stabilindu-se că se numește CIORAN și domiciliază la Sibiu str. N.D. Cocea nr 5.

Obiectivul „NICU“ împreună cu „NAE“ și „NOE“ au continuat drumul spre stațiunea Păltiniș. La orele 18.30 au coborât și au mers la biroul de cazare, aici obiectivul „NICU“ are reținută o cameră la vila 23. Au achitat sumele pentru 10 zile de cazare și masă după care s-au deplasat la vilă lăsând bagajele în clădirea telefoanelor și a biroului de cazare.

După 15 minute au venit la birou, legăturile „NAE“ și „NOE“ au fost nemulțumiți de starea camerelor din vila 23 și au plătit diferența pentru cazare la hotelul Cabana Turisților. Obiectivul a rămas în continuare la vila 23.

Menționez că legăturile „NAE“ se numește [*sic!*] PLEȘU GABRIEL, domiciliază la București, iar legătura „NOE“ se numește LIICEANU GABRIEL domiciliat în București.

Filajul a luat sfârșit.

Șef Serviciu „F“

Colonel IOAN VECERDEA

Așa au început „filajele“ noastre la Păltiniș.

Vă semnalez și alt fragment interesant, aflat într-o sinteză de filaj din perioada 03.10–10.10.1977. Suntem tot la Păltiniș, tot în vizită la domnul Noica, de astă dată Petru Creția, Andrei Pleșu și cu mine. În ziua de 9 octombrie ni se alătură, venind din Sibiu, și Relu Cioran. În plan se află o vizită la Șanta, un cătun din preajma Păltinișului, în inima muntelui, unde, în vara anului 1933, Emil Cioran se retrăsese în cabana unchiului său Dimitrie Comșa pentru a-și termina cartea de debut, *Pe culmile disperării*.

La orele 12.05, cei cinci, având asupra lor alimente și mai multe materiale scrise, au mers pe jos la Șanta, situată în pădure, la o distanță de 5 km de stațiunea Păltiniș, unde au ajuns la orele 13.40. Aici au mers într-o poieniță izolată în

*Act. 19 oct.
Se cere în baza legii nr. 100/1968
menţinerii la actele de înregistrare
în acte în baza legii nr. 100/1968
în baza legii nr. 100/1968
în baza legii nr. 100/1968*

05168
Lu 2 Octombrie 1977

Către SERVICIUL I
NOTĂ

Privind fişajul numit: NOICA COSTANIN
poreclit „Nicu” efectuat în ziua de 2. oct. 1977

Activitatea obiectului:

La ora 15⁵⁰ „Nicu” a coborât din trenul accidentat
221 pe peronul gării SIBIU împreună cu doi indivizi
porecli „NAE” și „NOE”, cu sui multe bagaje voluminoase
și cu un rucsac, în timp ce mergeau spre ieșire s-a
intâlnit obiectul cu un individ cunoscut poreclit
„NELU” și împreună au mers direcționat pe str. 9 noi
până la stația E.T.S pentru autobuzele de PĂLTINIȘ.
În acest caz „NAE” și „NOE” au rămas cu bagajele în
obiectul „NICU” împreună cu căptăria „NELU” au mers la
căptăria „ALBINA” și au direcționat autocarul timp de 30'
și au călătorit împreună cu el.

C.N.S.A.S.
24 JUL 2012
DIRECTIA ARHIVA CENTRALA

La ora 16⁴⁰ au ieșit din căptăria
autocarul și au urcat cu toate și au călătorit direcționat
ora 16⁵⁵ când s-a desprins „NELU” a coborât din autocarul și
pau și a fost luat în fişaj pentru identificare stabilită și
cu numele CIORAN și domiciliul în SIBIU str. N.D. COCEA Nr. 5.

Neașteptându-se căptăria „NAE” și numele PLEȘU GABRIEL
domiciliul în BUCUREȘTI în leg. „NOE” și numele LIČEANU GABRIEL
domiciliul în BUCUREȘTI fişajul a luat sfârșit.

SEC. SERVICIUL F
COL. IOAN VECERDEA

Foaie de fişaj a lui Noica („poreclit NICU”) la Păltiniș
(2 octombrie 1977). Fişajul începe din gară de la Sibiu, unde
Noica sosește însoțit de Andrei Pleșu („poreclit NAE”) și de Gabriel
Ličeanu („poreclit NOE”). În gară la Sibiu îi aștepta Aurel
Cioran („poreclit NELU”), fratele lui Emil Cioran aflat la Paris.

pădure, lângă o magazie de furaje, unde au servit masa, apoi au scris și au făcut comentarii până la orele 16.00 când au plecat, iar la orele 17.15 au ajuns în stațiunea Păltiniș. Pe acest traseu (drum forestier) în repetate rânduri s-au oprit și au discutat, timp în care priveau în urma lor.

În toată perioada filajului s-au luat unele măsuri speciale, în cooperare cu organul informativ de la I.J.S. Sibiu.

Citesc și îmi vine în minte ziua aceea, povestită undeva în primele pagini ale *Jurnalului de la Păltiniș*. Dumnezeu, îmi spun, parcă e distanța dintre descrierea unui relief de munte în fișa unui geolog și poezia lui Goethe *Auf allen Gipfeln!* Un adevărat om de știință filatorul nostru, cu tonul lui țepăn și exact! Îmi amintesc și acum în detaliu mersul acela al întoarcerii de la Șanta la Păltiniș, pe care l-am făcut pe un drum pustiu de pădure, învăluit în norul bucuriei și al prieteniei noastre, beți de aerul tare și de misterul pădurii, cu un soare molcom de toamnă dispărând treptat în spatele nostru. Cel puțin așa credeam atunci: că drumul era pustiu. Mi-e greu să-mi imaginez unde se afla următorul nostru. Dar, iată: câte lucruri nu se puteau face când luai „măsuri speciale“ și cooperai „cu organul informativ de la Inspectoratul Județean al Securității din Sibiu“!

Tot Inspectoratului Județean îi revine și sarcina de a monta microfoane în camera lui Noica de la Păltiniș (camera 13 din vila 23) și de a transcrie de pe bandă discuțiile care au loc aici când „obiectivul“ este vizitat de „discipolii“ săi. Iată câteva fragmente transcrise de „sergent-major F.S.“. Să nu fim severi cu bietul om: aude ce poate, înțelege cum poate și transcrie cum poate.

*Vila 23 de la Păltiniș, aparținând Oficiului Județean de Turism (OJT) din Sibiu. Fereastra din stânga este a camerei 13 („confort III”), o cămăruță de opt metri pătrați (mobi-
lată cu un pat îngust, o noptieră și un scaun), pe care Noica o plătea cu ziua și în care a locuit până în 1984. Aici Securitatea a montat o „instalație de ascultare” la începutul lui 1977. Vila 23 a fost demolată în 1990 și pe locul ei s-a construit o casă a Băncii Naționale.*

Noica la geamul camerei 13 de la vila 23 din Păltiniș, 1980.

Suntem în 23 martie 1977. Din *Jurnalul de la Păltiniș* rezultă că în acea săptămână a lui martie venisem la Păltiniș cu gândul să termin, pentru volumul III al *Operele* care apăreau la Editura Științifică, traducerea dialogului platonician *Euthydemos*, dedicat sofisticii, Noica urmând să scrie nota introductivă. Din scriptul sergentului-major F.S., aflăm că „cei doi indivizi aflați în cameră“ (e vorba de Noica – marcat în text cu I₁ – și de mine – marcat în text cu I₂) „discută din nou despre literatură, despre sofistica greacă, antică, apărută și în literatura nouă, europeană“. Păstrez, în toate citatele, regulile ortografice ale sergentului-major.

I₁ — Eu, la drept vorbind, n-am nici o încredere în sofistica asta, dar dacă mă apuc să scriu, scriu despre ea până mâine seară și poți să-i spui dacă vrei lui Segal că i le trimit și pe ale lui, așa că... pe jumătate.

I₂ — Da, e...

Se pare că unul dintre cei 2 indivizi a plecat. Se aud doar zgomote de apă.

I₁ — Te-ai pătat?

I₂ — Nu!

I₁ — Uite, ți-am adus asta!

I₂ — Comunicarea?

I₁ — Da!

I₂ — Zicea-ți [*sic!*] că ați dus-o la...

I₁ — Ei, din greșeală, am găsit-o printr-e [*sic!*] scrieri.

(Vor să mai servească ceva. I₂ refuză.)

Și în continuare discuțiile ce le poartă cei doi, se referă la literatură, la critica literară, la simțămintele pe care le simt când citesc despre critică.

Tot sergentului-major F.S. îi revine sarcina ingrată de a transcrie continuarea convorbirii dintre Noica și

mine de a doua zi. Decorul e cel din ziua precedentă. În cameră se află din nou „cei doi indivizi, I₁ și I₂“.

În continuare discută despre o carte care a apărut în tiraj destul de mare.

I₁ — Pe urmă e o chestie și de propagandă, o să spună uite d-le ce se face în România. Trimit lui Lozovan în Dane-marca, ăstuia în Suedia, vreau să trimitem așa. Săi [*sic!*] sfidăm puțin pe cei care ne cred poglodiți [*sic!*] și ne plâng că suntem în necaz și scriem în lozinci și utilitare.

În continuare, cei doi, discută, citesc niște cuvinte englezești și le traduc (bombănesc). Se opresc din când în când, comentează cele citite, traduc și tălmăcesc unii termeni, mai ales, în ce privește sofistica, cea europeană, nouă sau veche, cea de la antici, filozofi greci.

I₁ — Da, ei au fost primii care au ridicat învățământul de la primar spre universitate...

I₂ — Au adus primul suflu în învățământul universitar!

I₁ — Au spart pitagareicul! [*sic!*]

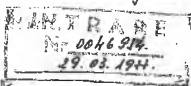
I₂ — E cam... o semantică degenerată!

I₁ — Da, cum orice prostie e semnificativă!

Comentează în continuare aceste scrieri, dar par, ambii, ași [*sic!*] alege termenii cât mai „sofisticați“, încât firul discuției nu poartă o idee cursivă, clară, care să poată fi urmărită, mai ales, că se opresc foarte des, spre ași [*sic!*] aduce fiecare, dintr-un articol sau altul, argumente pentru „sofisticata“ sa idee.

Iată, așadar, dragul meu turnător, cum au arătat, în versiunea sergentului-major F.S., nemuritoarele discuții care s-au purtat între Noica și discipolii săi în faimoasa cameră 13 de la vila 23 din Păltiniș! Dar, după cum veți putea constata de îndată, nu toate discuțiile din camera 13 priveau „sofistica, cea europeană, nouă sau veche, cea de

Redat din ob. nouă.
ch. de file: 1

- 21.03.1977 -
Exemplar unic.
Măst. secret.
Ind: 4-5 - NENAT.
153

NOEL.

Amuzant

Cei 2 sîndinzi, care sînt aflați în camera, dis-
cuta din nou despre literatură, despre so-
fistica greacă, antică, opusă u' în litera-
tura nouă, europeană.

1. - Eu, la drept vorbind, n-am nici o succu-
dare în sofistica asta, dar dacă mă opuc
n-ascii, ascii despre ea știu minime scara.

2. - Da, e -----

1. - Te-ai potat?

2. - Nu!

1. - Lă, A-am adus asta!

2. - Comunicarea?

1. - Da!

2. - Kira - fi' ca ast' din o la ...

1. - Ei, din geseala, au gant o priet' o scieret!
(Ma nă mai servasca ceva, 2. - refuzat).

Se opuse din cînd în cînd, cauzatoga cele
-civik, traduc n' taluacese min' terucii, mar' alu
in -a primu' sofistica, cea europeană, nuană
sau reches, cea de la antică, fitozafi greci.

1. - Da, si' ai fost primii care au ridicat inu-
tămintul de la primar spre universitate

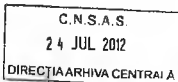
2. - Au adus primul suflet --- în universitate.

1. - Au spart pitagoreicul!!

1. - Trăst lui LOZOVAN în Săulemarca, astăria în
suedică, vreau nă trimitete așa nă i' spitalu
putiu pe cei care ne cred (pogloditi) n' ne
plung că mureu în ucaz n' scieret de la
pieri n' utilitate.

„Au spart pitagoreicul!“ – „Cei care ne cred pogloditi.“

Transcrierea, făcută de sergentul-major F.S., a unui fragment
de discuție (martie 1977, la Păltiniș) între Constantin Noica
(„Individul 1“) și Gabriel Liiceanu („Individul 2“) pe
marginea unui dialog al lui Platon.

la antici, filozofi greci“. Uneori, dialogurile dintre „indivizi“, mai ales după ce în peisaj intră și „legătura Nae“ (alias Andrei Pleșu), iau o turnură destul de zgłobie. „Materialul“ din care voi cita în continuare, alcătuit pe baza ascultării benzilor înregistrate la Păltiniș la sfârșitul anilor '70, este trimis la București căpitanului Prunescu, care, după ce Pătrulescu fusese avansat locotenent-colonel, îl seconda pe acesta în Dosarul lui Noica. Descifratorul de la Securitatea sibiană nu-și propune să transcrie cuvânt cu cuvânt de pe benzi discuțiile dintre Noica, Pleșu și mine. Mulțumindu-se să facă un inventar al temelor discuțiilor, el evită să intre pe un teren pe care, în mod firesc, nu avea cum să se miște. În schimb, după cum veți vedea, cupleză cu o asemenea nonșalanță discuțiile despre „femei, mâncare și băutură“ cu cele despre moarte sau creștinism, încât ai impresia că formam la Păltiniș un grup de inși cu grave destructurări de personalitate. Aici se vede câtă nevoie ar fi fost de un om cu pregătirea dumneavoastră, astfel ca acele dialoguri să nu fie stălcite și să-și păstreze alura onorabilă pe care îmi fac iluzia că o aveau. Numai că Securitatea nu număra, printre salariații ei, intelectuali de calibrul dumneavoastră și, ca să fiu sincer, nici măcar printre colaboratori. În peisajul populat de ofițeri „pogłodiți“ (vorba sergentului-major F.S.) și intoxicați ideologic, precum și de turnători agramăți și măcinați de frustrări și uri personale, dumneavoastră, trebuie să vă spun, faceți figură absolut aparte: sunteți, din echipa cu pricina, cum am mai apucat să vă spun, singurul ticălos cu stil.

Să revenim însă la sintezele descifratorului de la Securitatea sibiană și la rezolvarea pe care a găsit-o în

transcrierea benzilor. Dacă trecem peste dezacorduri, ortografie și altele de felul acesta, trebuie să-i recunoaștem omului exprimarea concisă, traversată de o simplitate sănătoasă și abruptă a redării faptelor. Unde mai pui că renunță și la jocul infantilo-cretinoid cu „porecele“, adoptând trimiterea nedisimulată și militărească (cu prenumele la coadă) la numele celor în cauză. Iată, de pildă, cum e rezumată Banda 1:

Liiceanu Gabriel a venit la Andrei Pleșu. După cca 5 minute a venit și Noica Ctin. Discută împreună timp de 15 minute aspecte fără importanță, după care pleacă toți la plimbare.

După mai mult timp Liiceanu și Pleșu Andrei revin în cameră unde discută aspecte fără importanță (frumusețea împrejurimilor, Păltinișul, mâncare etc.)

Banda 3

Dimineața stau fiecare [*sic!*] în camera lui. La ora 15 s-au întâlnit la masă, după care revin în camere și dorm. La ora 19.20 Liiceanu Gabriel a venit la Pleșu Andrei și pleacă împreună la masă. La ora 20.15 toți trei vin la Liiceanu Gabriel unde au discuții. Acestea se referă la o lucrare de filozofie la care lucrează Noica Ctin.

Se mai discută despre ce se poate vedea în Sibiu, mâncare, băuturi, femei.

Iată acum și o zi mai coerentă, din a cărei relatare respiră un aer de tihnă și de trai bine reglat. În plus, cei trei renunță, măcar o dată, în discuțiile lor la tema ce pare că-i obsedează, cea cu „mâncarea, băutura și femeile“. Dar nu pentru multă vreme, pentru că, de la Banda 8, își dau din nou în petic.

Banda 5

La ora 11.20 Pleșu Andrei a venit la Liiceanu Gabriel în cameră unde a stat 40 de minute, după care acesta (Andrei) pleacă la el în cameră. Au discutat despre unele cunoștințe comune, cum au dormit etc.

La ora 13.30 revine Pleșu Andrei și împreună pleacă la masă.

După masă se doarme, se citește în liniște, după care la ora 19.15 se pleacă la masă. Revin seara târziu și se culcă.

Banda 7

Pleșu Andrei, Liiceanu Gabriel și Noica Constantin se află în cameră la Liiceanu Gabriel. Se discută o lucrare științifică și filozofică. Se vorbește strict în termeni filozofici: existențialism, religie, logică, Hegel, Nitsche [*sic!*] etc.

Se face o lecturare a acestei lucrări.

Banda 8

Liiceanu Gabriel se află la Pleșu Andrei în casă. Se discută lucruri fără importanță. Se discută despre femei, aspecte pornografice. Apoi se trece la discuții filozofice: mitul morții reflectat în unele lucrări filozofice.

Banda 9

Continuă discuțiile dintre cei doi pe marginea unei lucrări filozofice. Se citește din ea și se comentează. Se discută în termeni pur filozofici. Se vorbește mai ales despre creștinism.

În sfârșit, Banda 10:

În cursul dimineții stau fiecare [*sic!*] în camera lui. La ora 12 cei trei se întâlnesc la Liiceanu și după puțin timp ies la plimbare.

Între 15.30 și 19.30 stau fiecare [*sic!*] în camera lui după care merg la masă.

transcrierea benzilor. Dacă trecem peste dezacorduri, ortografie și altele de felul acesta, trebuie să-i recunoaștem omului exprimarea concisă, traversată de o simplitate sănătoasă și abruptă a redării faptelor. Unde mai pui că renunță și la jocul infantilo-cretinoid cu „poreclele“, adoptând trimiterea nedisimulată și militărească (cu prenumele la coadă) la numele celor în cauză. Iată, de pildă, cum e rezumată Banda 1:

Liiceanu Gabriel a venit la Andrei Pleșu. După cca 5 minute a venit și Noica Ctin. Discută împreună timp de 15 minute aspecte fără importanță, după care pleacă toți la plimbare.

După mai mult timp Liiceanu și Pleșu Andrei revin în cameră unde discută aspecte fără importanță (frumusețea împrejurimilor, Păltinișul, mâncare etc.)

Banda 3

Dimineața stau fiecare [*sic!*] în camera lui. La ora 15 s-au întâlnit la masă, după care revin în camere și dorm. La ora 19.20 Liiceanu Gabriel a venit la Pleșu Andrei și pleacă împreună la masă. La ora 20.15 toți trei vin la Liiceanu Gabriel unde au discuții. Acestea se referă la o lucrare de filozofie la care lucrează Noica Ctin.

Se mai discută despre ce se poate vedea în Sibiu, mâncare, băuturi, femei.

Iată acum și o zi mai coerentă, din a cărei relatare respiră un aer de tihnă și de trai bine reglat. În plus, cei trei renunță, măcar o dată, în discuțiile lor la tema ce pare că-i obsedează, cea cu „mâncarea, băutura și femeile“. Dar nu pentru multă vreme, pentru că, de la Banda 8, își dau din nou în petic.

Banda 5

La ora 11.20 Pleșu Andrei a venit la Liiceanu Gabriel în cameră unde a stat 40 de minute, după care acesta (Andrei) pleacă la el în cameră. Au discutat despre unele cunoștințe comune, cum au dormit etc.

La ora 13.30 revine Pleșu Andrei și împreună pleacă la masă.

După masă se doarme, se citește în liniște, după care la ora 19.15 se pleacă la masă. Revin seara târziu și se culcă.

Banda 7

Pleșu Andrei, Liiceanu Gabriel și Noica Constantin se află în cameră la Liiceanu Gabriel. Se discută o lucrare științifică și filozofică. Se vorbește strict în termeni filozofici: existențialism, religie, logică, Hegel, Nitsche [*sic!*] etc.

Se face o lecturare a acestei lucrări.

Banda 8

Liiceanu Gabriel se află la Pleșu Andrei în casă. Se discută lucruri fără importanță. Se discută despre femei, aspecte pornografice. Apoi se trece la discuții filozofice: mitul morții reflectat în unele lucrări filozofice.

Banda 9

Continuă discuțiile dintre cei doi pe marginea unei lucrări filozofice. Se citește din ea și se comentează. Se discută în termeni pur filozofici. Se vorbește mai ales despre creștinism.

În sfârșit, Banda 10:

În cursul dimineții stau fiecare [*sic!*] în camera lui. La ora 12 cei trei se întâlnesc la Liiceanu și după puțin timp ies la plimbare.

Între 15.30 și 19.30 stau fiecare [*sic!*] în camera lui după care merg la masă.

Prunescu

NOTĂ

proced. negocierea discuțiilor portate
de NOICA Cte LIICEANU GABRIEL și
PLEȘU ANDREI

Banda 1

Liceanul Gabriel a venit la Andrei Pleșu. După
câteva minute a venit și Noica Cte. Discuția începe
între 15 minute și se încheie în jur de 20 de
minute, toate trei la pleșu.

După mai puțin timp Liiceanu și Pleșu Andrei
revin în cameră unde discută și se încheie
(fără mesaje, mijloc, etc.)

Banda 3 Amănunțit stă în cameră lui. La
ora 15 - un substitut la muncă, după care revin în cameră
și dom. La ora 17 Liiceanu Gabriel a venit la
Pleșu Andrei și pleacă împreună la muncă. La ora 18
tate trei vin la Liiceanu Gabriel în cameră unde se
discută. După se referă la o lucrare de filosofie la
care lucrează Noica Cte (este vorba despre Hegel,
de unde discută despre ce se poate vedea la viață, muncă,
bătănie, fete).

Banda 8

Liceanul Gabriel se află la Pleșu Andrei
în cameră. Se discută lucruri fără importanță.
Se discută despre fete, opere pornografice.
Se trece la discuții filosofice, mitul morții
reflectat în povestea "Luceafărul".

Banda 9

continuă discuțiile dintre cei doi și se
vorbește despre fete. Se discută despre ce se
poate vedea. Se discută și în jur de
fete filosofice. Se vorbește mai puțin despre creația

C.N.S.A.S.
24 JUL 2012
DIRECȚIA ARHIVA GENERALĂ

Fragment din rezumatul discuțiilor (înregistrate de Securitatea
din Sibiu la sfârșitul anilor '70) dintre Constantin Noica,
Andrei Pleșu și Gabriel Liiceanu. Rezumatul celor zece
benzi fusese trimis la București căpitanului Prunescu de la
Direcția I, după ce acesta devenise secundul locotenent-colo-
nelului Pătrulescu în Dosarul lui Noica.

Între orele 20.20 și 21.40 au loc discuții între cei trei: se discută probleme de femei și probleme de filozofie. Se citește dintr-o lucrare și se vorbește despre creștinism.

Vă dați seama, dragul meu turnător, că după ce am citit sintezele trimise tovarășului căpitan Prunescu, văzând frecvența cu care apăreau în discuțiile noastre „problemele de femei“ (despre care, în *Jurnalul de la Păltiniș*, nu suflasem o vorbă!), precum și viteza cu care întoarcem foaia și demarăm apoi către „mitul morții“ și către creștinism, mi-am pus serios întrebarea dacă nu cumva era ceva în neregulă cu noi trei (adică și cu domnul Noica!). Căci mi-am amintit că, lăsându-se antrenat în discuțiile noastre frivole (vorbele astea se află într-una din notele de ascultare), domnul Noica își adusese și el contribuția la tema în dezbatere, spunând: „Am trei condiții la femei: mâini frumoase, voce plăcută și o gramatică bună.“ Pe urmă, mi-am zis că sintezele realizate de securistul din Sibiu erau oricum mai aproape de viață decât ale mele din *Jurnal*, ca să nu spun că, în mod fatal, erau și „mai obiective“. Însă m-am liniștit complet după ce, recent, am citit undeva că o echipă de cercetători englezi a stabilit că ponderea problemei femeilor în discuțiile dintre bărbați este de 60%, în timp ce ponderea problemei bărbaților în discuțiile dintre femei este de doar 17%. Așadar, la Păltiniș, în faimoasa viitoare „școală“, pare-se – și de ce nu le-am face credit securiștilor și cercetătorilor englezi? – că se discuta cu precădere despre „mâncare, băutură și femei“. Iată cât de utilă se dovedește Securitatea măcar la reconstrucția „adevăratului Păltiniș“ și, astfel, la spulberarea unui mit.

De la stânga la dreapta: „NAE“ (Andrei Pleșu), „NICU“ (Constantin Noica) și „NOE“ (Gabriel Liiceanu) în fața vilei 23 de la Păltiniș, în pauza uneia dintre întâlnirile în care, potrivit benzilor de ascultare, discutau „despre mâncare, băutură și femei“ și uneori „despre problema morții și creștinism“.

Însă, dincolo de această paranteză, vă propun să observați un fenomen sociologic interesant din vremea comunismului și a poliției lui politice: la capătul trecerii în revistă a acestor fragmente din notele de filaj, se impune ca o evidență faptul că orice persoană care intră, mai mult sau mai puțin aleatoriu, în contact cu „obiectivul“ este de îndată luată în vizor, fișată, pusă sub urmărire. Concluzia este că orice persoană de pe teritoriul României, ajunsă, prin jocul soartei și al întâmplării, „obiectiv“, devenea *radioactivă*: îi iradia pe toți cei cu care venea în contact. În condițiile unei contaminări

complete, supravegherea devenea și ea totală și completă, iar obiectul muncii supraveghetorilor era asigurat pentru vecie.

Și acum vă propun să părăsim teritoriul notelor de fi-laj și al celor de ascultare și să vedem împreună cum a fost pregătit apartamentul obiectivului „Lungeanu“ odată cu revenirea acestuia în țară, în vederea optimei lui supravegheri. Imposibil, iarăși, să nu fii tentat să socotești câți oameni au mâncat atunci, de pe urma pârlitului de „obiectiv“, o pâine gustoasă. Oricum, spre deosebire de țările capitaliste, la noi nu exista șomaj. Oricând se putea găsi un loc de muncă în acel sistem bine pus la punct în care o parte a populației o supraveghea pe cealaltă. Și de ce nu ne-am putea imagina în fond, pe harta marilor utopii ale lumii, o țară în care toată lumea sfârșește prin a avea un job la Securitate?

Scrisoarea a opta

La întoarcerea din Germania sunt primit sărbătorește, cu o instalație de ascultare tip I.C.O. în casă – Vești bune: apartamentul e construit din cărămidă! – Ne reorientăm către montarea unei instalații de tip I.T.X. – Spargerea unei locuințe se numea „pătrundere secretă” – „Măsuri de prevenire”: între orele 10 și 14, locatarii blocului din Intrarea Lucaci „se întrețin” pe unde apucă cu „reprezentanți ai organelor” – Pândaci, spărgători și instalatori: o acțiune condusă de însuși maiorul Pătrulescu – Zece contra unu. Ce făcusem de fapt?

28 iunie 2013

Așa se face, dragul meu turnător, că din clipa în care stau să mă-ntorc în țară, după bursa mea germană din 1971, zeci de „lucrători” din Departamentul Securității Statului au fost mobilizați pentru o supraveghere care, cu intensități diferite și revărsându-se apoi în alte dosare (cel al lui Noica în principal), a durat vreme de șaisprezece ani. Una pe care, slavă Domnului, nu am făcut, cum spuneam, decât s-o bănuiesc intermitent, dar nicidecum s-o cunosc în tot sordidul amplexului, continuității și detaliilor ei. Din primele pagini ale Dosarului aflu că deja de la întoarcere am fost așteptat în stil mare, asemenea unui bandit de clasă sau unui important spion care este reperat și anunțat „la centru” de cum trece granița și pătrunde în țară. Ați văzut cum nota maiorului

Pătrulescu din 20 octombrie 1971, adresată punctului de frontieră de la Curtici, cere „comunicarea intrării în țară“ a „sus-numitului Liiceanu Gabriel“.

„Verdictul fusese dat, procesul putea să-nceapă.“ Se trece la treabă. Mi se pregătește, cum spuneam, o întoarcere pe măsura scenariului construit de maiorul Ion Pătrulescu și supervizat de șeful serviciului, locotenent-colonelul Gheorghe Năstase. Pătrulescu, care colectează, propune și trimite totul spre aprobare către superiorii lui, îmi va fi și el, în felul lui, „tutore“. Unul care, spre deosebire de profesorul Biemel, mentorul meu de la Aachen, îmi va păstori destinul din umbră.

Așadar, „fiul risipitor“ se întoarce acasă, după șase luni de rătăcire prin universități nemțești. Maică-mea îmi scrisese, într-o ultimă scrisoare, că cele două camere din Intrarea Lucaci așteptau, curate și cuminiți, întoarcerea mea. Securitatea pusese însă și ea umărul ca să fiu primit cum trebuie. Și ea îmi amenajase apartamentul. Iar eforturile pentru buna mea primire fuseseră considerabile.

Locuința este mai întâi studiată plecându-se de la schițele apartamentului meu, precum și ale celui de vizavi, în care locuia familia Maxim. („Alăturat anexăm materialele de studiere a locuinței din strada Lucaci și schițele apartamentelor 1 și 2 de la parter.“) Se fac „studii“ privitoare la compoziția zidurilor casei și, în funcție de ele, se alege tipul de microfoane. Se optează pentru instalația de tip I.C.O. (Cer ajutor. Nimeni în jurul meu, nici măcar cercetătorii de la CNSAS care mi-au dat dosarele, nu știu să-mi spună ce înseamnă I.C.O.) Tonul

Postul nr. 39/21
Secția Direcții 1442/1138093/05
7-1-11111111 2370

STRICT SECRET

Exemplar unic

148

122/PI/00122608

12 octombrie 1971

C.N.S.A.S.

16 NOV 2007

DIRECȚIA ARHIVĂ CURENTĂ

SE APROBA
Instituție de a se începe
lucrul, astfel a fost
impunerea cu referințele
și un raport de detaliu s-a prezentat.
A.B.10.8

R A P O R T

privind introducerea instalației de tip I.C.O.
la domiciliul numitului LIICEANU GABRIEL.

LIICEANU GABRIEL, de 30 ani, nefincadrat politic,
cercetător științific la Institutul de Filozofie din cadrul
Academiei de Științe Sociale și Politice, cu ultimul domiciliu
în Intrarea Lucaci nr.3, parter, ap.1, sector 4.

Din materialele pe care le deținem cu privire la numi-
tul LIICEANU GABRIEL, rezultă următoarele:

Din luna aprilie a.c. se află la un curs de specializare
în R.F. a Germaniei, la Institutul de Filozofie de la Aachen,
urmînd să revină în țară în jurul datei de 26 octombrie a.c.

Bursa pentru specializare a fost obținută nominal prin
relațiile sale personale.

Înainte de plecare în specializare se afla sub influența
ideilor lui NOICA CONSTANTIN și era apreciat cu influen-
țe ideologice idealiste.

Ajunș în R.F. a Germaniei, a intrat imediat în legătură
cu elemente din emigrația română printre care BIENEL WALTER,
TOTH IMRE și HORIA BRATU. Lui BIENEL WALTER,
originar din Brașov, suspect de spionaj, numitul LIICEANU GABRIEL
i-a fost recomandat și de NOICA CONSTANTIN.

În București are multe relații cu tineri filozofi, care
îi apreciază ideile și-l așteaptă să revină în țară pentru a
discuta cu el probleme "importante" de ordin politic.

*Prima pagină a raportului semnat de maiorul Ion Pătrulescu,
prin care se dispune, în preajma întoarcerii autorului de la
Aachen, introducerea în locuința din Intrarea Lucaci a unei
„instalații de tip I.C.O.“.*

maiorului Pătrulescu, când le expune superiorilor, pe 12 octombrie 1971, proiectul său, este plin de optimism:

Pe lângă alte mijloace ale muncii informativ-operative s-a studiat posibilitatea introducerii instalației de tip I.C.O. la domiciliul celui în cauză, stabilindu-se că sunt condiții favorabile pentru realizarea acestui scop. Din datele ce le deținem rezultă că apartamentul este construit din cărămidă și are post telefonic.

Așadar, numai vești bune! Este expus și planul pătrunderii în apartament:

Întrucât nu sunt condiții pentru obținerea unei chei de la apartament, a fost consultată o persoană competentă din cadrul Direcției a VIII-a, care ne-a asigurat de sprijin pentru pătrunderea în apartament.

Intenționăm cu această ocazie să procurăm un exemplar al cheii apartamentului respectiv pentru organizarea pe viitor a unei percheziții secrete, existând suspiciuni că LIICEANU GABRIEL deține și alte scrieri în afara celor pe care le publică.

Șeful serviciului, tov. locotenent-colonel Năstase Gheorghe, aprobă proiectul tovarășului maior cerând „detalii organizatorice“. Acestea sosesc șaisprezece zile mai târziu, pe 28 octombrie, sub forma unui plan de măsuri, cu câteva detalii schimbate, dar, oricum, vizibil îmbogățit și „concretizat“. Vestea proastă, aflată în cele două săptămâni de studii suplimentare, e că, în ciuda zidurilor de cărămidă ale apartamentului, „sistemul I.C.O.“ nu funcționează! Va fi înlocuit cu un sistem „de tip I.T.X.“. Specialiștii și-au spus între timp cuvântul.

C.S.S. Secția I.
Serviciul II. Bir. II

Strict Secret
Sempre unit

122/P1/00/22608.

28 octombrie 1977

Post. 39/21.

2372-cu rev.
de la centrala
21. fr. 31 și 21

SE A PROBĂ,

C.N.S.A.S.
16 NOV 2007
DIRECTIA ARHIVA CURENTA

PLAN DE MĂSURI

privind introducerea instala-
țiilor de tip T.T.x prin
pătrundere la domiciliul
militarului LICOANU
GABRIEL.

Având în vedere faptul că la fata locului de
specialistii din unitate, s-a ajuns la concluzia că
nu sînt posibilități de introducere a instalațiilor
de tip T.T.x.

Pentru a asigura interceptarea mesajelor
din camera de zi s-a ajuns la concluzia că
singura soluție, se de a se face pătrunderea de
cealaltă în apartamentul celui în cauză și să se realizeze
operațiunile, inclusiv deranjarea ușii - în durata
circa 4 ore.

În acest scop s-a hotărât să se desfășoare în ziua de
29 oct. 1977, să se lucreze în următoarele condi-
țiuni și să se asigure reușita operației
pe tot timpul cât se lucrează în apor-
tamentul în discuție. În urma lucrărilor de
plan, s-a stabilit următoarea procedură a obiectivului:

1) - Din conducerea sectorului VIII a miliției,
familia MAXIM, de la adresa gării, res-
pectiv apt. nr. 2 de la parter, a fost invi-
tată la sediul unității pentru orele 10:00
a.m. și menționat că acolo s-a putut
veni până la orele 14:00. Celălalt membru
din familia MAXIM, sînt dom. Chirva, un
sergent de serviciu. Acesta nu reușește să vină.

Prima pagină a planului de măsuri propus de maiorul Ion
Pătrulescu în vederea instalării sistemului de ascultare în
locuința „obiectivului Lungeanu“.

Din studiul făcut la fața locului de specialiștii Direcției a VIII-a, s-a ajuns la concluzia că nu sunt posibilități pentru introducerea instalației de tip I.C.O. Pentru a asigura interceptarea discuțiilor din camera de zi s-a ajuns la concluzia că singura soluție este de a se face pătrunderea secretă în apartamentul celui în cauză și întreaga operațiune, inclusiv deschiderea ușii, va dura circa 4 ore.

Astfel între orele 10–14 în ziua de 29 octombrie 1971, vor fi luate următoarele măsuri pentru a se asigura reușita operației pe tot timpul cât se lucrează în apartamentul nr. 1 din Intrarea Lucaci nr. 3, proprietatea personală a obiectivului.

Și se rămâne, cum ziceam, pe I.T.X. (Ulterior, într-o adresă a Direcției I către Direcția a V-a din 13 aprilie '73, numărul misterioaselor instalații de ascultare se va mări cu încă una: „Rugăm să executați și exploatați instalația de tip A.T.I. pentru numitul Liiceanu Gabriel...“*) Viața mea s-a scurs în acei ani învăluită în misterul insondabil al lui I.C.O., I.T.X. și A.T.I.

Odată studiile prealabile încheiate, „pătrunderea secretă“ și operațiunea montării microfoanelor se fac iarăși în stil mare, prin coordonarea mai multor echipe și acțiuni. „Specialistul de la Direcția a VIII-a“ (pesemne un fost spărgător devenit plutonier MAI) e pus să-mi deschie ușa. O operație care celui mai pricăjit borfaș din cartierul Hala Traian i-ar fi luat câteva minute capătă aici aura unei lovituri ticluite până la ultimele detalii

* Bănuiesc că este vorba de adresele prin care se decidea punerea sub urmărire a unui post telefonic pentru o anumită perioadă de timp, A.T.I. putând să însemne „ascultare telefonică internă“. Această activitate (ascultarea telefoanelor) revenea, vă amintiți, Direcției a V-a.

MINISTERUL DE INTERNE
DIRECTIA I

STRICT SECRET

Nr. 122/81/00706639

12 APR 1973

Exemplar Nr. unic

Din 11.04.1973

112073 A P R O B :
13.04.73.

ca tre

DIRECTIA V-a

C.N.S.A.S.
16 NOV 2007
DIRECTIA ARHIVA CURENTA

Rugăm să executați și exploatați instalația de tip
A.T.I. pentru numitul (s) LIICEANU GABRIEL
la adresa INTRAREA LUCACI NR.3 parter - apt. d. Scara nr.4.
telefon 21.16.57.

Instalația va fi făcută în încăperile In

Camera de lucru unde se afla biblioteca și va funcționa
de la data 12.04.1973 pînă la 12 iulie 1973. Telefonul fi-
gurat în numele de PETRESCU MIHAELA - poza este valabilă
în mod deosebit interesază următoarele probleme:

Activitatea artistică desfășurată împotriva ordinii
sociale și deosebit, identificarea tuturor legăturilor cu care se
autentifică într-o activitate, stabilirea influenței și core-
la existența unui flux din emigratie și a altor excursii, relaționare și
exterior amon sa, schimbarea telefonului cu înscrisurile; Relațiile pe
care le întreține cu elemente foarte corupte și influente ce se
materialul obținut va fi expediat la ind. 122/81

tovarășului Leior Vădulescu la telefon nr. 2176, care
va fi ținut contactul operativ cu dv. în această problemă.

Rugăm ca instalata să se facă pe Postul (357) care
a fost în atenția lui Leior BLAJ PARALAV. nr. 2 funcționat pe
numele de PRESTIORKANU ALEXANDRU.

SEFUL DIRECTIEI

SEFUL SERVICIULUI

Dispoziție de punere sub ascultare a telefonului din Intrarea
Lucaci nr. 3 în perioada 12 aprilie-12 iulie 1973.

pentru o spargere la Banca Angliei. Citesc și mă frec la ochi. Pentru ca „specialistul“ care va face posibilă „pătrunderea secretă“ în apartamentul meu, precum și instalatorii de „tehnici de ascultare“ să nu fie deranjați până la încheierea misiunii, se iau o seamă de „măsurii de prevenire“. Toți cei care ar putea veni pe neașteptate în Intrarea Lucaci între orele fatale 10 și 14 vor fi ținuți de vorbă de un angajat al Direcției.

Astfel, încă din ajun, familia Maxim, vecinii mei de palier, doi pensionari cumsecade cu fiica și ginerele proaspăt dispăruți în Canada, sunt invitați „la sediul Miliției prin conducerea Secției a VIII-a Miliție“, exact la ora la care începe operațiunea de pătrundere în apartamentul meu: 10 fix. La aceeași oră, „tovarășul lt. Popa Marin“ se deplasează în Dr. Lister 69 și discută vreme de patru ceasuri cu „părinții obiectivului“. Și tot la ora 10 „tov. lt. col. Șalapa Vasile“ se deplasează la Institutul de Psihologie și o ține de vorbă pe „soția obiectivului, respectiv numită Aurora Perju Liiceanu“. La „Institutul de proiectări de aparate electronice și instrumente de automatizare, unde lucrează sora obiectivului, căsătorită Petrescu Mihaela“, se va deplasa „tov. lt. Gheorghe Stelian“. La I.C.S.I.M., unde lucrează „cumnatul obiectivului, Petrescu Dan, se va deplasa tov. maior Ștefan Nic.“. Cu toții, în toate discuțiile, vor aduce vorba despre vecinii de palier ai „obiectivului“. În felul acesta – și aici se vede înaltul profesionalism și astuția desăvârșită a „organelor“ noastre! – cei care vor sta timp de patru ore la o șuetă cu ofițerii bravei Securității se vor gândi la altceva decât la ceea ce s-a petrecut în realitate. Căci, spune raportul

din 28 octombrie 1971, „ulterior, când vor afla că în aceeași zi au fost chemate la Miliție și rudele celor fugiți în străinătate, li se va crea convingerea că interesul organelor de stat a fost îndreptat numai spre familia Maxim și Damian“.

Spuneți și dumneavoastră dacă băieții ăștia nu-și meritau salariile din plin! Cât profesionalism, câtă dibăcie, ce machiaverlăcuri! În fața acestei adevărate opere de artă realizate de „organele noastre de supraveghere“ în marginea creării condițiilor optime pentru penetrarea apartamentului, mai că-mi vine să uit că eu eram păgubitul! Mă simt, citind și recitind paginile acestui plan genial, ca personajul lui Kafka din *Colonia penitenciară*, care se aferează, plin de admirație, în jurul mașinăriei infernale cu care urmează să fie jupuit de viu. Dar să vedeți ce se petrece când se trece la treabă și începe partitura pândacilor, spărgătorilor și instalatorilor...

În vreme ce părinți, soți, surori și cumnați se întretin cu „reprezentanți ai organelor“ despre una-alta și mai cu seamă despre cele două familii de vizavi de apartamentul meu (cea rămasă, părinții, și cea fugită, copiii), terenul de operațiuni din Intrarea Lucaci e plin de suspans. Eroii par să fie spărgătorul și echipa de instalatori de microfoane. Dar ei nu sunt lăsați singuri, la cheremul hazardului și în bătaia vânturilor. Maiorul Pătrulescu însuși e în mijlocul teatrului de operațiuni (în living), supraveghind totul! Iar o întreagă logistică, mânăuită din umbră de cei mai buni specialiști, le stă la dispoziție. Ce se întâmplă în timp ce ei lucrează în casă? Păi, o grămadă de lucruri. Iată:

1. La etajul I va sta tov. cpt. Cășlaru Constantin, numai pe timpul cât specialistul de la Dir. a VIII-a se va ocupa de deschiderea ușii. Acest ofițer de la Dir. I-a va începe o discuție pe tema cărții de imobil, în așa fel ca tov. de la Dir. VIII-a să audă că cineva vrea să coboare și să aibă timpul necesar să se retragă de la ușă cu instrumentele. În jurul orelor 13–13 și un sfert revine pe casa scării pentru a asigura pe timpul cât se încuie ușa. 2. În strada Lucaci, la circa 150 de metri de casă va staționa – într-un unghi mort – o mașină a noastră cu echipa Dir. a VIII-a care va face instalația propriu-zisă în interior și va anunța prin radio de vreun eventual pericol pe cel care descuie ușa, și tot prin radio acest specialist va comunica celor din mașină că pot veni să pătrundă în apartament.

„Acțiunea“, se pare, este deosebit de dificilă și, după cum s-a putut observa, plină de riscuri și pericole pentru cei direct angajați în ea. Eroul rămâne, oricum, spărgătorul ușii, numit tot timpul în rapoarte (cu o anume tandrețe, căci de fapt el nici nu o deschidea, nici nu o descuia, ci o spărgea) „cel care deschide ușa“. De aceea, conștient de dificultatea operațiunii, tov. maior Pătrulescu, pe lângă faptul că dirijează totul în persoană, aflându-se, cum am văzut, în permanență pe teren și în miezul evenimentelor, discutase în amănunt „planul de acțiune“ și cu „șefii de colective“ ai celor aruncați în luptă, pentru a-i instrui și a fi sigur că își cunosc misiunea. Aceștia sunt: „Maior Bănuleasa, Maior Simion și Maior Ruxandru“.

Așadar, cel puțin zece oameni ai Securității sunt mobilizați pentru un cercetător gradul III de la Institutul de Filozofie. Ce făcusem de fapt? Primisem, din Germania –

„LIICEANU GABRIEL este un element ostil orânduirii noastre socialiste, îmbrățișând teoria dezangajării față de filozofia marxistă și nu scapă ocaziile pentru a declara chiar deschis acest lucru.“

Maior Ion Pătrulescu, notă de analiză în „dosarul Lungeanu“, 10 august 1971

„obținută nominal prin relațiile sale personale“ –, o bursă universitară. Evident, nu ajunseseam acolo trecând Dunărea înot. „Ei“ îmi dăduseră, după târăgănări de doi ani, un pașaport și o amărâtă de viză. Tot ei, cei care-mi dăduseră viza, îmi pregăteau acum, la întoarcere, primirea pe care am văzut-o. Îmi violau domiciliul, îmi ascultau tele-

fonul, mă „filau“ cu săptămânile, își băgau informatori în anturajul meu, îmi deschideau scrisorile, îmi percheziționau în absență casa, îmi făceau poze inocente pe care le lipeau apoi – ca eventuale „probe“! – în Dosar.

Continui până azi să cred că, atunci când câte unul ca mine pleca din țară și revenea, devenea pentru ei o mină de aur. Nu obolesc să spun că prin alde noi se justificau „ei“, deveneau importanți, aveau de lucru. *Pentru ca ei să poată exista*, cu gradele lor, cu lefurile lor, cu puterea lor și cu „punctele“ lor alimentare cu circuit închis, trebuiau să existe niște prăpădiți ca mine, stigmatizabili – așa cum scrie în adresa Direcției I către Direcția a V-a din 13 aprilie 1973 – pentru „activitate ostilă desfășurată împotriva ordinii sociale și de stat“. Iar „activitatea“ asta „ostilă“, dacă stau să mă gândesc bine, se rezuma, în perioada aceea, la lecturi în biblioteci pentru lucrarea de doctorat despre tragic și la seminarii private cu Noica despre dialogurile de tinerețe ale lui Platon. E drept, mai comiteam uneori și crima de a le scrie celor câțiva prieteni (a priori „elemente dușmănoase“) pe care

mi-i făcusem în lunile petrecute în Germania și care se purtasera admirabil cu mine.

Scrisorile acestea, fotocopyate, se aflau desigur, toate, în Dosar. („3 noiembrie 1971: ...se va preda Direcției a IX-a proba scrisului, deoarece obiectivul obișnuiește să expedieze scrisori fără a-și indica numele și adresa.“)

Scrisoarea a noua

O bursă în Țara Spionilor – Străini, emigranți, transfugi – Tutorele meu universitar este agent – Ceva care dă de gândit: la Universitatea din Aachen am primit cazare și permis de bibliotecă – Crima de a invita străini în țara ta – Revanșă: treizeci de ani mai târziu, „agentul S.F.I.“ devine doctor honoris causa al Universității din București – Mic discurs despre omenie

1 august 2013

Vă dați seama, dragul meu turnător, că cei care-mi construiau Dosarul cu o asemenea risipă de energie aveau nevoie, ca să se poată desfășura, de o ipoteză de lucru, de fapt de un scenariu grotesc, de tipul celor inventate pe vremea proceselor din Rusia anilor '30 și aplicate la noi mai întâi în procesul Pătrășcanu. Pe astea le știau, pe astea le aplicau și-acum. Toate scenariile lor se învârteau în jurul spionilor, agenților și „agenturilor“ imperialiste. Așadar, decanul Facultății de Filozofie de la Universitatea din Aachen, care mi-a fost tutore în lunile petrecute acolo și care ținea un curs despre Aristotel și altul despre Fichte, devine, hocus-pocus, în rapoartele lor, membru prezumat al contraspionajului german („agent al S.F.I.“), iar eu, un prezumtiv racolat.

Profesorul Walter Biemel, al cărui nume apare de fiecare dată în Dosar precum cel al eroilor homerici („Ahi-

le cel iute de picior“), însoțit mai totdeauna de același calificativ – „originar din Brașov, suspect de spionaj“ –, era un om de o bunătațe și o blândețe fără seamăn. Știți poate că, după plecarea lui din țară în 1942 la seminarul lui Heidegger de la Freiburg (fusese coleg acolo, vreme de doi ani, cu Alexandru Dragomir), a devenit unul dintre elevii preferați ai profesorului și editor al *Operei complete* a acestuia. Înainte de a ajunge să predea la Aachen și apoi la Düsseldorf, lucrase ani mulți la Arhivele Husserl de la Louvain.

Bietul de el! Dacă ar fi știut, când m-a primit în cabinetul său de la facultate – derutat și speriat, cum eram, de întâlnirea cu Occidentul (în primele două zile am făcut febră!) –, ce rol va juca, șase luni mai târziu, în filmul produs de Securitatea română! Acesteia nu-i păsa, desigur, că-și alesese cel mai prost actor imaginabil. Spi-onul Biemel! Dar ce importanță avea? Nu plauzibilul sau implauzibilul unei situații conta, ci un singur lucru: trebuia făcută proba derapajelor mele ideologice, datorate pe de-o parte contactului impur cu lumea Apusului, iar pe de alta relației mele cu Noica.

Așadar, mai întâi contactul vinovat cu emigrația română. Ce-i drept, când primeai pașaportul, nu rezulta de nicăieri că simpla întâlnire cu un cetățean german de origine română te va plasa, la întoarcere, pe lista de

„BIEMEL WALTER – originar din Brașov, decanul Facultății de Filozofie din cadrul Universității din Aachen, R.F.G., cetățean german.

Se află în atenția I.S.J. Dâmbovița, fiind semnalat că se ocupă cu contactarea cetățenilor români veniți la această universitate, pentru studii, bursă sau doctorat, și suspect că desfășoară activitate de spionaj în favoarea S.F.I.“
Direcția a III-a, notă-raport, 19. 09. 1971

Profesorul Walter Biemel, „originar din Braşov, suspect de spionaj“ (cum apare în rapoartele ofiţerilor de Securitate), era un om de o bunătate şi o blândeţe fără seamăn.

Martin Heidegger şi Walter Biemel în 1949.

suspecți a Securității. Nu rezulta, în al doilea rând, că faptul însuși de a fi stat printre străini (dar printre cine puteai să stai, câtă vreme nu mai erai la tine în țară?) te expunea prezumției de a fi revenit în țară cu „sarcini informative“. Nu primisem o viză condiționată de o tipologie strictă a persoanelor pe care trebuia să le evit și a celor pe care aveam voie să le cunosc. De fapt, dacă voiai să fii perfect „curat“ din punctul lor de vedere, ar fi trebuit ca, în jumătatea de an petrecută în Germania, să nu fi cunoscut pe nimeni: nici români emigrați, nici germani get-beget. Era de dorit ca românul plecat cu o bursă de studii în străinătăți să nu

fi cunoscut pe nimeni pe tot parcursul dislocării sale. Dacă ăsta era idealul, evident că a-l întâlni pe profesorul de filozofie Walter Biemel în calitate de decan al facultății la care-ți făceai stagiul nu era tocmai în regulă. Mai ales dacă acesta plecase din România la Freiburg în urmă cu treizeci de ani, ca doctorand al lui Heidegger! Darămite să ajungi la el cu o recomandare de la Noica!

Una peste alta, lucrul deosebit de grav în cazul lui Biemel, scos la lumină de maiorul Pătrulescu în nota-sinteză din 7 august 1973, era că acesta „are în preocupare și contactarea celor care merg la studiu“. Suspect, într-adevăr, un profesor care intră în contact cu un cercetător venit la studiu în universitatea lui!

„Lasă-mă să-ți mulțumesc pentru bunăvoința pe care o arăți «latinilor» care vin pe acolo. Dacă tânărul Liiceanu mai este, spune-i din când în când o vorbă bună și dă-i câte un sfat, căci este un element deosebit de înzestrat, dar plin de timiditate și rețineră.“

Constantin Noica, scrisoare către Walter Biemel, București, 25 mai 1971, interceptată de Securitate cu mențiunea „Walter Biemel [a] plecat din țară în 1942 și a refuzat să se mai întoarcă. Este în atenția Direcției a III-a, suspect de spionaj“.

Dar păcatul meu nu era numai acela de a fi luat legătura cu profesorul care juca rolul de tutore universitar pe perioada bursei mele. Adăugați la asta și că, la doi ani după despărțirea de el (rămăsese în Germania în 1969), îl revăzusem pe Imre Toth, fostul meu profesor de istoria matematicii de la Universitatea din București, ajuns între timp *Gastprofessor* la Universitatea din Frankfurt. Sau, poate, lucrul cel mai grav era că îmi făcusem prieteni printre germani, că pusesem la cale excursii cu ei, că locuisem într-o vacanță la unul dintre ei...

Din nota de analiză întocmită de maiorul Pătrulescu pe 10 august 1972 rezultă că toate laolaltă erau păcate grele: „În R.F. a Germaniei a fost în atenția unor transfugi de origine română.“ (De ce trecea profesorul Biemel, sas din Brașov, plecat din România în 1942, drept „transfug“ nu era deloc clar.) Dar ascultați mai departe: „Se pare că pe perioada bursei a avut o comportare ciudată, punându-i-se la dispoziție toate condițiile de pregătire și cazare.“

Maiorul Pătrulescu își luase informația referitoare la comportamentul meu „ciudat“ transcriind de mână următorul fragment din scrisoarea pe care o trimisesem din Aachen părinților mei în 23 aprilie 1971:

D.G.T.O. Direcția a IX-a
către Direcția I-a

Strict secret, 6 mai 1971

„Vă trimitem alăturat una fotocopie privind urmăritul dvs. Liiceanu Gabriel, București, str. Dr. Lister 69.“ (Destinatar: Familia Petre Liiceanu, strada Dr. Lister 69, Bukarest, sector 6, Rumänien)

În rest, condițiile sunt excelente. Profesorul Biemel mi-a dat o cheie a bibliotecii Institutului de Filozofie și pot intra acolo oricând. Am la dispoziție orice carte. Ca director al institutului (de fapt ca decan al facultății) este foarte ocupat și până acum l-am văzut doar de două ori câte 20 de minute, timp în care a aranjat totul: pensiunea, cursurile de germană, programul cursurilor mele, biblioteca.

Cu adevărat „ciudată“ comportare avusesem beneficiind de condițiile „lor“ de „cazare“! În loc să dorm prin parcuri, acceptasem, contra cost, o cameră de cămin la Technische Hochschule din Aachen. Iarăși, cu adevărat „ciudată“ comportarea cuiva care, având o bursă de studii, acceptase să i se pună la dispoziție „condiții de pregătire“. Mai precis: un curs avansat de germană și permis de bibliotecă. Ciudat, foarte ciudat! Cum putuse profita cineva de o bursă învățând o limbă străină și citind într-o bibliotecă? Mai departe: „În R.F. a Germaniei și-a creat legături cu foarte multe persoane, pe care le întreține și în prezent, necunoscându-se scopul acestora.“ Într-adevăr, ce „scop“ poți avea când te împrietenești cu cineva în afara granițelor, fie el român, turc, femeie, om în vârstă, german sau pistruiat? Un scop, desigur, impur. Oricum, „dușmănos“ și nepatriotic. Cel mai probabil unul care implică primirea de „sarcini informative“. Pe scurt, când cunoști un străin, scopul foarte probabil al acestei relații este să devii spion. De aceea, punctul 8 al notei de analiză trasează ca sarcină:

Toate persoanele din străinătate cunoscute că a intrat [*sic!*] în contact cu Liiceanu Gabriel să fie verificate la DIR. 3-a și

Autorul, ca invitat al familiei Bonac, în timpul vacanței de vară 1971.

la dispeceratul CID, pentru a stabili cum sunt cunoscute, în scopul de a trage unele concluzii cu privire la cel urmărit.

Închipuiți-vă că, nu mult timp după întoarcere, am mai făcut și greșeala de a-i invita pe câțiva dintre recenții mei prieteni germani în România. Mai întâi un tânăr profesor de la cursurile de limbă germană împreună cu iubita lui. Apoi familia Bonac, cea care mă invitase pentru o

C.N.S.A.S.
01 APR 2008
DIRECȚIA ARHIVĂ CENTRALĂ

Fotografiile făcute în Germania în timpul vacanței fuseseră puse de G.L. într-unul din sertarele biroului lui din camera de lucru de acasă. Și iată fotografiile fotografiilor făcute de Securitate cu ocazia unei „percheziții secrete” (pe șleau spus, a spargerii locuinței), la scurt timp după întoarcerea lui G.L. în țară, și depozitate în „dosarul Lungeanu” ca „mostre” de „contacte” făcute în străinătate.

vacanță de zece zile la vila ei de lângă Düsseldorf și cu care bătusem nordul Germaniei, mai cu seamă orașele hanseatice. Invitându-i în țara mea, făceam în primul

rând un gest de curtoazie. Aveam comportamentul normal al cuiva care se revanșa pentru felul în care oamenii aceia îl primiseră în țara lor. Era apoi nevoia de a mă bucura, la mine acasă, de noii mei prieteni. Și era poate, mai ales, nevoia de a mă simți liber în sinea mea. De fapt, mă purtam ca unul care nu avea nimic de ascuns.

În 16 septembrie 1971, din Germania, le scrisesem părinților mei o scrisoare în care le povesteam zilele paradizice petrecute în vacanță în vila familiei Bonač. Am găsit în Dosar fotocopia scrisorii cu sublinierile maiorului Pătrulescu și cu o „mențiune finală”. Iată fragmentul:

[...] Să revenim la starea mea prezentă. Am de vreo două săptămâni cea mai bună perioadă germană. Îndrăgostită de mine, o familie germană (doi soți de 45-50 ani) m-a invitat să petrec o vreme la ei, în peisaj westfalian. Trăiesc deci o ieșire din lume și timp, într-o vilă singuratică lângă o pădure de prin preajma Düsselhofului. E un peisaj idealizat, fără culoare locală, minunat în sine, ca reprezentările despre Paradis, grădina grădinilor și natura naturilor. În fiecare dimineață dau cu nasul de vârfurile copacilor, de pajști cu iarbă nepângărită de resturile societății de consum; cer, plante, rouă, ceață și senzații pure.

La parter, familie germană solidă, cu doi copii (ea 14, el 12 ani) crescuți contradictoriu, tradițional și modern, catolicește și sportivicește. Fata e un băiețoi admirabil, care nu cunoaște toaletele specific feminine, călărește bicicleta mai-mai ca subsemnatul, se bate năprasnic și învață de-ți dă complexe. Duminica îmbracă „blugii cei frumoși” și se duce cu părinții și frățiorul la biserică. „Și ce faci acolo?” – „Mă rog.”

Cu ei am devenit mai copil ca oricând și uneori mă zben-gui și mă joc ceasuri întregi în ierburile cele mari sau în bazinul cu apă albastră din spatele casei. Ei mă iubesc frumos, copilărește, ca pe un om mare care a știut să intre din-

tr-odată în vârsta lor și să le împărtășească condiția. Când vin din Aachen, mă așteaptă la gară, se grăbesc să mă descopere între cei ce coboară, aleargă apoi într-un suflet, se opresc brusc și spun într-un glas „Hej, Gábríel!“, mă întrebă de ce n-am venit mai repede și încep imediat să se bată pe căratul sacului meu de drum.

Trebuie să recunoașteți că e tare frumos! Ultima oară le-am adus – lui monezi românești (colecționează bani; el, străini, părinții, pe cei germani) și ei un trandafir frumos galben. S-a înroșit și înălbit de câteva ori; nu i se mai întâmplase nicicând o asemenea rușine, să fie tratată ca o fetiță mare! Pe urmă mi-a mărturisit cu o naturalețe desăvârșită: „Știi, eu sunt doar un copil...”

Copiii prezintă avantajul de a nu fi ajuns la ipocrizia poli-teții; de aceea, lauda și critica lor sunt mai presus de bănuială. Am aflat, deci, de la ei că vorbesc „bine“ germana și că fac greșeli care-mi sunt corijate pe loc. Sunt absolut necruțători și în toiul celei mai aprige bătălii se întrerup o clipă pentru a-mi pune la punct gramatica. Le datorez mult în acest sens.

Ziua lor ia sfârșit la 8 seara, când fără discuție, dar nu fără părere de rău, intră în casă spre a pregăti „mersul la culcare“, sfânta oră 9. Mi-au spus că nu pot niciodată adormi la ora asta infamă, pe care o privesc însă ca pe o fatalitate și căreia i se supun ca atare. Până să adoarmă „Peter cântă încet“, iar Gabriele „se gândește“. Nu cunosc istoricul interiorizării ace-tei legi de fier, încălcate o singură dată, când domnișora a pri-mit permisiunea să ne însoțească la concertul Mahaliei Jackson („femeia cu orgă în piept“). Inutil să mai spun că în această familie, din motive strict educaționale, nu există televizor.

Pentru săptămâna ce vine, în weekend, este proiectată vizitarea Nordului, adică a orașelor hanseatice, Hamburg, Lübeck, Kiel, Bremen.

În curând, mă voi întoarce acasă poate bolnav de cele nefăcute, dar mulțumit în același timp că am prins câte ceva din spiritul *altei lumi*. Și asta e mult.

[*Mențiunea maiorului Pătrulescu*] Se va avea în vedere la înapoiere dacă în conformitate cu prevederile HCM nr. 957, el va informa și despre deplasările la locurile indicate și în această scrisoare și relațiile ce și le-a creat pe acolo.

Ei bine, n-am informat. Am fost uluit când, în Dosar, am dat nu numai peste fotocopia scrisorii, ci și peste cele mai inocente poze pe care le făcusem în vacanța germană. În unele mă „băteam“ cu copiii de la parterul vilei pe pașiștea grădinii (lui Peter tocmai mă pregăteam să-i plasez un pumn „în figură“), în altele mă aflu într-un muzeu, în altele mângâiam, într-o crescătorie, botul unui cal... Există și o fotografie în care aștept cuminte la coadă – în fața mea se află o doamnă blondă – să cumpăr o înghețată. În prima „percheziție secretă“ pe care mi-o făcuseră în casă, scosese ră fotografiile dintr-un sertar și le refotografiaseră, îndosariindu-le, cu titlul de „probe“ pentru „persoanele pe care obiectivul le-a cunoscut în străinătate“. Toate aceste fotografii vorbeau pesemne despre „misiunile informative“ cu care revenisem în țară... În orice caz, din clipa în care m-am întors, am fost pus periodic „în filaj“. Iată cum sună punctul 10 din nota de analiză:

Pozele rezultate din filajul făcut asupra celui în cauză să fie lipite pe o coală de hârtie (eventual carton) și sub fiecare să se facă mențiunea cine e persoana (persoanele) și momentul imortalizat (fotografiat).

Dar seismografele Securității intră isteric în vibrație când află că profesorul Biemel își va vizita țara de baștină. Mai venise, cred, în România în ultimii ani. Avea încă rude și prieteni la Brașov, îl văzuse, pare-se, la București și pe colegul de doctorat de la Freiburg din anii

'40, Alexandru Dragomir. Nu degeaba îl trecuse Direcția a III-a pe lista „suspecților de spionaj“. Că doar nu face cineva o călătorie în România doar pentru a-și revedea orașul tinereții, o mătușă sau un prieten! Unde mai pui că profesorul, care avusese o poliomielită în tinerețe, trăgea un picior! Și avea și o figură bonomă! Și era și timid! Indicii care te îndemnau, de cum ajungea la hotel, să te gândești la un spion.

De îndată ce apăruse în corespondența mea, Direcția I ceruse date despre Biemel de la Direcția a III-a, cea însărcinată cu „prevenirea acțiunilor de spionaj ale cetățenilor străini“. Iată răspunsul:

C.S.S., UM – 0755 / S

28. 06. 1971

Către C.S.S. Direcția I-a

La adresa dvs. din 25.VI.1971, vă comunicăm că despre numitul BIEMEL WALTER deținem următoarele date:

În anul 1942 a plecat în Germania pentru a-și continua studiile. În anul 1944 a plecat în Belgia unde s-a înscris la Universitatea Louvain, luând-și doctoratul în filozofie. Din Belgia s-a înapoiat în R.F. a Germaniei, orașul Köln, unde se află și în prezent. Pe lângă funcția de profesor la Universitatea din Aachen, mai era semnalat că lucrează în calitate de conferențiar la posturile de radio din R.F. a Germaniei [?!].

În anul 1960, Biemel Walter împreună cu soția sa au fost în vizită la tatăl său Biemel Samuel din Brașov, str. Colonel Buzoianu nr. 33. Cu această ocazie a fost contactat de către organele noastre, însă ajungând în R.F. a Germaniei a destăinuit unor persoane de la Universitatea unde lucrează probleme care au fost discutate cu el.

În materialele ce le deținem, Noica Constantin nu apare ca relație a lui Biemel Walter.

[ss] Șeful Unității

„Din cele raportate mai sus, se impune necesitatea de a stabili activitatea și conduita numitului LIICEANU GABRIEL după înapoierea în țară [...] și dacă din R.F. a Germaniei nu vine cu sarcini informative.“

Raport al maiorului de Securitate Ion Pătrulescu, 12 octombrie 1971

De unde rezulta de aici, cum afirmase aceeași Direcție a III-a cu o lună înainte, că profesorul era „suspect că desfășoară activitate de spionaj în favoarea S.F.I.“?

Ce anume îi împingea să-i bănuiască pe toți cei care veneau în țară de singurul lucru pe care-l făceau ei când ajungeau în străinătate? Sau pe care-l făceau cei trimiși de ei acolo? Pentru că acum știm că majoritatea oamenilor lăsați să plece

primeau „sarcini informative“. Sau, momiți cu promisiunea că vor putea „ieși“ oricând, erau măcar tentați cu asemenea „sarcini“. Și nu puțini erau cei care – după ce ajunseseră în străinătate și după ce căzuseră, zdrobiți de emoția revederii, în brațele prietenilor emigrați în urmă cu două decenii –, odată întorși în țară, puneau pe masa Securității, cu un fișec desăvârșit, un amplu raport despre viața celor care-i primiseră acolo cu bucurie, acoperindu-i de daruri. Ba chiar au fost unii, precum poetul Caraion (numele de sursă „Arthur“), care veneau cu teamele gata făcute: își scriau denunțul chiar la masa de lucru a victimei. După ce îl poftise să stea în casa lui, Ierunca îi pusese la dispoziție „fratelui rețezat“ – așa îl numise în textele citite la Europa Liberă pe Caraion – propriul birou. Iar „Arthur“ îl privea în ochi și-i zâmbea cald gazdei sale când aceasta, de teamă să nu-l deranjeze pe poetul care, după toate aparențele, „crea“, trecea în vârful picioarelor prin cameră... Dumnezeuule, ce tartuferie! Puteți oare crede că în chiar clipa acestui schimb de zâmbete calde, țâșnite din complicitatea unei prietenii

*Acordarea în 2008 a titlului
de doctor honoris causa
al Universității din București
profesorului Walter Biemel.
Sus, în centru, prorectorul
Universității, profesorul
Ioan Pânzaru.*

de tinerețe (cei doi lucraseră împreună, înainte de plecarea lui Ierunca la Paris, în redacția revistei *Agora*), „Arthur“ așeza pe hârtie, cu scrisul lui mic și elegant, în replică la omenia Ieruncilor, horbota fină și otrăvită a calomniilor sale țesute dintr-o ură inexplicabilă?

Iată de ce, privindu-se în oglinda propriilor informatori, securiștii nu puteau să se vadă decât pe ei înșiși și treceau asupra unora ca mine, ca Walter Biemel sau ca Imre Toth îndeletnicirile și apucăturile profesiei lor. Spioni, spioni peste tot!

Revanșa, în cazul profesorului Biemel, mi-am luat-o patru decenii mai târziu, în anul 2008, când Universitatea din București i-a acordat titlul de *doctor honoris causa*. Am fost cel care a rostit *laudatio*. Reiau o parte din ea, pentru a pune în lumină anvergura acestui om în care poliția politică din România anilor '70 nu văzuse decât un mizerabil corupător de bursieri români, „suspect de spionaj“.

La sfârșitul ultimei scrisori pe care am primit-o de la dumneavoastră în urmă cu o lună, scriați: „Dacă ar trebui să vorbesc despre lucrul care m-a călăuzit în viață, aș spune: *Leben heißt – dem Mitmenschen helfen*.“ *Dem Mitmenschen helfen* este oarecum greu de tradus: a face ca prin gesturile tale cantitatea de omenie din lume să crească; a spori calitatea convingerii; a ajuta ca „lumea-laolaltă“ să fie mai frumoasă.

Ceea ce ați făcut dumneavoastră în acest sens, al lui *Mit-mensch*, al celui dotat cu omenie, stă în cumpănă cu toate studiile dumneavoastră despre Husserl, Heidegger, Sartre, Kafka, Proust sau despre pictura contemporană, de la Picasso și Miró la Norbert Kricke. Toate acestea stau în cumpănă cu *celălalt* chip al personalității dumneavoastră, care, spre deosebire de primul, ne umple nu numai de respect, ci și de iubire

pentru dumneavoastră. Din credința că trebuie slujit acest *Mitmensh*, ați stat alături de filozoful și martirul ceh Jan Patočka în anii persecuției și ai sfârșitului lui (a murit în timpul unei anchete a Securității cehoslovace), așa cum ați stat alături de orice intelectual din Est pe care viața vi l-a scos, fie și o singură dată, în cale. Știu că unei tinere românce care a câștigat în Germania un concurs internațional de vioară i-ați făcut cadou un Stradivarius de multe zeci de mii de mărci. Știu că au existat doctoranzi români în filozofie care, după 1990, între două burse oficiale, au beneficiat de stipendii pe care le-ați creat ad-hoc din banii dumneavoastră. În loc să îmbrățișați cauze umanitar-abstracte, foarte la modă în Occident, ați îmbrățișat *oameni*. Ați înlocuit semnătura onorabilă pe liste de protest cu un dar, cu o intervenție, cu un cuvânt cald, cu semne ale iubirii discrete. Mărturisesc că datorită dumneavoastră am fost mai încrezător și mai puțin singur în anii aceia în care ne era la toți urât.

Dar, peste toate, Biemel îmi va rămâne în minte așa cum i l-am descris mamei într-o scrisoare trimisă din Aachen la 30 mai 1971 (interceptată de Securitate în 8 iunie 1971), după discuția pe care o avusesem în prima seară în care mă invitase la el acasă:

Profesorul Biemel își petrece vacanța în Majorca, unde are o vilă amenajată toată românește. Acolo „stă și creează”, îmbrăcat în ȋtari, cămașă de borangic și, începând din vara asta, în opinci, pe care tocmai le așteaptă să sosească din țara de baștină.

Nu știu de ce îmi e atât de greu să împac imaginea profesorului în ȋtari și opinci, retras peste vară să scrie, în Majorca, cu cea a securiștilor noștri care-l suspectau de „activitate de spionaj în favoarea S.F.I.“.

Scrisoarea a zecea

O discuție la o cârciumă din Frankfurt – Un ilegalist care mă-nvață „evazionismul” – ...și ce trebuie să faci în comunism ca să nu te maculezi – Discurs în amfiteatrul Facultății de Filozofie despre Pico della Mirandola și despre creație ca apariție din nimic – Ce-nsemna să fii evreu ungar născut la Satu Mare în 1921 – Tortură în biserică sub imaginea Sfintei Fecioare – Un prinț florentin rătăcit în rândurile partidului – Cele două decenii ale lui Imre în București: „acest oraș frivol, decadent, strălucitor...” – Casa din Bitolia – O carte fără pereche: Palimpsest. Propos avant un triangle – Cinci sute optzeci și nouă de „voci” stau de vorbă pe acoperișul lumii despre „adevărul absolut” – Am asistat la procesul de fabricare al unui colaj genial – „M-am născut la 63 de ani în Italia” – Cum se poate transforma o semnătură în autoportret și deviză – Skiās ónar, „umbră a unui vis”

5 august 2013

Cred că ar fi bine să știți câte ceva, dragul meu turnător, și despre celălalt personaj, „transfugul Toth Imre”, cel care, în 1969, îndrăznise să rămână în Germania ca profesor de istoria matematicii și a științelor, după ce viza română îi expirase. Nu de alta, dar din prima dumneavoastră notă informativă rezultă că tot ce știți despre el era că îmi „aranjase” bursa germană, că era evreu și că „fugise din țară”. Ar fi păcat ca Imre Toth, unul

dintre cele mai fascinante personaje pe care le-am cunoscut pe lumea asta, să rămână în mintea dumneavoastră doar așa, ca o simplă schemă umană din nota prin care debutați ca turnător.

Din Dosar rezultă că Imre mă intoxicase grav și definitiv cu ideile lui. În nota-sinteză redactată la doi ani după deschiderea Dosarului (7 august 1973), maiorul Pătrulescu scria:

În R.F. Germania, Toth Imre a exercitat influență negativă asupra concepțiilor ideologice și filozofice ale lui Liiceanu Gabriel și imediat după venirea în țară acesta a afirmat în prezența sursei „Teofil” și a altor prieteni ai săi, tineri cercetători în filozofie, următoarele: „Cred că cel mai bun lucru pe care-l am de făcut este să mă gândesc cum aș putea să realizez ceva pentru cultura și filozofia românească, și nu pentru mișcarea de idei de azi. Câte dintre lucrările publicate în ultimii ani vor rămâne în filozofia și cultura noastră?”

Recunosc că în fața „sursei *Teofil*”, adică a microfoanelor (TO – „tehnica operativă”) instalate în apartamentul din Lucaci, îmi depănasem – juvenil, inocent și imbecil –, în fața câte unui prieten, trăirile și amintirile din sejurul meu german. Două discuții deosebite avusesem cu Imre, două discuții pe care le relataseam apoi în taina camerei mele de lucru bine-dotate-cu-microfoane: vorbiseram pe îndelete într-o seară, într-o cârciumă de cartier din Frankfurt – voi folosi jargonul cu inflexiuni hegeliene care-i era drag lui Imre –, despre „dialogul pe care spiritul îl poartă cu el însuși în spațiul propriei lui transcendențe”, adică dincolo de cronologia strictă a creațiilor spirituale. Asta explica felul în care valorile

culturii își răspundeau în chip etern unele altora și de ce, de pildă, Platon sau un comentator aristotelic puteau continua să stea de vorbă cu noi și după mai bine de două mii de ani.

Vi se pare, acesta, un lucru care nu avea pentru Securitate nici o importanță? Poate că nici n-ar fi avut dacă n-ar fi existat notele dumneavoastră informative, în care mă denunțați maiorului Pătrulescu pentru refuzul meu încăpățânat de a mă „angaja“ în prezent, în valorile filozofiei marxiste și în ideile documentelor de partid. Această tălmăcire a comportamentului meu inadecvat și rebel, făcută de un ideolog profesionist (de altfel erați confirmat, în spusele dumneavoastră, și de notele informative ale „sursei Marian“, despre care va veni vorba în curând), mi-a atras, în Dosar, stigmatul, infamant politic, de „evazionism“.

De ce era „evazionismul“ o culpă? Mai toate revoluțiile sociale, începând cu cea franceză, îi transformă pe membrii societății revoluționate în *captivi ai prezentului*. Trecutul este demolat, numărătoarea istoriei începe acum din nou, cu „anul 0“. Nimic nu trebuie să mai aducă aminte de trecut. Nici măcar numele lunilor anului. Istoria începe cu fiecare cetate nou construită pe ruinele celei vechi. Nici măcar materialul rezultat din demolarea trecutului nu poate fi refolosit în noua construcție. Tot ce *a fost* este rău. *Tot trecutul* trebuie nimic și nimic nu trebuie să mai aducă aminte de el. În orice revoluție se construiește pe *ruinele vechiului*. „Spălarea creierului“ înseamnă evacuarea oricăror conținuturi mentale și comportamentale create prin travaliul gene-

rațiilor anterioare. Uriașul creier istoric al omenirii, dezvoltat prin acumulări succesive în miile de ani de civilizație precedentă, este pulverizat de pe o zi pe alta. Cel puțin asta se declară. Pentru că, dacă n-ar fi ipocrită, orice revoluție care propune reluarea cronologiei de la zero ar trebui să reînceapă istoria de la stadiul peșterii și să refacă, potrivit noii ideologii, întreaga evoluție a speciei „așa cum ar fi trebuit ea să se întâmple“. Lucrul acesta nu s-a petrecut, desigur, nicăieri, nici măcar în China lui Mao, în care a fost condamnată ca „burgheză“ până și cultivarea florilor în grădină*, dar nu și furnalul și forja de oțel, care, la drept vorbind, fuseseră invenții capitaliste prin excelență. Revoluțiile comuniste exportate în Estul Europei de Uniunea Sovietică s-au mulțumit să-și găsească „precursori“, operând selecții, separând din gândirea acestora, ca grâul de neghină, ceea ce era „just“ de ceea ce era „nejust“.

Așadar, scufundările în adâncurile trecutului erau controlate, nu se puteau face oricum și de către oricine. Un începător ca mine, care nu dobândise tehnica plonjoanelor în apele istoriei spiritului, era un bun exemplu de ins care s-ar fi putut oricând îneca în apele murdare ale culturii burgheze. Dar care, mai ales, ar fi putut trezi și în alții, odată ademenit de ființele din adâncuri, gustul marilor erezii ideologice. Iar cei care se ocupau cu

* „Gărzile Roșii, acești puști tragic de serioși, socotesc că este bine să interzică aceste «abateri de la energia revoluționară», cum ar fi pisicile, păsările și florile...” (Stéphane Courtois ed., *Cartea neagră a comunismului. Crime, teroare, represiune*, capitolul „China: un lung marș în noapte“, Humanitas, București, 1998, p. 497.)

„Jean Pasqualini [prizonier într-un *laogai*, autorul cărții *Prisonnier de Mao: sept ans dans un camp de travail en Chine*, Gallimard, Paris, 1975 – n.m.], care-și curăța sandaua la ieșirea dintr-o cocină de porci, a făcut această experiență cu un gardian, care l-a pocnit: «Creierul tău este mai murdar decât atât și pute și mai tare! Încetează imediat! Asta-i obicei burghez. Mai bine ți-ai curăța creierul!» [...] Orașele așteaptă sosirea Gărzilor Roșii cum se așteaptă un taifun, cu ocazia campaniei împotriva celor Patru Vechituri (idei vechi, cultură veche, tradiții vechi, obiceiuri vechi), lansată de Lin Biao la 18 august 1967: temple baricadate (dar foarte multe vor fi distruse), comori ascunse, fresce date cu var pentru a le proteja, cărți mutate în altă parte. Sunt arse decorurile și costumele Operei din Beijing, suprimată de doamna Mao în folosul «operelor revoluționare pe teme contemporane»...“

Stéphane Courtois ed., *op. cit.*, p. 495

filozofia erau prin excelență expuși acestui pericol. Dumneavoastră, ca om cu aspirantura luată la Academia „Jdanov“, ca ideolog cu experiență și cenzor *en titre* la *Revista de filozofie*, erați chemat să vă spuneți ca expert, în fața tribunalului prezidat de ofițerii Securității, opinia în cazul meu. Și le-ați spus că, „nefiind bine îndrumat“, o luasem razna. Căzusem în păcatul intolerabil al „evazionismului“. Evadasem de *acum* și de *aici*, optasem pentru trecut („pentru greci“, pentru „secolul XIX“ și pentru „interbelic“). Deci: îmi repugna prezentul. „Pe cale de consecință“, cum văd că se spune acum, eram considerat „un element cu concepții ostile orânduirii noastre socialiste“. Maiorul Pătrulescu avea dreptate.

A doua discuție pe care am avut-o cu Imre când l-am vizitat la Frankfurt a fost pe o temă încă mai delicată: despre comunism și complicitate. Recunosc că asta nu era puțin lucru: să ascuți, din gura unui fost comunist ilegalist, teoria nașterii și menținerii comunismului după mode-

lul celulei verhovenskiene din *Demonii!* Bănuiesc că vă amintiți despre ce era vorba: o mână de oameni rămân uniți pe restul vieții prin crima pe care o pun la cale – și o înfăptuiesc – în comun. Coborâte la scara noastră, lucrurile se petreceau acolo cam în felul în care dumneavoastră sunteți unit cu maiorul Pătrulescu prin crima dosarelor „Nica“ sau „Lungeanu“. În comunism, important era ca fiecare să fie mânjit. „Mai presus de orice, îmi spunea Imre, fii atent la asta. Într-o ședință, ți se cere să ridici mâna și să-ți exprimi «adeziunea» față de tot felul de ticăloșii: darea afară a unui coleg, condamnarea ideologică a altuia... Asta e însă prea puțin. E așa, un fel de «încălzire». E ca ieșitul cu gloata la defilările de 1 Mai și 23 August, care nu erau altceva decât sistematizări ale complicității induse la nivel colectiv. Dar aici te pierzi în grămadă. Toată lumea defilează, toată lumea ridică mâna la o ședință când trebuie «exclus» un «tovarăș». Mânjirea trebuie să se facă personal, să fie *ata*, să poarte semnătura ta. Trebuie să te mânjești cu ceva care nu poate fi spălat, șters nici din memoria ta, nici din a altora. Trebuie să fie o pată nelavabilă pe conștiința proprie. Să demaști, de pildă. Să te ridici în public și să arăți cu degetul. Să-l denunți «tovarășilor» pe colegul de cameră de la cămin că citește Kant. Sau să-ți denunți iubita că are de gând să plece din țară. Sau prietenul. Ți se spune că, dacă nu o vei face, o vei lua pe urmele lui. Vei fi dat afară din facultate. Sau din partid. Sau anchetat și trimis la zdup. Trebuie, Gabriel, să capeți mirosul lor, să puți... Asta e sistemul prin care se obține coeziunea. Totul e să știi care-i primul gest pe

care, făcându-l, îți pierzi mirosul tău și începi să miroși ca ei. Gestul ăla trebuie să fii atent să nu-l faci.“

Eram foarte încântat de discuția asta. Plecând înapoi, spre țară, păstrasem ideea lui Imre ca pe ceva prețios, ca pe un „sfat al lui Polonius“. M-am grăbit să o împărtășesc celor din jur, lui Rubeli în primul rând. Nu e de mirare că am regăsit-o în Dosar în formularea primitivă de rigoare, redată de maior:

În R.F. Germania, Toth Imre mi-a spus despre comuniști că ei vor să mă murdăresc ca și ei, vor să mă atragă să mușc și eu de acolo, din această ofrandă comunistă.

E important să știți ce biografie fabuloasă a avut Imre Toth, primul personaj „astral“ (în sensul folosit, pentru acest cuvânt, de Stefan Zweig) care mi-a intrat în viață pe când eram student în anul II. Văd și acum culoarele frumos mozaicate ale Facultății de Drept și Filozofie, pe care, cu un mers deopotrivă țeapăn și delicat, purtând întotdeauna papion vișiniu-putred (la începutul anilor '60 asta era o crimă care echivala cu portul pălăriei în anii '50) și îmbrăcat cu un sacou când *gris-poirve*, când bleumarin, apărea la curs Imre Toth. Intra în amfiteatrul mare „Dimitrie Cantemir“, dar nu urca niciodată pe podiumul catedrei, ci, executând un du-te-vino neînterupt pe toată lățimea sălii, în spațiul rămas liber între primul șir de bănci și podium, plonja direct într-un discurs care curgea, vreme de 50 de minute, ca apa unui râu liniștit. Rotunjea vocalele după modelul „limbii hune“ (așa îi plăcea să numească, cu o ironie drăgăstoasă, maghiara), care era limba lui maternă. Din când în când, părând că iese din propria-i transă, arunca pieziș și com-

plice câte o privire către suta de studenți răspânziți în semicercul sălii și care auzeau, pentru prima oară, numele lui Pico della Mirandola, al lui Marsilio Ficino, al lui Luca Pacioli sau al lui Hippias din Elis, precum și un fel de-a vorbi din care dispăruseră cu desăvârșire poncifele tuturor materiilor infame care se predau în anii '60 la București sub numele de „filozofie“.

N-am înțeles niciodată cum, sosit în București de la Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj și știind o română aproximativă – asta se petrecuse în 1949 –, ajunsese să o vorbească nu numai fără greșală, dar imprimându-i o marcă stilistică personală pe care puțini intelectuali români reușeau s-o obțină într-o viață. Când, mai târziu, l-am întrebat cum învățase „limba vlahă“, mi-a răspuns că citind *Contemporanul*, în care se exersau, ce-i drept, după ce treceai de paginile editoriale, cele mai rafinate spirite ale vremii. După 1957, unele dintre ele (Mihai Rădulescu, de pildă, care făcea cronică muzicală) vor dispărea de-acolo, luând drumul pușcăriei. Cum se putea învăța perfect o limbă la scurtă vreme după ce intrai în mediul ei cultural n-am înțeles, obișnuit cu inhibițiile mele lingvistice, niciodată. Prin anii '80, după ce trecuse prin mai multe universități ale lumii, Imre dădea interviuri, ținea cursuri și scria cărți în maghiară, română, franceză, germană, engleză, italiană, poate și în olandeză.

Se născuse în 1921, la Satu Mare (Szatmár), într-o familie de evrei unguri. Mi-a povestit că avea 20 de ani când a fost torturat de jandarmii hortiști într-o capelă catolică transformată, în timpul săptămânii, în cameră de anchetă și tortură. (În weekend era redată cultului și slujbelor.) Legat de banca de rugăciune cu fața-n sus

(„ochii îmi cădeau pe statuia *bleu ciel* a Fecioarei Maria“), i-au zdrobit un testicul. Ca tânăr ilegalist comunist, ajunge apoi la închisoare; aici, un coleg cu care avusese un diferend face să se prăbușească un bloc de beton peste el. Stă două luni pe un pat de spital militar, cu oasele bazinului zdrobite. De-aici mersul lui țeapăn, cu pieptul ușor bombat.

Era frumos. Petru Creția, evocându-l în prefața *Palimpsestului*, spune că semăna bine cu actorul Paul Newman. Un oval perfect al capului, fruntea înaltă, nasul bine alungit, buzele arcuite și pline. Avea, în privirea albastru-verzui, un permanent licăr straniu. Te fixa când și când în timp ce vorbea, vrând parcă să te facă atent la subînțelesuri și la marile volute ale spuselor sale. Logoreic, te prindea și te prelua – minute și minute în șir, de obicei în mijlocul camerei, de unde nu te mai puteai desprinde – în fluxul vorbirii sale, ținând tot timpul în mâna stângă o pipă. În Frankfurt, când ne plimbam, se oprea în fața celor mai luxoase magazine de tabac, ținându-mi mici prelegeri despre calitățile lemnului sardinian sau cipriot din care erau făcute pipele din vitrină. Cu mâna dreaptă gesticula expresiv, rămânând pentru câteva secunde cu degetele întoarse în aer în cele mai ciudate și elegante poziții.

Totul în el concura la întruchiparea unui dandy, al idealului baudelairian de bărbat împlinit. Se poate imagina lesne un dandy tânăr-evreu-ungur-ilegalist-comunist, dar foarte greu unul care, după ce „ai lui“ preluaseră puterea, trebuia să devină activist de partid. Imre era nobil prin fiecare fibră a ființei sale. Aducea când a prinț florentin, când a umanist olandez portretizat de Holbein,

când a aristocrat care, întors de la vânătoare, întinde mâna încă înmănușată după cupa de șampanie. Însă ar fi fost imposibil să ți-l imaginezi ținând un discurs în fața maselor proletare dintr-o uzină. Nu-i de mirare că, rugat să coboare din camera de hotel la prima ședință de partid a tovarășilor săi intrați în legalitate, a răspuns că vine după ce se va termina *Ciaccona* lui Bach, pe care tocmai o asculta la radio.

În 1949, nu știu din ce motive, a părăsit Clujul pentru București, unde a devenit conferențiar la Facultatea de Matematică și Fizică, specialitatea istoria și filozofia matematicii. Funcții și sarcini în „aparatul de partid“ nu a primit, asemeni altor colegi ai lui cu o traiectorie politică asemănătoare. A fost scuturat prin ședințe pentru „atitudini cosmopolite“ și, până la urmă, a fost dat afară din partid. Oricum, Dumnezeu să-i dea sănătate cui a trecut în programa Facultății de Filozofie disciplina pe care o preda Imre, făcând în felul ăsta cu puțință întâlnirea noastră! Fără ea, destinul meu ar fi luat-o pe alte cărări, de vreme ce el e cel care, până la urmă, mi-a deschis, în deplină gratuitate și slujind un ideal al bine-lui, ușa universităților germane, mai întâi trimițându-mi formularele pentru o bursă DAAD, apoi pregătindu-mi șansa de a concura pentru o bursă Humboldt. Din punctul acesta de vedere, domnii de la Securitate aveau dreptate: obținusem bursa care mă proiectase spre Aachen „prin relații personale“. Fusesem recomandat de un fost profesor al meu. Urât, foarte urât...

Straniu este că Imre, venit în Bucureștiul balcanico-levantin din civilizația austro-imperială a nordului, a

reușit să se integreze aici nu numai firesc, dar și cu o fervoare suspectă, ca să nu spun cu o anume perversitate. Prietenul lui, Petru Creția – s-au cunoscut în anii '60 cu prilejul câtorva prelegeri despre paradoxele eleaților (de aici se va naște prima lui carte publicată în 1969 în română: *Ahile. Paradoxele eleate în fenomenologia spiritului*) pe care Imre a fost invitat să le țină la Societatea de Filologie Clasică –, într-o splendidă evocare pe care i-o face treizeci de ani mai târziu, remarcă același lucru:

În vremea aceea visa că aparține unui București subteran și ocult, unei reverii mateine ale cărei determinări contingente mărturisesc că îmi scapă. Rămâne faptul că acest personaj cosmopolit are adânci rădăcini în lumea noastră și în pătimirile ei, de care, acum departe de ea, continuă să fie, într-un chip mai degrabă oniric, legat.

Câteva rânduri din ultima scrisoare pe care am primit-o de la Imre, din 18 februarie 2009, confirmă spusese lui Petru Creția:

Am avut plăcerea [regăsirii] atâtor evenimente din propria mea viață petrecută la București – în acest oraș frivol, decadent, strălucitor, care, în ciuda unei imanente murdării perfide, în ciuda lichelelor sale Brillantes, m'a acoperit cu căldura erotică a corpului său sufletesc.

La București – unde va rămâne timp de două decenii și se va căsători cu o frumoasă doamnă Lambrino, fiica lui Zizi Lambrino – locuia în casa soției sale, o vilă cu două niveluri de pe o străduță care dădea în Piața Dorobanți. Îmi imaginez ce trăire estetică pe bază de contradicție hegeliană avusese Imre când a luat-o de soție pe

Ioana Lambrino. Își spusese, neîndoielnic, că pune în atingere un rejeon al fostului ideal comunist (veștejit între timp în sufletul și judecata lui) cu descendenta unei femei care avusese parte de grațiile unui rege. Casa în care se mutase și unde m-a invitat la scurtă vreme după ce ne-am cunoscut era plină cu mobilier franțuzesc, decorată cu gravuri, cu vase și porțelanuri prețioase, cu splendide vitrine în care Imre, când îl vizitai, bântuit de pasiuni de numismat în acea perioadă, îți arăta cu mândrie monedele eline și romane colecționate de el. Acolo am văzut prima (și singura) oară un porțelan de Sèvres ieșit din atelierul supravegheat de doamna de Pompadour, o piesă clasică Wedgwood, cu celebra combinație cromatică de alb și bleu, câteva piese de Renaștere germană, porțelanuri Art Nouveau și Art Déco. Îi stătea bine printre toate aceste splendori. Când a plecat („a fugit“) în 1969 în Germania – unde prietenul lui din tinerețea clujeană, Edmund Pollak (ajuns acolo încă din 1955 și devenit înalt funcționar la Rektorenkonferenz, un soi de minister pentru învățământul universitar german), l-a ajutat să ocupe un post de *Gastprofessor* la Frankfurt –, a renunțat la toate astea. Soția lui a rămas în țară, după ce a încercat o vreme, zadarnic, să-l recupereze, iar el, la cei 48 de ani câți avea, s-a îndrăgostit de Siegrid, una dintre studentele sale, roșcată, pistruiată, tunsă băiețește și cu pielea obrazului alb-sidefie. Am cunoscut-o în saltul de o săptămână pe care l-am făcut atunci de la Aachen la Frankfurt. Amorul lor era în toi, la scurtă vreme după aceea s-au căsătorit, iar în toamnă, când eu m-am întors în țară, Siegrid a născut două

Chipul lui Siegrid, inclus de Imre Toth într-unul din colajele care însoțesc textul Palimpsestului. Semnul de circulație triunghiular, însemnând „curbă periculoasă“, este totodată imaginea „Triunghiului Absolut“ pe care autorul îl așază în brațele soției iubite (À mon amour scrie pe placa ușii din spatele statuii) și, existențial, înseamnă deopotrivă le Virage Dangereux pe care-l poate lua viața fiecăruia dintre cei doi parteneri din clipa în care este prinsă într-o relație de iubire.

Imre Toth și fiica sa Anaïs, Paris, 1996.

gemene (una din ele purta numele frumos de Anaïs). Evoluția acestui cuplu născut din iubire a virat în final către catastrofă. Când fetițele nu trecuseră de 12 ani, Siegrid s-a sinucis.

Când l-am revăzut pe Imre în 1983 (eram bursier Humboldt), locuia singur, la douăzeci de kilometri de Regensburg, la țară, într-o casă cu un singur nivel, cu vreo șase camere grupate într-un plan perfect dreptunghiular. Precizez asta pentru că vreau să explic în continuare cum poate ajunge o casă instrumentul integral subordonat compunerii unei cărți. E vorba de volumul care, doisprezece ani mai târziu, va apărea la Humanitas într-o ediție oarecum de lux: *Palimpsest. Teologia negativă a triumphiului*. La sfârșitul cărții, Imre specifică timpul investit în elaborarea ei: „Mai 1981 Princeton, N.J. – Mai 1992 Paris, Montmartre“. Unsprezece ani! E foarte probabil o carte unică în lume și, cum spune traducătorul ei în română, Petru Creția, „una dintre cărțile cele mai însemnate ale acestui sfârșit de veac“. Și

*Facsimil
după manuscrisul
original
al Palimpsestului.*

Palimpsest

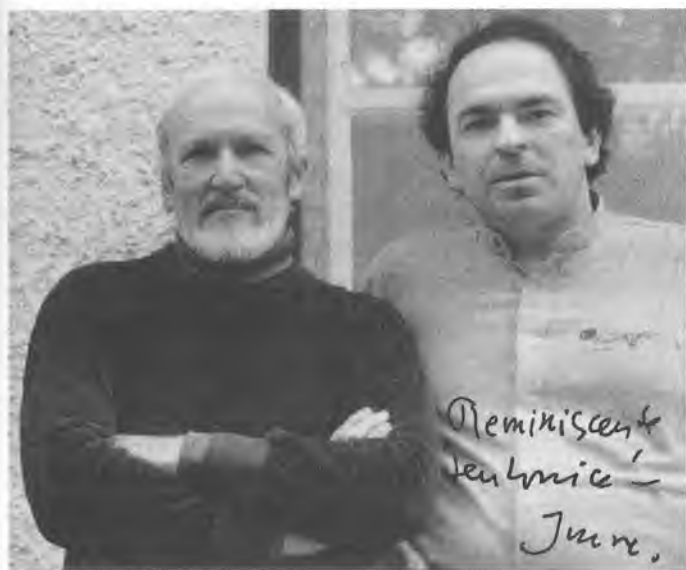
Teologia negativă

a

Triumphiului

totuși, în ea, autorul nu scrisese nici măcar un rând care să-i aparțină. În ciuda acestui fapt, era *creația* lui, adică produsul instituit printr-un gest fără precedentă, ceva unic, care anula prin prestigiul său de ființă primordială neantul subiacent. Aceasta a fost revelația „omului Renașterii“, ne spusese Imre la unul dintre cursurile sale: că din viscerele noastre spirituale poate țâșni ceva ce nu existase niciodată până atunci. Și că, în felul acesta, neantul putea fi convertit la ființă, negația și afirmația coexistând, chemându-se neconținut una pe alta, în jocul infinit și aleatoriu al istoriei Spiritului. „Creația strigă în Piața Mare!“ afirmase Pico della Mirandola, din care Imre cita la cursuri cu fervoare. Propoziția conținea de fapt un îndemn nou, spunea el. Din clipa aceea omul ajunge să înțeleagă că stă în puterea oricui să-și mobilizeze forțele către o naștere originală, analogă creației divine. Dar care, în operația ei de de-neantificare, presupune *un combat du Diable*.

Ei bine, *Palimpsestul* lui Imre era o asemenea *creație*. Și, deopotrivă, punerea în scenă a mecanismului ei, a „iarmarocului pestriț și zgomotos“ (Petru Creția) sub forma căruia, prin actele separate ale creatorilor, care afirmă și contestă deopotrivă, se manifestă spiritul când intră în lume. Așa cum spuneam, Imre nu scrisese nici un rând în paginile acestea și totuși lucrase la carte unsprezece ani. Cum era cu puțință așa ceva? Avusesem privilegiul să contemp lu, vreme de o săptămână cât mă invitase să stau la el, felul în care funcționa atelierul anume creat pentru această stranie zămislire. Locuisem la el, cu el, în acest atelier al *Palimpsestului* în care-și transformase casa.

Imre Toth și Gabriel Liiceanu în fața casei de la țară, de lângă Regensburg, în care a început „montarea“ Palimpsestului.

Titlul original (fusesse publicată mai întâi în Franța) era *Palimpseste. Propos avant un triangle*. Cartea era un *colaj*. Era pusă în scenă coliziunea formelor de gândire care crezuseră rând pe rând, prinse într-un *agôn* infinit și fără rezultat final, în postulatele absolut incompatibile ale celor două geometrii, euclidiană și noneuclidiană: cum că fie suma unghiurilor triunghiului este egală cu două unghiuri drepte, fie inegalitatea cu două unghiuri drepte a sumei este cea adevărată. Miza finală nu era una de istorie a matematicilor; pornind de la cazul lor particular, „înscenarea“ lui Imre urmărea de fapt să pună în evidență lumile mentale care, potrivit unei vorbe a

lui Leibniz, păreau „nu numai că se ivesc din nimic, dar chiar prin ele însele“. Pentru a realiza această intrigă uriașă (scena dramei era întreaga istorie a culturii europene), Imre convocase *cinci sute optzeci și nouă* de „voci“ (le-am numărat!), reale sau fictive (autori sau personaje create de ei), punându-le să stea de vorbă peste veacuri fără respect pentru cronologia reală, înfruntându-se, după voința de a le introduce în scenă a autorului palimpsestic, într-un „prezent etern“, care amesteca iar și iar, într-un joc universal, văduvit de reguli prescrise, cărțile de joc ale creațiilor individuale.

Cum arătau „vocile“ în înfruntarea lor lipsită de deznodământ și înghițite până la urmă în „triumful spiritului asupra propriilor sale necesare îngrădiri“ (Cretia)? Și, cu această întrebare, mă apropii de povestea locuinței-atelier de lângă Regensburg și de istoria elaborării miraculosului obiect. Subtitlul francez al *Palimpsestului*, fandosit, snob și manierist precum însăși persoana autorului, era, cum spuneam, *Propos avant un triangle*. Imre era foarte mândru de acest *jeu de mots* și, dacă gestul ăsta ar fi încăput în codul lui, mi-ar fi făcut neîndoielnic cu ochiul ori de câte ori aducea vorba de el. *Propos avant*, extras în manieră imreothiană din răsturnarea lui *Avant propos*, trimitea în același timp la toate rostirile făcute de-a lungul timpului de către cei care meditaseră, având un triunghi „în față“ (pe ecranul minții), la paradigma adevărului absolut, presupusă a se fi întrupat în postulatul geometriei euclidiene; dar și la cei care rostiseră „cuvinte“ (*propos*) inspirate de triunghiul noneuclidian, chiar „înainte“ (*avant*) ca acesta să fi acces la existență. (Imre făcuse o oarecare senzație cu studiul *Das Parallelen-*

problem im Corpus Aristotelicum, pe care-l publicase în 1967 la Springer și în care dovedea existența unor propoziții noneuclidiene în textele lui Aristotel.)

Cine erau cei convocați să-și rostească replicile date, în cele mai diferite contexte, „în fața unui triumghi”? Cine erau cele cinci sute optezeci și nouă de voci puse să stea de vorbă în răspăr cu timpul? Căci, în cartea lui Imre, Aristotel i se putea adresa, cu cel mai desăvârșit firesc, lui Riemann, Platon lui Paul Cézanne, Cicero lui Dante, Luca Pacioli lui Apollinaire, dar și Hamlet, Don Juan, Sganarelle, Ivan Karamazov oricărui personaj istoric real, descins în această dramă de idei dintr-o epocă sau alta, pentru motivul simplu că logica replicilor nu avea nimic comun cu cronologia rostirii lor sau cu existența vreunui personaj, ci numai și numai cu spațiul atemporal al „spiritului obiectiv” hegelian. În prefața la traducera românească a *Palimpsestului*, Petru Creția face inventarul identității personajelor și accentuează, implicit, irelevanța apartenenței lor la un domeniu de activitate sau altul.

Participă la această *oratio perpetua* nu doar geometri și, în genere, matematicieni, ci și filozofi, și teologi, de la cei mai mari până la cei uitați, literați de toate hramurile și de toate școlile, profesori iluștri și publiciști obscuri, genii și maniaci, apărători ai bunului-simț și profeți zănatici, spirite dezinteresate și partizani ai unor trufașe și agresive ideologii.

Imre avusese, așadar, ideea genială de a-l înlocui pe autorul tradițional, care producea cartea ca soclu al discursului propriu, cu un păpușar de idei: se mulțumea să tragă sforile și să conducă, după gustul, știința și

inventivitatea lui, baletul celor câteva sute de dansatori, colând piruetele lor într-o superproducție decadentă, amestec de nebunie, rigoare și farsă spirituală. Dar cum reușise oare să colecționeze tot ce se rostise pe lume despre scandalul unor postulate geometrice incompatibile? Și asta într-o vreme când computerul nu exista? (Să spunem însă că nici astăzi operația nu poate fi refăcută.) Cum reușise apoi să-i convoace la straniul lui banchet, pe lângă cei mari, și „pe cei uitați“, „publiciștii obscuri“, „profeții zănatici“ și „literații de toate hramurile“?

Și cu asta intrăm în laboratorul maniacului care a fost Imre. Pentru că numai cineva care era în stare să-și pună în paranteză tot restul vieții (făcându-i, uneori, să plătească cu viața pe cei care năzuseră să ocupe un loc definitiv în viața lui – Siegrid?) putea duce la capăt un asemenea proiect. De fapt, „se călugărise“. O parte (și, desigur, cea mai mare) din cei unsprezece ani cât a durat elaborarea *Palimpsestului*, Imre a petrecut-o în bibliotecile Europei. Snobul din el, fascinat de vechime și de misterul infinit al locurilor unde se odihneau cărțile nedeschise, îmi povestea la cină (de fapt nu prea avea în casă altceva decât iaurt) trăirile pe care le încerca când trecea dintr-un oraș universitar în altul. Pipăise manuscrise, răsfoise incunabule și *in-folio*-uri vechi de câte cinci-șase sute de ani. Zăbovise în repetate rânduri în sălile de la Bodleiana, Ambrosiana sau Marciana. Fotografase, xerocopiase, transcrisese mii și mii de fragmente din care se aleseseră, în final, „vocile“ opereii.

Iar cartea se alcătuisese așa: toate fotocopiile, fișele și dosarele cu care începuse documentarea fuseseră depozitate mai întâi în camera rectangulară – un fel de hală –

din fundul casei, minimal mobilată. În subsol, pe rafturi de arhivă anume comandate, erau aliniată sute de sertare care glisau pe rame metalice, înăuntrul lor aflându-se, caligrafiate pe fișe de carton perforate și trecute prin tije, nesfârșite bibliografii. Mi le prezenta în fiecare dimineață, urmând indicativele încadrate frumos în micile rame fixate pe fața sertarului, trecând cu mâna peste coama cartonașelor strânse cumiți în adăpostul lor. Când am ajuns la el, la casa de la țară, în 1983, avea deja masate, cum spuneam, vrafuri de dosare în camera din fund, dar migrația lor către celălalt capăt al casei – pe contingente care urmau planul capitolelor și al bătăliei care începuse să se dea în mintea lui – pornise deja. Trei camere fuseseră deja ocupate, într-o ordine doar de el înțeleasă, de armata aceasta de hârtie: vrafuri-vrafuri, cu înălțimi felurite, ocupaseră pervazurile ferestrelor, mesele și scaunele și, în cele din urmă, poziții bine definite pe podeaua fiecărei camere. Existau, desigur, poteci de circulație și locuri de acces pentru orice dosar, hârtie sau însemnare cât de mică. Trupele se apropiau însă amenințător de bucătărie și, după câteva zile de la sosire, mi-am zis că decent și politic ar fi să plec cât mai repede, ca să eliberez terenul pentru bătălia care, mi-era limpede de acum, urma să înceapă. Oricum, la despărțire l-am lăsat pe Imre așa cum îl găsisem, alergând de dimineața până seara dintr-o cameră în alta, cu pipa în mâna stângă, inspectându-și oastea, mutând „efective“ de ici-colo și aducând întăriri de mai multe ori pe zi din camera-rezervor. Necunoscând deznodământul acestui război care avea să se termine abia peste nouă ani, am plecat speriat, și realmente îngrijorat, de imaginea mai marelui meu prieten

care bântuia spectral printre maldăre de dosare, într-o enormă casă golașă dintr-un sătuc german.

L-am revăzut abia după 1990, la Paris. Părăsise definitiv Germania și se mutase (unde altundeva?) pe o străduță din Montmartre (Damrémont?) care se desprindea din rue Lamarck. Întâmplarea face că vărul meu, la care trăgeam ori de câte ori ajungeam la Paris, locuia pe porțiunea de jos a acestei străzi faimoase, ce șerpuia doi-trei kilometri urcând spre vârful colinei. Stăteam la cinci minute unul de altul. Ne vedeam de fiecare dată la cafeneaua din Place Froment sau într-o cârciumă din cartier. Dialogul se relua ca și cum l-am fi întrerupt cu o zi înainte. Căpătasem, în relația cu el, o senzație de străvechime. Mă vedeam mereu cu o ființă știută așa dintotdeauna, pe care o văzusem așa de veacuri și pe care urma s-o văd așa până la sfârșitul timpurilor, schimbând, pe harta lumii, doar locul întâlnirii noastre: București, Frankfurt, Regensburg, Heidelberg, Paris... Imre vorbea, vorbea, vorbea, rotunjind hunic vocalele, cu vocea lui caldă, care, ca pe vremuri, curgea asemenea unui râu liniștit. Nu avea întrebări circumstanțiale, nu era curios să știe ce fac sau ce-am devenit. Mă trăgea, de cum ne așezam la măsuta cafenelei, în tunelul gândurilor și obsesiilor sale. Părea că nu mai aparține nici unui timp și nici unui loc. Devenise un duh, un duh de obediență hegeliană, curios să urmărească la nesfârșit triumful spiritului lumii înălțat de fiecare dată pe nimicirea manifestărilor sale trecătoare, care avuseseră imprudența să revendice de partea lor câte un adevăr absolut.

În ultimii ani îi pierdusem urma. În ianuarie 2009 am primit de la el o splendidă scrisoare pe hârtie *chamoix*,

Imre Toth și Virgil Ierunca, Paris, 1994.

purtând mărcile inconfundabile ale originalității sale, care, căutată și cultivată ani la rând, devenise de mult spontană. (Avea ortografia lui, semnele lui de punctuație, eliminase din scrisul lui majusculele, cuvintele intrau în fluxul exprimării, nemarcate prin fonturi speciale, din indiferent care limbă îi apărea mai întâi pe ecranul minții. Obținuse, prin rupturi de nivel și colaje, o limbă care era doar a lui.) Imre își fabricase o hârtie de corespondență cu antet, prin care se prezenta ca membru al unui institut ce reprezenta o mulțime cu un singur element (autorul însuși al scrisorii): *Institut Scandinave de Vandalisme Comparé*. Iată scrisoarea:

Paris, XVIIe, ce dimanche 25 janvier 2009

Gabriel, dragul meu, de mult nu ne-am mai văzut, e mult de când nu ne-am mai vorbit. Timpul trece, pietrele

de rinichi rămân * Rămân, într-adevăr? Sper că te-ai debarasat de ele definitiv * Definitiv? Sunt boli, precum bine le știi, care nu se contactează decât o singură dată în viață, pe piață * Ciudat, acum când sunt mai aproape de ieșire ca de intrare, constat cu uimire că stau bine *con il salute* * Un miracol – desigur laic –, dacă mă gândesc la tot ce a trecut prin mine în secolul care ne-a traversat pe noi toți, fără discriminare, fără a ține cont de orice distincție religioasă, de sex, de vârstă, de ideologie, de statut social, de stare economică * Mă gândesc la tot ce a trecut prin mine, dar nu mă lamentez: „vina nu este a zeilor, tu ți-ai ales al tău *Daimon*“ – cunoști, desigur, mitul lui Er de pe ultimele pagini ale *Republicii* * Și-mi dau acum perfect de bine seama că am avut și eu un *Daimon*, de mine însumi ales, ales fără nici o constrângere exterioară, pentru care m-am decis cândva, foarte aproape de intrarea în viață, decis în mod liber, nesilit de nimeni, și mă simt decis unic responsabil de toate alegerile și deciziile pe care le-am prins * Știu care vor fi ultimele mele cuvinte: „am trăit“ * Da, acum – când nu trebuie să dau socoteală nimănui, îmi dau seama că am fost contemporan cu lumea în care am trăit, am participat pe socoteala și răspunderea mea proprie la evenimentul lumii * Desigur, această participare a lăsat în mine urme adânci, răni care rămân veșnic deschise – și nu vreau să se închidă! * Ultimul an, ultimii doi ani, această participare s-a articularat într-o stare de depresiune profundă, un *abis rempli des ténèbres du non-être* * Tot ceea ce a fost, adică este, viața mea dansa fără întrerupere în fața ochilor mei, ca un roi agitat de fluturi în permanentă mișcare browniană, o permanentă tortură sadică, ziua și noaptea * Toate macromoleculele miraculoase ale farmaceuticii moderne au rămas fără efect * Unica consolare – slabă, dar oricum o consolare – am găsit în lectura permanentă a Psalmilor, care de altfel au constituit una din lecturile mele preferate și în epoca paleolitică a convingerilor mele comuniste *

Precum regelui David, nici pentru mine nu a crescut balsam în Ghilead * În fine, am ieșit din această vale a întunericului, nu știu cum, poate cu ajutorul unicei metodologii eficace, cea a baronului von Münchhausen: m-am tras afară *de profundis*, trăgând de propria mea coamă * În fine, simt că sunt din nou în viață, s-ar putea spune că m-am reînviat, adevărat reînviat * Pe când peregrinam, *im finsternen Tal des Todes*, am vrut zilnic să pun capăt vieții mele (ceea ce desigur nu se va întâmpla niciodată, nu sunt tipul, nemaivorbind de faptul că nu pot expune fizele mele – Anaïs este jurnalistă la Mitteldeutsche Fernseh în Lipsia, Nessy e medic, șef al unei stațiuni de cancer la clinica din Nürnberg – la o a doua înaltă trădare), dar iată că, spre marea mea surprindere, sunt din nou pe picioare, victima unei frenetice poftă de viață, foame de lucru, și muncesc într-adevăr, muncesc din nou, cerul a devenit din nou albastru, neașteptat, de necrezut * Constat, nu fără o oarecare sfială și o oarecare rușine, că m-am scufundat într-o confesiune necerută, intenția mea originală a fost să-ți scriu o scurtă epistolă de tip afaceri * În noua mea configurație spirituală, mi-a venit pofta să recitesc cartea mea de tine cunoscută, *Abile*, și, în loc să-mi provoace un acces de vomire, la care mă așteptasem – mă așteptasem într-adevăr la senzația pe care o are cel ce reîntâlnește neașteptat propriile excremente –, nu, nu m-a respins deloc, ba dimpotrivă, am avut impresia că pot și pe mai departe să-mi asum răspunderea pentru acest text * Am decis deci să rup tăcerea și să te întreb dacă Editura Humanitas nu s-ar putea reangaja la o reeditare a cărții. Aceeași întrebare cu privire la *Palimpsest* * Și dacă suntem deja la punctul „întrebări“ al ordinii de zi – recent a ieșit la Bollati-Boringhieri, Torino, o cărticică a mea, tradusă din franceză, purtând titlul: *La philosophie et son lieu dans l'espace de la spiritualité occidentale. Une apologie* (în luna martie iese la Éditions de l'Éclat, Paris, în versiunea originală, împreună cu un eseu: *La philosophie*

Plicul scrisorii din 25 ianuarie 2009, sosită pe neașteptate de la Imre.

mathématique de Frege. Restauration philosophique et contre-révolution scientifique – o tentativă de asasinat intelectual) și îndrăznesc să atrag atenția Editurii Humanitas și asupra acestei cărți recente ale mele * Lucrarea a fost inspirată de tezele foarte populare ale filozofiei analitice cu privire la filozofia „continentală“, dar și de lucrări numeroase în franceză ale unor autori tiers-mondiști asupra sau, mai precis, contra filozofiei occidentale * Fără nici un accent polemic, mi-am propus doar pur și simplu să scriu un discurs de apărare a filozofiei continentale, mai precis occidentale, o apologie, încercând să prezint ceea ce, după părerea mea, reprezintă în realitate Occidentul. Desigur, sunt, într-o oarecare măsură modestă, realist, ceea ce înseamnă că nu mă aștept la nici un răspuns pozitiv din partea Editurii * De altfel, am deschis pagina de internet a Editurii Humanitas și am fost profund impresionat de tot ce oferă * It is gorgeous, Sir! * Te îmbrățișez cu drag, cu cea mai veche și neschimbată iubire de a mea * Semper idem * Al tău Imre

INSTITUT SCANDINAVE DE VANDALISME COMPARE

Adresse en France
41, rue du Docteur Henlin

☎ 00331 42 28 01 83

☎ 0033 617 81 48 48

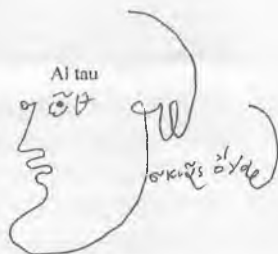
E-mail : americh.toth0076@orange.fr

Paris XVIIe. ce dimanche 25 janvier 2009

Gabriel, dragul meu, de mult nu ne-am mai vazut, e mult de cind nu ne-am mai vorbit. Timpul trece, pietrele de rinichi ramin* Ramin intr-adevar? Sper ca te-ai debarasat de ele definitiv * Definitiv? Sunt boli, precum bine le sti, care nu se contacteaza decit o singura data in viata, pe piata * Ciudat, acum cind sunt mai aproape de iesire ca de intrare, constat cu uimire ca stau bine con *il salute* * Un miracol -- desigur laic -- daca ma gindesc la tot ce a trecut prin mine in secolul care ne-a traversat pe noi toti, fara discriminare, fara a tine cont de orice distinctie religioasa, de sex, de virsta, de ideologie, de statut social, de stare economica * Ma

scriu un *disser* aparare a filosofiei continentale, mai precis occidentale, o apologie, incercind sa prezint ceea ce, dupa parerea mea, reprezinta in realitate Occidentul. Desigur, sunt, intr-o oarecare masura modesta, realist, ceea ce insemneaza ca nu ma astept la nici un raspuns pozitiv din partea Editurii * Dealtfel, am deschis pagina internet al Editurii Humanitas si am fost profund impresionat de tot ceea ce ofera * It is gorgeous, Sir! * Te imbratisez cu drag, cu cea mai veche si neschimbata iubire de a mea *

Semper idem*

Antetul institutului „creat“ de Imre și celebra sa semnătură.
(Începutul și sfârșitul scrisorii lui Imre Toth către G.L. din
ianuarie 2009.)

I-am răspuns, iar începutul scrisorii, pe care am păstrat-o, suna așa:

Imre dragă, nu mai știam nimic de tine și asta mă tulbura periodic, fie în scurtele mele treceri prin Paris, fie când alunecam vertiginos în propriul meu trecut. Pentru că acolo, în trecutul acesta al meu, tu ocupi un loc unic pe care – nu știu dacă te-ai îndoit vreodată – nu l-am uitat defel. Cândva am să-ți fac un portret, pentru că, alături de Petru, ești personajul „cel mai literar“ al vieții mele. Neșansa ta este că nu te-a întâlnit Thomas Mann. Dar, cum spuneam, într-o bună zi am să-ncerc să-i țin locul.

Odată cu scrisoarea de răspuns, i-am trimis într-o doară *Ușa interzisă*, o carte pe care o publicasem cu șapte ani înainte. Nu-i dădusem niciodată, cred, vreo pagină scrisă de mine pentru că nici una, bănuiam, nu și-ar fi putut găsi un loc în sistemul lui de obsesii. Spre uimirea mea, mi-a răspuns. Mi-a răspuns cu o fervoare empatică pe care orice scriitor din lumea asta și-ar dori-o ca supremă răsplată a caznei de-a fi pus pe hârtie un gând, o disperare sau o bucurie. O reproduc, scrisoarea aceasta, mostră oferită mie ca dar final din ființa lui extra-ordinară. Observați, dragul meu turnător, că *subject*-ul ei este *niente*.

—— Original Message ——

From: emerich.toth0076@orange.fr

To: GABRIEL LIICEANU/PRIVĚ

Sent: Wednesday, February 18, 2009 7:54 PM

Subject: niente

gabriel, iubitule, imi este foarte greu sa exprim in cuvinte (si alte instrumente nu posed) ce explozie de bucurie a izbucnit in mine citind scrisoarea ta si citind textul tau a

carui usa este interzisa * am primit curierul ieri 17 februarie marti dupa masa si la ora 05:010 heure locale 18 febr 2009 am terminat lectura * stii, je présume ca sunt un lector, sclav cititor, un anagnostes * ca sa fiu sincer, nu m-am asteptat la nici un raspuns, pour une raison ou pour une autre, m-am asteptat la un raspuns prin tacere totala * ma bucura enorm ca m-am inselat, ca de atitea ori in viata mea * deschiderea usii tale interzise mi-a provocat o placere sensuala si nu am putut decide de a intrerupe lectura * desigur, nu este jurnal, nu este roman, dar este o confesiune, o confesie, poate o spovedanie, si orice confesie trebuie de par son essence sa fie o explosie, o explosie a constiintei, a constiintei de sine * daca un archeolog va deschide cindva paginile volumului va putea afirma ca eu am citit textul intreg, de la primul pina la ultimul cuvint * the evidence: actul meu de lectura este vizibil, precum actul de lectura si de scriptura in comediile romane este audibil, anume eu citesc lasind urmele grafice ale lecturii, subliniind si comentind textul * asa ca volumul tau este acoperit, dupa ce a fost cetit de mine, de spontanele mele reactii grafice * textul este irezistibil, are tensiune, un imens elan, schwing spiritual care acapareaza cetitorul, cel putin daca se intimpla ca acest lector sa fiu eu * sinceritatea si rafinamentul autoanalizei m'au impresionat profund, ici-colo m-au bulversat deadreptul, si nu am putut rezista fortei seductive a verbului articulat de tine * am fost surprins ca si tu ai trecut prin acest finsteres tal des todes prin care am voyajat eu in ultimii trei ani, am fost surprins de aceasta coincidenta diacronica, desi nu este nimic uimitor * dottoressa mia adorabile, care mi-a prescris diverse molecule serotonine – toate également inefficaces – mi-a spus: la dépression, c'est le syndrome le mieux partagé du monde * cela nonobstant, in cazul de fata am avut sentimentul unei coincidente personale, a unei empatie tout à fait intime, personnelle: „infernul constiintei mele“ (pg. 29) era si infernul constiintei mele *

am avut placerea atitor regasiri enorme, a atitor evenimente din propria mea viata petrecuta la bucuresti – in acest oras frivol, decadent, stralucitor, care in ciuda unei imanente murdarii perfide, in ciuda lichelelor sale brillantes, m'a acoperit cu caldura erotica a corpului sau sufletesc * da, cei doi prieteni de ai mei, petru cretia – evhologhionul sau splendida sa poezie meteorologica ma insotesc in premanenta – si gheorghe bratescu (ce face? de mult nu am mai auzit nimic de la el) mi-au repetat de mai multe ori quasimente aceleasi cuvinte : „imre, tu esti un bucurestean!“ * am si fost mai mult sau mai putin de acord, desi in forul meu interior eram cert ca sint peste tot strain si ca sint peste tot acasa la mine * patria mea este nicaieri, un ou topos, si peste tot * in ultimul timp, in mod necrezut totusi, patria mea a devenit italia: la virsta de 63 ani am decis de a ma fi nascut in italia * ba mai mult: patria mea de bastina a fost intotdeauna italia si senzatia mea de a ma fi nascut la 63 de ani in italia era numai une prise de conscience, o anamnesis, ca a sclavului lui menon (lo schiavo di menone. la vita e pensiero, carte publicata de mine acum citiva ani) – a peregrinarilor mele prenatale in propria mea biografie * in fine, am scris prea mult deodata si nu stiu de ce pun la incercare timpul si rabdarea ta * termin deci abrupt multumind editurii humanitas pentru interesul acordat propunerilor mele * daca doresti iti pot trimite imediat exemplarul tiparit al cartii mele in format PDF, dar iti trimit in orice caz ca pièce attachée doua texte: una interviu acordata unei mari reviste italiene a vietii matematice, lettera priste, a universitatii boccono, milano, si textul francez al unei interviu acordate prietenului meu peter varyd, prof de filo al universitatii enschede, olande, aparuta la budapest, in limba hunica, acum citiva ani, consacrata in fond à mon règlement de comptes cu propriul meu, al tau, al nostru roman, maghiar, german, francez, italian comunism * je te serre très fort contre moi * al tau IM ** post scriptum

natum: nu vreau sa-ti impun corvoada unei corespondente *
nu te simti obligat de a-mi raspunde, nu te simti constrins
de a ceti textele alaturate * semper idem ** al tau imre

Am citit textele „intervistelor“ și i-am scris că aștept PDF-ul promis. Nu am mai primit nici un răspuns. Nu mai aveam nici un contact cu el, nu mai știam pe nimeni care să-l fi cunoscut. În urmă cu ceva vreme, căutând pe internet, am dat peste o carte a lui publicată la Paris în martie 2009, la Éditions de l'Éclat: *Liberté et vérité*. Așadar, la o lună după ce îmi scrisese. Apoi, continuând investigația pe net, am dat, pe „Blog des Mardis hongrois de Paris“, peste anunțul morții sale din 11 mai 2010:

C'est un très grand monsieur, un immense philosophe, qui vient de nous quitter.

Imre Toth est mort à Paris, le mardi 11 mai.

Outre ses écrits scientifiques très nombreux, il avait aussi écrit sur "Être juif après l'holocauste".

Il a été publié aussi sous forme d'interviews sur sa vie, sa pensée à travers l'Europe tourmentée du 20e siècle.

Il est né en Transylvanie, a vécu à Bucarest, puis en Allemagne, puis en France. Les Allemands et les Italiens l'ont particulièrement fêté, admiré, traduit et décoré.

Ses obsèques:

La cérémonie sera célébrée le lundi 17 mai, à 14 heures, en la chambre funéraire des Batignolles, 1, Bd du Général Leclerc, à Clichy (Hauts de Seine), suivie de l'inhumation 15h 30 au cimetière parisien de Pantin.

Toată viața lui, așa cum o știusem, mi-a trecut într-o clipă prin fața ochilor. Dumnezeuule, ce viață! mi-am spus.

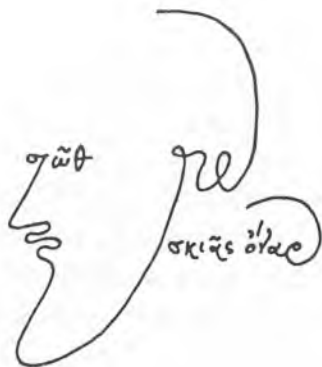
Fusese viața cuiva care, neputându-se înșuruba niciunde, fusese obligat să se simtă acasă peste tot, să se simtă „internațional“ și „supranațional“, circulând pe singura hartă a lumii în care granițele sunt abolite și în care poți să-ți alegi singur locul unde vrei să stai. Fără spaimă de teroarea prejudecăților, de mecanismul periodic activat al prostiei, de „teroarea istoriei“. Locul acesta *ou-topic*, fără identitate clară, „fără de loc“, locul unui om care, în pofida tuturor îngrădirilor cu care intrase pe lume, se simțise tot timpul liber, era cel al spiritului și al gândirii pe cont propriu.

Venise, așadar, momentul. *Personajul cel mai literar*, cum îl numisem în ultima mea scrisoare către el... De fapt despre asta era vorba: Imre traversase viața într-un mod atât de neobișnuit, de vast și divers, încât, spre deosebire de noi, ceilalți, care trăiserăm în unica matcă a vieții noastre (oarecum gata făcute), despre care nu era mai nimic de povestit, el întruchipase mai mult *un personaj* decât un om în carne și oase. Un „personaj“, spre deosebire de un om în carne și oase, are o libertate de mișcare infinită și, până la urmă, mai multe vieți. Ori-câte îi va construi autorul. Fiind rodul imaginației cuiva, el poate fi împins în cele mai diverse situații, poate călători de ici-colo, se poate muta dintr-o țară în alta și de pe un continent pe altul, poate lua mereu viața de la capăt, poate încerca variante de existență. Poate scăpa din situații teribile, poate trece prin grele încercări și poate fi supus unor probe la care cei mai mulți dintre noi nu rezistă, poate muri și învia, poate fi, rând pe rând, disperat,

sceptic sau exuberant. Or, viața lui Imre părea să fi fost un asemenea decalc literar, adică rodul imaginației cuiva, numai că – și aceasta putea explica și fascinația lui pentru tot ce era paradox și paradoxal în lumea asta – acel „cineva” care-i scrisese povestea vieții fusese el însuși. Autor și personaj deopotrivă. Era limpede: Imre fusese produsul ficțional al unui roman pe care-l compusese, ca ființă mândră și liberă, chiar el. Altminteri cum să fi putut decide că s-a născut, la 63 de ani, în Italia? Și cum ar fi putut, așa cum făcea în ultima scrisoare pe care mi-o trimisese, să-mi vorbească despre „peregrinările prenatale în propria biografie”? Avusese în mod limpede mai multe vieți, mai multe identități: evreu, ungar, român, transilvănean, bucureștean, german, parizian, comunist, anticomunist, internaționalist și, în cele din urmă, am văzut, „italian”, italian prin afinitate electivă, prin preferința pentru acel tip de umanitate – cultă, universalistă, liberă și creatoare – întruchipată o vreme, sub forma unei „re-nașteri”, în câte o cetate italiană, în secolele XV–XVI.

Și mai era ceva care-l împingea la un soi de auto-instituire suspectă, la *une prise de conscience* care-și căpătase expresia grafică și care-l făcea să se diferențieze specific, acolo unde părea că nu există nimic compatibil cu „creația”: *semnătura lui*.

Priviți-o cu atenție. E o creație de geniu, un blazon: simultan autoportret, semnătură și deviză. Poate că la nașterea ei a prezidat întâlnirea din tinerețe cu pasiunile mateine pentru heraldică, steme și blazoane. Dar rezultatul final e original și cuprinde totul și diversul într-un simplu contur de peniță.

Semnătura lui Imre Toth

Să urmărim acest contur din stânga, din partea de sus. Sprâncenele și ochii, purtând ochelari cu rame minuscule – așa cum obișnuia chiar el să poarte (din aceia care-ți coboară pe nas și-ți permit să te uiți la celălalt înclinând puțin capul în jos și privind peste lentile) –, sunt figurate prin trei litere grecești care transliterează numele mare, *Toth*: „tau“, „omega“ cu accent circumflex și apoi „theta“, așadar: τωθ. Piciorul de la τ este apoi alungit, marcând nasul, și devine prima literă a prenumelui, *Imre*: I de mână. Buzele marchează a doua literă, luând forma unui *m*, a cărui codiță coboară, apoi urcă spre dreapta desenând bărbia și, când ajunge în dreptul urechii, devine *re*, figurând urechea și calota craniană. Sub ureche, cu același scris elegant și minuscul, în grecește, făcând rapel la ochii obținuți prin τωθ, este caligrafiată „deviza blazonului“: σκιᾶς ὀψις, *skiás ónar*, „umbră a unui vis“. Imre se semna asumându-și ficționalitatea. Sigla aceasta sugera că viața semnatarului a fost umbra unei ficțiuni al cărei autor nu putea fi decât semnatarul însuși, dar a cărui ontologie, atunci, rămâne incertă.

Scrisoarea a unsprezecea

Intermezzo estetic. Cum scria Securitatea un roman – Clona mea din Dosar – O ficțiune care poate ucide – Ca să devii eroul unui roman securist (adică „obiectiv“) nu trebuia decât să te porți normal – Poliția gândirii: cum se pătrunde în mintea „obiectivului“ – Ne pregătim pentru o „ascultare“ de o sută douăzeci de zile, adică de două mii opt sute optzeci de ore

11 august 2013

Așadar, dragul meu turnător, acesta e personajul din a cărui trecere prin România, alături de cele două cărți pe care le-am amintit, au rămas rapoartele și notele despre „transfugul Toth Imre“ din Dosarul meu de „urmărire informativă“ gospodărit de maiorului Pătrulescu. Căci de acolo plecaserăm și la el ne întoarcem acum. La Dosar, la această mică pubelă spirituală cu neașteptate virtuți literare, în care, în calitatea dumneavoastră de coautor, mi-ați dat întâlnire după atâta amar de ani. Inutil să spun că e cel mai prost roman pe care l-am citit vreodată.

V-ați gândit oare că lucrurile pot fi privite și din acest punct de vedere? Că un „dosar de urmărire“ poate fi asimilat cu un roman, unul prost, dar totuși un roman? Căci există o documentație, există o selecție a materialului care intră în forma finală, există un personaj principal – „obiectivul“ –, există cei care trec prin cadrul vieții lui și

sunt reținuți ca personaje, principale sau secundare, există dialoguri ample (scrisăturile benzilor cu înregistrări și adresele schimbate între diferite „direcții“ ale Securității), există autor (maiorul Pătrulescu, în cazul nostru), care de fapt e naratorul și creatorul „scenariului“ și care dă nume personajelor sale. Faptul e atestat printr-o adresă către Direcția a V-a din 13 aprilie 1973, semnată de autorul-maior: „Rugăm să executați și exploatați instalația de tip A.T.I. pentru numitul LIICEANU GABRIEL... VA PURTA NUMELE CONSPIRATIV DE LUNGEANU.“

De fapt, numele acesta, „Lungeanu“, apăruse cu mult înainte, de când Direcția I deschisese Dosarul. Dar acum, scris așa, cu majuscule, părea însuși actul de botez al personajului care devenisem. Era ceva solemn în asta, o instituire, un fel de ritual onomastic preliminar, care ar fi putut, la o adică, însoți orice mare roman, ceva de genul „Și va purta numele de EMMA BOVARY“. Se știe prea bine că orice autor, pregătindu-se să creeze o lume, e dăruit cu forțe demiurgice. Iar maiorul Pătrulescu, operând decalcuri ficționale ale realității, dându-le nume, torcând firul narațiunii și făcând personajele să se miște în vederea unui deznodământ, le avea din plin.

Dar, pe lângă autor, personaje, acțiune și dialoguri, mai există în acest roman de urmărire informativă și coautori (informatorii), există lectori, critici literari de culise și cenzori – cei care citesc romanul pe capitole și indică, din când în când, felul în care trebuie să continue acțiunea. (Iată, de pildă, comentariul făcut de un locotenent-colonel la 16 iunie 1973 pe marginea unei note de analiză a maiorului-narator: „Urmărirea obiectivului este efec-

tuată la un nivel destul de slab...“ „Informațiile despre el sunt de slabă calitate și puține, mai ales din motivul că rețeaua existentă nu are posibilități.“ Sau: „Nu astfel de date ne interesează!“ Cu observații de tipul ăsta, de care autorii erau obligați să țină cont, romanul nu avea cum să nu câștige în calitate...) Și există mai ales, în final, produsul ficțional finit care e Dosarul însuși. (De ce ficțional am să explic de îndată.) Un produs care, dacă rămânem la judecata literară, e, cum spuneam, îngrozitor de prost. Și nici nu avea cum să fie altfel, de vreme ce era făcut de oameni incapabili să producă altceva decât literatură cu teză! Eroul („obiectivul“) era de o monotonie exasperantă. Totul în el ducea, invariabil, la un deznodământ previzibil: la fiecare pas atesta ceea ce se stabilize de la bun început că este: un personaj cu „atitudine dușmănoasă“, care făcea și spunea lucruri de fiecare dată condamnabile din punctul de vedere al moralei socialiste și al politicii partidului. Dacă ar fi fost adaptate pentru scenă, aceste dosare-roman ar fi produs și „purificarea“ aceea interioară pe care vechii greci care asistau la un spectacol de teatru o numeau *catharsis*. Spectatorul ar fi văzut – și s-ar fi simțit ușurat văzând asta – cum acest „dușman al orânduirii și ordinii de stat“ este în final pedepsit: ori i se pune în cărcă un plagiat și e „discutat“ și „sanționat“ în ședințe, ori e mutat disciplinar de la un loc de muncă la altul, ori e dat afară din slujbă, ori e exilat în provincie, ori se pomenește cu pază la poartă și cu domiciliu forțat, ori – și asta depindea de perioada literară în care ne aflăm sau de curentul artistic la modă – e judecat, condamnat și trimis la închisoare.

Acum, evident, trebuie spus că supărarea mea nu vine numai de la această involuntară mutilare estetică înfăptuită pe spezele vieții mele. De fapt, îmi confecționaseră o nouă viață. Aparent, cea din Dosar, despre care nu știam nimic, o copia pe cea reală. Atunci ce mare lucru? De ce atâta supărare târzie? O biată copie de viață, acolo, pusă într-un dosar... Numai că această răstălmăcire de proastă calitate nu era doar rea și urâtă. Era și periculoasă, pentru că – în rolul de „obiectiv“ în care fusesem distribuit – ea fusese, totodată, îndreptată *împotriva* vieții mele. Era *Doppelgänger*-ul meu, dublul meu pregătit să mă elimine. Eu, într-adevăr, dar un „eu“ negativ, „eu-dușmanul“, cel care, la limită, *trebuia* eliminat. Această a doua viață mă însoțea din umbră – de fapt, *era* umbra mea – mimându-mi, schimonosite, gesturile din viața reală. Clona din Dosar înregistra și reproducea celulele originalului, dar deturnându-le după logica ei. În Dosar se năștea un trup cu microșesuturi infestate de un virus subtil, care, la un simplu semn, avea să devină activ și să-mi devoreze trupul. Securitatea îmi construia o replică. Își întinsese tentaculele în toate cotloanele ființei mele și aștepta, în orice clipă, să-mi înlocuiască ființa sănătoasă și liberă prin făcătura ei. Pe acest produs de laborator putea fi grefată oricând „vina“. Oricând, în virtutea acestui construct, puteam fi trimis să fac o excursie într-un viitor gulag, în oricare dintre gulagurile pe care le putea imagina o putere supărată că există cineva nedispus să locuiască în stereotipurile ei mentale.

Aș vrea să nu mă înțelegeți greșit. Spunând toate acestea, nu îmi arog nici un nimb eroic. Eram un biet individ cu memoria traumatizată de istoria recentă și dotat cu

acel minim set de reflexe de adaptare necesare unei elementare supraviețuirii. Devenisem „erou“ prin decupajul pe care-l operaseră în viața mea și pe care-l puseseră apoi între coperțile unor dosare. Aveam „dosar de urmărire“ pentru că nevoia lor de „eroi negativi“ mă transformase în erou. Altminteri, nu ofeream decât semnele exterioare ale unui comportament cât de cât normal, o firavă colecție de urme și apucături de ființă liberă. Admit că asta putea părea, în cuibul cu vipere în care căzusem după terminarea facultății, necuvenit de mult. Sărea în ochi. Admit că mica mea normalitate apărea, pusă pe un fundal social nepotrivit, ca un panaș. Admit că ea încă mai putea genera o încleștare simbolică: între lumea mentală a interbelicului occidentalizant – pe care, deși istoric evacuată, o interiorizasem dintr-un reflex de apărare – și cea nouă, care, în științele umaniste mai ales, purta însemnele unui grobianism avansat. În aceste condiții, orice bătaie de aripă, orice nevoie de șlefuire interioară, orice efort individual sistematic în direcția unui lucru bine făcut erau vinovate, jignitoare și încadrabile în mereu neterminata „luptă de clasă“. Singurul meu „eroism“ în anii aceia era că încercam din răspuțeri să mă port cu un firesc trans-istoric. Trebuia să ies cumva din timpul și locul în care mă aflam atunci. Și n-o puteam face decât evadând în trecut. Mă simțeam „burghez“ până în măduva oaselor, dar asta nu avea nimic comun cu o „orânduire“ anume, ci cu acel set de valori pe care elita modernității îl selectase din tot ce produsese mai bun civilizația occidentală. Asimilasem spontan, prin simplul fapt că respiram în atmosfera familiei mele și prin cărțile citite începând din adolescență, un comportament

pe cât posibil nefalsificat de exigențele dublului limbaj. Subliniez: *pe cât posibil*. Pe cât posibil în raport cu impunerea unui stat totalitar. Dar acest „pe cât posibil“, împins la limita lui, era suficient pentru a mă colora negativ. În lumea ideologică în care mă mișcam, sărea în ochi să-ți alegi prietenii după afinități spirituale sau de-acolo de unde soarta ți-i scotea în cale (foști condamnați sau necondamnați politic, evrei sau neevrei, germani sau negermani, emigranți sau neemigranți, foști legionari sau comuniști ilegaliști – la un moment dat, securistul Institutului de Istoria Artei, unde aterizasem după 1974, a venit la Ion Frunzetti (era directorul institutului) și i-a spus: „Nu știm cum să-l încadrăm, tovarășe director. La noi apare, prin Noica, pe lista cu legionarii, iar prin Henri Wald, pe lista cu evreii“), să vorbești sau să citești în două-trei limbi („a sorbit limbile străine cu lingurița, cu guvernanta, tovarășii!“), m-a înfierat într-o ședință unul dintre colegii mei de la Institutul de Filozofie – adevărul e că, în afară de engleză cu doamna Klug la Liceul „Lazăr“, nu făcusem nici o limbă străină cu nimeni; franceza o învățasem citind, iar de germană mă apucasem după ce împlinisem 25 de ani), să te îmbraci după cum îți trecea prin cap, să nu comentezi meciuri de fotbal, să ai gulerul călcat la cămașă sau să ai „maniere burheze“, să spui cu glas tare o grămadă din lucrurile care-ți treceau prin cap (și asta din rușinea de a ascunde tot timpul ce crezi), să ai pasiuni culturale explicite și inadecvate (Platon sau Nietzsche sau Heidegger), să înveți greaca veche și să traduci din ea (autori, evident, ieșiți din actualitate), să nu intri în partid... Ei bine, toate aceste lucruri, care țineau de opțiunile elementare ale unei ființe minimal

libere, erau vinovate. Cu ele, se putea face din tine oricând eroul unui roman securist.

Destul de neplăcut era, citindu-mi Dosarul, să constat că „frații noștri români“ ne tratau ca pe membrii unei alte specii biologice, oricând exterminabilă, inferioară celei din care făceau ei parte. Te întrebai, citind: în fond, unde anume se va opri această ură enormă, despletită și totodată sistematic cultivată? Își exersau pe noi suprema formă a disprețului: ne supravegheau fără să ne lase să bănuim ce cote atinsese supravegherea lor.

Nu știu dacă dumneavoastră, doar coautor la scenariu și fără viziunea întregului, aveți imaginea lor corectă. Vă propun să răsfoim împreună câteva dintre paginile transcrise după benzile de ascultare. Douăzeci și patru de ore din douăzeci și patru, timp de patru luni. Vă dau câteva coordonate ale contextului. Suntem în aprilie–mai–iunie–iulie ale anului 1973. Sunt căsătorit cu Aurora, între prieteni și pentru familie Rici, cercetătoare științifică, și ea, la Institutul de Psihologie al Academiei de Științe Sociale. Locuim în apartamentul amintit (55 de metri pătrați, două camere, baie, bucătărie) de la parterul unei case cu patru niveluri din Intrarea Lucaci. Apartament dotat, după cum vă amintiți, cu cele mai felurite tehnici de ascultare. Veți vedea cum arăta – și ce pasionantă era! – în 1973 viața unui cuplu de tineri cercetători științifici din România, din care unul este „un element cu concepții ostile orânduirii noastre socialiste, îmbrățișând teoria dezangajării față de teoria marxistă“ și „fiind vizitat la domiciliu de străinii care ne vizitează țara“ (Direcția I a Ministerului de Interne, notă de analiză, 10 august 1972).

„Noaptea a fost liniște.“

Povestea locotenentului-major C.A.

Am terminat germana la Universitatea din București – Ce era să aleg între un post de profesor în Brăila și angajat la Direcția a VIII-a a Securității? – O convorbire pe culoarul facultății cu tovarășul maior Gheorghe Ruxandu – Primul meu caz interesant: „obiectivul Lungeanu“ – În intimitatea lui Gabi și a Aurei – Încep să fiu „locuit“ de cei doi – Schimb de experiență în RDG – Formidabila translație de la Stasi – Gabi joacă table cu vărul Marian. Dar, din pudoare, eu spun că joacă popice – Am ieșit la pensie. Ce-o mai fi făcând Gabi? Dar Aura?

Povestea mea începe cu mulți ani în urmă, când eram locotenent-major C.A. Nu-mi dau numele întreg, întrucât nouă, celor de la Direcția a VIII-a a Departamentului Securității Statului care semnam exploatarea benzilor de ascultare înregistrate la un obiectiv („post“), ni se cerea să semnăm cu inițiale.

Am absolvit Facultatea de Filologie a Universității din București, Secția de limbă germană. Sunt din Brăila. Când am terminat facultatea, cu media 8,50, tot ce am putut găsi cât de cât convenabil pe lista de repartizări a fost un post de profesor la un liceu industrial din orașul natal. Nu-i chiar așa rău, mi-am spus. Ar fi urmat să predau germana cu elemente de vocabular tehnic. Nu mă afecta foarte tare faptul că nu puteam rămâne în

București. Soția mea, tot brăileancă, absolventă de Drept, primise și ea, printr-un prieten al tatălui ei cu funcție în Comitetul Județean de Partid, o propunere pentru un post în procuratura locală. Asta însemna un salariu de circa 2000 de lei și – ceea ce nu e puțin lucru – o poziție în sistemul puterii: ca procuror, colaborai, în cazurile mai deosebite, direct cu conducerea partidului. Eram pregătiți așadar, soția mea și cu mine, să ne întoarcem la Brăila, când, în chiar ziua repartiției, tocmai când ieșisem din amfiteatru, am fost abordat pe coridor de un ofițer de la Departamentul Securității Statului. Mă aștepta. Era puțin trecut de 40 de ani, plăcut la înfățișare. Începuse să-ncărunțească. După o scurtă introducere, mi-a făcut o propunere neașteptată: Direcția a VIII-a a Securității Statului avea nevoie de absolvenți de filologie capabili fie să transcrie, după bandă, o discuție într-o limbă străină, fie să sintetizeze, în limbaj indirect, discuțiile purtate de persoana pusă sub ascultare (de „obiectiv“) în locuința proprie. „Nu veți avea muncă de teren“, a ținut să precizeze ofițerul. „Veți fi «șoricel», așa le spunem noi celor care nu ies din birou“, a adăugat, dintr-o dată binedispus. Și apoi: „Suntem dotați cu cea mai modernă aparatură.“

Munca pe care ar fi urmat să o fac presupunea un soi de talent literar, anumite calități de „povestitor“, capacitatea de a extrage esențialul din întâmplările unei zile și de a-l reda într-o română fluentă. Fără aprecieri subiective, fără comentarii privind comportamentul obiectivului, firea lui sau a celor din anturajul lui. Îmi studiaseră dosarul, luaseră informații despre mine și despre soția mea

de la organele lor din Brăila. Mă găsiseră potrivit. I-am spus tovarășului maior Gheorghe Ruxandu (cu el voi începe să lucrez; în curând, va deveni șeful meu direct; conducea Serviciul II din Direcția a VIII-a, cel însărcinat cu exploatarea înregistrărilor sosite de la Direcția I) că existau două impedimente: în București nu aveam locuință, în timp ce la Brăila urma să ne mutăm, nevastă-mea și cu mine, la parterul casei în care locuiau socrii mei. Și, în al doilea rând, că soția mea nu avea post în București, în timp ce la Brăila... Tovarășul maior a zâmbit. M-a asigurat că exista procuratură și în București. Iar locuința... Puteam primi imediat un apartament de două camere în Drumul Taberei. Și o primă de instalare. Salaria? Urma să încep, ca locotenent, cu 2 400 de lei (leafa de profesor la liceul din Brăila era de 900), dar cu creșteri substanțiale de la un an la altul și, evident, trecerea la altă treaptă de salarizare odată cu avansarea în grad. Puteam să zic nu? Soția mea – ne căsătoriserăm în ultimul an de facultate –, aflând seara vestea, a fost fericită. Țin minte că eram în Cișmigiu. Mi-a sărit în brațe, chiuind, și am învățit-o tare de tot, până când mi-a spus, gâfâind de bucurie, să o las jos că amețise. Viața, orice s-ar zice, era frumoasă.

Așa a început totul. Stăteam în birou cu încă doi colegi, unul cu engleza, altul cu italiana. La început n-am avut cazuri interesante. În principal erau înregistrări din camere de hotel cu turiști germani, alternate cu discuțiile domestice ale unor obiective care proveneau mai cu seamă din rândul cultelor, adventiști mai ales. Asta până când a intervenit cazul „Lungeanu“. Am stat pe el, schimbând

CONSILIUL SECURITĂȚII STATULUI

C.N.S.A.S.
01 APR 2008
DIRECȚIA ARHIVĂ CENTRALĂ

142

STRICT SECRET
Exemplar nr. 1
S.C.404

DIRECȚIA I
100/AL/00123894
18 NOV 1971
17.XI.1971

DO SAR Nr.

INTRARE Nr. 002566
Zila 23. Luna 11 1971
CATRE

S.P.C.S.S. DIRECȚIA-VIII-a

*Bișnițu de la stat. în
c. 1. c. 2. c. 3. c. 4. c. 5. c. 6. c. 7. c. 8. c. 9. c. 10. c. 11. c. 12. c. 13. c. 14. c. 15. c. 16. c. 17. c. 18. c. 19. c. 20. c. 21. c. 22. c. 23. c. 24. c. 25. c. 26. c. 27. c. 28. c. 29. c. 30. c. 31. c. 32. c. 33. c. 34. c. 35. c. 36. c. 37. c. 38. c. 39. c. 40. c. 41. c. 42. c. 43. c. 44. c. 45. c. 46. c. 47. c. 48. c. 49. c. 50. c. 51. c. 52. c. 53. c. 54. c. 55. c. 56. c. 57. c. 58. c. 59. c. 60. c. 61. c. 62. c. 63. c. 64. c. 65. c. 66. c. 67. c. 68. c. 69. c. 70. c. 71. c. 72. c. 73. c. 74. c. 75. c. 76. c. 77. c. 78. c. 79. c. 80. c. 81. c. 82. c. 83. c. 84. c. 85. c. 86. c. 87. c. 88. c. 89. c. 90. c. 91. c. 92. c. 93. c. 94. c. 95. c. 96. c. 97. c. 98. c. 99. c. 100.*

Însăntăm alăturat casetele și benzile de magnetofon de la postul nr. 39721 din ziua de 8 noiembrie 1971 orele 10.30 și 11.30, cu rugămintea de a fi traduse din limba germană în limbă română integral, sub formă de dialog.

Menționăm că nu cunoaștem persoana care a vizitat pe obiectivul nostru la domiciliu și considerăm că vor rezulta date de identificare din redarea detaliată a discuțiilor din cele două benzi.

Pentru edificarea dv. precizăm că obiectivul nostru este cel care povestește unele aspecte din R.F.a Germaniei de unde a revenit recent "care la un moment dat spune în românește că a găsit la înapoiere o atmosferă apăsătoare.

SEFUL DIRECTIEI A VIII-A

Ionel Ionescu Gh.

SEFUL SERVICIULUI
Lt. Colonel
NASTASE GH.

Conceptat:
Dactilo:
Nr. exemplare:

Adresa Direcției I către Direcția a VIII-a, prin care se solicită traducerea unei discuții în germană purtate de „obiectivul Lungeanu” cu profesorul Mahaci.

tura cu un alt coleg, din noiembrie 1971 până în vara lui 1973. Peste cincizeci de casete și benzi de magnetofon, conținând sute și sute de ore de ascultare! Materialul ne era trimis de maiorul Pătrulescu de la Direcția I, care se ocupa de „obiectivul Lungeanu“. O vreme nici nu i-am știut bine numele adevărat. Era un nume rar. Și straniu: Liiceanu. La început, când l-am scris prima oară în clar în script, i-am zis „Libceanu“. Pe urmă, până m-am dumirit cum îl cheamă, îi spuneam, simplu, „domnul Lungeanu“. Apoi, o vreme, „domnul Gabriel“. Dar după sute și sute de ore petrecute în compania lui, mi-a devenit familiar și am început să-i spun așa cum îi spuneau toți prietenii care-l vizitau sau care-l sunau la telefon: „Gabi“. Apoi, când a apărut în scenă și soția lui, scriam spontan: „Gabi și Aura“ sau „Gabi și Rici“. Se sculau, tropăiau prin casă, lucrau, vorbeau ba una, ba alta, primeau telefoane, citeau, scriau, mâncau, se uitau la câte un film, primeau vizite, se culcau. Orice zi din viața lor se putea rezuma într-o pagină sau două. Dar, ascultându-i clipă de clipă, ajungeam la un fel al lor de a fi care nu transpărea nicicum din tonul voit searbăd al transcrierilor mele. În primul rând, vorbeau altfel decât oamenii din jurul meu, altfel și decât cei pe care îi cunoscusem la facultate. Ce aveau deosebit? Trăiau în aceeași lume cu noi, și totuși parcă nu făceau parte din ea. Aveau, în paralel cu lumea-lume, o lume separată, doar a lor, născută din preocupările lor stranii și pentru care existau alte cuvinte decât cuvintele noastre obișnuite.

La Gabi obișnuia să vină aproape zi de zi câte un prieten cu care lucra. Discutau tot felul de texte de autori

vechi, greci sau latini, sau tot felul de filozofi. Puteau să discute ore întregi despre un cuvânt sau o propoziție. Într-o zi, ascultând una dintre benzi, mi-a rămas înfiptă în cap propoziția asta: „Iar când te uiți multă vreme în adâncul unei prăpastii, prăpastia se uită la rându-i în adâncul tău.“ Era a lui Nietzsche. Fir-ar să fie! Mă obișnuisem cu ei. Mai rău, îmi intraseră în viață. Poate că mai mult ei mie decât eu lor. Mai grav era că îmi deveniseră simpatici. Ar fi fost o dramă ca ceva din sentimentele mele față de obiectiv să se strecoare în transcrierea benzilor! Dar n-aveam de ce să mă tem. Stilul impersonal îmi intrase de-acum în sânge, devenise rutină.

Primeam benzile în „snop“, uneori la distanță de săptămâni unele de altele, după cum considerau tovarășii de la Direcția I că în evoluția obiectivului interveneau perioade mai mult sau mai puțin interesante. Primul moment aglomerat a fost imediat după întoarcerea lui Gabi de la Aachen, unde fusese cu o bursă de studii. De două ori pe săptămână primea acasă, pentru ore de perfecționare la germană, vizita unui domn în vârstă, dar tare vioi, profesorul Mahaci. Înainte de a începe ora de gramatică, profesorul i se confesa câte un sfert de oră elevului lui. În germană. Cred că o făcea special, pentru „conversație“. Nu era deloc precaut. E drept că nu prea avea cum să le dea prin cap că fiecare vorbuliță a lor este înregistrată. Voia și el să plece în Germania, unde avea o grămadă de prieteni și strânsese cu chiu, cu vai, tot dând meditații, o sumă considerabilă: 2000 de mărci. De-ajuns cât să ia oricând o condamnare de câțiva ani buni pentru „deținere ilegală de valută“.

Transcrierea benzilor în regim de urgență mi se cerea mai ales când Gabi primea acasă vizita unor cunoștințe făcute pe perioada bursei germane. Alteori nu înțelegeam rațiunile care-i împinseseră pe oamenii maiorului Pătrulescu să ceară descifrarea unor benzi. Gabi, deși cercetător la Institutul de Filozofie, se înscrieseră la a doua facultate, la Clasice. Întrerupsese pe timpul bursei. Revenit, reluase totul cu forțe sporite. În luna mai a lui 1973 a învățat zi de zi cu Marius, colegul lui, pentru sesiunea de examene din ultimul an. Ei bine, am înnebunit ascultând ore în șir cum toceau la cursul de indo-europeană, de gramatică istorică latină, de dialecte eline... La ce le-or fi trebuind celor de la Direcția I chestiile astea?

Munca îmi era înviorată de intervențiile repetate ale doamnei Aura în discuțiile care se purtau între cei doi. Ce mă amuza teribil era că la fiecare jumătate de oră – lucra în camera de alături articole pentru reviste de psihologie, folosind cu precădere autori americani – intra în camera băieților și ținea morțiș să facă remarci pe marginea materiilor ăloră strănii. Asculta o vreme ce vorbeau și începea deodată să le explice cum credea ea că era cu indo-europeana, cu dialectele atice și ionice, de care, evident, n-avea habar, dar găsea totdeauna ceva de comentat și îi făcea pe cei doi să râdă, până când Gabi o gonia din cameră ca să poată învăța mai departe. Mie doamna Aura îmi era tare simpatică, avea umor, făcea tot soiul de remarci și vorbea mult și cu voluptate. Mai ales la telefon. Mă simțeam solicitat la maximum când trebuia să fac sinteza torentului ei de vorbe.

M-a ajutat mult o metodă grozavă învățată cu ocazia unui curs de perfecționare de care avusesem parte în

RDG cu doi ani înainte, în cadrul unui schimb de experiență. Gazdele erau colegii noștri de la Stasi. În delegație eram câte doi lucrători din fiecare serviciu de securitate al țărilor din Est. În program a fost inclusă la un moment dat o demonstrație făcută de cea mai bună translatoare a lor. Am fost duși seara la o recepție în care oaspeții erau tovarăși dintr-o țară africană francofonă. Nemțoaica, o blondă îmbrăcată într-o rochie lungă, argintie, care-i contura frumos formele (evident, tovarășa traducătoare făcea parte din efectivele Stasi), stătea între cei doi oratori aflați în picioare, pe un soi de ring, în fața oaspeților. Tovarășul de pe continentul african era înalt și cu brațele neobișnuit de lungi, în timp ce gazda era un tovarăș micuț și rotofei. Făceau un cuplu destul de comic. A vorbit fiecare cinci minute, timp în care translatorea a notat ceva scurt, la intervale regulate, într-un minicarnet. Nu a deschis gura până ce vorbitorul de franceză nu a spus ultimul cuvânt. Apoi, miracol!, aruncând când și când câte o privire pe carnețel, a refăcut speech-ul cuvânt cu cuvânt și cu toate inflexiunile folosite de vorbitor. Era vehementă acolo unde acesta fusese vehement, devenea ironică sau glumeață când acesta fusese ironic sau glumeț. Același lucru s-a întâmplat – și cu un accent impecabil – când a tradus, în replică, din germană în franceză. După cocktail ne-am retras într-o sală de lucru a Stasi aflată chiar în hotel, și translatorea ne-a explicat tehnica pe care o folosea: nota cuvântul cu care începea fiecare propoziție, însoțit de unul din semnele cu care decisese să marcheze tonul vorbitorului. Simpla vedere a cuvântului inițial al frazei îi declanșa automat întreaga

frază. Ne-a mărturisit că putea reține și reproduce în felul acesta chiar și cuvântări care durau cincisprezece minute. Și ne-a sugerat să preluăm tehnica (primul cuvânt al fiecărei propoziții marcat pe o foaie de lucru) atunci când ascultăm o bandă pe care este înregistrată o conversație mai lungă. Cuvintele marcate deveneau repere mnemotehnice și sinteza conversației putea fi făcută foarte ușor, fără să trebuiască să revenim la fiecare propoziție, derulând mereu banda.

Ei bine, metoda asta m-a ajutat mult să pot sintetiza convorbirile purtate de doamna Aura fie la telefon, fie când avea musafiri și vorbea mai mult ea. Încet-încet, le-am împrumutat, cum spuneam, viața. Asta nu se vede, bineînțeles, din scripturile voit seci. Dar simțeam, mai ales când îmi terminam tura și mergeam spre casă, cum cei doi „mă locuiau“. Sau când, seara, înainte de a adormi, îmi veneau în minte scenele captate pe bandă. Într-un fel, devenisem ei. Viața mi se dilatase, înglobând în ea lumea în care trăiau cei doi: profesorul Mahaci, colegul Marius de la Clasice, amicul Vasi Zamfirescu de la Institutul de Filozofie, Ricu Wald, șeful secției în care lucra Gabi la institut și care-l proteja de atacurile ideologice ale colegilor, fostul coleg de liceu Cizek (Gabi îi spunea „Cizekanu“), asistent la Clasice, părinții lui Gabi din strada Dr. Lister, cu care acesta vorbea zilnic la telefon, sora lui, Mihaela Petrescu, și soțul ei, Dan, prietenul Petru Creția, mai vârstnic decât el, lector la Clasice, domnul Noica, pe care-l lucram separat sub numele de obiectiv „Nica Dan“, piesa de rezistență din serviciul maiorului Pătrulescu...

Asta era lumea lui Gabi, alias a lui Gabriel Liiceanu, alias a obiectivului Lungeanu. La doamna Aura erau câțiva colegi de la Institutul de Psihologie, sora ei, Vera, și cumnatul, Mircea, părinții (mama tot mai bolnavă de astm și cu multiple internări), o prietenă, Ligia Gherguț...

Dar cei mai apropiați de Gabi și Aura erau soții Gabrielescu, Liliana (vară primară cu obiectivul) și Marian, medici amândoi, fapt pentru care Gabi îi spunea lui Marian „Doc“, iar când acesta se afla la el în vizită îl striga dintr-o cameră în alta „Doaceee!“, lucru care mă făcea de fiecare dată să zâmbesc. Era limpede că Gabi ținea tare mult la vărul lui prin alianță. Îl numea din când în când „intrusul“. Se vedeau toți patru de cel puțin două ori pe săptămână. Doamnele bârfeau, se uitau la televizor, pregăteau ceva de mâncare, în timp ce Gabi cu Doc jucau, cu o vervă neașteptată, cel puțin pentru un om care traducea zilnic din greacă și scria articole despre Nietzsche, table. Gabi, care în mod obișnuit avea un soi de umor grav, derutant (mi-a trebuit un timp până am început să am acces la el), complet diferit de al doamnei Aura, subțire și la vedere tot timpul, Gabi, zic, când începea să joace table, intra într-o surescitare neobișnuită și-și asalta adversarul, năucindu-l, cu un torent de vorbe desprinse, pare-se, din folclorul jucătorilor de table din Oltenia. Spunea: „Te-am trimis la Dorigo la cârnățarie!“ (am înțeles după o vreme că „Dorigo“ era numele unui magazin de delicatese din Caracalul interbelic). Sau: „Te fac marți, oameni sparti!“ Sau „Șase – doi. La gunoi!“ Sau: „Simți fiorii înfrângerii între omoplații tăi schilavi?“ Vorbele astea și altele de același fel

God din nou

File 1/100

Post 9/2

440639/4
RE
02 APR 73
24 10 1973

22.04.73

Stiut secret

ex-nuic

omniz Fed. 122
P1

Pa

"LUNGEANU"

C.N.S.A.S.
01 APR. 2008
DIRECTIA ARII VA CENTRALA

În cursul dimineții a fost
auzit tuit dincoace și la
telefon pe o prietenă
problemă de cosmetică și
având treburi (dactilografia)

În cursul dimineții GABI și
MARIUS au fost cușor și stăruind
și apoi făcând comentarii referi-
toare la peltura gracă, discutând
pe teme literare, despre traduceri,
etc. ---

La ora 19⁰⁴ rîie GABI
încotă de los verigori de-oi
leii ce solite.

Joacă ce totă popie și unco-
rex emisivă de la televizi.

Mostră de transcriere a unei înregistrări din locuința lui G.L.
(Intrarea Lucaci), din care rezultă că „Gabi” și musafirii lui
joacă popice (?!).

aveau funcția de a-l destabiliza psihic pe adversar. Mărturisesc că, pe de o parte, stilul cu pricina mi-l făcea deosebit de simpatic pe Gabi, dar, pe de alta, cum spuneam, jocul de table mi se părea oarecum nedemn de el. Din cauza asta am preferat să trec de fiecare dată în transcrierile de benzi că „joacă popice“. Bănuiesc că domnul Noica – Gabi apărea în toate adresele celor de la Direcția I ca discipol al lui Noica, influențat ideologic de acesta cu „principii filozofice idealiste“ – ar fi fost foarte supărat să știe că, în unele seri, elevul lui se distra jucând table!

Cum benzile funcționau douăzeci și patru de ore din douăzeci și patru, se presupune că obiectivul era ascultat și noaptea. De aceea, toate transcrierile se încheie, după ce e menționată ultima activitate a zilei, cu „ora stingerii“. Iar formula-tip cu care încheiam pagina era: „La ora 0.45 se face liniște și se menține toată noaptea.“ Sau: „Ei se pregătesc de culcare și la ora 0.56 în casă este liniște. Noaptea este aceeași situație.“ Alteori, când pentru cei doi simțeam o undă de tandrețe, scriam: „Aura și Gabi s-au culcat. Noaptea a fost liniște.“

De câteva luni am ieșit la pensie. Sunt maior în rezervă. Mă plictisesc și m-am gândit să țin un jurnal. Mi-ar fi plăcut, în viață, să scriu. Și altceva decât miile de pagini transcrise după benzi. Încerc acum. Am început cu începutul. Ce-o mai fi făcând Gabi? Dar Aura? Mărturisesc că nu mai știu ce s-a ales de ei.

Scrisoarea a douăsprezecea

*Cât pe ce să-mi cunosc demiurgii – Intră în scenă
turnătorul profesionist. Atmosfera se înviorează – On-
tologia informatorului – Ce-nsemna să fii turnător în
spațiul gândirii*

15 august 2013

Dragul meu turnător,

Știți la ce mă gândeam azi-noapte, înainte de a adormi? Că artizanii acestui dublu al meu au rămas mereu în umbră. Și-au păstrat misterul de păianjeni care-și țes pânza în întuneric. Citind Dosarul, nu aveam reprezentări despre ei. Erau abstracții pure. Nu știam ce vârstă au, dacă erau înalți, bondoci, blonzi, sașii, dacă erau peltici, dacă aveau ticuri și din ce familii veneau. Tot ce transpare caracteristic din rapoartele, analizele, notele și sintezele lor este raportul pe care-l aveau cu limba și, deci, gradul de neșlefuire spirituală. Există, evident, o corespondență între limba de lemn pe care o folosesc și gândirea lor de lemn. Dar asta nu-ți dă o idee despre „cum arătau“, ci te lasă doar să intuiești ceva despre atmosfera primitivă care-i scâldea pe toți și despre lumea lor în care, de dimineața până seara, zi de zi și clipă de clipă, se fabrica, sistematic și instituțional, răul. Fiind spectrali, erau asemenea personajelor de thriller, din care spectatorul nu vede decât pantofii sau pălăria sau o mână înmănușată cu o țigară aprinsă. Sau silueta din spate. Sau nimic!

Ocultul e ontologia lor. Și sigla puterii lor este: să vezi fără să fii văzut.

Și totuși, întâlnirea dintre mine și ei, după cum rezultă din Dosar, a fost la un moment dat planificată. Mai întâi într-o formă vulgară. Încă nu fusesem avansat la gradul de „obiectiv“ și deci nu mă întorsesem ca prezumtiv „spion“. Eram doar „în anturajul lui Noica“. Drept care apar într-o notă din 16 iunie 1971 semnată de lt.-col. Dumitrescu Const., aflată în volumul I din Dosarul „NICA DAN“, în care se zice:

Va fi verificat, studiat și contactat Liiceanu Gabriel de la Institutul de Filozofie pentru a stabili caracterul legăturilor lui cu Noica C. și cu emigrația. Dacă va fi pretabil recrutării, îl vom folosi pe lângă Noica C.

Ce destin mediocru îmi pregăteau! Voiau să mă facă turnător. Ca pe dumneavoastră! Vă imaginați o clipă cum ar fi fost? În loc de victimă a dumneavoastră și de „obiectiv“, v-aș fi devenit coleg. L-am fi turnat amândoi pe Noica! Gândiți-vă o clipă cum ar fi arătat *Jurnalul de la Păltiniș* pitit și mutilat, sub formă de „note informative“, în dosarele gestionate de maiorul Pătrulescu! Numai că, vorba nu știu cărui consilier al lui Ion Iliescu, „Soarta a vrut ca destinul meu să fie altul“.

În numai câteva luni, plecând la Aachen, revin aureolat cu titlul de „obiectiv“ și cu „dosar de urmărire“ propriu. Iar când își propun din nou, cinci ani mai târziu, să mă „convoace“, aveam deja o lungă biografie în dosarele lor. De astă dată își propuseseră să vadă cu propriii ochi ce fel de animal sunt. Autorii voiau să-și „pipăie“ personajul, să vadă în ce măsură modelul real intra sau nu

în schema lor ficțională. Însuși prietenul Rubeli sugerase, într-una din discuțiile cu Pătrulescu, că poate ar fi bine să facem cunoștință. („La un moment dat candidatul a afirmat că nu ar fi rău să stăm o dată de vorbă și cu Liiceanu Gabriel“ – raportul maiorului Pătrulescu din 11 noiembrie 1972.) Există o notă-raport a „ofițerului de caz“ din 20 ianuarie 1976, făcută în urma discuției pe care a avut-o cu „legătura oficială“, Răzvan Theodorescu, directorul de atunci al Institutului de Istoria Artei, cel care-i succedase lui Ion Frunzetti. Acolo ajunsese după scandalul din 1974 de la Institutul de Filozofie, de acolo voi fi dat afară un an mai târziu ca „fără de partid“ (și deci inapt pentru cercetarea științifică) și tot acolo mă întorsesem după un stagiul de o jumătate de an la Centrul de Documentare al Academiei. Din discuția cu „legătura oficială“, ofițerul află că vreau să trec ca „persoană apolitică“, că în urma mutărilor repetate „omul se simte traumatizat, dezorientat și lipsit de o perspectivă sigură“. Iar Răzvan Theodorescu, ca lider al instituției (și nu pot să nu apreciez retrospectiv gestul lui), promite că „ar reuși, printr-o atentă îndrumare și control, să-l influențeze în sensul îndepărtării sale de preocupările și de influențele actuale“. Citind toate astea, am simțit o oarecare tandrețe pentru cei doi. Discutau cu atâta seriozitate despre felul în care puteam fi ajutat să mă vindec! Vorbeau despre mine, de vreme ce trebuia să fiu „atent îndrumat și controlat“, ca despre un copil care o luase razna. Sau ca despre un bolnav. Sau ca despre un deținut proaspăt eliberat, care, până va ajunge pe picioarele sale, dând dovadă că a devenit om cumsecade,

trebuie supravegheat o vreme. Citind, m-am lăsat aproape cuprins de un sentiment de duioșie. „Uite niște tovarăși, mi-am zis, care, văzând în ce hal ajunsese odată încăput pe mâna lui Noica, încercau să mă ajute!“ Iată, nu eram singur, societatea nu mă lăsa să mă pierd. Încerca să mă recupereze.

După citirea raportului, șefii lui Pătrulescu propun:

Aducerea lui Liiceanu Gabriel la sediu. Prin aceasta urmărim:

- a) influențarea sa în sensul apropierii lui față de organele noastre;
- b) cunoașterea concepțiilor sale politice;
- c) în situația în care sus-numitul va opune rezistență în direcția influențării și apropierii față de organele noastre, se va încerca o recrutare a sa fictivă în vederea compromiterii sale față de elementele din cercul în care se află.

Din motive care nu sunt menționate nicăieri („Întrucât din datele existente la dosar rezultă că deocamdată nu este oportună contactarea sa așa cum se preconizase anterior...“), se renunță la acest proiect pervers și subtil. Întâlnirea nu va avea loc niciodată. Au rămas prezențe spectrale. N-au ajuns să-mi populez coșmarurile cu mu-trele lor.

Dacă pentru spionarea vieții mele private, pentru înregistrarea „contactelor“ cu străinii și pentru alte treburi sordide pe care le puneau la cale le ajungeau forțele proprii, pentru „devierile ideologice“ nu erau suficienți specialiștii de la Direcția I și nici spărgătorii de locuințe și instalatorii de tehnici de ascultare de la Direcția a VIII-a. Trebuiau să recurgă la „colaboratori externi“, la

T.R. concluziona că dacă o-ar ține cont de
opinia sa, el ar fi dispus să-l și cadreze în cadrul
frontului lui de istoria artei. Cu ce puțin a atenția
în domeniul în portul ar avea să-l influențeze,
în primul și departări role de preocupări în
influențele actuale.

viz
6 scand
Păzitor la arhivă
cu 9

LICEANU GABRIEL, actualment redactor
la Centrul de informații și documentație pentru științe
sociale și politice, este înmărit prin dorința de in-
mărire informativă pentru realizatori din domeniul
și relații cu cetățenii străini.

Și-a dateli pe care le detinut rezultă că
în ultimul timp nu-și asumă rolul de președinte
deci în căutarea unui loc de muncă, manifestând
dezinteres și dorința în ceea ce privește activitatea
sa.

Data de care de mai sus propunem:

- Aducerea lui LICEANU GABRIEL la sediul organelor
noastre. Prin această măsură:

viz
6 scand
indist de
22.01.76
cu

- a- influențarea sa în primul rând a activității sale
de organelor noastre;
- b- cunoașterea conceptelor role politice, a situa-
ției sale;
- c- în situația în care nu-și asumă rolul de președinte
noastră în direcția influențării și organizării sale
de organelor noastre și va încerca o recutare a sa
fără să vedea componența role sale față de de-
mentele din cercul în care se află.

La ocazia cu
propuneri făcute
L. Delidze

ling. D. J. J.

viz
6 scand
pe lista de studii
reșterea
cu

22.01.76

C.N.S.A.S.
01 APR 2008
DIRECȚIA ARHIVA CENTRALĂ

Pagină din Dosarul LUNGEANU prin care se plănuieste
„aducerea obiectivului la sediul organelor noastre“ și
„recrutarea sa fictivă în vederea compromiterii sale față de
elementele din cercul în care se află“.

specialiști în ideologie, la tovarăși cu înaltă calificare, la cei apți să scoată la lumină ceea ce se ascundea, insidios și „dușmănos“, acolo. Pe scurt, la spărgători de creiere.

Iar experții de unde puteau fi luați dacă nu dintre colegii mei de serviciu? Infiltrate serios, mai toate instituțiile ideologice erau, dacă nu filiale directe ale Securității, ajutoare de nădejde ale ei. Acolo, jumătate dintre membrii instituției turna cealaltă jumătate, iar membrii primei jumătăți se turnau de asemenea între ei. Dintre colegii mei, așadar, trebuiau recoltați experții care urmau să le furnizeze probele de dosar. Viitoarele probe ale acușării. Prin profesionalismul lor recunoscut, „experții“ urmau să ateste că refugierea „obiectivului“ în istoria culturii sau în traduceri din greaca veche pune în pericol ordinea statului comunist.

Și s-au orientat către un „specialist în ateism științific“ care era totodată redactorul-șef al *Revistei de filozofie*. Așa v-ați făcut intrarea în scenă. V-au dat numele de cod „Cristian“ și v-au cerut să vă puneți pe treabă. Din clipa aceea, Dosarul meu capătă un ritm, o variație și o vibrație.

În raport cu angajații direcți ai Securității, informatorul este oarecum un alogen. Dar metisajul lor, cuplul pe care ei îl formează are vervă: unul „de-ai noștri“ (colleg, prieten etc.) devine și unul „de-ai lor“. El împrumută de la „ei“ o bucațică din mantia de întuneric și mister în care aceștia se înfășoară și, odată cu ea, privilegiile, ceva bani, poate, și o spoială de putere care îl face pe turnător să juișeze în taină. (Dar totodată să și sufere că puterea lui nu e omologată și că victima nu știe în ce grad, de-acum înainte, traseul vieții ei depinde de bunul lui plac.)

Câtă culoare aduce cu sine în peisaj turnătorul! În timp ce securistul e monolitic, coerent și plicticos, informatorul e dublu, e viu, joacă la două capete, se preface, e actor și introduce – tocmai prin dubla lui conștiință – elementul dramatic în joc. În timp ce securistul stă retras în noapte, informatorul se ascunde doar o parte din zi, în cealaltă aflându-se în lumină și mișcându-se zglobiu printre noi. Ba chiar, fizic vorbind, se ascunde doar o mică parte din timp: cât să aibă o întâlnire cu ofițerul de caz și cât să scrie o notă informativă. În rest, e ca noi, ai zice că ne seamănă întru totul. E ca lumea aceea imaginată de filozofii analitici, ai cărei locuitori n-ar fi diferiți de noi, oamenii, decât printr-un detaliu schimbat în compoziția sângelui, niște trombocite, de pildă, puțin modificate structural. Sau ca acele universuri care n-ar diferi decât prin aceea că, într-unul din ele, cangurii nu ar avea coadă.

Pentru a-și compensa porcăriile pe care le face în culise, pe scenă informatorul e amabil, e „haios“, spune bancuri și-ți sare-n ajutor. Dumneavoastră, de pildă, ca turnător al meu, erați un om liniștit, nu luați cuvântul în ședințe și nu agresați pe nimeni. Cum spuneam, aveți umor și naturalețe și râdeați plăcut. Tocmai ideea că trebuie să adoarmă orice suspiciune și că ceva din comportamentul lui l-ar face să se trădeze îl obligă pe informator să supraliciteze, să fie mereu „băiat bun“, de pildă să se ofere să-l ducă pe Noica la Sibiu cu mașina. De aceea, apariția lui de contorsionist înviorează considerabil atmosfera.

Acum și decorul se schimbă. Se iese din biroul moho-rât, mereu același, al Direcției I, în care „serviciile“

schimbă între ele rapoarte și informări sau cer și dau aprobări. Întâlnirea ofițerului cu sursa se face fie „la domiciliul sursei“, fie în diferite locuințe conspirative. Uneori la câte o cârciumă sau o cofetărie. La dumneavoastră, deși aveți nevastă și o fetiță („fica sursei“, cum spuneți atât de frumos într-una din note, împrumutând masca persoanei a treia), se pare că existau condiții pentru o discuție liniștită, la o cafeluță, acasă. Așa încât toate produsele dumneavoastră informative au în antet „la domiciliul sursei“. Erau – oare putem spune așa? – *hand made*.

De-acum, odată cu intrarea „sursei umane“ în scenă, informațiile obținute prin „sursa Teofil“ – în principal date despre viața privată și discuții purtate acasă – se împletesc și se îmbogățesc cu chei interpretative ale „gândirii mele filozofice“. Microfoanele nu pot interpreta. Numai creierul unui seamăn, al unui coleg și confrate putea atesta că „gândirea mea“ era idealistă, iraționalistă, dezangajată – pe scurt, *dușmănoasă*. Aceste note informative, interpretări vulgare, prostești și otrăvite ale unor texte pur culturale, ar fi urmat să joace rol de expertiză – imposibil să nu fi știut asta când le scriați îngrijit, de mână, sau când le băteați frumos la mașină – și să stea la baza acuzării „obiectivului“ într-un viitor proces politic. La o simplă înăsprire a „liniei Partidului“, după un discurs încruntat și vehement al primului secretar, în care s-ar fi cerut „sporirea vigilenței“, pe baza lor aș fi obținut lesne, laolaltă cu alții ca mine, o condamnare. Verdictul exista deja în Dosar ca ipoteză de lucru: „activitate ostilă desfășurată împotriva ordinii sociale și de stat“. Asta suna destul de rău. Dar abia textele informatorilor „Cristian“, „Marian“, „Adrian“, „Andrei“ și alții o confirmau.

Istoria s-a dovedit însă clementă cu mine. Urmarea acestor note colegiale s-a rezumat, la început cel puțin, doar la câteva lucruri: a trebuit să părăsesc Institutul de Filozofie, mi s-a oprit o carte în șpalt și mi s-a blocat pentru câțiva ani susținerea doctoratului. Plecarea de la Filozofie a fost o ușurare și pentru cei de-acolo, și pentru mine. Am ajuns la Institutul de Istoria Artei. Aici mai toți erau foști pușcăriași politici sau tipi cu origine nesănătoasă: erau „burghezi“ mai mari sau mai mici, ca și mine. Dar notele informatorilor recrutați dintre vechii colegi au venit după mine. Inclusiv cele semnate cu numele dumneavoastră de „sursă“: „Cristian“.

Scrisoarea a treisprezecea

O regretabilă confuzie: „Marian“ nu e „Cristian“ – Pățaniile comentatorului aristotelic David Armeanul la 1500 de ani după moartea sa – Cum se recoltau, după anii '50, tinerii cu „origine sănătoasă“ pentru a deveni filozofi – Un intrus la Facultatea de Filozofie – Teii din Cotroceni și nebănuita forță de seducție a filozofiei – Pe o nouă treaptă a inadecvării: cercetător la Institutul de Filozofie – Generalul-maior Dumitru Borșan trage semnalul de alarmă: un comentator al lui Aristotel din secolul V pune în pericol orânduirea socialistă!

18 august 2013

Dar iarăși voi întârzia, dragul meu turnător, la întâlnirea cu dumneavoastră! Vă cer din nou o amânare. Pentru că merită, înainte de a ajunge la zecile și zecile de pagini pe care le-ați tot scris de-a lungul anilor (eu am numărat vreo treizeci de rapoarte) și le-ați predat maiorului Pătrulescu și colegilor lui (părți din ele au apărut târziu în volum, abia în anii din urmă, în două ediții îngrijite de Dora Mezdrea sub titlurile *Noica și Securitatea* și *Noica în arhivele Securității*), să mă opresc la una anume, ce aparține unui confrate de-al dumneavoastră: informatorul „Marian“. O vreme, am crezut că era scrisă tot de dumneavoastră și am și brodat puțin pe tema asta într-o pagină dintr-o carte scrisă în urmă cu câțiva ani. Mi-am zis că poate aveți două nume conspirative: „Cristian“ și „Marian“. Am greșit. Acum știu cine

era „Marian“, dar, pentru că nu mai e printre noi și pentru că nu era decât un resentimentar veșnic transpirat și mirosind ca un sconcs, zic să-l lăsăm să supraviețuiască sub pseudonimul lui literar din dosarul lui Pătrulescu. Oricum, a venit acum momentul să-mi cer scuze pentru atribuirea greșită. Dacă aș fi citit mai atent, mi-aș fi dat seama că textele nu puteau aparține uneia și aceleiași persoane. Pentru motivul simplu că notele dumneavoastră sunt net superioare celor scrise de „Marian“; nu numai prin gramatică și coerență, dar mai ales prin ceea ce aș numi „forța rece a denunțului“. Denunțurile lui „Cristian“ lovesc mortal, dar fără patimă. S-au născut dintr-o ticăloșie aproape gratuită. Nici nu se prea înțelege ce vă mâna în luptă. Ale lui „Marian“, în schimb, mustesc de ură, complexe și frustrări. Sunt teribil de pătimășe. Și trădează o prostie atavică.

Interesant e că ele privesc atât textele publicate, cât și pe cele care așteptau să fie. În cazul primei categorii, operațiunea informatorului se reduce la un denunț post-factual și, în contextul în care volumele, în vederea publicării, trecuseră deja prin cenzura comunistă, denunțul are un aer aparent absurd. Am mai vorbit despre asta. Un stat care-și pedepsește cetățenii reproșându-le că se bucură de libertățile pe care tot el le-a acordat seamănă cu un părinte pervers (comparația e cu atât mai justificată cu cât eram cu toții infantilizați) care-și pedepsește copilul că s-a jucat în parc, deși el îl trimisese acolo. La fel era și când ieșeau din țară cu o bursă: dacă fusesem în prealabil considerat apt să primesc o viză, la ce bun să fiu cercetat apoi ani la rând pentru crima de a fi venit în contact cu cetățeni străini? Ca și cum în Germania –

am spus-o deja – puteam să vin în contact cu altcineva! Dar înseamnă să te rătăcești vrând, pentru a le înțelege logica, să folosești logica în general.

Adorabil este raportul „sursei Marian“ referitor la o carte pe care o depusesem spre apariție la Editura Academiei. Se numea *Introducere în filozofie*, fusese scrisă în secolul V p.Chr. și aparținea ultimului comentator grec aristotelic, numit David Armeanul. Primisem de la un prieten parizian o copie după un exemplar din ediția Migne, tipărit în 1910 și aflat la Biblioteca Națională din Paris. Prietenul îmi spusese că exemplarul nu fusese niciodată deschis. Era virgin, cu paginile netăiate. Eram mândru la gândul că voi fi primul lui traducător într-o limbă modernă. Mi se părea că prin această traducere dau o întâietate și un prestigiu limbii române. (Auziți cât de aerian eram: ca și cum unei țări aflate în faliment istoric îi arde de comentatori aristotelici!) Volumul reprezenta de fapt un manual de filozofie, important în măsura în care ne dădea o idee despre ce devenise aristotelismul la zece secole după apariția lui. Textul lui David, pe care îl însoșisem cu un amplu studiu introductiv, avea o valoare istorico-filozofică certă. Existau toate motivele ca efortul materializat în traducere și în studiu să fie omologat în breaslă și să primească de la Editura Academiei *imprimatur*. Dar nu aici și nu atunci. Neșansa mea a fost că, la cincisprezece secole după ce murise, David, întâlnindu-se cu „informatorul Marian“, a intrat pe mâna Securității.

Sărmanul David! Reprezenta el vreun pericol pentru statul socialist român? Implicațiile „ideologice“ – atât ale textului grec, cât și ale prefetei – erau nule. Și totuși,

din nota lui „Marian“ aflăm că David este un călugăr din Evul Mediu timpuriu, „mai evoluat“, ce-i drept, autor al unui „manual care nici nu are o orientare materialistă“. Mai aflăm că „acest manual nu reprezintă nici un interes în condițiile necesității întăririi activității de propagandă marxistă“. Publicarea lui „ar fi sinonimă cu publicarea unui studiu despre alchimie, sau alte texte mistice inutile“, care și-ar putea găsi perfect locul „în orice manual de istorie bisericească“. În plus, prefața mea era denunțată ca „nihilistă“(!) și plină de „o serie de confuzii de metodologie ale istoriei filozofiei, de marxism“. Iar colegul meu, strecurând virgula între subiect și predicat, dădea și un exemplu: „El, confundă astfel materialismul cu naturalismul.“ Citind aceste cumplite imbecilități, mi-a venit în minte vorba lui Noica: „Dragă, nenorocirea noastră a venit din faptul că Securitatea a avut informatori proști.“

„Pe fond“, cum se zice, notele dumneavoastră nu diferă de ale lui „Marian“. V-am acordat însă o superioritate stilistică: „Cristian“ mă toarnă, tot ca „evazionist“ și ostil marxismului, într-un limbaj mai șlefuit. Dar dacă judecăm în termeni de eficacitate, acest detaliu n-are nici o importanță. „Marian“, deși grobian și cu o cultură de activist începător, avea o intuiție bună. Și-a cântărit bine vorbele, dacă mă pot exprima așa în privința unui text în care fiecare propoziție „trage la cântar“. Tot ce-l interesa era să izbească în plin. Mă ura, ca să zic așa, „generic“, atrăgând în patima lui categoria socială care mă conținea („burghezii“). Nici n-avea cum să fie altfel. Făcea parte dintre cei care se pomeniseră peste noapte

„filozofi“. N-avea cum să nu se simtă rău în pielea lui. Dar cum ajunsese, nefericitul, acolo, trebuind să tragă după el sentimentul confuz al imposturii și, implicit, resentimente față de oricine îi punea în față oglinda ei?

În fiecare an, vara, asistenții și lectorii de la catedrele Facultății de Filozofie erau trimiși „pe teren“, „în fabrici și pe ogoare“, să recolteze pentru examenul de admitere din toamnă tineri cu „origine sănătoasă“. Și unde, dacă nu acolo, aveai garanția acestei calități? Trebuiau strânși câteva sute pe an. Așadar, uzinele și ogoarele erau locurile sigure din care puteau fi selectați cei care, în mod oficial, urmau să devină „filozofi“. Viciul acestui procedeu își avea obârșia în nomenclatorul meseriilor alcătuit de Ministerul Muncii. Oare de ce provocau și întrețineau acest *malentendu*? De ce îi numeau oficial „filozofi“ pe cei care erau pregătiți să devină „propagandiști“ și de ce facultatea de ideologie marxistă era numită „facultatea de filozofie“? Numai un inocent ca mine putea crede că ceea ce scria, cu litere negre pe fond auriu, pe placa de sticlă de pe zidul clădirii de la Drept – „Facultatea de Filozofie a Universității din București“ – avea un corespondent în cursurile și seminariile care se țineau în amfiteatrele de la etajul I. Lor, celor recoltați peste vară ca viitori candidați, li se spusese ce meserie vor avea: propagandiști ai partidului. Dar mie, pentru că nu fusesem recoltat de nimeni, ci mânat într-acolo doar de o nebulosă pasiune pentru „probleme înalte“, nu mi se spusese nimic. Ei, ajungând acolo, erau la locul lor. Eu nu. Tot ce știussem, când m-am înscris la examenul de admitere la Filozofie, era că existau o sută de locuri „cu

dosar“ (și concurența era de doi pe un loc) și trei locuri „fără dosar“ (și concurența era de șaisprezece pe un loc). Selecția se făcea proporțional cu cele trei categorii sociale amintite în fiecare discurs oficial: muncitori, țărani, intelectuali. Aceste categorii erau reprezentate și la Facultatea de Filozofie: dintre cei admiși în urma concursului, șaizeci trebuiau să aibă origine muncitorească, patruzeci țărănească și trei intelectuală.

Când m-am pomenit, așadar, în anul I printre cei o sută de colegi ai mei, eu eram intrusul, nu ei. Eu, nu ei, făceam figură de pui de curcă rătăcit printre puii de găină. Eu rătăcisem drumul și ajunseseam la o adresă greșită. Că în ordinea tradițională a spiritului universitar european ei erau de fapt intrușii, ajunși prin hazard istoric în ograda filozofiei? Că pângăreau în amfiteatre, profesori și studenți laolaltă, filozofia? Dar care „ordine“? Care filozofie? Filozofia, așa cum mi-o imaginasem eu citind în liceu cărțile lui Blaga sau deschizând traducerea lui Brăiloiu din Kant, nu mai exista în România de doisprezece ani. Fusese pur și simplu desființată prin reforma învățământului din 1948. Laolaltă cu „ordinea tradițională a spiritului universitar european“. În capul nostru de burghezi nu pătrunsese bine ideea că „fusese revoluție“. Ar fi trebuit de la bun început să înțeleg cât de firesc era să am colegi care, după ce absolviseră liceul la seral și ajunseseră apoi fie croitori la Apaca (precum adorabilul Ion Roșca, viitor cercetător la Centrul de Logică al Academiei, coleg cu Noica, un semi-idiot vesel și un redutabil șahist), fie forjori într-o uzină siderurgică (ca blondul craiovean cu toți dinții de viplă, extrem de

activ în departamentul de cadre al „organizației“), fie muncitori într-o cooperativă agricolă (unii dintre ei puteau copia de mână sute și sute de pagini cu hărnicia cu care araseră până atunci pământul), purtau acum pe diploma de licență titlul de „filozofi“. Nefiresc era, în noile condiții, ca ei să mă aibă coleg pe mine.

Adevărul e că îi făceam să se simtă prost. Ce dracu' căutam eu printre ei, nevenind dimineața la cursuri în grup, de la căminul Grozăvești, ci singur, dintr-un cartier aflat la doi pași de facultate? Apărând cu cămăși albe și cu gulerul apretat (asta era obsesia maică-mii; nu știa, săraca, ce rău îmi face cu cămășile ei călcate cu sânge pe masa din bucătărie „ca să arăt civilizată“), uneori scoțând, imprudent, din servietă, câte un sendviș? Indispu-nând lumea la seminare cu trimeri la autori necunoscuți și beneficiind de o instrucție gimnazială făcută la „Gheorghe Lazăr“, un liceu populat de odraslele „mic-burghezilor“ din jurul Cișmigiului, unde avusesem profesori sofisticăți, descinși din interbelic, iar unii dintre ei, ca profesorul de istorie Aurel Iordănescu, chiar cu doctorat la Sorbona?

Mai aveam și prostul obicei să invit fetele (unele dintre ele chiar colege, și asta era, desigur, o prostie) la plimbări prin cartierul copilăriei mele, pe străduțe fermecătoare, invadate, cam pe când începea sesiunea de vară, de mirosul florilor de tei. Atunci am descoperit uriașa forță de seducție a filozofiei. Ba chiar, aș putea zice, forța ei erotică, paradoxală și bine ascunsă în faldurile celor mai teribile abstracțiuni. În plimbările acestea nespuse de romantice, le povesteam grațioaselor mele

prietene, cu o pasiune nedisimulată, sistemul lui Kant sau mituri faimoase din dialogurile platoniciene. Am constatat atunci că nimic pe lume, cu excepția muzicii, nu are o mai necontrolabilă și misterioasă forță de atracție asupra sufletului feminin decât filozofia. Nu o aflasem primul. Aveam predecesori iluștri. Descartes purtase o corespondență plină de cochetărie cu prințesa Elisabeta a Boemiei, după ce îi trimisese tratatul despre *Pasiunile sufletului*. Ce să mai zicem de colegul său Fontenelle, care, la sfârșitul secolului XVII, într-o carte intitulată *Conversări despre pluralitatea lumilor*, îi povestește blondei marchize de la Mésangère, într-o formă extrem de accesibilă, fizica lui Descartes. Exista în epocă și un *Newtonism pentru doamne*, scris de un anume Algarotti.

Am dezvoltat tema pe larg într-un studiu intitulat *Filozofia și paradigma feminină a auditoriului*, apărut prin 1985 în *Viața românească*, pe care însă „Cristian“ se pare că nu l-a citit, de vreme ce nu există nici o urmă informativă a lui în Dosarul meu sau al lui Noica. Iar în *Jurnalul de la Păltiniș* – vă aduceți aminte? – există o anecdotă cu o frumusețe a Bucureștiului, care, întrebată de Noica într-o seară, într-un cerc de doamne, ce crede despre felul în care-l povestise pe Hegel, îi susură la ureche: „Ce cred? Cred că ești o cocotă de lux care ademeneste trecătorii în bordelul lui Hegel.“

Dar să revin la mult mai modestele mele experiențe. Constatarea care mi s-a impus în urma plimbărilor amintite a fost aceasta: cu cât ideile expuse cu patimă juvenilă pe sub teii înfloriți erau mai dificile, mai sofisticate, mai pline de promisiuni mărețe și de sensuri înalte, cu

atât efectul lor afrodisiac era mai mare. Aproape toate fetele acceptau, după o asemenea plimbare, invitația de a veni în casa din Dr. Lister, în care locuiam cu părinții mei (plecați mai toată ziua), ca să asculte Adamo.

Privind acum în urmă, în timp ce vă dezvălui asemenea delicatese cu care mi-am delectat tinerețea, pot să spun, în deplină cunoștință de cauză, că dintre toți filozofii forța maximă de seducție o au Platon și Heidegger. Însă trebuie de asemenea să spun că excursurile filozofice care însoțeau plimbările nu erau mici forme de escrocherie sentimentală, cum ar putea bănuii răuvoitori – sau chiar dumneavoastră, dacă între timp ați prins pică pe mine –, ci o nevoie reală de împărtășire a unor lucruri care-mi păreau deosebit de importante. La urma urmei, cum ai fi putut să-l înțelegi pe Adamo până la capăt fără să cunoști mitul îndrăgostirii din *Phaidros*?

Ei, vă dați seama că toate lucrurile astea, în măsura în care, uneori, ajungeau la urechile colegilor mei de facultate, nu mă făceau foarte simpatic. Sigur, după absolvire, viitorul lor avea să arate bine. Le fusese de altfel descris în culori luminoase. Ca „propagandiși ai partidului“, urmau să devină redactori la ziare, la Radio, la Televiziune, la Agerpres, profesori la facultate, cercetători... Așa a fost. Exact asta aveau să devină. Asta devenise și „Marian“. Dar acolo, la Institutul de Filozofie, dăduse iar peste mine. Ca „șef de promoție pe țară“, am putut alege un post de cercetător științific la institut. *Malentendu*-ul se repeta. Eu credeam că într-un institut al Academiei trebuia să fac „cercetare de vârf“ în filozofie. Pentru propășirea culturii române! Pentru gloria ei! Pentru

salvarea noastră, a tuturor! Pentru edificarea noastră spirituală! Și pentru alte motive nobile de același fel. Între timp îl întâlнисem pe Noica, asimilasem lecția lui despre „instrumentele filozofiei“ și, ca să am acces în original la textele fundamentale, mă apucasem de greacă și germană. Eram convins că axa lumii trece prin mintea filozofilor și că salvarea lumii de-acolo va veni. Pesemne că, fără să fi urmărit câtuși de puțin asta, lăsam să se înțeleagă în afară că mă îmbarcasem pentru o mare expediție, că îmi luasem adio de la cei rămași în urmă, că eu, oricum, nu mai făceam parte din „lumea de aici“. Degeaba încercam să fac figură de „băiat bun“, să fiu drăguț și cumsecade cu ei când stăteam de vorbă. De fapt nu aveam nimic să ne spunem. Eram un *alien*, un tip care trăgea după el o aroganță involuntară, una care se construia de la sine, venind din disparitatea lumilor în care ne născuserăm și trăiserăm fiecare. Simplul fapt că scoteam din servietă, la institut, o carte în limba germană sau engleză era vexatoriu. Sau că nu știam rezultatul unei finale la fotbal. De fapt, „miroseam“ altfel, ca în povestea cu șobolanii lui Lorenz, care, când nu-și recunoșteau olfactiv seamă-nul (rătăcit din alt clan), îl atacau în haită și-l devorau. Parfumul *specific*, în cazul nostru, era ideologia. Au simțit imediat, cu toții, că nu miroseam a marxism. Și au terminat prin a mă devora sau, mai corect, prin a mă scoate din habitatul lor. Emanam un miros insuportabil: duhneam a burghez, a „dușman de clasă“, a deodorant, a limbi străine, a „cultură“ și „idealism“, a club, a elită, a cămăși-apretate-de-mama...

Neplăcut lucru trebuie să fi fost pentru „Marian“ și alții ca el să se confrunte cu un extraterestru ca mine,

care agita inutil apele cu proiectele lui culturale mărețe. Eram perfect incompatibili. Tot ce știau ei era, folosind câteva formule magice („Kant se înșela când...“, „gândirea lui X este o expresie a decadenței...“), să critice „filozofia burgheză în descompunere“. Nu-mi dau seama cum o făceau, pentru că nu-i citiseră în prealabil pe filozofii criticați. În asemenea condiții, era evident că unul ca mine trebuia stârpit, cu greaca lui cu tot, cu Nietzsche și cu comentatorii lui aristotelici.

Nota lui „Marian“ ajunge la tov. locotenent-colonel Dumitrescu C., șeful biroului. Cuvintele notei, chiar dacă intrau într-o sintaxă primitivă, erau, cum spuneam, în raport cu scopul urmărit, eficiente, căci aveau darul să declanșeze în mintea unui ofițer de Securitate toate alarmele posibile: „călugăr“, „texte mistice inutile“, „confuzii de metodologie“, „confundă materialismul cu...“, „concepții nihiliste“, „posibile trimiteri subversive la filozofia din țara noastră“... Prompt în reacții, tovarășul locotenent-colonel însoțește textul informatorului cu o nota bene în care se precizează că autorul traducerii și al prefeței a fost deja „semnalat ca adept al unor concepții străine și opuse socialismului“, având și „relații suspecte cu cetățeni străini“. Se propune pe loc „semnalarea aspectelor din prezenta notă directorului Editurii Academiei, pentru a lua măsuri corespunzătoare de prevenire a editării unei astfel de lucrări din care unele au fost respinse însă unele au fost publicate [*sic!*]“. Se preciza de asemenea că „o copie a notei a fost trimisă spre exploatare la IMB“.

Nota lui „Marian“ și comentariul tov. locotenent-colonel Dumitrescu au drept urmare o sesizare a Direcției I

REPUBLICA SOCIALISTA ROMANIA

MINISTERUL DE INTERNE

DIRECTIA I-s

153/DC

Nr.

DOSAR Nr.

C.N.S.A.S.
16 NOV 2007
DIRECTIA ARHIVĂ CURENTĂ

92
99
MINISTERUL DE INTERNE
STRICT SECRET
EX. 7
Zona 5
021.490
22.03.75
1975

CĂTRE

INSPECTORATUL MUNICIPIULUI
BUCUREȘTI - Securitate -

Vă trimitem alăturat o notă informativă despre LIICEANU GABRIEL cercetător la Institutul de Istoria artei al Academiei de Științe Sociale și Politice.

În legătură cu lucrarea tradusă de acesta (DAVID ARMEANUL), am semnalat tov. BUSUIOCEANU - directorul Editurii Academiei R.S.R. de a o avea în atenție, pentru a preveni introducerea unor concepții împotriva orânduirii socialiste.

SEFUL DIRECTIEI
General-maior

DUMITRU BORSAN

/SEFUL SERVICIULUI
Lt.Colonel

NICOLAE MIHAI

Conceptat: rd 0193/410.21.03.75

Dactilo: DC/BM

Dactilo: 2

Nr. exemplare: 2

Adresă a generalului-maior de Securitate Dumitru Borșan, prin care se previne „introducerea unor concepții împotriva orânduirii socialiste“ ca urmare a posibilei publicări de către Editura Academiei a unei traduceri din greaca veche.

(22 martie 1975) către Inspectoratul Municipiului București – Securitate:

Vă trimitem alăturat o notă informativă despre Liiceanu Gabriel [...]. În legătură cu lucrarea tradusă de acesta (David Armeanul), am semnalat tov. Busuiocanu, directorul Editurii Academiei R.S.R., de a o avea în atenție, pentru a preveni introducerea unor concepții împotriva orânduirii socialiste.

David Armeanul, comentator din secolul V, preocupat de problema subiectului și a predicatului în logica aristotelică, promotor al „unor concepții împotriva orânduirii socialiste“! Și asta în 1975, nu în 1950. Semnează un general-maior – Dumitru Borșan – și un locotenent-colonel – Nicolae Mihai.

Gata! Prin două pagini scrise în câteva minute mi se îngropau sutele de ore investite într-un text grec încă netradus în vreo limbă modernă. În plus, alături de alte „probe“, David făcea încă o dată dovada, cu comentariile sale la *Fizica* și *Metafizica* lui Aristotel, că sunt adeptul unor „concepții opuse socialismului“. Vorba proverbului chinez: „Unde există voința de a condamna, există și probe.“

Scrisoarea a paisprezecea

Turnător în Est și în Vest – Mini-meditație despre turnător – Dar nu suntem toți ființe duplicitare? – Un informator de elită – De ce turnați, dragul meu turnător, de ce? – O bursă „necurată“, venită de la un evreu – „Tezele din iulie 1971“ și Scrisoarea despre „umanism“ a lui Heidegger – Cum se bătea cu pumnul în masă la o „ședință de partid deschisă“ – „Judecata de Apoi a culturii românești“ și scărpinatul pe chelie

23 august 2013

Dragul meu turnător,

Nu cred că este vreo legătură între „data istorică“ (23 august) din capul acestei scrisori și nevoia pe care o resimt de a pune pe hârtie câteva gânduri legate de ontologia și psihologia turnătorului. E drept că socialismul întrupat în istorie așa cum l-am trăit noi a avut darul de a schimba semnificația multor lucruri. De aceea nu e chiar atât de simplu ca un locuitor al Occidentului să se înțeleagă cu unul care a trăit în Est. Cred că Milan Kundera vorbește pe larg despre chestia asta în *Insuportabila ușurățate a ființei*, atunci când croina, o pictoriță fugită din Praga, își dă seama că prin cuvântul „manifestație“, de pildă, ea și prietenul ei, un francez, înțelegeau două lucruri complet diferite: ea, marșul în turmă de 1 Mai, cu supraveghetori pentru fiecare șir de participanți; el, protestele tinerești ale societății la adresa puterii, transformate pe parcursul manifestației în mari chermize sociale.

La rândul lui, Imre Toth mi-a vorbit odată despre deosebirea dintre meseria de turnător în Est și în Vest. Imre susținea că, în Occident, a fi informator este o chestiune de vocație, iar informatorul este un profesionist, plătit ca atare de poliție, prin contract, pentru serviciile pe care le face. Dincoace, la noi, calitatea de informator era împachetată într-un enorm bla-bla ideologic: a turna era o datorie, una dintre multiplele manifestări ale iubirii de patrie etc. Iar turnătorii nu erau neapărat legați de o vocație și de o remunerație fixă. Ea putea să aibă la bază tot soiul de mobiluri afective: frica, șantajul, invidia, ura, dorința de a te pune la adăpost, de „a fi bine cu puterea“... În plus, era o stare difuză a societății, derivată din bârfă, din reflexul trăncănelii, din taclaua instaurată ca formă curentă de socializare (la cozi, de pildă, sau la birou, unde în principal se vorbea, nu se lucra). Trăncăneala mergea atât de departe, încât terminase prin a anula granița care desparte privatul de public. Turnătorii, spunea Imre, devenise o „chestiune existențială“, iar Securitatea, pătrunzând ca un gaz subtil prin toți porii societății, făcea parte nemijlocit din viața noastră. Un ofițer de Securitate, de pildă, putea oricând să abordeze, cu un firesc desăvârșit, o discuție „deschisă“, „tovărășească“, în tête-à-tête, despre partenerul de viață al persoanei cu care angaja discuția. („Nu e cam depresiv soțul dumneavoastră? De ce e atât de retras în ultima vreme, atât de dezimplicat social?“)

Iarăși, spre deosebire de polițiile occidentale care urmăreau să afle un lucru anumit despre o persoană anumită, la noi, cum vă spuneam în altă scrisoare, Securitatea

colecta *tot*: orice informație, despre oricine, se putea dovedi cândva utilă. La început, în anii '50, prin inducerea fricii, apoi spontan, printr-o stare deja dobândită, prin „bunăvoință“, prin inducerea gândului că e natural să „colaborezi“ cu „organele statului“, mai toată lumea a ajuns să trăncănească. Ce mare lucru să-l poftești în casă pe securistul care-ți bate la ușă și să te așezi, la o cafeluță, la o șuetă cu el?

Pe acest fond, informatorul specializat, prelucrat ca atare de „organe“, cu angajament și cu nume conspirativ, se apropia mai mult de confratele său din Occident, de ceea ce nemții numesc *Vertrauensmann*, „om de încredere“, informator de profesie. Dumneavoastră aveți dreptate să-mi spuneți, în discuția pe care am avut-o în biroul meu, că „nu bârfești“. Dumneavoastră erați un profesionist. Vă rog, așadar, să aveți bunăvoința și să citați acum mica meditație pe care mi-ați inspirat-o.

Mini-meditație despre turnător

Când și-a început cariera, cel mai important turnător al lui Noica și al meu, a primit numele de „sursă“ Cristian. În familie și între prieteni era Tavi. Așa-l alintase pesemne mama lui când era mic, așa-i spuneau acum soția și prietenii: Tavi. Dar, prin contractul făcut cu Securitatea, devenise, peste noapte, Cristian. Promise o nouă identitate.

În Poezie și adevăr, Goethe spune că a atenta la numele cuiva, stâlcindu-l sau maimuțărindu-l, e un lucru grav, pentru că numele face parte din ființa unui om, așa cum face parte pielea din trupul lui. E hrănită din adâncul organismului. Dovadă stă și faptul că, atunci când îți

iei un nou nume, înseamnă că te-ai mutat, cu întreaga ta existență, în altă ordine a lucrurilor. Că ai devenit altul și că, de fapt, născându-te din nou, ai renunțat la cel care fusesesi până atunci. Așa se întâmplă, de pildă, când intri într-un ordin monahal: „Răzvan Noica“ devine „părintele Rafail“, „N. Steinhardt“ devine „părintele Nicolae“. Dar asta se întâmplă prin botez, la lumina zilei, și este un lucru adus la cunoștința tuturor. La fel și când e vorba de pseudonime culturale: matematicianul Charles Lutwidge Dodgson devine scriitorul Lewis Carroll.

Informatorul, în schimb, primea un nume nou pe ascuns. Botezul se făcea într-o cameră conspirativă sau în biroul ofițerului care-i devenea „naș“. Pattern-ul e străvechi și – să mă ierte Dumnezeu pentru asemenea asociații mentale! – trimite la un loc din Geneza (17, 1–11) în care Domnul, investindu-l pe Avram cu o misiune măreață („te voi face nespus de rodnic și voi ridica din tine popoare și regi vor ieși din tine“), îi schimbă numele: „și numele tău nu se va mai chema Avram, ci numele tău va fi Avraam...“ (în ebraică „Abraham“, care înseamnă „tată slăvit“, „tată al unei mulțimi“).

Informatorul, așadar, rămânea pentru ceilalți cel care fusese și până atunci, și totuși, din umbră, încredințându-i-se o misiune, devenea un altul. Rămânea „Tavi“ și devenea totodată „Cristian“. De câte ori va fi tresărit Tavi auzindu-și numele de cod rostit întâmplător pe stradă, într-un tramvai sau într-un cerc de cunoscuți? E limpede că se scinda interior și devenea ambiguu, o ființă de noapte și de lumină, dublu în chiar esența lui. Efectele erau devastatoare nu numai pentru cei din jur, care continuau să creadă că au alături un prieten sau un coleg, când de fapt aveau în

el, sub forma unei aparențe umane, privirea murdară a Securității strecurată în viața lor. Dar chiar și pentru cel intrat în noul ordin cezura existențială trebuie să fi însemnat ceva. Cum va fi fost când, pe sutele de pagini ale notelor informative, se semna cu numele lui secret? Și-l asumase, îi pătrunsesse în carne, iar când stingeau lumina înainte de a adormi, Tavi și Cristian se priveau o clipă peste umăr, urându-și noapte bună.

Nostim e că Tavi-Cristian, care era „cercetător științific“ gradul I la Institutul de Filozofie al Academiei de Științe Sociale, specialist în „ateism“ și redactor-șef al Revistei de filozofie, nu publica nimic. Era total steril. Când l-am descoperit, mai întâi în Dosarul meu, apoi în cel al lui Noica, prezent cu zeci și zeci de pagini de note informative, am înțeles ce se întâmplase: stilul lui se formase pe denunțuri în marginea articolelor și cărților noastre. Le explica securiștilor de ce anume tot ce scriam noi nu era „pe linie“, de ce era „învechit“, „evazionist“ și, până la urmă, un pericol pentru „orânduirea socialistă“. Cât de teribil (prin aberații) și ticălos (prin consecințe) putea fi un asemenea text mi-am dat seama când i-am citit nota informativă despre eseul scris de Noica pe marginea Cumințeniei pământului a lui Brâncuși*. Omul nu mai putea scrie altfel, nu mai putea atinge nici măcar ținuta minimală a unui articol de revistă sau a unei anodine note de lectură. Denunțurile repetate, invectiva ideologică curentă și „demascările“ îl castraseră ca autor, îl sterilizaseră complet. Opera lui, ferită de ochii lumii, îl avea ca public-țintă pe ofițerul de Securitate. Ea se năștea din capul locului sub

* Vezi în „Anexe“.

formă de „note“, care numărau între două și zece pagini, prinse între copertele „dosarelor de urmărire informativă“. Va fi fost poate mândru de hărnicia lui de taină. Turna tot, fără nici un sentiment. De la idei pe care nu le înțelegea, sau pe care le răstălmăcea, prezentându-le contorsionat (pentru a deveni periculoase), și până la detaliile psihologice din relația sa cu victima. Memorabilă în acest sens rămâne „nota“ de zece pagini adresată căpitanului de Securitate Prunescu în luna mai a anului 1976, după călătoria pe care o face cu Noica în Ardeal. Consemna ceea ce-i părea a fi un început de prietenie din partea „obiectivului“ sau faptul că acesta, făcându-i informatorului o vizită acasă, avusese o discuție caldă cu fetița lui (se referea la ea – părând aproape că se desparte de ea, că e vorba de o persoană străină – ca „fica sursei“). Reamintesc vorba lui Noica: România sub comuniști ar fi arătat mai puțin prost dacă am fi avut informatori mai buni.*

Acum o să-mi spuneți că „mini-meditația“ asta e stupidă. Cu toții practicăm, fiecare la scara lui și fără să-l putem evita, un anumit tip de duplicitate. Faptul însuși că gândurile nu ne pot fi „citite“ ne așază din capul locului într-un registru dublu. Pe unele le ținem pentru noi, pe altele le exprimăm așa cum sunt. Și, nu de puține ori, se întâmplă să spunem cu totul altceva decât gândim. În fond, o să spuneți, devenind turnător n-ați făcut decât să trageți consecințele ultime al ascunsului și neascunsului din care e alcătuită însăși plămada ființei noastre. Nu păstrăm oare cu toții în noi, nerostit până la capăt, gândul despre persoana cu care tocmai stăm de

* Vezi în „Anexe“.

vorbă? Atunci ce mare lucru să pui, la o adică, pe hârtie gândurile pe care le ascunzi de ea, pentru a le da apoi pe tavă – asigurat fiind că celălalt nu va afla niciodată infamia – unei instituții specializate în distorsionarea destinelor?

Ați fost racolat cam cu două luni înainte de revenirea mea în țară. Prima notă e datată 9 septembrie 1971. Voiau să înțeleagă de la dumneavoastră ce e cu mine, cu viitorul lor „obiectiv Lungeanu“. Deocamdată eram amândoi „candidați“: eu, fără să-mi fi dat în prealabil acordul, la titlul de „obiectiv“; dumneavoastră, în cunoștință de cauză, la cel de „informator“. Primiserăți deja numele conspirativ de „Cristian“. Vă țineau deocamdată în anti-camera titlului plin, verificându-vă mai întâi aptitudinile. Părerea mea, după ce am citit opera altor turnători, e că ați fost de departe cel mai bun. Mai bun chiar și decât „Arthur“, alias poetul Ion Caraion, ale cărui denunțuri, superb caligrafiate, scrise cu cerneală sepie, sunt adevărate capodopere literare. Dar tocmai de aceea „impure“ în raport cu ceea ce se aștepta în mod ideal de la o notă informativă. Ale dumneavoastră devin, încet-încet, exemplare. La obiect, fără înflorituri, fără sentimente față de „obiectiv“, fără patimi și ură. Turnătorii reci, intuind clar ce se aștepta de la dumneavoastră. M-am gândit că, primindu-le, maiorul nostru avea senzația bună pe care o ai când încerci o haină și constăți că îți vine perfect. Te uiți din față, te întorci, te sucești: mereu cade impecabil. Așa și cu dumneavoastră. Spuneați exact ceea ce urechea unui ofițer al Securității de la Direcția I era pregătită să asculte.

Mi-a fost imposibil să nu mă întreb în atâtea și atâtea rânduri, citindu-vă notele, ce primeați în schimbul

lor. Bani? Nu cred. Nu apar chitanțe în Dosar, așa cum apar în alte cazuri. La conu' Alecu, de pildă, pe lângă chitanțe, apar uneori și cadouri: un serviciu de ceai, o cravată... Bănuiesc că primindu-le, alese după gustul unui „tablagiu“ însărcinat cu cumpărarea lor, conu' Alecu, crescut între porțelanuri fine și cravate venite de la Paris, le arunca direct la pubelă. Ce primeați, așadar? Putere? Putere să ce? Vize turistice pentru Occident? Nu mi-ați lăsat impresia, v-am mai spus-o, că aveți apetit pentru asta. Vă inhiba, cred, și faptul că nu vorbeați nici o limbă străină. Primeați poate liniște, securitate? Vă legați cu gândul că sunteți bine cu Puterea? Nu știu. Cochetez cu ideea ca, la sfârșitul acestor epistole, tot rumegând lucrurile, să capăt un răspuns la întrebarea asta: ce obțineți în schimbul contribuției dumneavoastră la prefigurarea unui nou „lot Noica“? De ce demolați destinul unui „tânăr deosebit de înzestrat“, cum atât de frumos scriați despre mine în nota care inaugura colaborarea dumneavoastră cu Securitatea? Să nu-mi spuneți că nu știți care era miza delațiunilor dumneavoastră.

Așadar, debutul de turnător: 9 septembrie 1971. Nota se află în „dosarul de urmărire informativă“ al lui Noica (nume de obiectiv „Nica Dan“). Dar ea este totodată piatra de temelie a viitorului meu Dosar, care se va deschide peste două luni. Le-ați spus securiștilor de la bun început ce trebuiau să știe ca să poată începe fabricarea unui caz: 1. Cu ce fel de bursă plecasem în Germania. 2. Unde mă situam profesional. 3. Unde mă situam ideologic. Toate ițele Dosarului se vor depăna apoi de aici. I-ați dat „ofițerului de caz“ *proiectul*, viitoarele direcții de atac. Iată:

LIICEANU GABRIEL se află în prezent la studii (specializare în R.F. a Germaniei). După cum se discută în institut, această bursă i-a fost aranjată de TOTH IMRE, matematician, cu preocupări filozofice, evreu, care în urmă cu circa 4 ani a plecat în R.F.G. ca profesor invitat pe 3 luni și a rămas acolo.

În țară, *Liiceanu Gabriel*, un tânăr deosebit de înzestrat, nu a fost din păcate suficient de sistematic îndrumat spre o studiere serioasă a filozofiei marxiste. I s-a acceptat, de pildă, ca temă de plan pe ultimii doi ani, traducerea din greaca veche în română a unui text clasic de acum două mii de ani.

În marginea notei dumneavoastră, Pătrulescu scrie:

Candidatul [ăsta sunteți dumneavoastră înainte de a primi gradul de „informator“ – *n.m.*] a afirmat că *Liiceanu G.* nu s-a angajat în studierea cu temeinicie a învățăturii marxist-leniniste.

Ce stofă de informator aveți! În loc să spuneți că profesorul Toth, odată ajuns în Germania, s-a gândit să-și ajute fostul student, pe care-l prețuia așa cum îl prețuiați și dumneavoastră („un tânăr deosebit de înzestrat“), să-și croiască un destin cultural vizitând filozofia la ea acasă, puneți accentul pe faptul că Imre Toth era „transfug“ și... evreu. Asta făcea de la bun început ca bursa să fie „necurată“. Cum altfel putea fi o bursă mijlocită („aranjată“) de un transfug și un evreu? Iată însă cum se văd lucrurile dinspre mine: evreul Toth, în loc să trântască ușa României odată ajuns în RFG, are ca prim gând să-i ajute pe tinerii deosebiți pe care-i cunoscuse în cariera lui universitară. Și începe cu românul Liiceanu. (Nu sunt singurul căruia Toth i-a trimis atunci formulare pentru o bursă DAAD. Și, spre știința dumneavoastră,

ele erau abundent răspândite în holul oricărei universități germane.) Așadar, în timp ce evreul Toth îi trimite românului Liiceanu formulare pentru o bursă care, bine folosită, slujea de fapt culturii române, românul O.C. (vă păstrez, o vreme încă, anonimatul) și românul Pătrulescu își dau mâna să-i facă românului Liiceanu un „dosar de urmărire“ al cărui punct terminus putea fi foarte bine, în România comunistă, un sejur la Jilava.

Prima noastră înfruntare a avut loc la câteva zile după ce, revenit din Germania, v-am întâlnit pe un hol al institutului. Nu știu de ce scena asta mi-a rămas atât de bine înfipțată în minte. Pesemne pentru că scotea la lumină prăpastia care exista între noi, de fapt între două așezări în viață. Mai precis, între două ipostaze ale intelectualului în comunism: om de cultură? sau propagandist al partidului? Îmi amintesc că, revenit de curând în țară, încă frisonam. Nu se risipiseră aburii beției culturale pe care o trăisem vreme de șase luni în Germania. Mă întorsesem de la Aachen cu o primă variantă a traducerii românești a faimosului text heideggerian scris imediat după război, *Scrisoare despre „umanism“*.

Numai că, în timp ce eu traduceam *Scrisoarea* în sala bibliotecii de la Technische Hochschule, în țară apăreau faimoasele „Teze din iulie 1971“, documentul mini-revoluției culturale de tip maoist din România. După șase ani de relaxare ideologică, când ghețurile începuseră să se topească și apele spiritului prinseseră să curgă din nou, clipocind vesele în ritmul libertății, Ceaușescu, după vizitele făcute în China și Coreea de Nord în mai 1971,

se întorsese în țară purtând în tolbă, asemeni lui Odiseu care pleacă de la curtea lui Eol cu Crivățul legat într-un burduf, vânturile ideologiei comuniste asiatice. Odată ajuns acasă, le slobozește asupra țării în Plenara din 6 iulie 1971, cea care, în România, pune bazele „revoluției culturale“ *à la chinoise*. Venise din nou înghețul și, odată cu el, vremea cenzorilor, a propagandiștilor, a activiștilor, a ideologilor, a agitatorilor.

Am regăsit la institut un redactor-șef în formă, bine dispus, exuberant chiar. Ne-am întâlnit în fața bibliotecii, cea mai mare încăpere a institutului, unde fusese chiar biblioteca lui Iorga. Cred că rafturile bibliotecii, dacă nu și parte dintre cărți, erau cele originare. Acolo se țineau și „ședințele largite“, numite așa pentru că, pe lângă membrii de partid, participau la ele ca „invitați“ (cu prezență obligatorie!) și cercetătorii nemembri de partid. (Dacă eram doi-trei în tot institutul.) La cinci luni de la întoarcerea lui Ceaușescu din turneul asiatic și la câteva zile după revenirea mea din Germania Federală, ne-a strâns în sala de ședințe tovarășul academician Constantin Ionescu-Gulian, directorul Institutului de Filozofie, și, privindu-ne fioros, ne-a spus, apăsând pe fiecare cuvânt (cred că de fapt se adresa doar câtorva dintre noi, pentru că ceilalți nu reprezentau un pericol): „Tovarăși, există pe lume oameni care au citit de zece ori mai multe cărți decât sunt în biblioteca asta.“ (Exagera, pentru că acolo erau totuși câteva mii de volume.) Interesant e că propoziția asta introductivă era spusă pe un ton măsurat și potolit. Apoi, după modelul retoricii Marelui Șef, oratorul activist se autotura și schimba brusc viteza discursului, ridicând amenințător vocea, care era însoțită și de

„Antiintellectualismul este o grea tradiție în PCC și Mao a întruchipat-o deosebit de bine. Oare Gărzile Roșii nu-i tot repetă citatul: «Clasa capitalistă e pielea; intelectuali sunt firele de păr care cresc pe piele. Când pielea moare, nu mai există păr»? Oficialii nu pot pronunța cuvântul «intelectual» fără să-i asocieze epitetul «împuțit». [...] La începutul Revoluției Culturale, elevii și studenții s-au pomenit dotați cu un mic compendiu al lui Mao despre învățământ, în care el condamna știința profesorilor «incapabili să distingă binele de rău» și care «cu cât învață mai mult, cu atât devin mai stupizi». Universitatea trebuie să formeze oameni «rcșii», nu «experți» și trebuie deschisă cu prioritate celor «roșii» prin naștere.“ Stéphane Courtois ed., *op. cit.*, p. 495

ridicarea treptată a mâinii drepte în aer. Așadar, tovarășul Gulian a terminat urlând: „Dar nu de ei avem noi nevoie, tovarăși! Noi avem nevoie de tovarăși de nădejde, de propa-gan-diști!“ (Pe cuvântul „propagandiști“, silabisit apăsat, pumnul era lăsat să cadă greu pe postavul roșu al mesei de ședință.) Iată, exprimată în câteva cuvinte, esența „revoluției culturale chineze“. Cum de putuse ajunge această grozăvie cu o asemenea iuțea, din bagajele delegației care-l însoțise pe Ceaușescu în China, în gura directorului de la Institutul de Filozofie? În sală s-a așternut, după asta, o liniște grea. Ascultându-l pe tovarășul Gulian, era totuși imposibil să nu te întrebi: „Păi atunci de ce țineți, tovarășe director, toate cărțile astea aici? Dați-le dracului foc!“

Tovarășul director a mimat apoi un moment de revenire treptată și dificilă la sine din criza de indignare și furie provocată de tovarășii care nu înțeleseseră corect raportul din-

tre cultură și ideologie și, pe un ton mai liniștit, dar purtând totuși ceva din marca bulversării precedente, a întrebat: „Cine vrea să ia cuvântul, tovarăși?“ Și existau, bineînțeles, tovarăși care voiau să ia cuvântul ca să spu-

nă cât de la țanc căzuseră „Tezele din iulie“ ale Tovarășului, de vreme ce „chiar și printre noi“ apăruseră în ultima vreme tovarăși care uitaseră de adevărata lor menire în acest institut.

Ședința asta a avut asupra mea un efect oribil. Am devenit depresiv. Venisem, cu adevărat, de pe altă planetă. Chipul de Moș Crăciun al profesorului Biemel, Domul din Aachen, sala bibliotecii de la Technische Hochschule căpătau contururile de vis ale unei vieți pe care începeam să mă îndoiesc că o trăisem...

Așadar, mi-ați strâns mâna de bun găsit și m-ați întrebat „cum a fost pe acolo“. Eu, încă amețit, cum spuneam, de aburii șederii în Teutonia, v-am propus – cred că așa am zis – un „text-bombă“ pentru *Revista de filozofie*: prima traducere a *Scrisorii despre „umanism“* și, implicit, prima traducere postbelică în românește a unui text heideggerian! V-ați uitat la mine preț de câteva secunde bune și, după ce ați râs scurt, lăsându-mă să înțeleg, dintr-o strâmbătură expresivă, că sunt alături cu drumul, ați devenit deodată serios și, pe un ton patern, m-ați sfătuit, „tovarășe Liiceanu“, să mă trezesc. Ar fi mai bine, mi-ați spus, să pun mâna să scriu un text despre – eram în noiembrie – încă proaspetele „Teze din iulie“. Mi-aduc aminte că v-am întrebat, cu anacronica mea inocență, cum se poate ca directorul unei reviste de filozofie să nu vibreze la „excepționala ofertă“ pe care i-o făceam. Existau – mi-am continuat argumentarea – o grămadă de oameni capabili să scrie despre „Tezele din iulie“, dar, până una-alta, doar eu aveam pregătită traducerea *Scrisorii* lui Heidegger. „Nu vă gândiți la «Judecata de Apoi a culturii românești»?“ am încheiat,

reproducând emfatic o sintagmă pe care tocmai o auzisem la Noica.

Vă văd și acum mimica. Ați furnăit întâi scurt, apoi v-ați înroșit și, încălecând cuvintele și bâlbâindu-vă de enervare, mi-ați răspuns: „Ete, scârț! Am să stau acum să mă scarpin pe chelie, gândindu-mă la ce-o să se zică despre mine peste o sută de ani!“ Și v-ați frecat demonstrativ, cu mâna stângă, chelia, furnăind din nou, indignat, de câteva ori.

Straniu e că am regăsit ecoul acestei scene într-una din notele pe care i le livrați maiorului Pătrulescu, cea din 14 martie 1972. De-acum aveam „dosar de urmărire informativă“ în regulă, iar dumneavoastră erați deja „informativ“ plin. În notă mi s-a părut că surprind o meditație autocritică privitoare la scena amintită. Îi relațați maiorului că, în ultima discuție pe care o avuseșeram, vă reproșasem „tonul prea tranșant al discuției noastre mai vechi“. Care, ziceați, „l-a cam speriat“ pe interlocutor. Erați conștient că reacția dumneavoastră de atunci nu fusese cea potrivită și că exista pericolul să înstrăinați „obiectivul“, să-i pierdeți încrederea. Un bun turnător nu face asta niciodată. De aceea, spuneți în continuare, „am căutat să-i arăt că s-a înșelat în privința intențiilor mele din acea discuție“. Și m-ați momit, spunându-mi că, de fapt, vă interesează textul lui Heidegger. Ziceați:

Mi-a solicitat sprijinul în valorificarea, mai precis publicarea lucrării lui Heidegger despre umanism, pe care a adus-o din RFG. Urmează să-mi aducă, traduse de el, primele zece pagini.

Și raportați mai departe:

A predat, de asemenea, un articol redacției. E o continuare a seriei despre *NOSTOS*, despre tema rătăcirii și a întoarcerii. Un prim articol a fost publicat în *Revista de filozofie*, conștienți că facem o concesie. Acest al doilea articol nu va fi însă publicat. Este impregnat de meditații existențialiste...

Apoi venea ceva surprinzător, o comparație cu Noica, cu cel care mă făcuse să descopăr acel stil de discurs filozofic, inexistent pe atunci la noi, în care autorul îl făcea părtaș pe cititor la gândul pe care-l torcea în fața lui: „Are un stil personal, mai profund uneori decât al lui Noica, și mai dens, mai ermetic chiar.“ Stilul o fi fost personal, dar rămânea „în maniera lui Noica“, iar „mai profund“ nu prea avea cum să fie. Ce prostie! mi-am zis, când am dat cu ochii de nota asta. Dar m-a amuzat ce spuneți, căci mi-a venit în minte scenariul de „plagiator al lui Noica“ pe care mi-l vor pregăti trei ani mai târziu – pornind tocmai de la textul pe care dumneavoastră îl lăudați pentru originalitate – colegii mei de la institut. Căutau cu disperare un motiv ca să se debaraseze de mine și n-au găsit ceva mai bun.

Interesant e ce reține maiorul – și ce notează – în marginea notei dumneavoastră:

Am verificat și Liiceanu Gabriel a publicat în *Revista de filozofie* un *NOSTOS* – filozofie idealistă. Are acum prezentat la redacție ceva similar. Am dat sarcină informatorului „Cristian“, care are posibilitatea să intre în posesia unor astfel de materiale, să facă o analiză științifică a articolelor prezentate de Liiceanu.

Trebuie să recunoașteți că e o notație de imbecil. Nu vă era rușine să lăsați pe mâna unui maior de Securitate judecățile privitoare la un text filozofic? Iar ghidându-le așa cum le ghidați, nu știati la ce se putea ajunge? Bănuiesc că erați la curent cu capetele de acuzare din procesul lui Noica din 1960. Scriind o interpretare la *Fenomenologia spiritului* a lui Hegel și vrând să spună că, la Hegel, omul are mai multe determinări – e și om al unui timp istoric anumit, și membru al unei cetăți, și purtător al unei credințe etc. –, Noica, pentru a face gândul lui Hegel mai clar, folosise o metaforă nefericită: spusese că omul hegelian „avea mai multe buletine de identitate“. Procurorul l-a acuzat la proces că-i îndeamnă pe cetățenii republicii noastre populare să-și facă acte de identitate false. Și i-a dat o condamnare de douăzeci și cinci de ani.

Vă dați seama ce putea înțelege, zece ani mai târziu, format la o asemenea școală, maiorul nostru Pătrulescu prin „un *nostos*“? Bănuiesc că în capul lui era o drăcie nedefinită, poate o *specie de text* filozofic „idealist“, așa cum ai spune despre un poet că a publicat „un rondel“, prin asta înțelegându-se automat „piesă de literatură decadentă“. E oricum limpede că bietul *nóstos*, care în greacă era un cuvânt oarecare însemnând „întoarcere“ – înnobilit, ce-i drept, de ciclul epic care povestește aventurile aheilor pe drumul întoarcerii lor acasă, după terminarea războiului troian –, era musai, pentru maior, „filozofie idealistă“. În al doilea rând, cred că habar nu avea naratorul destinului meu din Dosar ce-i aia „filozofie idealistă“, dar în codul lui era suficientă conotația

„ceva rău“ și, la limită, desigur, „dușmănos“, iar la limita limitelor, „împotriva ordinii de stat“. În al treilea rând, omul își imagina că e posibilă o „analiză științifică“ în marginea unui text filozofic și că dumneavoastră îi puteați furniza așa ceva. În sfârșit, nu m-am putut opri să nu observ în treacăt, după felul în care se referea la dumneavoastră, că vă absorbise în ierarhia Securității pe un post subaltern: îl aveți ca îndrumător și vi „se dădea sarcină“.

Scrisoarea a cincisprezecea

Câteva gânduri despre idealul asiatic al egalității absolute – Cum ar fi arătat la noi „revoluția culturală” dusă până la capăt? – Ce-nseamnă, noician vorbind, să ai o idee? – Ce-i aia nóstos? – Presocratici, sirene și lotofagi – Samba într-un ring unde nu se dansa decât după ritmuri marxiste

28 august 2013

Dragul meu turnător,

Am să vă rog acum să mă însoțiți în reconstituirea unui moment al vieții mele din perioada institutului, în care ați fost direct implicat.

Cum ajunsese eu la povestea asta cu *nóstos*-ul, pe care viitorul meu biograf o va consemna în capitolul „Debutul”? Ce mă apucase să construiesc un serial filozofic în cinci episoade în jurul unui cuvânt care, într-o „limbă moartă”, înseamnă „întoarcere”? Și de ce o chestiune atât de mărunță și absconsă avea să-mi avarieze destinul?

Eroarea mea, dragul meu turnător, a fost aceea de a nu fi înțeles la timp (eram încremenit în proiectul meu cultural) că locul pe care singur îl alesesem de pe lista de repartiții a promoției din 1965 a Facultății de Filozofie era (sau, după „Tezele din iulie”, redevenea) un laborator specializat de nivelare mentală. Și, vorbind astfel, am în vedere mai mult decât o sintagmă retorică. Așa cum am trăit-o noi (adică eu ca pacient, iar dumneavoastră ca

agent al ei), nivelarea mentală a fost ecoul (palid, ce-i drept) al unui experiment extrem de interesant la nivelul speciei umane, chiar dacă înfiorător la nivelul istoriei ei. El a avut loc în China lui Mao. Forma extremă a utopiei comuniste a fost, pentru o vreme, realizată acolo, în Extremul Orient, de acest experimentator malefic genial care a vrut să vadă cum arată întrupat, pe viu, *idealul egalității absolute*.

Când utopia comunistă vorbește de „egalitate“, ea nu precizează stratul până la care trebuie să rașchetezi ființa umană pentru a obține o societate formată din indivizi *perfect egali*. De la o civilizație la alta, comunismul, odată instalat în viața reală, presupune interpretări diferite privind egalitatea. Deși ideea comunismului era identică, tradiția culturală, de la o țară la alta, era diferită, și diferit a fost și modul în care a fost pusă în practică aspirația comunistă către egalitate. Întrebarea este: s-a atins oare undeva, în trecerea de la utopie la realitate, „gradul zero“ al egalității? Și în ce constă egalitatea absolută? Cum se poate ea obține? Poți nivela societatea așa cum nivelezi asfaltul pe o autostradă? În așa fel încât, alunecând pe el, să nu mai simți asperitatea nici unei inegalități, a nici unei diferențe între indivizii care alcătuiesc specia umană? Fiind astfel convins că ai obținut și o fericire egal distribuită, o societate fericită în chip absolut?

Când a pornit „revoluția culturală“, Mao a înțeles, spre deosebire de colegii lui europeni, și chiar spre deosebire de Stalin, că inegalitatea începe din clipa în care lărgiți evantaiul activităților umane dincolo de strictul necesar care garantează supraviețuirea. Pentru a atinge

gradul zero al egalității, trebuie să elimini diferitul din absolut orice domeniu al activității umane. Trebuie să-i îmbraci pe oameni în uniformă și să-i limitezi la acele preocupări pentru care nu e nevoie de nici o dotare mentală ieșită din comun. Oricine poate învăța să cultive orez, să măture, să dea cu lopata, să sape, să care o găleată, să curețe cartofi, să taie lemne, să facă exerciții de gimnastică în grup...

În schimb, nimeni nu trebuie să cânte la pian, pentru că nu toată lumea poate să cânte la pian. Nici să vorbească o limbă străină, pentru că nu toți pot vorbi acea limbă străină. Sau să scrie literatură, pentru că nu toată lumea poate să scrie literatură. Sau să citească o carte pe care n-o poate citi toată lumea. Așadar, n-ai voie să faci nimic din ce te-ar putea individualiza, din ce te-ar putea face distinct, din ce te-ar face *să ieși din rând*. Tot ce presupune talent, specializare extremă, excelență, creativitate, plăcere individuală trebuie împiedicat să se manifeste, pentru a nu genera automat inegalitatea. De-abia în felul acesta sunt evitate invidia, frustrarea, spiritul de concurență, umilința unora și îngâmfarea altora. Cu excepția „conducătorului unic”, nu vor mai exista vedete.

Nu are importanță dacă prețul care trebuie plătit pentru obținerea unei asemenea perfecțiuni este staza absolută a societății și pustiirea totală a peisajului vieții umane. Important e că, odată cu dispariția eului, a diferenței care face din fiecare ființă umană un individ, va dispărea egoismul (nu vei mai avea ce să-ți dorești pentru tine), vor dispărea, iată, dorințele și, odată cu ele, plăcerile și tot alaiul de vicii care decurge din libera cultivare a psihicului uman.

Veți înțelege, dragul meu turcător, de ce am vorbit despre acest scenariu-limită, chiar dacă el nu a fost preluat *ca atare* la noi. În comparație cu *ce s-a întâmplat acolo* – dar lumea, din instinct de conservare, *nu vrea să știe* („acolo“ este „foarte departe“, prin urmare poate fi expedit în ireal) –, la noi a fost, nu-i așa?, raiul. Pentru că, la noi, „conducătorii noștri“ nu au slobozit peste lume Gărzile Roșii care, după ce soseau într-un loc și se răfuiau cu cei cu „origine nesănătoasă“ (erau numiți „negri“), terminau uneori prin a-i mânca la cantină. La noi, ce-i drept, nici unui securist nu i-a trecut prin cap să-i mănânce creierul celui torturat și omorât în timpul anchetei. Nimic din toate astea nu s-a întâmplat la noi. Și totuși, e bine știut că, după vizita lui Ceaușescu în China și Coreea de Nord, modelul care acolo a generat asemenea „manifestări culturale locale“ devenise o sursă de inspirație.

În primul rând, Ceaușescu a vrut să-și ofere acasă, folosind trupurile românilor pe stadioane, ceea ce i se oferise, ca musafir, cu trupurile chinezilor și coreenilor: spectacolul numelui lui în conjuncție cu cel al moșiei lui: „Ceaușescu–România“. Dar, dincolo de această jucărie care ne umilea simbolic (cum să ajungi să folosești trupurile oamenilor ca pe un soi de suport pe care se înalță figurarea numelui cuiva?), Ceaușescu a activat aparatul de propagandă al partidului pentru a micșora

„În august 1967 [...], unele Gărzi Roșii au mâncat la cantină carne de om; se pare că așa s-a întâmplat și în anumite administrații. Harry Wu menționează cum unui om executat în *laogai*, în 1970, îi este devorat creierul de către un agent al securității: îndrăznise – o crimă fără egal – să scrie: «Dați-l jos pe președintele Mao!»“
Stéphane Courtois ed., *op. cit.*, p. 494

semnificativ indicele de individualitate existent în societate. Și asta după o perioadă de „liberalizare“ în care el fusese considerabil activat: în teatru, în film, în literatură, în filozofie. Așa a început mini-revoluția noastră culturală: ridicându-se, paradoxal, pe o perioadă de libertate de îndată regretată și rapid suprimată. Apoi, totul a mers în escaladă. Spre finalul anilor '80, vă amintiți, după ce gândirea fusese serios rașchetată, se trecuse deja la conceperea *dietei unice* și a *locuirii unice*. Fusese deja conceput un „model de cartelă unică“, în care erau prevăzute 1 kg de făină și 500 g de telemea trimestrial, 500 g de carne lunar ș.a.m.d. Înfometarea, după cum s-a observat, fusese botezată „alimentație științifică“. Mai era nevoie de doar câțiva ani de domnie ceaușistă până ce toate satele României vor fi fost îngropate. Visul acestui paranoic, care stătea la cârma a douăzeci de milioane de oameni așa cum stă un copil, îmbătat de puterea lui virtuală, în fața unui joc pe calculator, era ca întreaga țară să se transforme într-un teritoriu de blocuri identice, dotate cu o cantină la parter. Apoi ar fi venit și momentul uniformei.

Așadar, reîntors din Germania, generasem contractul. Fusesem prins pe picior greșit de istoria locului. Excitasem sentimentul inegalității exact în clipa în care începea, programatic, o nouă etapă în efortul de abolire a ei. „Un tânăr deosebit de înzestrat“, cum mă numeați în prima dumneavoastră notă informativă, presupune un grad de comparație. Și cum se vor simți cei care nu sunt „deosebit de înzestrați“? Ba care, dimpotrivă, sunt

deosebit de neînzeștrați pentru filozofie? Oglindea neînzeștrării lor nu trebuia făcută cioburi? Un comentariu la „Tezele din iulie“ nu putea fi altceva decât încă un comentariu la „Tezele din iulie“. Știați dumneavoastră ce-mi cereați: o adeziune, *o mostră de egalitate în gândire*. Iar eu veneam exact cu opusul. Cu o mostră de inegalitate. Cu o traducere din Heidegger. Sau cu „un *nostos*“, după cum se exprimase tovarășul maior. Or, ce-i aia „un *nostos*“? Ei, „un *nostos*“ era o drăcie unică, ieșită din mintea unui „tânăr deosebit de înzeștrat“.

Sigur că Noica fusese de vină. Aici aveți cu toții dreptate: și colegii mei de la institut, și dumneavoastră ca turnător, și Securitatea care inventaria și îndosaria păcatele și vinile. Noica urma să mă învețe *inegalitatea în gândire*. O va ține una și bună că trebuie să ai *o idee*. O idee care e *doar a ta*. Or, în filozofia marxistă, toată lumea trebuie să aibă aceleași idei. Ideile fac parte „din dotare“ și ele sunt furnizate fiecărui cetățean la pachet, odată cu schimbarea regimului politic. Sunt *rația lui de gândire*. Sunt puține, imuabile și obligatorii.

Pe Noica îl întâlnisem în toamna lui 1967. Am povestit despre întâlnirea asta în mai multe rânduri. Se petrecuse în vestibul la Henri Wald, cel care-mi fusese profesor de logică la facultate și care, la repartiție, mă îndemnase să aleg Institutul de Filozofie, și nu catedra. Mă asigurase că în secția din institut condusă de el voi fi lăsat în pace să fac ce-mi va cădea mie bine. S-a ținut de cuvânt și, când haita a sărit să mă sfășie, mi-a luat apărarea până la sfârșit. A zburat din institut odată cu

mine și a aterizat, lingându-și rănila, la Institutul de Lingvistică al Academiei.

Prin urmare, ieșit din detenția lui politică cu trei ani în urmă, Noica își făcea contacte noi în lumea filozofică, propunându-și o „reintegrare culturală”. Era nerăbdător să-și valorifice scrierile din deceniul domiciliului forțat de la Câmpulung. Mai era și în căutare de „tineri înzestrați”. Visa, cum de altfel le spusese suav securiștilor la ieșirea din închisoare, să devină „antrenor cultural”. Ce nebunie! Ar fi exagerat să spunem că memoria celor pe care-i trăsesese după el la închisoare, în celebrul „lot Noica”, i se ștersese între timp din minte. Dar era convins că „vremurile se schimbaseră”. Nu-și dădea seama că, în adânc, nu se schimbase nimic. Strângând din nou acum, cu o superbă inocență, „tineri înzestrați” în jurul lui, pune bazele unui nou „lot”. Căci, vă repet, asta e marea morală a Dosarului: prin notele dumneavoastră informative, prin filaje, prin percheziții, prin ascultări și interceptări de convorbiri, se mergea, pas cu pas, către încadrarea penală a celor deveniți „obiective”: la „subminarea ordinii de stat”, cea care apare în mai multe rânduri în Dosarul meu. Virarea Dosarului către penal, trecerea lui de la Direcția I la Direcția a VI-a a Securității (Direcția „Anchete Penale”), devenea o chestiune de oportunitate și bunăvoință a „activului de partid”.

Mă dusesem, așadar, să iau o carte de la Wald, și Noica, tocmai încheindu-și vizita, se afla în vestibul. Își punea galoșii, vestiții lui galoși, de care nu se mai despărțea de cum se termina vara. A înțeles pe dată că sunt „un tânăr înzestrat” și, în scurt timp, mi-a trimis vorbă că mă aș-

Henri Wald și Constantin Noica la Păltiniș în anii '80.

teaptă – împreună cu un prieten, Vasi Zamfirescu – să parcurgem *Fenomenologia spiritului* a lui Hegel. Apoi lucrurile s-au precipitat. A apărut și Andrei Pleșu, iar lui Hegel i-a urmat Platon. Tot atunci am aflat că, pe drumul pe care apucaserăm, trebuiau împlinite nu numai anumite ritualuri de călătorie (învățarea „limbilor filozofiei”: greaca și germana), ci și pregătirea, încă de pe acum, a viitoarei „opere”. Ceea ce însemna că nu puteai scrie la întâmplare, după inspirație, poftă și chefuri, ci că fiecare pas trebuia gândit ca făcând parte dintr-o coregrafie finală; altfel spus, cărțile viitoare trebuiau să se înșire ca mărgelile pe o ață, să alcătuiască un „legato”. Dar, mai presus de orice, ca toate acestea să se poată întâmpla, trebuia să ai *o idee*.

O idee... O idee însemna ceva care, în mintea tânărului înzestrat, apărea prin rapt divin, prin inspirație, prin geniu sau prin tot ce se mai poate imagina în ordinea

asta a lucrurilor, și cu care tânărul înzestrat urma „să atace lumea“. Adică: s-o interpreteze și, tocmai prin ideea lui, s-o facă „să intre în ordine explicativă“. Dar pentru asta ideea trebuia să fie atât de vastă, încât în ea să intre – la o adică și puțin înghiontită și înghesuită – întreaga lume. Ideea asta era un fel de „pașol na turbinca!“: așa cum intrau dracii în traista lui Ivan, așa intra și lumea, la o apăsare pe buton a gândirii, în ideea născută în mintea filozofului. „Gânduri avem cu toții, idei nu au decât filozofii“, spusese Noica. Se înțelege, cu cât tânărul era „mai înzestrat“ cu atât ideea care-i trecea la un moment dat prin cap – dat fiind raptul, inspirația sau geniul – era mai nouă, mai convingătoare, mai vastă, mai explicativă de lume în întregul ei. Sau, măcar, explicând o parte din ea.

Pentru noi devenise evident că nu exista scăpare. Ne trebuia, dacă voiam să prindem ființă în spațiul filozofiei – și voiam! –, *o idee*. Aveam vreo 26 de ani. Mă gândeam întruna: o să treacă vara, vine toamna, îl revăd pe Noica și o să mă întrebe: „Ei, Gabi, care îți e ideea?“ Cum să apar fără idee în fața lui Noica? M-aș fi simțit ca un ostaș fără chipiu în fața comandantului! Eram pur și simplu disperat: de unde puteam face rost de „o idee“? De unde se luau ideile? Sau de unde veneau ele? Căci Noica ne ceruse să avem idei, dar nu ne dezvăluise și secretul obținerii lor: cum faci rost de o idee, de o idee *originală*, care să fie, adică, *numai a ta* și pe care s-o desfășori convingător, cu tot aparatul cultural corespunzător, așa cum desfășori trupele la o mare paradă, în fața unui public uimit de noutatea ei. Mă frământam, așadar, zi și

noapte gândindu-mă cum să gădesc mărul de aur al ideii cu care ar fi urmat să mi se deschidă poarta filozofiei...

Și într-o bună zi, la un seminar de la Clasice cu Mihai Nasta, pe întâiul dintre cânturile *Odiseei*, dau nas în nas cu *nóstos*-ul! În două rânduri, apărea sintagma *nóstimon émar*, „ziua întoarcerii“, legată de eroii ahei care, după ce-și petrecuseră zece ani sub zidurile Troiei, apucaseră drumul revenirii spre casă. În cazul lui Odiseu, drumul acesta va dura alți zece ani. Mutând lucrurile într-un plan speculativ, cuplasem rătăcirea odiseică, ghi-dată în permanență de obsesia „zilei întoarcerii“, de recentele mele lecturi hegeliene. Nu se rezuma oare întreaga filozofie a lui Hegel la întoarcerea glorioasă a Spiritului la sine, dar într-o configurație finală modificată de suma experiențelor adunate de pe un enorm parcurs? Așa cum Odiseu cel revenit în final în Ithaca era omul îmbogățit de istoria propriilor lui aventuri? Dar viața fiecăruia dintre noi nu era oare, prin întretăierea nostalgiilor fiecărei vârste, o recapitulare permanentă a ei și o suită de întoarceri? Dar cultura Europei înseși nu era și ea un vis perpetuu de întoarcere la toate paradisurile imaginate și pierdute pe parcursul istoriei civilizației?

Eram, neîndoielnic, pe punctul să întemeiez o „metafizică a întoarcerilor“! Eram poate pe cale să nasc un mic ducat în împărăția filozofiei și, drept urmare, să primesc titlul de „cavaler al ideii“. Și, cum orice știință sau metafizică nouă trebuia, ca să pătrundă în mod decent și convingător în lume, să fie înveșmântată în haine eline, am decis ca, pornind de la cuvântul *nóstos*, „întoarcere“, ideea mea și metafizica în care ea urma să se întrupeze să poarte numele de *nostologie*! „De ce nu

De la stânga la dreapta: Gabriel Liiceanu, Constantin Noica și Alexandru Paleologu în fața clădirii Poștei din Păltiniș, 1979.

«prostologie»?» a replicat conu' Alecu Paleologu când Noica i-a prezentat, înduioșat și entuziasmat, oul metafizic ouat de proaspătul lui discipol, după luni și luni de frământări și scremete. Ce urât din partea lui! Să descurajezi într-un asemenea hal eforturile unui „tânăr înzestrat“ care se așternuse cu atâta sârg pe drumul său către idee...

Așadar, imediat după ce am fost vizitat de idee, m-am apucat să scriu „nostologia“, acea introducere la o metafizică a întoarcerilor. Era prin 1969. De publicat, am publicat o primă parte doi ani mai târziu și am reluat-o apoi în volumul *Tragicul*, apărut în 1975 la Univers.

Dacă ați ști cu câtă tandrețe am redescoperit paginile acelea! Mai ales după ce am citit și nota dumneavoastră către maiorul nostru, în care îi spuneți că, lăsând să apară o primă parte a textului, ați făcut o concesie (v-ar fi putut însă întreba: „Dar de ce ați făcut-o, tovarășe?“), însă lucrurile nu se vor repeta.

Într-adevăr, nu aveau de ce să se repete. Pentru cei care „faceau filozofie“ atunci, scriind pe o tematică cu „figuri impuse“ și într-o limbă a nimănui, „nostologia“ mea era, stilistic vorbind, un scandal. Două decenii de „materialism dialectic și istoric“ erau evacuate într-o clipă ca și cum n-ar fi existat niciodată. Nimic, nici o reverență nu le era adresată. Făceam ca pianistul și compozitorul acela nebun, care, la trecerea suveranului, când toată lumea de pe margine se înclină, el trece, spintecând alaiul, cu pălăria înfundată pe cap. Jignitor pentru ambianța filozofică de la noi era *tonul străin*, venit de niciunde, al celor câteva pagini pe care, sub titlul *Dialog între rătăcire și întoarcere*, le publicaserăți, într-un moment de relaxare (și fără să bănuiți în ce direcție o va lua „linia Partidului“ peste câteva luni), în numărul 5 din 1971 al *Revistei de filozofie*. Era ca și cum ați fi dat drumul, pe o scenă pe care nu se juca decât hora, unui dansator de samba! Am văzut cum, asumându-vă eroarea, îi promiteați securistului că al doilea articol nu va mai fi publicat. Era, spuneți, „impregnat de meditații existențialiste“.

Așa și era. Ba chiar mult mai mult. Era, în locul unui marș forțat, o tentativă de a învăța mersul solitar pe teritoriul filozofiei. E drept, însoțit la început de un maestru.

Ce noroc pe mine că-l găsisem! Că exista cineva care să-mi îndrume primii pași. Sigur, pentru niște propa-gandiști, să ai un maestru, altul decât partidul, echivala cu o crimă. Căci în exuberanța deprinderii unor mișcări pe care nu le mai făcusem până atunci niciodată, scrisul acesta juvenil și debutant se transformase într-un des-frâu al individualismului, o bătaie de câmpi pe cont propriu, o crasă ieșire din matcă, un dezmaț speculativ, un carnaval filozofico-literar, în care presocraticii intrau în stranii ecuații cu ciclopi, sirene și lotofagi, Aristotel cu „corabia beată” rimbaldiană, iar fiul risipitor, prin neașteptate torsiuni ale vervei mele adolescentin-speculative, cu Marx, Freud, Marcuse sau McLuhan.

Cât despre stilul în care erau scrise toate aceste năz-drăvăanii... Cum aș putea să-l caracterizez? Secvențe din codul speculativ hegelian („adevărul spiritului ca rezultat dobândit”, „ființa spiritului supusă examenului alterității”, „conștiința fermă a adevărului propriu”) se întâlneau în aceeași propoziție cu frânturi de retorică noiciană, caracterizată prin exaltarea adresării directe la persoana a doua („când te faci Don Quijote...”, „poți să te miști după dorință într-o lume a stelelor, a plantelor sau a pietrelor...”, „nu devii nimic, în raport cu ce erai, ci redevii ce-ai fost înainte de a te imagina altul”), totul marinat într-un sos literar, în timp ce, printr-o mișcare de învăluire simultană, personaje emblematice ale literaturii europene (Odiseu, păstori vergilieni, Don Quijote, Robinsonul lui Saint-John Perse, Bunul sălbatic etc.) deveneau măști colorate menite să învioreze chipurile mohorâte ale ideilor. Mai exista și un abuz de metafore, deloc compatibil cu limbajul ștanțat al filozofiei oficiale.

A vorbi despre societatea de consum ca despre „insula modernă a zeiței Calipso“, despre Socrate ca „*oikos* al filozofiei“, despre cercetarea științifică ca despre „planta de lotus a spiritului pozitiv“, a vorbi despre „instinctul neliniștit al cunoașterii ce nu mai cunoaște oprirea“ ca despre „«corabia beată», pentru care, însă, țărmlul bătrânei Europe a dispărut cu desăvârșire“, despre fratele fiului ca despre „Unul parmenidian vegetând în armonia nereflectată a unui cămin primit, nepierdut și neregăsit niciodată“ – toate acestea nu aveau nimic în comun cu filozofia care se practica de douăzeci și cinci de ani în țările din Estul Europei. Totul, în paginile acelea, mirosea a gravă abatere de la canon și a erezie crasă. Pentru cei din jur, textul acesta de-a dreptul desfrânat reprezenta o „ieșire din rând“, modul acela suprem-vinovat în comunism de „a nu sta în banca ta“. În mica lume a Institutului de Filozofie, alcătuită din foști croitori, foști forjori și foști agricultori, el a căzut ca un meteorit. O vreme, l-au examinat pe toate părțile. Nu știau cum să-l combată, cum să explice ce era rău în el. Nu puteau spune nici că le punea în discuție „înzestrarea“, că îi umilea, că le tulbura liniștea, că tumele de acolo ascundeau în cele din urmă – și de-asta trebuiau cumva cenzurate – un efort și o investiție pe care nici unul dintre ei nu fusese dispus să le facă. Nu știau de unde să-l apuce. Trei ani le-au trebuit ca să inventeze ceva.

Scrisoarea a șaisprezecea

O banală ședință în care se denunță un plagiator – Cum se manipulează cu neverosimilul – Fratele fiului nu există în parabola biblică – A plagia mai înseamnă și a vorbi despre Don Quijote – „Tovarăși, e cu Biblia printre noi!”

3 septembrie 2013

Și au inventat. Ceva atât de jalnic, încât la început am crezut că se vor face de râs. Dar de-abia după aceea, când totul s-a terminat, mi-am dat seama că nu argumentele contau, ci doar demararea unui scenariu al răfuiei. Ca atunci când derbedeii te opresc pe stradă și inventează ceva ca să poată începe bătaia. Nu contează ce. Că te-ai uitat urât la unul dintre ei, că ai șapca pusă într-o parte... Putea fi orice.

În decembrie 1974, după ce biroul de partid al institutului dăduse cazul meu în cercetare unui grup restrâns de tovarăși, au convocat „o ședință deschisă”. I-au dat aerul inofensiv al unui bilanț la sfârșit de an. Eu stăteam într-unul din ultimele rânduri ale sălii de ședințe și citeam – îmi amintesc și acum – *Literaturpsychologie* a lui Norbert Groeben, o carte pe care o promisem de la Editura Univers și pe care ar fi trebuit s-o traduc „la schimb”, ca preț pentru apariția ulterioară a unui volum de „scrieri despre artă” al lui Heidegger. Lângă mine se așezase unul dintre colegii care lucrase, „ca estetician” (îl chema

parcă Matei?), în echipa ce primise sarcina „să-mi studieze opera“ (până la acea dată nu publicasem mai mult de câteva zeci de pagini) și să găsească locul failibil pentru a putea fi terfelit bine în ședință și, apoi, dat afară. Am aflat ulterior că lucraseră în culise la „demascarea“ mea vreme de trei luni, citind totul cu lupa și bătându-și capul de unde să mă apuce. Pe motive direct „ideologice“ nu mă puteau ataca, pentru că, în afară de „opera Tovarășului“, nu mai existau repere ideologice ferme. Până la urmă, secretarul de partid pe Academie, având și funcția de director adjunct al institutului, tovarășul Radu Pantazi, a fost cel cu ideea salvatoare.

Ca unul care l-ați cunoscut pe Pantazi, cred că o să fiți de acord cu mine că scârboșenie umană mai mare n-am prea cunoscut noi în anii ăia. Știți că problema urâteniei oamenilor nu e chiar așa simplă. În *Povestășul* lui Vargas Llosa, personajul care, fizic, e cel mai respingător devine magnific prin harul și puterea de dăruire care-l locuiesc. Iarăși, când nu știu ce principesă moldavă o gratula pe o tânără boieroaică spunându-i *vous êtes, ma chère, belle comme un marbre*, cei din jur înțelegeau că nu de un compliment era vorba. În ordine umană, „frumos“ și „urât“ nu pun în joc în primul rând un canon fizic. Prințul Mișkin, cel mai frumos om creat în literatura lumii, era un slăbănog. De aceea, omenește vorbind, urâtenia devine *vizibilă* și semnificativă doar atunci când „ajută“ unei mutilări interioare să se exprime în mod ideal; atunci când slujește optimal duhoarea ce izvorăște dintr-un suflet schilodit. Obrajii fleșcăiți, cearcănele mărite de băutură, dinții rari, pântecul proeminent, călcătura

scălâmbă trebuie să devină suport pentru ceva care, interior, le seamănă, pentru a putea vorbi, omenește adecvat, despre „urâtenia lor“. De-abia atunci se creează în ființa unui om o stranie armonie negativă: individul atins de această dublă grație inversă devine coerent tocmai prin urâtenia lui *desăvârșită*. Doar ajutat din interior de un grad suficient de ticăloșie somaticul e dezgustător.

Pantazi al nostru era o pocitanie ticăloasă. (Rămâne o discuție de făcut altă dată de ce, întrupându-se, utopia lui Marx a avut vocația specială de a scoate deasupra și a folosi tocmai căzăturile speciei umane. De ce a avut ea oare harul acesta al selecției inverse? De ce, în istorie, a izbândit la un moment dat o societate în care ierarhiile politice mergeau mână-n mână cu ierarhia gradelor de ticăloșie?) Pantazi al nostru era, așadar, un om armonios. Statura de pitic, ochii verzi bulbucați, meșa rărită de pe frunte, dinții galbeni, burtica proeminentă, crescută pe neașteptate sub un stern plat și umflându-i dezavantajos vesta costumului (purta mereu costum *trois-pièces*), pantofii galbeni, manșetele pantalonilor care nu răzbeau niciodată până la pantofi și care lăsau să se vadă cele mai stranii culori de șosete, afectarea unei sprinteneli ce se concretiza în mici piruete ridicole, spunând în mod spontan ceva despre felul în care se învărtea prin viață, toate astea – dublate de machiaverlăcuri ieftine, de cruzimi amestecate cu poltronerii, de șmecherie și incultură, de felul în care, în mai toate cuvântările, scotea „Partidul“ la înaintare – făceau din Pantazi un personaj dezgustător, care te trimitea cu gândul la un imposibil și monstruos cocktail de specii animale: broscui, rățoi

făloși sau – ca să recuperăm și vorba pe care o foloseau comisarii sovietici atunci când demascau, în ședințe, dușmanul – „vipere lubrice“. Mai avea și prostul obicei de a-și garnisi speech-urile cu câte un dicton latin, rămas prin hazard într-un cotlon al minții. Cel pe care nu-l rata aproape cu nici un prilej public, permițându-i performanța de a fi totodată cult și partinic, era: „Pentru că, tovarăși, după cum bine știm, *theoria sine praxis sicut rota sine axis*.“

Suneți și dumneavoastră, câtă înțelepciune trebuie să ai ca să-ți ascunzi, când îl priveai pe Pantazi, impresiile și sentimentele care te năpădeau? Sigur este că eu n-am avut-o. Și sigur e că tipul știa, văzând cum îl privesc, cam ce era în mintea mea. O spune de altminteri în mod explicit colegul dumneavoastră, turnătorul „Marian“, când îi raportează ofițerului într-o notă informativă vorbele indignate ale lui Pantazi după o ședință de la institut în care mă călcase în picioare: „N-ați văzut că se uita la mine cu scârbă? Se uita ca la un rahat!“

Așadar, tovarășul Pantazi venise cu ideea salvatoare: îl scoatem plagiator! Dar cum? Că nu găsiseră nici măcar trei cuvinte din textul altcuiva nepuse între ghilimele. „Păi nu ziceți că vorbește, în paginile cu *nostos*-ul ăla, de fratele fiului risipitor? Și nu ziceți că vorbește și Noica, în *Jurnalul filozofic*, tot de frate? L-a plagiat pe Noica! Și la Noica apare fratele fiului, și la Liiceanu!“

Îmi imaginez totuși că vreunul din „echipa de demascare“ o fi știut că fratele fiului, înainte de a apărea la Noica și la mine, descindea direct din parabola fiului risipitor aflată în Noul Testament și, ca bun de patrimoniu

universal, putea fi invocat, evocat și interpretat de oricine pe lume. O făcuse în literatură Gide, înainte de noi, iar toate trei personajele, tatăl, fiul și fratele (acesta din urmă întotdeauna în fundal, ruminând păcatul invidiei), puteau fi întâlnite într-o vastă iconografie a temei. Sau poate nici unul dintre cercetașii puși pe urmele mele nu știa? Cert e că scenariul pregătit ăsta a fost.

Noica își construise *Jurnalul filozofic* din 1944 pe binomul fiu / frate. Alături de cel care, rătăcind prin lume, făcuse experiența binelui și a răului și era acum pregătit pentru a trăi eticul în chip nefilistin (fiul adică), Noica îl invocase, ca pe un contra-termen, pe fratele rămas acasă, care nu înțelege de ce rătăcitorul este primit la întoarcere cu dragoste și cu onoruri. Prietenii mei puși să-mi ia gâtul stabiliseră că fratele fiului era o creație a lui Noica, menită să-l elogieze mai bine, prin contrast, pe fiu. Așadar, îi furasem lui Noica invenția fără să suflu o vorbă! Urma să fie declarat plagiator. Zis și făcut. Numai că la mine, fiul, absorbit în scenariul „nostologic” și devenit emblemă a insului generic, paraboliza, în rătăcirea lui, succesivele înstrăinări ale omului în propria lui istorie, iar acum, odată întors acasă, părea că știe ce are de făcut pentru a se lecu de ele. El redobânda acum, în această post-istorie fictivă și utopică ce începea odată cu el, ceea ce pierduse rătăcind prin istoria lui: munca simțită ca sărbătoare și joc, un principiu al plăcerii care câștigă teren în fața principiului realității, bidimensionalitatea marcusiană victorioasă în fața unidimensionalității omului din societatea de consum, oralitatea socratică și voluptatea dialogului repuse în drepturi după secole

de înstrăinare, prin scris, a gândurilor noastre. În raport cu fiul astfel înțeles, fratelui i se făcea un portet în contururi dure:

Fratele fiului este Odiseu ca scutit de accidentul aventurii, este liniștea prozaică a egalității cu sine, Unul parmenidian vegetând în armonia nereflectată a unui cămin primit, nepierdut și neregăsit niciodată, este conștiința opacă și intolerantă a unei geografii spirituale limitate, necârtitor și cârtitor deopotrivă...

Tovarășii care m-au citit nu s-au lăsat însă impresionați de stilul meu sprintar, cu totul neobișnuit într-un discurs filozofic, n-au apreciat metafora care arunca punți între Biblie, literatură și filozofie, n-au apreciat cuplurile insolite de cuvinte și n-au gustat frumusețea unor formulări de tipul „liniștea prozaică a egalității cu sine” sau „armonia nereflectată a unui cămin primit, nepierdut și neregăsit niciodată”. Vă dați seama ce dezamăgit am fost! Dumneavoastră, citindu-mi paginile în vederea publicării lor, vibraserăți cumva, de vreme ce îi vorbiserăți maiorului Pătrulescu despre „înzestrările” mele. Ei, în schimb, o vor ține una și bună: că fratele fiului nu există în Biblie și că l-am furat de la Noica! La fel au făcut și cu Don Quijote. Noica îl invocase într-o interpretare a unei cărți a lui Hegel. La rândul meu, mă refeream la el vorbind despre nevoia noastră vitală de iluzie și despre drama care se naște când, pierzându-ne iluziile, rămânem numai cu realitatea în brațe. Cred că nici nu înțeleseseră ce voiam. Și aici, la fel. O vor ține una și bună: și Noica vorbește de Don Quijote, și Liiceanu. Așadar, Liiceanu l-a plagiat pe Noica.

Sigur, povestit așa, totul pare atât de infantil și de ridicol, încât cititorul de astăzi se poate întreba cum de o năzbâtie atât de mare era luată de către ceilalți – existau și „bătrânii“ cercetători, cu o solidă cultură generală – drept un lucru serios și credibil. Numai că tehnica minciunii în comunism, trecută apoi cu succes, după 1990, și pe celălalt mal al istoriei, are o particularitate: cu cât o afirmație este mai gogonată, mai sfruntată, mai gravă în consecințe și mai scandalosă în premisele ei, cu atât puterea ei de a prinde este mai mare. Se pleacă de la ideea că un lucru ieșit din comun nu poate fi pus în seama cuiva dacă n-ar fi adevărat. Însuși extra-ordinarul și proferarea lui în public devin garanția adevărului lui. Dacă spui, de pildă, despre un părinte că a întreținut relații incestuoase cu fiica sa înseamnă că le-a întreținut, pentru că altfel cum ai avea curajul să afirmi un lucru de o asemenea gravitate în gura mare? Dacă spui că Liiceanu l-a plagiat pe Noica, trebuie că l-a plagiat, de vreme ce afirmația este atât de gravă. În gura lui Radu Pantazi, propoziția „Fratele fiului risipitor este o creație a lui Noica și el nu există în Biblie“ era o propoziție adevărată *in sine*, instituită în adevărul ei prin însăși uriașa ei minciună. Iar pe adevărul ei mincinos se sprijinea adevărul plagiatului meu. Și mai e ceva. Câtă vreme pe-deapsa pentru calomnie nu există, ce ar putea să riște calomniatorul? Nimic. Nici măcar să se facă de râs. Pentru că nu demonstrația afirmației calomnioase contează, ci doar efectul ei. În orizontul de stupoare pe care îl produc minciuna și calomnia, mintea celorlalți nu mai e liberă pentru a percepe argumentele celui care se apără.

Colegul „estetician“, îngrijorat că, așa cufundat în lectură cum eram, voi rata lovitura în plex ce avea să vină, îmi zice: „Băi, fii și tu atent... Nu mai citi tot timpul. Dă-o-ncolo!“ Analiza activității de cercetare științifică pe 1974 se încheiase, șefii de sectoare dăduseră fiecare raportul, când tovarășul Pantazi se ridică în picioare de la masa prezidiului și, cu o mină gravă, spune: „Tovarăși, ați văzut ce realizări deosebite a avut institutul nostru în anul care se încheie. Din păcate, tovarăși – și vocea, potrivit modelului retoric știut, se ridică dintr-odată amenințătoare –, din păcate, zic, există printre noi tovarăși care s-au abătut grav de la etica profesională! Care tovarăși, o spunem pe șleau – au pla-gi-at!“

Țin minte că, amuzat de ce auzisem, mi-am zis: „Interesant. Ia să vedem... Care dracu' a plagiat?“ Când numele meu a căzut în liniștea sălii – tovarășul Pantazi făcuse o pauză lungă înainte de a mi-l rosti, pentru ca efectul să fie total –, recunosc că am amuțit. Iar în pasul al doilea am devenit curios să aflu cum se poate susține o asemenea enormitate. Văzut dinspre mine totul părea grotesc, dar punerea în scenă și gesticulația s-au dovedit eficace. Membrii „echipei de demascare“ (lucraser un grup de patru-cinci persoane condus de Pantazi) s-au perindat prin dreptul unei măsuțe pe care fusese instalat un vraf cu cărțile lui Noica având alături, timide, două numere din *Revista de filozofie* cu articolele mele. Citeau bolmojit câte un fragment din cărțile lui Noica, în care apăreau numele „Don Quijote“ sau „fiul risipitor“, și apoi spuneau: „Așa și la Liiceanu.“

„În Institutul de Filozofie foarte mulți sunt convinși că dacă Henri Wald nu l-ar susține pe Liiceanu, acesta ar rămâne o simplă nulitate, deci că fără aureola pe care o creează în jurul său H. Wald, Liiceanu nu ar trece atât de inteligent.“

Din nota informativă a sursei „Marian“, 28 noiembrie 1973

Când pledoaria demascatorilor s-a încheiat, în sală a izbucnit scandalul. Henri Wald s-a ridicat în picioare și a început să vocifereze abundent. „E o ticăloșie!“ striga.

La rândul meu, în picioare, zbie-ram întruna: „Fratele fiului nu e invenția lui Noica! E în Biblie! În parabola fiului risipitor! N-aveți decât să citiți!“ Directorul institutului, care conducea ședința – îl chema Alexandru Tănase –, era

hipertensiv. S-a făcut stacojiu. I se umflase o venă pe frunte. A bătut cu pumnul în masă ca să se facă liniște: „Tovarăși, ne oprim aici! E târziu. Reluăm ședința peste trei zile, la ora 11.“ Cred că, nefiind pus la curent cu ce voiseră să facă Pantazi și oamenii lui, Alexandru Tănase și-a dat un răgaz ca să se dumirească și să știe, la rândul lui, ce are de făcut. Implicit, mi-a dat și mie un răgaz pentru a-mi pregăti „apărarea“.

În cele trei zile care au urmat până la partea a doua a ședinței, am alergat de colo-colo pe la colegii mei mai vârstnici, rugându-i să compare articolul meu cu *Jurnalul filozofic* al lui Noica. Evident că am ajuns și la dumneavoastră. Îmi amintesc că ați părut solidar cu cauza mea, de vreme ce, din cele afirmate cu o zi-două înainte, rezulta că publicaserăți, în revista pe care o conduceați, un plagiat. Ați răs, m-ați bătut pe umăr și m-ați lăsat să cred (erați, în plus, și specialist în ateism, deci, implicit, în istoria creștinismului) că veți lua cuvântul. Nu mai

știu dacă ați făcut-o. Tot ce-mi amintesc este că am venit la ședință înarmat cu textul Noului Testament (aveam o ediție minusculă a tatălui meu, cu semnătura lui pe pagina de gardă și data: 22 / XI 1926, Iași. Nu știu cu ce ocazie ajunsese taică-meu la Iași în anul acela). Era ajunul Crăciunului.

Directorul mi-a dat cuvântul. Atmosfera era încordată. M-am ridicat. Fusesem acuzat, am spus, că am preluat de la Noica figura fratelui fiului rătăcitor. Lucru care se poate lămuri în două clipe citind din faimoasa parabolă fragmentul în care apare prima oară fratele. Am deschis cartea și am început să citesc: „Iar fiul lui cel mare era la țarină. Și când a venit și s-a apropiat de casă a auzit cântece și jocuri. Și chemând-o pe una din slugi, a întrebat: Ce sunt acestea? Iar ea a răspuns: Fratele tău a venit și tatăl tău a înjunghiat vițelul cel îngrășat...”

E foarte probabil ca, în cele trei zile care se scurseseră între momentul denunțării mele în plenum institutului și partea a doua a ședinței, tovarășul Pantazi să fi realizat gafa pe care o făcuse. Se dumirise poate și el între timp. Ba poate chiar citise, în sfârșit, parabola fiului risipitor și aflase că fratele nu este, cum susținuse, grobian și incult, invenția lui Noica. Avea să se facă de râs. Trebuia creată rapid o diversiune. Așa că, în timp ce citeam, a sărit dintr-odată în picioare și a tras literalmente un muget: „Tovarăăăși! E cu Biblia printre noi! De ce oare, tovarăăăși? Pentru că astăzi e ajunul Crăciunului?” Mutase accentul. Un text folosit filologic, ca probă, devenea, în termenii religiei marxiste, textul conotat „satanic”, invocat și citat, în preajma Crăciunului, în templul însuși al Zeului suprem.

Atunci s-a dezlănțuit haosul. „Lăsați-l să vorbească!“ strigau unii. „E cu Biblia, cu Biblia!“ strigau alții. Scena semăna teribil cu scandalul în care se termină actul III din *O scrisoare pierdută* după ce se anunță numele candidatului. După o vreme, din nou stacojiu la față și cu o venă umflată pe tâmplă, tovarășul Tănase a urlat: „Tovarăși, dacă nu vă potoliți pe loc, chem de la Academie!“ Ei, asta nu era puțin lucru. Sala s-a liniștit treptat. S-a renunțat la scenariul plagiatului meu biblico-noician, și prezidiul a propus ca pentru „neîndeplinirea sarcinilor de plan“ (!) (care deveniseră evidente prin însuși scandalul creat) să primesc o sancțiune severă.

După ședință, am dat nas în nas cu Pantazi. Era bine-dispus. M-a tras deoparte și, râzând, a spus: „Acuma, între noi, tovarășu’ Liiceanu. Dumitale ți se pare corect ca unul să se spetească muncind, și altul, care bate lumea și nu face nimic, să fie primit la întoarcere cu brațele deschise și să se taie pentru el vițelul cel gras?“ I-am spus că nu asta fusese în chestiune. „Păi dacă e pe-așa, îți spun eu ce e în chestiune până la urmă. În chestiune e că nu vrei să înțelegi că aici e un institut ideologic. E atât de simplu!“

Așa era. Avea perfectă dreptate. Era incult, dar nu tâmpit. Cu mine era mai degrabă invers. Nu eram în stare de atâta vreme să înțeleg că statul român comunist nu era dispus să plătească salarii pentru povești cu parabole, comentatori aristotelici și „nostoși“. Era dispus, în schimb, să plătească o armată care să ne pândească, ziua, fiecare pas și, noaptea, fiecare respirație din somn.

Apărarea maiorului Ion Pătrulescu

N-am avut un debut de carieră grozav – Șeful meu direct, locotenent-colonelul Tudor Vladimirescu – „Ce p... mea, am picioare strâmbе să fac de gardă la tribună?” – Ajung la București. Dosarele NICA și LUNGEANU – Cum am ajuns să fiu dat în judecată de Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității – O novelă a lui Dürrenmatt: Urmăritorul urmărit – De ce, confruntate cu istoria Securității, câteva dintre articolele Constituției RSR din 1965 nu stau în picioare – Etapa violentă a luptei de clasă. Dușmani și bandiți – Despre unele lipsuri existente la început în munca noastră – „Rația dublă” și partinitatea – Metodele dure practicate de Securitate în perioada Ceaușescu – Domnișorul Lungeanu să fie mulțumit – O muncă rămasă nerăsplătită – A avea conștiință prin delegație – Viața unui om cu o lupă în mână – Era normal să-l văd pe Liiceanu „în pielea goală” – Câteva gânduri despre demnitate – Ne simțeam oare mai presus decât cei pe care-i supra-vegheam? – Nu se știe ce ne poate aduce viitorul

Mă numesc Ion Pătrulescu. Acum, când scriu rândurile astea, am 78 de ani. Am ieșit la pensie în 1988 cu gradul de colonel. Examenul de grad l-am trecut în 1981, cu nota 8,06, după ce făcusem un curs de o lună organizat de „Școala de perfecționare a ofițerilor de miliție București” de la Grădiștea. Cariera mi-am început-o în

1953, după ce am absolvit Școala MAI pentru ofițeri operativi și am devenit „lucrător operativ“ la Direcția regională din Bacău a Securității. Când am venit la București în 1970, la Direcția I a Consiliului Securității Statului, aveam deja gradul de maior.

N-am avut un debut de carieră grozav. În anii '50, Bacăul era un oraș în care un tânăr n-avea altceva de făcut decât să se îmbete în fiecare seară. Mai puteai să încerci să agăți o fată din cele care veneau sâmbăta la balul de la casa de cultură, aflată în cartierul unde aveam garnizoana, nu departe de gară. Tocmai împlinisem 20 de ani, eram sublocotenent de Securitate cu un an vechime, era o seară urâtă de noiembrie și, după bal, împreună cu un coleg (eram îmbrăcați civil și băusem cam mult), ne-am luat după două fete. Nu mai țin minte exact ce s-a-ntâmplat. A ieșit cu scandal, alea au început să țipe pe stradă, a venit Miliția și ne-au reclamat că ne-am dat la ele și le-am spus cuvinte porcoase. Bineînțeles că, după ce ne-am legitimat, Miliția a mușamalizat totul, spunând că cele două cetățence (care oricum aveau o faimă proastă în oraș) au vrut să arunce o lumină urâtă asupra instituției Securității. Însă la garnizoană ne-au judecat și am primit trei zile de arest la domiciliu „pentru glume nepotrivite cu femeii“ sau, după cum a rămas consemnată povestea asta în rubrica de „sancțiuni“ a fișei mele personale, „pentru lipsă de tact în discuții provocate cu femeii imorale“. Treaba mi-a picat prost, mai ales că promisem, doar cu câteva luni înainte, și o „muștrare scrisă“ „pentru conducerea mașinii în stare de ebrietate“. Cert e că la Bacău am călcat de la început cu

stângul. M-am temut o vreme că cele petrecute în 1954 o să-mi întârzie avansările în grad. N-a fost însă așa. În 1957 am ajuns căpitan și am căpătat funcția de „șef secretariat direcție“ la Biroul 1. Era mult de muncă, o imensă hârțogăraie, uneori aveam la activ mai multe nopți nedormite la rând, iar sănătatea mea începuse să dea primele semne de șubrezenie, fiind firav din fire.

Însă cel mai tare am suferit la Bacău de pe urma câtorva șefi. Cel mai tare m-a chinuit – dar asta mai târziu, în anii '60, când deja ajunsese maior – șeful meu direct, locotenent-colonelul Tudor Vladimirescu. În primul rând mă scotea din sărite numele. Cum să te cheme, când arătai ca el, mic, borșos, cu obraji roșii de băutură și transpirând întruna, „Tudor Vladimirescu“? Șansa (sau neșansa) mea e că, după cinci clase elementare la școala din comuna natală, în Bârzești, județul Argeș, absolvisem clasa a VIII-a (chiar dacă media era mică – nota 6) la cel mai bun liceu din București, „Liceul de băieți nr. 1“ (LB 1, cum i se spunea), adică liceul „Sfântul Sava“ de pe strada General Berthelot, mai târziu Nuferilor. Cele trei clase pe care le făcusem eu la „Sfântul Sava“ se cunoșteau față de cele patru clase primare câte avea Vladimirescu. Și asta se vedea al naibii de bine în felul în care vorbea și scria. Mă ura tocmai pentru că simțea la tot pasul că aveam un grad superior de inteligență și cultură. La „Sava“, învășasem bine gramatică și toată viața, și la București, de altfel, m-am izbit de greșelile pe care le făceau șefii mei când, o dată pe an, trebuiau să-mi scrie caracterizarea și să facă „notarea de serviciu“. (Nu pot să-l uit pe locotenent-colonelul Șalapa, care făcea parte

în mod curent din comisiile de notare de la Direcția I. Era incapabil să pună cratima între părți de vorbire diferite. Scria „a primito“, „a repartizato“.)

Ei bine, șeful ăsta direct al meu de la Bacău, Vladimirescu, mă urmărea tot timpul și făcea tot ce putea ca să mă umilească. În mai multe rânduri am făcut cereri către Inspectoratul Județean de Securitate al Județului Bacău ca să fiu mutat la Securitatea din Argeș. Era important, spuneam eu, să fiu mai aproape de părinții mei și să-i pot ajuta. Erau țărani săraci dintr-un sat de lângă Pitești și de-abia își duceau zilele cu ce puteau scoate dintr-un hectar de pământ. Pământul lor, fiind pe deal, nu fusese colectivizat, și taică-meu, căruia-i rămăseseră doi boi și o căruță, căra și lemne de la pădure și se mai ducea și la șes și aducea porumb pentru nevoile familiei. Erau amărâți și ziceam că vreau să fiu mai aproape de ei să le pot fi cumva de folos. Dar pe mine mă ardea de fapt să scap de Tudor Vladimirescu. Până la urmă l-am pus chiar pe taică-meu să facă cerere către ministru. Totul a fost în zadar. Până în 1970, când am ajuns în București (am să spun cu altă ocazie cum am reușit), Vladimirescu m-a chinuit cum a vrut. Avea o plăcere deosebită, știind că am sănătatea șubredă, să mă pună să fac gărzi de noapte și, dacă se putea, mai multe la rând.

În 1969 a izbucnit scandalul dintre noi. Mă pusese de gardă, în noaptea zilei de 23 august, la tribuna oficială. (Obiceiul rămăsese de pe vremea când ne temeam că dușmanul ar putea pune o bombă la tribuna unde urmau să stea tovarășii din conducere.) Și asta mi-o făcuse după ce avusesem mai multe lucrări urgente de predat.

M-am plâns în scris, spunând că sunt persecutat sistematic, șefului Inspectoratului Județean, cerând mutarea mea din colectivul condus de locotenent-colonelul Vladimirescu Tudor. Întrebat cum stau lucrurile, acesta a făcut imediat un contrareferat plin de calomnii. Am putut obține o copie după paginile scrise de el și până în ziua de azi mă uluiește ce a putut să spună despre mine. Mințea teribil.

Zicea că, atunci când m-a pus să fac de gardă la tribuna oficială, am refuzat spunându-i: „Ce p... mea, am picioare strâmbe să fac de gardă la tribună?” Zicea mai departe că sunt „un element libertin și necuviincios în relațiile dintre șef și subaltern” (el crezând că „libertin” înseamnă liber la gură). Mai zicea în referat: „Are un tupeu (obraznicie) și minte într-un mod foarte nerușinat.” Adică exact ce făcea el! Mințea și când spunea despre mine că „are informatori care nu furnizează informații de la mijlocul anului 1968” și că „pretextează că are întâlniri în oraș cu informatori care n-au probleme urgente”, ideea fiind că în felul ăsta chiuleam. Adevărul e că întâlnirile cu informatorii în oraș (căci de obicei ele nu se făceau la sediu, ca să nu-i vadă lumea intrând la noi) erau singurul prilej să-ți mai tragi sufletul plecând de la birou. Una peste alta, zicea că maiorul Pătrulescu Ion, de câte ori primește un ordin, „gesticulează și protestează”. Poate că așa era, pentru că ajunsese isteric. Îmi făcea zi de zi șicane și trăiam într-o tensiune insuportabilă.

Cel mai tare mă enerva însă că se băga în viața mea privată. Scria în caracterizări că „a dovedit lipsuri serioase, având o comportare necorespunzătoare față de soție”,

că, după divorțul de prima soție, „fără să tragă învățăminte din prima căsătorie și fără să gândească suficient, căpitanul Pătrulescu Ion în octombrie același an s-a recăsătorit“. Adică trebuia să fac pauză între căsătorii după cum voia el! Și pe urmă spunea că, de-abia reînsurat, „după o lună de conviețuire, au intervenit discuții și în această căsătorie“, că „cei doi au provocat scandal și certuri repetate la domiciliu, soția făcând reclamații la procuratura militară și civilă și la direcția conducerii noastre“, că „se insultă și se provoacă reciproc“ și că, în felul ăsta, „s-au creat discuții neprincipiale la adresa lor și a unității“. Minciuni și iar minciuni. E drept că, reînsurându-mă, căzusem din lac în puț, dar ce-l priveau pe el toate astea? Tot el a făcut până la urmă să fiu pus în discuția adunării generale de partid. Am fost sancționat cu „mustrare“ „pentru aspectul urât creat în jurul său privind comportamentul și atitudinea în familie“. În altă caracterizare spunea: „Nu întotdeauna a avut o comportare corespunzătoare față de subordonați, dovedind nervozitate și lipsă de tact în munca cu aceștia.“ Dar cum aș fi putut fi altfel cu un asemenea șef?

În urma rapoartelor pe care le-am înaintat la conducerea inspectoratului și a anchetei făcute de o comisie, s-a stabilit că Tudor Vladimirescu avea ceva cu mine și că comportamentul lui fusese neprincipal și subiectivist. Comisia, se spunea în raportul final, „îl consideră pe tov. Vladimirescu Tudor tendențios, cu limbaj inadecvat, fără poziție justă“. În sfârșit, după ani de hărțuială, se făcuse dreptate! Ca urmare, la sfârșitul lui 1969, colonelul s-a îndurat să mă mute la alt birou, iar un an mai târziu

am reușit să ajung (spuneam că am să explic altă dată cum) în București la Direcția I a Consiliului Securității Statului. Aici, cred eu, am putut pentru prima oară să fac dovada calităților pe care le aveam ca ofițer de Securitate și să dau, pus în fața unor provocări reale și a unor dosare cu miză, adevărata măsură a competențelor mele în munca operativă.

Deja în al doilea an de serviciu la București, fiind apreciat de superiorii mei (nu mai erau grobieni ca alde Tudor Vladimirescu de la Bacău), am devenit ofițer de caz la două dosare considerate de ei ca deosebit de importante. Ambele puneau problema nașterii unui grup de reacționari condus de un fost legionar, condamnat politic în 1960 și eliberat în 1964: Noica Constantin. Fusese arestat în 1959 și condamnat la douăzeci și cinci de ani muncă silnică „pentru uneltire contra ordinii sociale“, dar conform decretului din 26 iulie 1964 al Consiliului de Stat a fost grațiat de restul pedepsei.

Primul lucru pe care l-am aflat despre el când am preluat cazul a fost că, la patru ani după încarcerare, a cerut hârtie și creion „ca să facă filozofie“. L-a chemat comandantul și – pe bună dreptate, cred eu – i-a spus: „Ce, băi, tu te-ai găsit să faci filozofie? Păi noi avem academicieni care fac asta!“ A primit însă permisiunea să citească operele lui Marx și Engels și, după o vreme, apreciindu-se că „a reușit într-o oarecare măsură să-și însușească concepțiile ideologiei marxist-leniniste“ (așa scria în referatul întocmit la eliberare), i s-a dat și hârtie și creion. Asta am aflat de la tov. colonel Rusu Emanoil

și de la tov. căpitan Ghiță Ion, care l-au contactat periodic în închisoare. Din discuțiile avute cu el la eliberare privitor la ce are de gând să facă odată aflat în libertate, a rezultat că-și oferea serviciile pentru cercetare în domeniul filozofiei. A fost angajat în 1965 la Centrul de Logică din București, condus de tovarășul academician Joja Athanase. Deși în închisoare produsese unele lucrări cu caracter filozofic care se pare că prezintă importanță, nu reușise să se debaraseze de unele poziții idealist-reacționare.

La doi-trei ani de la ieșirea din închisoare începe să-și facă discipoli în rândul unor tineri intelectuali tot pe linie idealistă. Nu se putea lecu de năravul ăsta. Făcuse același lucru și pe vremea când avusese domiciliu obligatoriu la Câmpulung Muscel, și „lotul Noica“, constituit și arestat începând din 1958, era format în principal din tineri pe care Noica îi adunase în jurul lui și cărora le citise tot felul de texte idealiste, dușmănoase, scrise de el sau de foști prieteni legionari fugiți în străinătate. De aceea, la nici măcar un an după ce am fost adus de la Bacău la București, în 1971, am primit ordin să deschid două dosare de urmărire informativă: unul al lui Noica Constantin (i-am dat numele conspirativ NICA DAN) și altul al lui Liiceanu Gabriel, care trecea drept principalul discipol al lui Noica și căruia i-am dat numele conspirativ LUNGEANU GELU. Ceea ce mi s-a întâmplat în urmă cu un an mă determină să vorbesc mai ales despre al doilea dosar.

Însă, înainte de a trece la povestea dosarului „Lungeanu“, cred că e important să spun câte ceva despre

psihologia pe care o aveam odată ajuns în București. Aș minți spunând că integrarea mea în noul colectiv, cel de la Direcția I, s-a făcut ușor. Dar de astă dată nu din cauza șefilor mei, ci din a mea. Toți – generalul-maior Borșan Dumitru, șeful unității, colonelul Năstase Gheorghe, șeful Serviciului II al Direcției I, locotenent-colonelul Dumitrescu Constantin, șeful Biroului 2 – toți, zic, s-au purtat frumos cu mine și m-au ajutat să-mi înving tracul. Eram conștient că venisem într-un loc de o extremă importanță pentru munca securității statului. Trebuia să dovedesc că meritam încrederea șefilor mei. De aceea, am lucrat la cele două dosare (aveam în total patru, dar pe două le-am închis după doi ani) făcând tot ce a depins de mine ca să arăt că ambele elemente urmărite erau cu adevărat periculoase. Lucram sub presiune, căci se așteptau rezultate concrete și imediate de la mine. Le-am interceptat celor doi toată corespondența, le-am montat sisteme de ascultare, i-am pus sub filaj, am încercat să pun la punct o cât mai serioasă rețea informativă în jurul lor. Prima caracterizare pe care am primit-o odată cu notarea pe perioada 1 noiembrie 1970–20 octombrie 1971 mi-a dat enorme satisfacții. În sfârșit, acum putusem să arăt de ce eram în stare! Iată ce scria despre mine tov. locotenent-colonel Dumitrescu Constantin, șeful biroului:

În prima etapă, ofițerul a manifestat dezorientare, chiar și teamă privind posibilitatea obținerii de rezultate în sectorul nou de activitate.

Prin voința sa personală de a învinge această stare anormală de spirit, ofițerul în ultimul timp a trecut cu energie la

realizarea cu curaj a unor sarcini, în urma adoptării cărora a început să devină optimist și cu inițiativă, reușind să obțină unele rezultate pe linia lărgirii rețelei – care e foarte mică numeric –, pe linia preocupării de a avea în lucru elemente suspecte și chiar obținând unele informații.

Iar câteva luni mai târziu:

Prin măsurile informativ-operative luate a reușit cunoașterea în bună măsură a activității și preocupărilor dușmănoase ale celor două elemente importante.

Îmi amintesc că cel mai greu mi-a fost să găsesc informatori în cazul lui Liiceanu, dar nu din rândurile colegilor de la institutul unde lucra (acolo aveam la o adică mai mulți decât îmi trebuiau), ci din cercul lui de prieteni, adică informatori cu ajutorul cărora puteam să penetrez în mod eficace anturajul obiectivului. Am fost la doi pași să reușesc asta cu unul din prietenii lui. Îl chema Rubeli. Reușisem să mă conving că ar fi informatorul ideal. Era comunicativ, spunea lucrurile așezat, își exprimase dorința de a colabora cu noi, îi pregătisem și un nume de cod, „Răzvan“, i-am dat și o primă de colaborare pentru informațiile pe care le obținusem de la el și care confirmau datele obținute și prin alte mijloace. Realmente îmi plăcuse omul și propusesem tov. locotenent-colonel Dumitrescu și tov. colonel Năstase recrutarea lui.

Îmi amintesc cum, într-o zi de iarnă, la începutul anului 1973, m-au chemat în birou la tov. colonel Năstase, șefului serviciului, și cum au analizat cu mine toate aspectele legate de candidatul „Răzvan“. Mi-au dovedit

cu argumente serioase că omul juca teatru și că nu ne puteam încrede în el. Mai devreme sau mai târziu ne-ar fi trădat. Am renunțat la el. A fost primul meu eșec. A rămas ca, în cazul lui „Lungeanu“, să-mi construiesc dosarul în principal pe sursele de la Institutul de Filozofie, informatorii „Cristian“ și „Marian“, îndrumându-i să se apropie cât mai mult de obiectiv și să-i câștige încrederea. Așa am făcut, iar notele lor informative au ilustrat foarte bine atitudinea dușmănoasă a elementului urmărit.

În perioada în care am lucrat la dosarele NICA și LUNGEANU am fost extrem de bine apreciat pentru cantitatea de muncă depusă și am primit calificative de „bine“ și „foarte bine“. Am fost și premiat de mai multe ori, fie cu prime în bani (primele variau între 1 000 și 1 900 de lei), fie cu cadouri. Deja la Bacău primisem un stilou de 350 de lei, apoi un aparat foto de 850 de lei, în sfârșit, un aparat de radio de 750 de lei. (Mai ales fetița mea se bucurase de cadourile astea.) La București, la început (asta în 1972), am fost pentru prima oară premiat cu *Mulțumiri*. În 1974 am fost avansat în grad. Am devenit locotenent-colonel și l-am primit ca ajutor pentru dosarele lui Noica și Liiceanu pe căpitanul Prunescu. Nu mai puteam face față singur la cantitatea de documente și informații care se adunaseră în jurul celor doi.

În 2010, Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității m-a dat în judecată în contencios administrativ pentru „constatarea calității de lucrător al Securității“. Voiau să demonstreze că, lucrând în Securitate, am făcut, cum se spunea în legea mai veche, „poliție

politică“. Juristul de la CNSAS și-a întemeiat acțiunea pornind de la dosarul de urmărire informativă al lui Liiceanu. L-a considerat ca un exemplu reprezentativ de „îngrădire a drepturilor și libertăților fundamentale recunoscute de legislația din acea vreme“.

Cu ocazia procesului, am recitat „dosarul Lungeanu“, după, iată, patruzeci de ani de la momentul în care am început lucrul la el. Acum, când scriu, am pe masă și sentința dată de Curtea de Apel București, secția Contencios Administrativ (judecător Monica Niculescu)*, prin care se admitea acțiunea Consiliului Național de Cercetare a Arhivelor Securității privitoare la „calitatea pârâtului de lucrător al Securității“. O asemenea acțiune devenise cu puțință începând cu anul 2008. Guvernul dăduse atunci Ordonanța de Urgență nr. 24, potrivit căreia era considerat *lucrător al Securității* „orice persoană care, având calitatea de ofițer sau subofițer al Securității [...], inclusiv ofițer acoperit, în perioada 1945–1989, a desfășurat activități prin care a suprimat sau a îngrădit drepturi și libertăți fundamentale ale omului“.

Or, potrivit acțiunii CNSAS, mă făcusem vinovat, în cazul lui L.G., de tot felul de „tipuri de îngrădire“. Semnasem olograf adrese, rapoarte, planuri și măsuri prin care dirijam informatorii asupra obiectivului, dispusesem instalarea de mijloace tehnice de ascultare în locuința obiectivului și exploatarea judicioasă a acestora, dispusesem pătrunderea Securității în anturajul persoanei urmărite prin investigarea familiei și încadrarea acesteia cu rețeaua informativă, încălcaseam dreptul la inviolabili-

* Vezi în „Anexe“ (n.m., G.L.).

tatea domiciliului și a secretului corespondenței, scosesem din circuit trimerile poștale ale urmăritului și transcriesem olograf pasaje din scrisorile primite sau trimise de el. Aceste acțiuni fuseseră motivate de mine, în calitate de ofițer de caz, prin aceea că „persoana urmărită scrie lucrări filozofice cu conținut idealist, considerându-se un discipol al lui Noica Constantin“. Îl calificasem pe L.G., în virtutea acestui fapt, ca „element dușmănos față de orânduirea noastră socialistă“. Pe baza înscrisurilor depuse în dosar de CNSAS, pe data de 10 martie 2010 Curtea decretase:

Toate aceste acțiuni ale pârâtului, vizând punerea sub lupă a vieții private (inclusiv a celei profesionale, subsumată celei private din perspectiva protejării drepturilor omului) a numitului L.G., vizând urmărirea acestuia pentru opiniile și concepțiile sale filozofice, constituie activități prin care s-au suprimat sau îngrădit drepturi și libertăți fundamentale ale omului, consacrate legislativ în epocă.

Acest interes al organelor de Securitate, coroborat cu urmările pe care, *factum notorium*, le antrena împotriva celor vizați [...] dovedesc un mecanism de supraveghere polițienească extrem de intrusiv în viața privată a celor urmăriți și o grevare a exercitării libertății de exprimare, de opinie și de conștiință, adică exact a acelor libertăți care conturează personalitatea unui om și care dau măsura demnității acestuia [...].

Și sentința se încheia cu aceste cuvinte:

Reținând, în lumina tuturor considerentelor expuse mai sus, întrunirea normei legale cuprinsă în art. 2 lit. A din OUG nr. 2/2008 privind accesul la propriul dosar și deconspirarea Securității, instanța – în temeiul art. 11 din același act

normativ – va admite prezenta acțiune și va constata calitatea pârâtului de *lucrător al Securității*.

Am luat legătura cu domnul Sergiu, avocatul care-i apăraseră în astfel de procese și pe alți colegi ai mei. (Are un tarif fix, indiferent de speță: 5 000 de euro.) Am înțeles de la cei pe care i-am trimis în sală pe parcursul procesului că m-a apărat bine. În contextul istoric în care trăiam noi atunci, puteau fi oare calificate, a întrebat el, lucrurile care mi se imputau drept „acte delictuoase”? Pârâtul, a spus domnul Sergiu, nu făcuse nimic de capul lui. Lucra într-o instituție care avea regulile ei și tradiția ei. Cu toate astea, am pierdut procesul.

Când am citit sentința Curții, m-a încercat un sentiment ciudat. Fără să vreau, mi-a venit în minte o discuție pe care o avusesem în 1973 cu ofițerul de la Direcția a VIII-a însărcinat cu traducerea din germană a benzilor înregistrate în camera de zi a lui Liiceanu. Era locotenent-major, terminase germana și se știa că îi place să citească. Avuseserăm o întâlnire de lucru în biroul meu și, pentru că se făcuse ora prânzului, când am terminat, l-am invitat la cantina noastră, a Direcției I. În timp ce mâncam, mi-a povestit o nuvelă a unui scriitor elvețian, Dürenmatt, pe care tocmai o citise (văzusem nu de mult un film făcut după o poveste a acestuia, *Pana de automobil*). Nuvela se numea, parcă, *Urmăritorul urmărit*. Sau așa ceva.* Era oricum vorba de un serviciu secret din-

* Trebuie spus că lui Ion Pătrulescu, la vârsta de 78 de ani, când scrie aceste pagini, memoria îi joacă feste. Nuvela lui Friedrich Dürenmatt nu-i putea fi povestită în 1973 pentru simplul motiv că ea va fi publicată de autor abia în 1986 cu titlul *Der*

tr-o țară occidentală în care, evident, toți care supra-vegheau erau, la rândul lor, supravegheați. Dar, cu vremea, nivelele de supraveghere se multiplică atât de mult, încât la un moment dat, în acest sistem de supraveghere generalizată, nu se mai știe cine e supraveghetorul suprem – singurul nesupravegheat – și dacă, în general, o asemenea instanță mai există.

Pornind de la experiența mea și a altor ofițeri, pot spune că povestea asta mi-a mers la inimă. Nu erau puține cazurile în care colegi de la Direcția de Cadre veniseră la vecini de-ai noștri din bloc sau la unele rude și se interesaseră de unul sau altul dintre noi – despre viața de familie, despre activitatea părinților și fraților și altele. Au fost și cazuri când cadre de-ale noastre au fost lucrate cu toate mijloacele existente în supravegherea operativă, mergând chiar până la controlul secret al corespondenței. Dar scandalul cel mai mare a fost când s-a aflat că tov. general-maior Nicolschi Alexandru dăduse ordin, la sfârșitul anilor '50, să se instaleze tehnica operativă chiar și în locuința și în biroul tovarășului Dej. Cazul ăsta fusese prelucrat în toate inspectoratele județene ale Securității și era cunoscut de toți ofițerii din Securitate.

Auftrag oder Vom Beobachtetem des Beobachters der Beobachter: Novelle in vierundzwanzig Sätzen (Misiunea sau Despre supravegherea supraveghetorului supraveghetorului: Nuvelă în douăzeci și patru de părți) la Editura Diogenes din Zürich. E foarte posibil ca acel coleg să-i fi povestit lui Pătrulescu nuvela după 1986 (ea circula pe semne în mediul securiștilor), iar Pătrulescu, dată fiind semnificația ei, s-o fi asimilat, douăzeci și patru de ani mai târziu, cu întâmplarea pe care tocmai o trăia (*n.m.*, G.L.).

Acum, ce-i drept, cu procesul ăsta demarat de CNSAS nu era vorba de așa ceva. Acolo, ca să zic așa, era o chestie internă, ne supravegheam între noi. Aici însă... Gândul că fusesem acuzat și chemat în fața unei instanțe, că un dosar întocmit prin munca mea de ani și ani devenea o piesă de acuzare și era folosit împotriva mea, că, într-un fel, acum eram „supravegheat“, pus sub lupă după ce funcția de a supraveghea îmi aparținuse o viață întreagă doar mie și instituției din care făcusem parte – nu îmi dădea pace. Recunosc că mă bătea și alt gând: dacă îi va trece cumva prin cap celui pe care-l pușesem sub urmărire acum patruzeci de ani să mă urmărească în justiție pentru „suprimarea sau îngrădirea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului“? Și asta tocmai în virtutea terenului pe care i-l pregătise sentința Curții. Cum ar fi fost ca omul urmărit de mine de-a lungul anilor să devină acum, el, urmăritorul? Gândurile astea nu mă părăseau și, pentru că sunt hipertensiv, nici nu-mi făceau bine.

De fapt, domnul Sergiu le spusese foarte corect celor de la tribunal: meseria mea și tot ce făcusem eu înainte de 1989 nu aveau nici o clipă, în raport cu epoca de atunci și cu regimul, „caracter delictuos“. E-adevărat că în Constituție existau articole care vorbeau despre drepturile omului și îngrădirea libertăților fundamentale. Numai că instituția noastră nu avea cum să țină seama de ele – și am să încerc în continuare să explic de ce.

În primul rând, articolele alea erau necesare pentru relațiile pe care eram obligați să le avem cu țările capitaliste. Atâta vreme cât nu ajunseserăm din urmă țările

capitaliste și nu le depășiserăm, atâta vreme cât ele mai existau, aveam nevoie de tehnica lor, de produsele lor, de împrumuturile lor. Capitaliștii erau, până la urmă, cei care ne obligau să punem articolele alea în Constituție și să semnăm tot felul de acorduri și declarații universale.

Însă, în al doilea rând, aici era vorba despre altceva, mult mai important. Instituția noastră se formase într-un moment când eram înconjurați de dușmani din interior și din exterior. Când mi-am început activitatea în Securitate, la mijlocul anilor '50, eram în plină etapă *violentă* a luptei de clasă. Ceea ce ni se spunea la fiecare prelucrare pe linie de partid era că nu trebuie să uităm nici o clipă că „Securitatea Statului reprezintă sabia ascuțită a dictaturii proletariului“. Asta ne dădea nouă, lucrătorilor din Securitate, sentimentul unei activități deosebite. Așa cum ne dădea un sentiment de mândrie și faptul că ministrul nostru, Drăghici Alexandru, era singurul ministru membru în Biroul Politic al Comitetului Central. Cea mai mare parte a lucrătorilor din Securitate era formată din oameni cu o înaltă conștiință partinică, care-și puseseră toată energia și activitatea în slujirea cauzei Partidului și a noii orânduiri din țara noastră. Cu toții erau dornici să se răfuiască cu dușmanul. Iar dușmanul, adică exploatatorul tradițional al clasei muncitoare, ne apărea la toți în culori atât de negre, încât, pentru noi, nici nu mai trecea drept om. Când reprezentanții claselor exploatoare au fost încarcerați, toate cadrele, de la comandanții penitenciarelor și până la gardieni, îi numeau „bandiți“. Or, cum trebuia să te porți cu bandiții? Asta era o întrebare la care se răspundea întotdeauna pe linie de

partid. Tovarășii din conducerea Partidului stabileau linia, iar noi nu făceam decât s-o aplicăm.

Sigur că la început existaseră o grămadă de lipsuri în munca noastră, în felul în care noi, cei de la bază, ba chiar și șefii noștri, înțelegeam să aplicăm linia. La înființare, Securitatea Statului fusese încadrată, cum spuneam, cu oameni ai muncii extrem de devotați, dar care din păcate (și n-avea cum să fie altfel) aveau un grad slab de pregătire de specialitate și puține cunoștințe de cultură generală. Tov. general-maior Evghenie Atanase, de pildă, care între 1953, când am intrat eu în Securitate, și 1957 a fost locțiitor al ministrului afacerilor interne (a răspuns printre altele și de Direcția de Anchete a Securității), iar după 1957 a devenit șeful Direcției Securității orașului București, făcuse doar șapte clase primare și trei clase de ucenici, fiind de profesie cazangiu. Era un cadru de conducere extrem de serios și de principial, dar nu avea deloc cunoștințe de drept. (Pe lângă multiple cursuri de specializare de câte o lună pe care le-am urmat de-a lungul anilor, eu am ținut să fac Facultatea de Drept și, în 1973, mi-am luat licența la Iași la fără frecvență.) Nu e de mirare că până târziu, întrucât ni se inculcase tuturor lucrătorilor din Securitate dorința aprigă de a lovi în dușman, au fost folosite, mai ales pe parcursul anchetelor, constrângeri psihice și fizice. Până târziu au existat elemente anchetate în subsolurile Securității care au fost omorâte în bătaie de cadre incompetente.

Și mai era ceva: din caracterul militar al instituției Securității decurgea și faptul că ordinele trebuiau executate așa cum erau primite. Iar ele erau date și primite și

în funcție de slabul nivel de cultură generală de care vorbeam. Se înțelege că de-aici decurgea și lipsa de discernământ. Fiind cu toții executanți docili ai ordinelor primite, deveneam, fără să vrem și fără să ne dăm seama, părtași la erori și, uneori, la crime. Căci *Angajamentul* pe care l-am semnat în 1955, când am devenit locotenent, suna așa: „Subsemnatul Pătrulescu Ion, intrând în serviciu la Ministerul Securității Statului, îmi iau angajamentul să îndeplinesc fără șovăire toate ordinele și dispozițiile M.S.S. Voi depune toate eforturile și aptitudinea pentru demascarea și distrugerea radicală a tuturor uneltirilor criminale ale dușmanului de clasă.“ Iar în *Jurământul militar* pe care-l depusesem înainte, se spunea: „Jur să urăsc din adâncul ființei mele pe toți dușmanii Patriei și ai poporului muncitor.“

Dar nici Codul Penal, la început, nu era pregătit să încadreze juridic acuzațiile cu care condamnații veneau, în urma anchetei, în fața tribunalelor militare. Stăteau cu sutele de mii în închisori fără o condamnare care să poată fi pusă în relație cu un articol de lege. Până în 1954, de pildă, Codul Penal nu cuprindea un articol care să condamne principala vinovăție a celor mai mulți dintre deținuții proveniți din rândurile demnitarilor burgezi și ale foștilor polițiști: „activitate represivă împotriva mișcării revoluționare a clasei muncitoare din România“. Abia după 1954, în urma creării unui text de lege adecvat, s-a putut opri deținerea vreme de ani de zile, fără forme legale, a unor arestați bătrâni și bolnavi, care mureau cu miile în penitenciare și erau înmormântați fără precizarea exactă a cauzei decesului. Uneori erau

arestați oameni de peste 80 de ani cu diabet în stadiu avansat, care mureau nejudecați și fără să fi avut formulată o acuzare precisă.

Ce să mai spun de faptul că până în 1950, așadar cu puțin timp înainte de a deveni eu cadru al Securității, nu exista material didactic care să-l ajute pe noul angajat să se formeze? Celor care intraseră din prima clipă în Securitate nu le erau clare distincții elementare, cum ar fi aceea dintre o casă conspirativă și una de întâlniri, dintre un dosar de verificare (cel care era deschis pentru o perioadă limitată de timp, șase luni de obicei) și un dosar de urmărire informativă (deschis pe timp nelimitat și care se termina ori cu închiderea lui, ori cu trecerea cazului la Direcția de Anchete Penale). Nici măcar diferența clară dintre un „informativ calificat” și un „informativ necalificat” nu exista, ca să nu mai spun de definirea clară a condițiilor de recrutare și a repercusiunilor, în cazul refuzului, pentru persoana vizată. Nu aveam manuale de calitate și lucrări de specialitate, ca acelea semnate după anii '70 de ofițeri cu înaltă calificare. (Tov. colonel Năstase Gheorghe, de pildă, ajutat de alți colegi, a elaborat două manuale care erau apreciate de noi toți: *Criterii privind recrutarea și instruirea de informatori și colaboratori pentru munca de securitate* și celălalt, deosebit de util, *Educarea, instruirea și verificarea informatorilor și colaboratorilor*.) Așa încât nu e de mirare că multă vreme, până prin anii '60, au existat cazuri în care persoanele care au refuzat să devină informatori au fost internate în colonii de muncă. (Și, dacă e să fim corecți, până în 1989, în multe cazuri refuzul cola-

borării atrăgea după sine consecințe negative.) Ne formam mai mult cu romane și povești care aveau subiecte din munca de contraspionaj. (Am rămas atașat de ele și după ce am devenit ofițer matur și cu experiență, și-mi amintesc că prin anii '70 încă mai citeam cărți ca *Scoateți otrava din ascunzișuri!*, *17 ani agent secret în Occident*, *Pace pentru viteji*, *Lacrima conștiinței...*)

De aceea, trebuie să spun că foarte utile la început, în absența unei experiențe proprii și a unui material didactic adecvat, au fost pregătirea și sfaturile consilierilor sovietici. Pe cei de la Anchete în special îi învățau cum trebuie condusă o anchetă și ce fel de întrebări trebuie să pui ca să obții răspunsul dorit. Cel puțin până prin 1957 nu ne-am fi putut descurca singuri. De la o vreme însă, după ce învățaserăm să o facem, prezența lor a început să fie apăsătoare, pentru că unii dintre consilieri, mai ales cei care lucrau în regiuni și puteau fi mai greu controlați de la centru, deveniseră aroganți și uneori interpretau greșit și subiectiv ordinele ministrului. Le-am demonstrat apoi, după ce au fost retrași în țară la ei, că de-acum știam să ne facem perfect treaba și singuri.

Repet, cu lipsurile și abuzurile de rigoare, care, de cele mai multe ori, își aveau sursa în stilul și firea celor care ne conduceau. Ministrul Drăghici era foarte dur și subiectiv, nu admitea replica, și mai târziu, în 1968, avea să fie judecat pentru crimele pe care le comisese cu ocazia procesului Pătrășcanu – el împreună cu cei care avuseseră neșansa să lucreze direct sub ordinele lui. Ca de pildă Butika Francisc, omul care în 1952 îi luase locul la Direcția Anchete vestitului Dulgheru Mișu. Dulgheru

condusese ancheta în cazul Pătrășcanu. Iar acum Butika îl ancheta pe predecesorul său chiar în biroul pe care acesta îl ocupase până mai ieri. Mi-am imaginat de mai multe ori scena în care anchetatul e interogată de cineva așezat în fostul fotoliu al celui interogată. În noua funcție, Butika, mai ales că era secui, trebuia să-și dovedească principialitatea și fidelitatea față de Partid. Era un sadic recunoscut și un maestru al smulgerii mărturisirilor. Se pare că l-a torturat groaznic pe cel care ocupase funcția de șef al Anchetelor înaintea lui. În 1968 i s-au retras toate decorațiile pe care le primise în anii '50. S-a apărat atunci spunând: „Tovarăși, aveam încredere în Partid, iar Partidul mi-a spus că era un bandit!“ Asta spuneau de fapt toți când erau trași la răspundere pentru lipsuri în activitatea lor.

Să mai spun, amintindu-mi greutatea începutului, că în Securitate au fost primite uneori și cadre care nu fuseseră îndeajuns verificate din punctul de vedere al principialității sau al caracterului. De pildă, știam cu toții că existau probleme și lipsuri în activitatea direcției care asigura securitatea personală și locuințele tovarășilor din conducere. Colegilor care lucrau în această direcție le reveneau și sarcinile legate de aprovizionarea alimentară a acestor tovarăși. Cu vremea, mulți dintre ofițerii care lucrau aici, ba chiar cei din conducerea direcției, deveniseră comozi, se sustrăgeau de la alte sarcini operative și își făcuseră și obiceiul să se înfrupte din alimentele destinate doar tovarășilor din conducere.

E drept, chiar consilierii sovietici ne explicaseră că, încă de la Revoluția din Octombrie, Lenin însuși instituiseră

pentru membrii Partidului, spre deosebire de restul populației, „rația dublă“ (*dvoinîi paiok*) sau „rația specială“ (*spețialnîi paiok*), dar tot el spusese că, deși două bucăți de pâine în loc de una pot face minuni când e vorba de partinitate, ele nu trebuie să țină loc de spirit partinic. Consilierii sovietici care ne ajutaseră să punem bazele Securității (primul consilier sovietic îl dubla practic pe ministrul de interne) ne spuneau că era firesc ca această „rație dublă“ specifică anului 1918, ce reprezenta doar unul din aspectele disciplinei separatoare caracteristice concepției leniniste a Partidului, să se dezvolte odată ce societatea nou construită se înfiripa și făcea progrese. Pe măsură ce puterea proletariatului se consolida, era normal să apară magazine speciale, spitale speciale, vile de vacanță și condiții speciale de recreere (dat fiind că în munca noastră, extrem de solicitantă, apărea în mod curent fenomenul surmenajului cadrelor de conducere – de pildă, la capătul programului de muncă, un ofițer de la Direcția Anchete slăbea între două și trei kilograme pe zi!), alocații speciale, circuite privilegiate de mărfuri, un prim acces la mărfurile deosebite de import etc. Toate aceste lucruri, care unora din afară li s-ar putea părea favoruri, răspundeau de fapt consumului deosebit de energie pe care-l presupunea munca activului de partid și a celor care lucrau în instituții de primă importanță națională, precum Securitatea. Era normal să existe, ca să zic așa, o ierarhie a nevoilor și a consumului, să existe un raport între consum și cantitatea de putere (și deci de răspundere!) deținută de tovarășii care creau noua societate.

Numai că în cazul colegilor de la direcția care asigura aprovizionarea alimentară a tovarășilor din conducere apăruseră, cum spuneam, abuzuri prin înfruptări necuvenite. Aici psihologia „rației duble“ ajunsese să funcționeze în detrimentul spiritului partinic. Se poate spune că apăruse chiar o „îmburghezire“ a cadrelor din această direcție și că mulți ofițeri începuseră să semene cu valeții exploatatorilor din capitalism. Se cunoșteau și cazuri în care ofițeri de Securitate cu grade mari erau trimiși în oraș la cumpărături, ca de pildă în cazul unui tovarăș ofițer care a căutat într-o zi, vreme de mai multe ore, elastic de culoare roz pentru chiloți de damă. Povestea asta ajunsese până la noi la Bacău. Situația a fost rezolvată abia când asemenea probleme și sarcini au trecut la gospodăria de partid a CC al PCR, iar ofițerii de la direcția amintită n-au mai avut acces decât la magazinele și cantinele din circuitul intern al Securității, ca toți ceilalți.

Ce vreau să spun cu toate astea? Că perioada în care lucram la „dosarul Lungeanu“ a reprezentat un enorm progres față de cea la care m-am referit. Intraserăm, odată cu moartea lui Dej și preluarea conducerii Partidului de către Ceaușescu, în etapa *pașnică* a luptei de clasă. Însă ar fi greșit să se înțeleagă de-aici că o instituție care se confruntase vreme de mai bine de cincisprezece ani, în perioada Dej, cu problemele amintite și cu anumite exigențe și care se obișnuise cu unele metode – să le spunem „dure“ (cu dușmanul nu prea puteai să te porți cu mănui la început) – se putea schimba peste noapte,

conformându-se pur și simplu unor articole care fuseseră importate din constituțiile țărilor capitaliste occidentale. Aici, dacă stau azi să mă gândesc, Ceaușescu a greșit când a crezut că poate în același timp, pe o anumită linie, să imite Vestul, dar pe alta să recurgă, când se simțea atacat sau amenințat, la metodele pe care le practica el însuși în anii '50, la care de fapt făcea apel ori de câte ori avea nevoie și pe care veteranii Securității le cunoșteau cel mai bine. Nici atentatul asupra Monicăi Lovinescu din 1977, nici taberele Securității în care erau antrenați oamenii lui Carlos Șacalul, nici explozia provocată la sediul Europei Libere, nici povestea cu ziaristul francez Bernard Poulet, bătut crunt la Ploiești (omul rămăsese fără dinți) în 1982, când a fost trimis să lămuirească ce se întâmplă cu Vasile Paraschiv, nici arestarea inginerului Gheorghe Ursu în 1985 pentru cele opt sute de pagini de jurnal și apoi torturarea și omorârea lui în timpul anchetei de la penitenciarul din Calea Rahovei, nici cazul familiei de la Cluj care a refuzat să trădeze prietenia cu Doina Cornea și căreia, ca să-și bage mințile în cap, i-a fost aruncat mezinul de pe un pod, nici dispariția minerilor greviști din Valea Jiului, în 1977, sau a unora dintre muncitorii de la Brașov, după revolta din noiembrie 1987 –, nimic din toate acestea nu era străin de Ceaușescu. Numai că de data aceasta metodele „dure“ erau focalizate, nu mai erau aplicate nediferențiat. Îi vizau numai pe cei care atacau direct conducerea Partidului și pe șeful lui suprem.

Așa că domnișorul Lungeanu, cu toți ai lui din „școala de la Păltiniș“, să fie mulțumit că a scăpat cu o

investigație de culise și cu o amenințare care n-a făcut decât să planeze, în fond neștiută de ei, deasupra unor capete care, oricum, *dacă socotim după normele în vigoare pe-atunci*, erau pline de concepții idealiste și reacționare. Cum pot să fiu eu astăzi tras la răspundere pentru lucruri care atunci făceau parte din practica socială curentă și care aveau deja o tradiție bine înrădăcinată?

Și aș mai spune ceva. Activitatea pe care am desfășurat-o noi atunci, cei mai buni ofițeri ai Securității (și nu ezit să mă consider printre ei), n-a fost niciodată cu adevarat răsplătită. Chiar dacă aveam circuite speciale de alimentație, spitalicești sau de recreere, salariile noastre nu erau atât de mari precum se crede. (În 1971, când i-am deschis dosarul de urmărire informativă lui Liiceanu, cercetător la un institut, el avea 2 000 de lei pe lună, iar eu aveam 2 500.) La cei 78 de ani ai mei, după o viață de muncă susținută (consider că dosarele de urmărire informativă lucrate de mine în anii '70 sunt exemplare), locuiesc într-un cartier de blocuri din Ferentari, într-un apartament de trei camere la etajul V. Nu știu de ce se tot agită astăzi apele în jurul pensiilor noastre mari. Noi, spre deosebire de foarte mulți oameni care erau numiți „oameni ai muncii“ și care de fapt chiuleau cât puteau, munceam de dimineața până seara. Recitind astăzi dosarele NICA și LUNGEANU, m-a încercat un sentiment de mândrie pentru conștiințozitatea cu care lucram. Am dat, de pildă, peste un tabel pe care-l inventasem chiar eu și care sistematiza lectura imensei cantități de corespondență interceptată. Noica avea o grămadă de corespondenți, majoritatea din emigrația română, iar Liiceanu, cât a stat la Aachen în 1971,

a scris imens (părinților, surorii, soției, prietenilor), povestind pe multe pagini tot ce trăia și făcea acolo. Sigur că asta mă ajuta mult în munca mea – îmi luam informațiile de la „sursă“ chiar –, dar, pe de altă parte, cerea și o metodă de selecționare clară a pasajelor care puteau deveni dovezi ale atitudinii lui dușmănoase și care urmau să intre în rapoartele mele către superiori. Aceste pasaje le copiam de mână și le introduceam în căsuțele tabelului pe care-l inventasem și din care puteai afla, dintr-o simplă privire, tot: cine a scris, ce a scris, cui a scris, când a scris, dacă a mai citit cineva în afară de mine. Erau apoi întâlnirile periodice cu informatorii, stabilirea tacticii de urmat și îndrumarea lor, lectura notelor informative, lectura transcrierii benzilor, planurile de acțiune pentru urmărirea obiectivului, a căror realizare implica de fiecare dată coordonarea muncii cu celelalte direcții ale Securității, rapoartele periodice către superiori, ședințele de lucru săptămânale... Câte nopți nedormite au însemnat toate acestea? Cu ce salarii și cu ce pensie puteau fi ele răsplătite?

Când mă uit în urmă, văd o viață plină, dedicată muncii, o muncă făcută cu abnegație și ghidată de puritate morală. Părinții mei, Dumitru și Filoftia, n-au avut, câtă vreme au trăit, decât să se mândrească cu mine. Ca și cei din satul Bârzești, unde m-am născut, sat de „vultureșteni“, cum le plăcea să-și spună tuturor celor din comuna Vulturești, din care face parte și satul meu.

Consilierul juridic de la CNSAS, în rechizitoriul său din care trebuia să rezulte că am fost „lucrător al Securității“, spunea că „am pus sub lupă viața privată a oamenilor“. I-aș răspunde că n-am făcut decât să trăiesc în

mijlocul propriei mele vieți, iar acolo, în mijlocul ei, se trăia cu o lupă în mână. Viața mea a fost viața unui om cu o lupă în mână. Iar când ai o lupă în mână e firesc să te uiți cu ea la altceva decât la tine. Omul care trăiește cu o lupă în mână nu se poate pune pe el sub lupă, ci doar pe alții. Da, am intrat în sufrageria lui Liiceanu, în hârtiile lui, în dormitorul lui și, dacă voiam, puteam să intru și în baia lui. Dar o făceam cu o justificare suprapersonală: trebuia să preîntâmpin o manifestare dușmănoasă, care ar fi putut avea urmări nedorite pentru statul nostru socialist. Asta era meseria mea și era de datoria mea să fac toate astea. Am făcut-o discret, fără să-i tulbur viața. N-a știut nimic nici despre informatorii din anturajul lui, nici despre filaje, nici despre ascultări, nici despre interceptarea corespondenței. (La un moment dat sora lui se miră și se plânge că scrisorile de la Aachen ajungeau cu mare întârziere, dar am remediat și acest neajuns și am ținut o evidență mai strictă a zilelor cât rămâneau la noi scrisorile.) Când el și prietenii lui, la sfârșitul anilor '80, o luaseră razna și puneau la cale trimiterea de scrisori la Europa Liberă, s-a dat ordin să i se lase conținutul sertarelor de la biroul din camera lui de lucru pe jos, ca formă de atenționare. Era un semn pe care tovarășii care au dat ordinul sperau că cel vizat îl va înțelege. Asta a fost tot. În anii '50 ar fi fost ridicat de mult, trecut prin anchete dure și, dacă ar fi rămas în viață, ar fi ajuns la zdup.

Văd că se agită mult în ultima vreme, și asta și în procesele care continuă să se intenteze (după șaptezeci de ani!) gardienilor din lagărele naziste, problema conștiinței. Întreb încă o dată: care conștiință într-o instituție cu

structură militară? Într-o instituție militară, după cum știe toată lumea, ordinele se execută. Dacă nu o faci, treci alături de victimă. Conștiința angajaților dintr-o instituție militară funcționează prin delegație. „Știe el, Partidul, ce face!“, ne spuneam cu toții. Era oare vina noastră dacă, după o vreme, cei care ținuseră frâiele conștiinței în mână, „slujind fidel cauza Partidului“, alde tovarășul Dulgheru, Butika, Drăghici, Dej, Pleșiță, Ceaușescu – și toți, toți ceilalți – se dovedea că nu știuseră ce fac?

Intenționez să mă opresc aici, dar îmi dau seama că mai e o problemă pe care n-aș vrea s-o las nelămurită. Doamna judecător Monica Niculescu spune la un moment dat în sentința pe care a formulat-o că am grevat „acele libertăți care conturează personalitatea unui om și care dau măsura demnității acestuia“. Frumos spus. Dar acest mod de a vorbi despre demnitate mi se pare mult prea generic, abstract și nerealist pentru a fi și adevărat. E specific oamenilor încă tineri și am înțeles că doamna judecător este o femeie tânără. Viața oamenilor nu se face în laborator și nimeni nu vine pe lume dotat cu proprietăți pentru tot restul vieții. Nu există decât împrejurări, împrejurări concrete, situațiile în care ne pomenim pe măsură ce înaintăm în vârstă. Nimeni nu are, de la începutul începuturilor, nimic al lui. Și cu atât mai puțin „demnitate“. Fiecăruia viața îi pune pe umeri – și-i ia, pentru a-i pune apoi altceva în loc – tot felul de haine.

Ce vreau să spun cu asta? Iată, veți fi, cred, cu toții de acord că închisorile vor exista câtă vreme vor exista oameni. Și atunci cum rămâne cu demnitatea? Unde

dispare demnitatea unui om ajuns la închisoare? Am citit într-o carte a lui Soljenițin cam în câte secunde și-a pierdut demnitatea un diplomat din clipa în care, ajuns la Lubianka, a fost pus să-și scoată costumul de stofă englezească și cămașa de mătase, primind în loc o zeghe. Câte spirite rămân în picioare când trupul este despuiat sau îmbrăcat într-o haină vărgată? Sau când e pus să stea în genunchi cu mâinile legate la spate? Rămâne în picioare spiritul unui bărbat bătut cu cravașa peste fese, cum a fost Noica în închisoare? Sau al unei femei violate de anchetatori? (Asta se petrecea în mod curent în temnițele NKVD-ului și au existat și la noi cazuri.) Ce rămâne, așadar, din spiritul unui om torturat? Face oare demnitatea parte din ființa cuiva așa cum face pielea din trup? Mai are demnitate un general în izmene? Da, eu mă simțeam „demn“ când, înainte de a ieși din casă, mai aruncam o ultimă privire în oglinda din vestibul și-mi întindeam pe șolduri, mângâindu-i poalele, tunica uniformei de maior al Securității Statului. Eu da, aveam demnitate, îmbrăcat așa, în uniforma de ofițer. Aveam, cred eu, mai multă decât amicul Lungeanu pe care băieții de la Direcția a IX-a îl filau când pleca dimineața cu bicicleta prin cartier să-și cumpere zahăr, țigări și ridichi. Nici un om surprins în intimitatea lui nu mai e demn. Ceaușescu, arestat la Pitești și pus să coboare prin turela tancului cu căciula strâmbă pe cap, nu mai era demn. Nici Tovarășa („Cabinetul 2“!) nu mai avea urmă de demnitate când, la așa-zisul proces, se zbătea și striga la soldatul care-i lega mâinile la spate: „Mă, lasă-mă, mă! Ce-ai, mă, cu mine, că am fost ca o mamă cu voi!“ Nici domnul Năstase nu mai avea demnitate când era filmat

și fotografiat în timp ce-l duceau cu salvarea, întins pe o targă și cu un fulărel ridicol de mătase, despre care nici curcile nu credeau că e un bandaj.

Demnitate... Îi luam eu demnitatea lui Liiceanu pentru că-i citeam corespondența? Sau pentru că știam ce vorbește în casă? Sau pentru că știam ce face clipă de clipă? Păi trebuia să știu, de vreme ce era musai să ne lămurim ce e cu el! Important e că nu știam decât noi, o mână de oameni, cei ce făceam parte dintr-o instituție care funcționa sub regula secretului. Tot ce aflam despre el și intimitatea lui purta specificația „strict secret”. Ce, un doctor când te pune să te dezbraci în cabinetul lui spune la toată lumea cum arăți în pielea goală? Știe doar el. Sunt profesioniști care presupun accesul la intimitatea cuiva. A mea, ca ofițer de Securitate, se număra printre ele. Era normal să-l văd pe Liiceanu „în pielea goală”. Cel puțin în societatea de atunci. Și nici în cea de azi nu e altfel. Și nici în alte părți. Sigur că da, dacă voiam să-l zdrobim, era de-ajuns să stăm de vorbă vreo două zile cu el și să-l lăsăm să înțeleagă că știm tot despre el. Chiar tot. Care om rezistă când îi pui propria viață în față, ca pe-o oglindă? Când își dă seama că *îi deții* viața? Că i-o cunoști până în cel mai mic detaliu? Că nu mai are nimic al lui?

Mi-a rămas în minte o vedere pe care Liiceanu o trimite, din Germania, unei prietene. Pe ea nu scria decât atât: „Te salut, blândă desprindere din mărire vieții.” Ei și? Am dat-o deoparte. Pentru noi nu avea, deocamdată cel puțin, nici o semnificație. N-am arătat-o nimănui. E drept că dimineața, când m-am sculat și nevastă-mea tocmai se trezea și ea lângă mine, a fost cât pe ce să-i

spun: „Te salut, blândă desprindere din mărele vieții!“ Dar m-am abținut, pentru că și pe foaia cu transcrierea textului vederii, pe care o lăsasem la serviciu în mapa de pe birou, scria „strict secret“.

Acum, că am ajuns să-mi trec în revistă viața, mă gândesc că unii dintre dumneavoastră se întrebă dacă ne simțeam mai presus decât cei pe care-i supravegheam și despre viața cărora ajunseserăm să știm tot. Da și nu. Da, câtă vreme eram siguri pe puterea noastră. Dar câtă vreme eram siguri? Numai începătorii și proștii puteau fi siguri. Văzuserăm atâtea capete căzând în jurul nostru și, nu de puține ori, din chiar rândul celor care păreau că se ridicaseră pentru totdeauna peste ființa muritorilor de rând. Stalin însuși – am citit undeva, după '89, povestea asta –, când nemții se apropiau de Moscova, s-a încuiat o vreme în biroul său de la Kremlin, pândind pe coridor pașii tovarășilor din Biroul Comitetului Central. Oare nu urmau să vină dintr-o clipă în alta și să-l execute pentru halul în care el, Comandantul Suprem, pregătise armata sovietică? Astăzi toată lumea știe că a scăpat datorită armamentului, camioanelor și tancurilor pe care le-a primit de la Roosevelt și că, fără toate astea, măreața Uniune ar fi fost ocupată de nemți. Mai știu, de la un coleg care făcea parte din corpul de pază al lui Ceaușescu, un lucru pe care-l văzuse cu ochii lui cu ocazia vizitei făcute în iulie 1989 de Gorbaciov la București. Stătea în dispozitiv la câțiva metri în spatele lui Ceaușescu când, coborând din avion și ajungând în fața lui, Gorbaciov a schițat tradiționala îmbrățișare dintre șefii

„partidelor frățești“. Mai târziu, colegul ăsta al meu susținea că citise în privirea lui Gorbaciov, în timp ce-l bătea încetișor cu mâna pe spate pe Ceaușescu, condamnarea acestuia. De-atunci nu s-a mai îndoit nici o clipă că Ceaușescu va muri. El e absolut convins că ce s-a întâmplat în decembrie 1989 este opera rușilor.

Așa că ce să mai spun despre noi? Știam cu toții că șefii NKVD-ului, Iagoda, Ejov, Beria, se rostogoliseră ei înșiși în groapa în care, având puterea absolută, trimiseră milioane de oameni. Sfârșiseră, toți, împușcați de tovarășii din partidul care-i ridicase pe culmi. Așa încât eram conștienți că nimeni nu putea fi sigur pe ce urma să-i aducă viitorul. Toți angajații serviciilor de securitate din țările socialiste, care practicaseră ca metodă de lucru teroarea, au trăit cunoscând pe pielea lor teroarea. E drept însă că teroarea stătea în cumpănă cu privilegiile pe care le aveam și cu sentimentul de a face parte dintr-o „castă“. Și se vede că, până la urmă, astea trăgeau mai greu la cântar. Dar eu zic că fiecare lucrător din Securitate care a ajuns la pensie trebuie să se socotească norocos. Și încă! După cum se vede, nici măcar acum nu poți fi sigur de liniștea anilor care ți-au mai rămas de trăit. Un prieten, care intrase în Securitate având la bază Filozofia, mi-a spus zilele trecute, după ce-i împărtășisem la un pahar de vin câte ceva din gândurile mele din ultima vreme, că am atins „treapta înțelepciunii stoice“. Așa o fi. Dar să vedem ce-mi mai aduc anii pe care-i mai am de trăit.

Scrisoarea a șaptesprezecea

Semenul și invenția conștiinței – Scurtă meditație despre Cain și Abel – A avea conștiință înseamnă a te perpleci – Cum ajunge un ateu să creadă că poate scăpa de povara conștiinței – De ce un european ar trebui să nu-și poată anestezia conștiința, chiar dacă nu mai crede în Dumnezeu – Dumnezeu este chiar și atunci când nu mai este – Simțul moral intern – Există acte rele oricând și oriunde

7 septembrie 2013

Dragul meu turnător,

Sper că o să vă placă, când le veți citi, paginile fostului dumneavoastră șef de la Securitate, maiorul – și apoi locotenent-colonelul, și apoi colonelul – Ion Pătrulescu. Au ajuns la mine printr-un absolut neverosimil concurs de împrejurări. Am să vi-l povestesc când ne-om mai vedea. Zic că sper să vă placă, pentru că în fond ele vă apără și pe dumneavoastră. Cuplate cu experiența ieșită din comun pe care am trăit-o cu ocazia ultimei noastre întâlniri, cea din ianuarie, de la editură, ele mi-au adus în minte o observație a lui George Steiner, pe care o descoperisem recent într-o prelegere a acestuia, ținută la University of Kent din Canterbury în 1971 și publicată apoi sub titlul *În castelul lui Barbă-Albastră. Câteva însemnări pentru o redefinire a culturii*.

Steiner face aici o remarcă tulburătoare: spune că legământul făcut pe muntele Sinai cu Dumnezeuul mono-teismului mozaic și, pe urmele lui, revelația creștină a

Noului Testament au echivalat cu inventarea conștiinței morale. De-abia când stolul de zei extrem de variați care populează celelalte religii este înlocuit de o ființă unică infinită și complet diferită de om (deci altfel decât zeii greci, de pildă, care, deși nemuritori, se amestecau tam-nesam cu muritorii și, mai ales, cu muritoarele), aptă de un dialog care-l adună pe om în sinea sa și-l provoacă la o răfuială cu sine, apare conștiința. Obiceiul animist de a anexa o divinitate fiecărei ființe sau fenomen din univers ținuse până atunci conștiința în starea de oglindă spartă și nu-i permisesese să focalizeze imaginea unică a unui *eu* capabil să se evalueze în relația cu ceilalți. Nici cea mai evoluată formă de animism nu poate furniza imaginea unitară a unui eu care ne-ar permite să ne descoperim, dincolo de diferențele care în mod fatal ne individualizează și despart, ca identici, omenește, cu alții.

Lucrul ăsta m-a izbit din plin, pentru că, în urmă cu câțiva ani, într-un eseu *despre ură* (se pare că-l știți, de vreme ce, ziceați, admirându-mă nespus, mi-ați citit întreaga „operă“), analizând povestea lui Cain și Abel, detectasem în crima lui Cain abolirea sentimentului de *seamăn* (ceea ce înseamnă: „altul la fel“), sentimentul fundamental pe care se înalță întreaga religie iudeo-creștină. În Geneza (1, 26–27) se spune: „Dumnezeu l-a făcut pe om după chipul Său.“ Ceea ce rezultă de aici este că toți oamenii se recunosc, ca semeni, în fața lui Dumnezeu și unul în fața altuia. Și făceam în textul meu următorul raționament: dacă omul fusese creat de către Dumnezeu „după chipul și asemănarea Sa“, înseamnă că, omorându-și cogenerul, *seamănul* (pe altul asemenea lui), Cain omorâse copia feței divine pe care-o purta în sine.

Ucigând, Cain ieșise din economia divină a Creației, pierduse simțul tranzitivității, *orbise*, adică „pierduse din vedere“ că celălalt, ca *seamăn*, este una cu el și că amândoi sunt una cu ființa care i-a creat. Pe scurt, ucigându-și seamănul, Cain se desparte de divinitatea modelului după care fusese făcut și, totodată, își pierde fața de om. De-acum înainte el poate ucide *liber*, pentru că e liber atât de Dumnezeu (de modelul mai înalt a cărui copie este), cât și de seamănul lui. Dar, din clipa aceasta, el este liber și de calitatea de a fi om. Devine, ca „ne-om“, ceva nedefinit. Crima îl mută din unica lui identitate posibilă, care se baza pe identitatea cu ceilalți și cu divinul. Și la capătul acestei analize mă întrebam ce se întâmplă „în interiorul“ lui Cain: Regretă? Are remușcări?

Vă mărturisesc însă că nu mă gândisem, așa cum o face Steiner, că în istoria speciei umane conștiința apare tocmai prin intermediul dialogului pe care omul începe să-l aibă cu Zeul unic. Prin crima lui Cain, de pildă, conștiința se trezește în formă negativă: prin pedeapsă (el devine „pribeag și fugar pe acest pământ“) și prin rușine („va trebui să mă ascund de fața Ta“), Cain află că gestul lui este „rău“. Se poate presupune, deși textul nu ne lasă s-o vedem, că în scenariul crimei primordiale există și remușcarea în fața lucrului făcut. Important este că acum, pentru prima oară, odată cu confruntarea pe care omul o are cu o conștiință unică infinită, apare în constituția umană un spațiu interior al mișcărilor convulsive: sinele. Cred că cea mai simplă definiție pe care am putea-o da conștiinței ar fi aceasta: a avea conștiință înseamnă a te perpeli. Monoteismul iudeo-creștin i-a pus omului în spate, ca spațiu specializat al perpelelii,

povara propriului sine. Șarja transcendenței împotriva omului s-a încheiat cu pierderea liniștii omului. Iar spectacolul acestei perpeleli continue cred că a fost pus în scenă în mod exemplar și explicit de trei europeni: Dostoievski și Kierkegaard în secolul XIX, și Cioran în secolul XX.

N-aș vrea să înțelegeți de aici mai mult decât spun. Nu cred, evident, că omul, din clipa în care este dotat cu conștiință, devine *pur*, adică iese definitiv din sfera păcatului. Carnea și spiritul nu vor găsi niciodată un acord de colaborare deplin. Inventarea conștiinței înseamnă doar că, păcătuiind, noi nu mai putem fi indiferenți la efectul pe care faptele noastre îl au asupra celorlalți. *Ne pasă*, realizăm că suntem „agenți etici”, că prin gesturile noastre împărășiem în lume semințele binelui și ale răului. Odată cu conștiința, omul își dă seama că tot ceea ce face *are ecou*. Fiind sursa acestui ecou, el se descoperă pe sine ca *autor* strict individual al comportamentului său și, astfel, ca răspunzător pentru efectele lui. Iar când ecoul e negativ, neajunsul făcut altuia ni se întoarce în față, devine reflexiv. Intrând în pielea celui lezat, eul propriu preia imaginativ, chiar asupra sa, efectele răului produs de el. El ajunge să se tragă pe sine la răspundere dialogând cu cineva care-l trage la răspundere. Văzându-și fapta în ochii și cu ochii Cuiva, el își pierde confortul indiferenței și intră în perpeleală. Conștiința e spațiul ficțional în care răul făcut altuia este imaginat analogic ca rău suferit pe cont propriu. Calitatea fundamentală a conștiinței devine acum *tranzitivitatea*, capacitatea de a imagina în altul efectul gestului tău. Fiecare individ devine unitate de măsură pentru suferința pe

care o provoacă în altul și al cărei subiect, la rândul său, ar putea fi. Când capacitatea acestui transport de la mine la altul dispare, atunci „a face rău“ devine un fapt imperceptibil și neproblematic, și însăși crima devine, circumstanțial, justificabilă.

Lucrul formidabil este că, în cultura Europei, dialogul acesta interior se păstrează chiar și atunci când el nu mai are forma credinței care l-a făcut cu putință. Vă previn că țin foarte mult la această idee și veți vedea în ce măsură ea m-a ajutat să găsesc o explicație plauzibilă pentru cazul dumneavoastră. Conștiința morală laică (*das Gewissen*) este urma în noi a dialogului opresiv purtat mai întâi cu o instanță divină, este legământul de pe muntele Sinai – secularizat. Iluminismul a înlocuit decalogul cu un „set de valori“ pe care modernitatea l-a asimilat cu codul de comportament al omului civilizat, bazat pe credința subiacentă în universalitatea umanului și în existența unor valori morale absolute. Și chiar dacă aceste valori s-au desprins de contextul istoric al religiei care le-a creat, ele păstrează în spațiul laic marca provenienței lor divine. Deși omul modern a renunțat la Dumnezeu pentru a face din propria lui rațiune o instanță, axiomele morale instituite de ea își trădează la tot pasul originea dialogului primordial cu Zeul unic. Când Kant spune „să mă port în așa fel, încât să vreau ca maxima mea de conduită să devină lege universală“, el formulează în termenii unui imperativ etic modern consecința conceiverii omului ca seamăn, ca ființă născută după chipul și asemănarea cu Dumnezeu. Tot ceea ce în viața curentă înseamnă „bine și rău“, „drept și nedrept“, „se cuvine

și nu se cuvine“ și așa mai departe își are originea în actul sacru al inventării conștiinței. Ceea ce, dacă vreți, înseamnă: Dumnezeu este chiar și atunci când nu mai este.

E ceva măreț în ceea ce s-a întâmplat cu noi în acel sfârșit iluminist de secol XVIII. E ca și cum un formidabil patent a fost dat pe mâna celui creat de către însuși cel care-l crease. „Luați! Folosiți! Acum sunteți pregătiți de drum. În hrana voastră am pus și pâinea cerului. De-acum știți cum s-o faceți și ce să faceți cu ea.“ E secundar faptul că trecerea aceasta a patentului a avut, din partea celui creat, aerul revendicativ al unei smulgeri și eliberări. Un filozof neamț a vorbit chiar de uciderea lui Dumnezeu. Eu cred că a fost, mai degrabă, o despărțire amiabilă, un experiment pus la cale în comun, pentru a putea fi cu adevărat evaluate rezultatele noului produs apărut la un moment dat în zestrea speciei: conștiința. Oricum ar fi fost, decizia pe care omul a luat-o de a renunța, de la un moment dat încolo, la însoțirea și asistența din înalt și de a rămâne singur cu conștiința lui în brațe are în ea ceva deopotrivă hazardat și eroic. Sigur este că tensiunea lăuntrică a conștiinței a crescut considerabil în condiția acestei singurătăți asumate. Încercarea omului de a rămâne om *de unul singur*, fără să mai apeleze la cârja divinului, a echivalat, după cum s-a spus, cu ieșirea sa din minorat, cu desprinderea copilului de părinte și a discipolului de maestrul său.

Și, în fond, de ce nu și-ar fi lăsat Maestrul Divin discipolul să meargă mai departe pe drumul pe care El i-l deschisese? Nu afirmase oare cel ce acceptase inițial să se supună, ca să poată deprinde în final libertatea, că

între timp dobândise acel *simț moral intern* ce-i permitea de-acum încolo să se descurce singur cu ceilalți și cu conștiința lui? Că fusese mai întâi „om cu frica lui Dumnezeu“, ca să poată deveni în cele din urmă „om adevărat“? Și că, în virtutea acestui „simț moral“ și a conștiinței educate, cultivate și culte care-l însoțea, va răspândi pe tot pământul valorile de umanitate deprinse în ograda religiei sub privirea lui Dumnezeu (dar, mai ales, cu bi-ciul Lui deasupra capului)? Cinstea, mila, respectul, înfrânarea, solidaritatea, puterea de a admira, modestia, generozitatea, simțul dreptății, onoarea, fidelitatea, ocrotirea și non-delațiunea – toate aceste valori, și altele ca ele pe care le avem în minte când spunem „om adevărat“, au căzut dintr-odată, din arborii paradisului, ca fructe coapte ale religiei creștine, în poala unei etici care s-a voit și s-a intitulat „universală“. Trecute în „cultura înaltă“, ele au devenit – cu această splendidă formulare a lui Roger Scruton – „viața etică pecetluită în privirea estetică“. Și așa, „cultivate“, adică metamorfozate prin artă, ele au devenit cu atât mai seducătoare, iar occidentalul, „omul modern cult“, s-a simțit cu atât mai moral.

Și? se va replica de îndată. Ce a făcut în secolul XX, rămas singur cu conștiința lui, acest occidental dotat cu simț moral intern, cult și cultivat? Nu l-a redescoperit pe Cain? Nu și-a oprimat seamănul cu tenacitate, fan-tezie și nebunie? Nu l-a declasat la treapta de animal, ca să-l poată tortura și ucide mai ușor? Iar după epoca la-gărelor nu s-a decretat că poezia a devenit imposibilă?

Desigur. Și totuși... Totuși, grație valorilor căzute din faldurile mantiei creștine, Occidentul a fost în stare,

după ce a comis toate „crimele împotriva umanității“, de acea aspră judecare de sine care e miezul conștiinței. Căci grație ei a fost condamnată, în plasa atrocităților comise, posibilitatea oricărei atrocități viitoare. Abia prin confruntarea cu crima sistematizată s-a putut constata că miezul tare al conștiinței europene a supraviețuit. Abia după ce Infernul s-a întrupat și a fost combătut s-a putut afirma sus și tare că există anumite acte care sunt rele în eternitate, indiferent de locul și timpul în care au fost făcute, indiferent de idealul și ideologia în numele cărora au fost comise. Conștiința europeană, și nu alta, e cea care a fost capabilă să se căiască, să „se perpelească“, să se pedepsească și să facă tot ce e omenește cu putință pentru ca grozăviile comise să nu se repete.

Ultima scrisoare

Adio conștiinței – Cum se poate să-ți construiești binele vieții tale integrând în el răul făcut altuia – Eroarea turnătorului meu: a fi ateu nu te scutește să distingi binele de rău – A traversa viața fără să te fi scărpinat vreodată pe chelie – Arderea definitivă a originilor mic-burgheze: Academia „Jdanov“ – Turnătorul meu nu mai era apt pentru pedeapsă – Specificul post-comunismului: ticăloșii mor în pace

10 septembrie 2013

Și acum mă întorc la dumneavoastră, dragul meu turnător. Am făcut tot acest lung excurs ca să-mi explic cum de ați ajuns să vă stârpiți atât de bine conștiința. V-am întrebat la un moment dat dacă dormiți cu somnifere. Mi-ați răspuns că nu. V-am invidiat. Abia după ziua aceea de luni din ianuarie, în care am stat la taifas în biroul meu, am înțeles cum s-a întâmplat totul. După ce m-am frământat câteva zile, mi-au venit în cap două răspunsuri. Unul e „metafizic“ și e legat de profesiunea dumneavoastră: specialist în „ateism științific“ (!?). Celălalt trimite la un detaliu biografic. Am să le iau pe rând.

Un ateu e cineva care crede cu fervoare că nu există Dumnezeu. Dar nu e neapărat cineva care face pasul de la crezul lui negativ la starea de anestezie morală. În două rânduri, de-a lungul discuției noastre, ați ținut să-mi atrageți atenția că ateismul dumneavoastră este „aproape congenital“. Asta, în contextul discuției noastre, devenea

în mod inconștient o scuză nu numai pentru porcăriile pe care le făcuserăți în viață, ci și pentru totala indifeerență pe care o aveăți față de comiterea lor. „Ce vrei, domnule?“ păreați să-mi spuneți. „Ce mă tot întrebi de ce te turnam? N-auzi că sunt ateu?“ Or, tocmai aici e problema. Luxul (sau dreptul) de a nu crede în Dumnezeu nu vi-l puteți permite decât dacă puteți garanta că, ateu fiind, nu veți ajunge un ticălos. Sau că, ajungând, nu veți putea evita perpeleala conștiinței. Un ateu trebuie să poată spune: „Domnilor, nu cred că există Dumnezeu, dar de aici nu rezultă că pot să fac orice. Sunt lucruri care nu se fac, chiar dacă Dumnezeu nu există. Pot deosebi binele de rău, iar când fac răul nu sunt în apele mele. Pe scurt, pot fi moral și fără ajutorul lui Dumnezeu. Sau, dacă nu sunt, mă chinui al naibii când rămân singur cu mine.“ După cum vedeți, mă despart radical de Dostoevski care afirma că, dacă Dumnezeu nu există, atunci totul este cu puțință. Fals! Am încercat mai înainte să demonstrez că, pentru un european, așezat cum e pe solul religiei creștine, Dumnezeu continuă să fie chiar și atunci când încetează să fie, de vreme ce etica noastră laică a rămas, vrând-nevrând, una creștină.

Dacă ați fi fost un adevărat istoric al religiilor și al creștinismului, și nu un biet propagandist al ateismului lui Lenin, ați fi înțeles și dumneavoastră de ce un european ar trebui să nu-și poată anestezia conștiința, chiar dacă nu mai crede în Dumnezeu. Căci ăsta e lucrul neplăcut care s-a petrecut în cazul dumneavoastră: despărțirea de Dumnezeu, înțeles ca termen suprem al celui mai înalt dialog pe care ființa umană îl poate purta

cu cineva, s-a soldat deopotrivă cu ștergerea urmelor pe care acest dialog l-a lăsat în noi sub forma valorilor unei etici lumești. Una e să nu crezi în Dumnezeu ca veghe perpetuă a unei conștiințe infinite aflate în preajma fiecăruia dintre noi. Și alta e să nu crezi în nevoia și capacitatea fiecăruia dintre noi de a-și evalua comportamentul în lume. Ba chiar, dimpotrivă, să ajungi să crezi că poți – și că asta e în regulă, de vreme ce e profitabil – să-ți construiești binele vieții tale integrând în el răul făcut altuia. Dumneavoastră, dragul meu turnător, ați reușit, printr-o asceză împinsă la extrem (știți, desigur, că „asceză“ înseamnă „exercițiu“), printr-o asceză inversă, o „asceză a ateistului“, aș spune, forțând termenii – iar în asceza asta rolul fundamental l-au jucat, neîndoielnic, notele informative și colaborarea cu cei care le cereau –, să vă evacuați definitiv conștiința. Mai precis, v-ați baricadat în fața asalturilor ei, câte vor fi fost la început.

După ce ați plecat atunci din biroul meu, am rămas cu senzația că stătusem de vorbă cu un om perfect vidat, cu o păstăie. Neliniștitoare și stranie în dialogul nostru fusese lipsa totală de accente: vorbeați cu același ton despre orice, și asta pentru că viața își pierduse, pentru dumneavoastră, orice relief. Tonul dumneavoastră era alb: nu avea sușuri și coborâșuri, nu avea ingrediente de indignare, de ezitare, de părere de rău, de bucurie sau de ură. Nu ați protestat că vă „interogam“. Nu ați plecat, trântind ușa în urma dumneavoastră. Nu v-ați arătat nici o clipă indignat că vă invitaseam la editură pentru „a vă cere o explicație“. Parați, blând și fără logică, prin răspunsuri mecanice, întrebările incomode. După care, cu

aceeași blândețe senină, coborați în biografia dumneavoastră, în vacanțele adolescenței de la Luduș, din casa bunicii, sau în perioada aspiranturii de la Academia „Jdanov”. Obținuserăți o împăcare tâmpă cu lumea și viața, o mineralizare a conștiinței. Nu mai aveți *Gewissen*, conștiința aceea morală pe care o cercetaseră, înfiorați, Sfinții Părinți și care, apoi, devenise obiect de meditație speculativă la gânditorii iluminiști. La dumneavoastră, conștiința ajunsese, ca la Engels și Lenin, simplă „reprezentare a realității înconjurătoare”, „instrument de cunoaștere”, o busolă umană pentru orientarea în pragmatismul vieții de zi cu zi. Dacă nu m-aș fi ridicat eu, ați mai fi stat la taifas cu mine ore în șir.

Primul semnal că scăpaserăți de povara conștiinței l-am primit atunci, de mult, în '71, când am venit la institut cu *Scrisoarea despre „umanism”* a lui Heidegger, pe care o tradusesem la Aachen. Rememorez scena despre care v-am vorbit în altă scrisoare. Stăteam de vorbă, rezemați de caloriferul de sub geamul de la etajul I al institutului, când, emoționat de propria-mi ispravă, v-am propus să publicați *Scrisoarea* în revistă. M-ați trimis la plimbare și mi-ați răspuns că ar fi mai bine să scriu ceva despre „Tezele din iulie” ale „tovarășului Ceaușescu”. Iar când v-am „amenințat” că o să fiți condamnat la Judecata de Apoi a culturii românești, mi-ați răspuns: „Etee! O să mă scarpin acum pe chelie de ce-o să se zică despre mine peste o sută de ani!” Răspunsul acesta, tradus în termenii discuției noastre de-acum, suna în fond așa: „Știi ce? Eu n-am conștiință. Du-te naibii cu traducerile tale, cu munca și cu pasiunile tale. Pe mine mă arde să am în revistă texte de adeziune la «tezele» Tovarășului.”

Definiția pe care v-o propuneam în scrisoarea anterioară – a avea conștiință înseamnă a te perpelii – se formulase spontan în gura dumneavoastră așa: a avea conștiință înseamnă a te scărpină din când în când pe chelie. Or, dumneavoastră, în chip programatic, nu v-iați în ruptul capului să faceți asta. Revelația pe care am avut-o stând de vorbă cu dumneavoastră după patruzeci de ani de la scena aceea este că ați traversat viața fără să vă fi scărpinat niciodată pe chelie. Dacă atunci, în 1971, nu v-ați fi pierdut deja deprinderea scărpinatului pe chelie, vi s-ar fi făcut, mai mult ca sigur, rușine. Vi s-ar fi făcut rușine ca, în locul unui text cu iradiere spirituală maximă, să-mi propuneți să laud textul unei brute care-și umilea propriul popor. Dar asta-i un fleac pe lângă ocaziile pe care le-ați fi avut să vă scăpinați pe chelie de câte ori alimentați cu notele dumneavoastră informative funcționarea furnalului lui Pătrulescu. Căci dacă n-ar fi existat colaborarea dumneavoastră senină cu „organele“, fără urmă de scărpinat pe chelie, n-aș fi putut deveni niciodată „element ostil“, „dușman al orânduirii“ și toate celelalte bazaconii cu care-și umpleau ei viața și dosarele.

Cum de ajunseseți aici? Cum de vă simțeați atât de bine „în pielea dumneavoastră“ după ce vă înfundaserăți semenii fără să clipiți? Cred că totul a început odată cu recomandarea aceea de la UTM. Ea v-a deschis ochii sau, mai bine zis, moral vorbind, vi i-a închis. V-ați pomenit atunci la o răscruce decisivă a vieții. Ați realizat de la o zi la alta că hârtia aia putea să vă deschidă porțile tuturor facultăților care, altminteri, pentru un personaj „fără origine sănătoasă“, ar fi rămas ferecate în veci. Atunci ați înțeles că nu veți putea călători în viață fără

un pașaport eliberat de proaspăt instalata putere comunistă. Permisul cu ștampila „mic-burghez“ expirase. Nu se mai putea urca pe scara vieții cu el. N-ai fi intrat la Medicină nici dacă ai fi luat 10 la examenul de admitere. Ai fi rămas tot „admis fără loc“. Nu mai existau „locuri“. Se terminaseră. Însă bucata aia de hârtie, obținută după ce o vară întreagă vopsiserăți fondul portretelor lui Stalin, putea deschide, asemenea ierbii fiarelor, orice poartă a vieții. „Vreți Medicină la Cluj, tovarășu? Vreți Farmacie? Vreți Drept? Vreți Filozofie?“

Dar cum de ai avut intuiția că n-ar fi rău să faceți pactul cu diavolul? Că merită, și asta tocmai pentru că era vorba de un pact pe termen lung? Spun asta știind că cei din generația și din lumea noastră de „mic-burghezi“ nu puteau să creadă în longevitatea nebuniei care se abătuse peste noi. Cum bine spunea Annie Bentoiu în *Timpul ce ni s-a dat*:

Așa cum era ea, lumea pe care o cunoscusem se voia clădită pe respectul legii și al principiilor creștine, pe iubirea de oameni, și nu pe ura de clasă; cele ce se văzuseră în ultimele zile ar fi fost, în ea, de neînchipuit. În chip paradoxal, tocmai excesul actual de arbitrar și de violență făcea să renască speranța: ni se părea că ceva atât de inuman nu poate să dureze prea mult.

Se înșelaseră. Dumneavoastră ai avut intuiția justă, fiul. Va dura mult. Aproape o veșnicie.

Poate vi s-a făcut și foarte frică, atunci. Era în anii '49-'50. Aveați douăzeci de ani. Venise momentul să vă alegeți viața. Totul se răsturna în jur: exproprieri, colectivizare, deportări, Canal... Ai trecut fără să șovăiți de

partea sigură a istoriei, trădând lumea din care veneați, lumea valorilor căzute din poala religiei creștine. Nu aveați statura lui Alexandru Dragomir, care, imediat după 1947, a înțeles că orice negociere cu ideologia oficială se solda cu pierderea sufletului. Dragomir, de pildă, a preferat să înceapă noua viață angajându-se ca sudor la Industria sârmei din Câmpia Turzii decât să se prostitueze. Dumneavoastră ați făcut orice ca să ajungeți la facultate. Inițial la Medicină. Dacă ați fi intrat, n-ați mai fi fost „dragul meu turnător“. Cel puțin nu pentru mine. Destinul, luând forma unui accident de cale ferată, v-a jucat însă feste. Ați ajuns la Facultatea de Filozofie și la Academia „Jdanov“, locurile fierbinți ale ideologiei comuniste. Odată ajuns acolo, l-ați dat dracului pe Bлага, despre care îmi povesteți că vă deschisese apetitul pentru filozofie. Instituțiile astea au șters „respectul legii, al principiilor creștine și iubirea de oameni“, pe care, bănuiesc, le sădiseră în dumneavoastră părinții și mama mamei, bunica unguroaică de la Luduș. La început cred că le-ați explicat că altfel nu se poate, că lumea s-a schimbat și așa mai departe. Iar ei nu erau neapărat la curent cu ce învățeați dumneavoastră la București în instituția lui Pătrulescu. Cred că, după anii de antrenament prelungit făcut în cele două instituții ideologice, nervul viu al conștiinței v-a amuțit firesc, luându-i locul o mecanică a ei care v-a simplificat într-un mod extrem mișcărilor sufletești. Mi-ați spus în două rânduri, când v-am dat citate nocive din notele dumneavoastră – și erați aproape mândru spunându-mi asta –, că „nu ați bârfit niciodată“. Aveați, așadar, și o etică: nu spuneți despre „obiectiv“ decât ce *era*. Că, de pildă, nu

se angaja în „realitățile prezente“, ci se refugia „în trecut“. Că „nu aprofunda studiul filozofiei marxiste“. Că prefera „meditațiile existențialiste“ și „cita din Biblie“. Că Noica mințea când spunea că nu mă prea cunoaște. Că-mi făcusem rost de o bursă prin relațiile cu fugari trădători de patrie. Nu făceați nimic mai mult. Tot ce scriați acolo era adevărat. Nu relațați ce „se spunea“. Nu „bârfeți“. Concluziile privitoare la încadrarea mea în rândul „elementelor ostile și dușmănoase“ le lăsați în seama ofițerului de caz. Dumneavoastră vă limitați la a-i furniza „materialul“. Păi, dacă-i pe-așa, aș fi preferat să bârfeți. Să spuneți, de pildă, că mă țineam cu toate colegele din institut, chiar dacă asta era o minciună. Că doar Dosarul și încadrările cu potențial penal securiștii nu mi le făceau pentru „relațiile cu sexul opus“, ci pentru „cum gândeam“.

Aș mai fi curios să știu dacă „soția sursei“ sau „fica sursei“ aflaseră că aveți o viață dublă. Potrivit protocoalelor Securității, se pare că familia nu trebuia să știe de „munca de informator“ pe care o desfășurați în paralel cu cea de propagandist.

Cam asta e tot. Nu știu să intru mai departe în biografia și în cotloanele minții dumneavoastră. „Viața e vastă“, v-am mai spus că acesta e sloganul pe care l-am ales pentru blazonul meu medieval. Am făcut tot ce-am putut ca să ajung până în punctul ăsta. Cel mai mult, până la urmă, după discuția pe care am avut-o în ianuarie, mi-a plăcut că, în preferințele dumneavoastră filozofice, ne-ați așezat – pe locul I și II – tocmai pe cei cărora, în opera dumneavoastră de informator, le-ați

acordat cel mai mare număr de pagini. Ce splendidă încununare a carierei dumneavoastră de informator: să vă admirați „obiectivele“, să vă admirați victimele! Am fost flatat. M-am întrebat dacă chestia asta cu clasamentul, de la sfârșitul conversației noastre, ați aruncat-o din cinism sau dintr-o simplă șmecherie reflexă de securist obosit.

Aș mai vrea totuși, înainte de a încheia, să vă spun la ce m-am gândit când v-am întâmpinat atunci pe hol: mi-aș fi dorit oare ca la cei optzeci și trei de ani ai dumneavoastră, cocârjat, împuținat și cu vocea stinsă, să vă știu pedepsit pentru tot ce-ați făcut? Mi-am adus aminte de cartea aceea a lui George Steiner, *Procesul de la San Cristobal*, în care un comando de vânători naziști îl capturează pe Hitler undeva, în fundul junglei amazoniene. Acțiunea se petrece în 1979. Hitler are deci nouăzeci de ani. E o epavă. Cei care-l prind nu mai pot face legătura între artizanul „soluției finale“ și prăpăditul pe care-l au în față. Ce vreau să spun, cu acest exemplu extrem, este că nepedepsirea la timp – „la timp“ ar fi însemnat în cazul nostru, al românilor, în primii ani după '90 – lasă în urmă, iată, o carapace, un simplu vid uman care nu mai are nici ce să explice, nici ce să regrete. Degeaba încercasem să surprind, vorbind cu dumneavoastră, o li-cărare care să vestească vestigiile îngropate atâta amar de vreme ale lui *Gewissen*. Sau măcar o urmă de invidie. Să-mi spuneți, de pildă, că cel puțin noi, cei turnați, spre deosebire de turnători, ne permiseseăm luxul de a fi fost liberi. Și că ne-ați invidiat pentru asta. Dar n-ați arătat nici un regret în cele două ore cât am stat împreună. Nu mai erați apt pentru nici o pedeapsă.

Dar nu de dumneavoastră era vorba, până la urmă. Se spune că pedeapsa e pilduitoare în primul rând pentru ceilalți, că funcția ei e una de purgare a conștiinței colective. „Și se făcu dreptate.“ Dreptate de care, în post-comunism, n-am prea avut parte. Au murit în pace toți cei care construiseră angrenajul în care dumneavoastră fuseserăți o modestă roțiță. A murit în pace Nicolschi, va muri în pace Pătrulescu. De ce ar muri altfel un amărât cu câteva fleacuri pe conștiință?

Postfață

Această carte a început cu răsfoirea unor pagini din arhiva Securității. Apoi mi-am propus să ajung, parcurgând un traseu autobiografic, în acel punct al istoriei noastre în care sentimentul de *seamăn* dispare și, odată cu el, întreg edificiul de valori pe care se înălța societatea românească tradițională. Simt însă nevoia, în final, să fac unele precizări, cu scopul de a-l ajuta pe cititor să evite câteva prezumții neavenite.

1. Am ezitat o vreme în privința explicitării titlului printr-un subtitlu. Apoi am renunțat, lăsând titlul în „misterul“ și nedeterminarea lui. Primul subtitlu care mi-a venit în minte a fost *Cartea perfecteii supravegheri*. Însă mi-am dat seama că, deși volumul acesta punea în scenă tot arsenalul de tehnici ale supravegherii de care dispunea Securitatea în anii '70, „supravegherea“ era tema secundă a cărții. Important rămânea, cum spuneam, lucrul care o făcuse cu putință: dispariția sentimentului de seamăn și înlocuirea lui cu cultul „dușmanului“.

Dușmanul, realitate și fantasmă deopotrivă, a însoțit comunismul ca propria-i umbră. Cuvintele cel mai frecvent folosite în discursurile liderilor și activiștilor comuniști, în sentințele tribunalelor politice și în documentele Securității de la înființare și până la dispariția ei erau:

„dușman“, „dușmănos“, „atitudine dușmănoasă“, „ostil“, „manifestare ostilă“. Dușmanul, produs nemijlocit al „luptei de clasă“, care, ca dușman, trebuia desigur „nimitic“, se instalează, împreună cu nimicitorii lui, în centrul vieții publice a țărilor comuniste. Aceasta e societatea în care am trăit, bazată pe cultul și cultivarea sistematică a urii, și pe care o descriu prin fereastra deschisă către ea de „dosarul de urmărire informativă“.

Spunând că *în fața lui Dumnezeu* oamenii nu se pot purta fără să-i imite chipul, creștinismul încercase să realizeze un proiect *moral* pe un teren biologic în fond ostil (*homo homini lupus*). În măsura în care, imitându-și propriul chip, Dumnezeu crease *semeni*, El devenea o ființă regulatoare de umanitate. Conformându-se acestui proiect (desigur, nu fără dificultățile de rigoare pe care le presupunea înfrângerea „naturii umane“ căzute și rezistente, precum și nevoia permanentei ei țineri sub control), oamenii încetau să existe ca simple animale inteligente necizelate și deveneau *oameni*, în măsura în care se sădea în ei sentimentul milei, compasiunea, iubirea, „punerea în locul celuilalt“ etc. Proiectul *seamănelui*, care traversase secolele ca proiect religios, secularizându-se apoi în modernitate ca etică a umanismului iluminist, este distrus în comunism în mai puțin de un deceniu. Logica de comportament bazată pe sentimentul seamănelui este înlocuită în mod violent de ură și de logica *dușmanului*.

Nenorocirea pe care o provoacă acest termen în comunism este legată de fluiditatea lui. Nu este foarte limpede ce anume te poate califica ca „dușman“. De aceea,

viața unui individ într-o societate comunistă este extrem de dificilă. Neștiind exact de unde începe și unde se termină vina, el trebuie să meargă în permanență în vârful picioarelor, îngrozit că un simplu pas greșit (dar când anume este el greșit?) va stârni organul punitiv. De aici caracterul intens absurd, „kafkian“, al vieții în comunism. Pe de-o parte, vina este impersonală și calitatea de „dușman“ este pur și simplu moștenită prin apartenența la o categorie de clasă („burghez“). Pe de alta, ea este personală, dar fără să știi dinainte care anume dintre gesturile banale ale vieții te pot califica drept „dușman“: cititul unei cărți, traducerea unui comentator aristotelic, „corespondența cu străinătatea“ sau întâlnirea cu „un străin“, scrierea unui text calificat ca „idealist“, o anecdotă nevinovată etc.

Detectarea dușmanului și calificarea lui ca „dușman“ se fac în comunism prin instituția specializată a poliției politice, care în România avea numele de „Securitate“. Dar detectarea dușmanului presupunea nu numai activitatea strictă a angajaților Securității, ci, deopotrivă, atragerea unei părți a populației (la limită a întregii populații) în activitatea de *delegațiune*. Delatorul (informatorul, „turnătorul“) forma, împreună cu „ofițerul de caz“ (cu „securistul“) tandemul care înlocuia comportamentul bazat pe „logica seamănelui“ cu cel bazat pe „logica dușmanului“. Delațiunea a jucat de aceea un rol fundamental în pulverizarea solidarității umane, hrănită până atunci de sentimentul tranzitivității și de empatie, de gândul că oricând te poți trezi pe o masă de tortură la fel de bine ca și „celălalt“.

A fost oare o simplă întâmplare faptul că, la scurtă vreme după ce scrisesem ultimele două scrisori adresate „dragului meu turnător“, cele în care vorbesc despre „seamăn și invenția conștiinței“, am dat peste un document cu care, în ultima clipă, am decis să deschid secțiunea de „Anexe“ a acestui volum? Este vorba de referatul întocmit de generalul-maior de Securitate Evghenie Tănase după discuția purtată de doi ofițeri cu Constantin Noica în ziua eliberării acestuia din închisoare (31 iulie 1964). Noica îi avertizează pe oamenii Securității – deși, spune referatul, „nu i s-a pus problema colaborării cu organele M.A.I. pe linie informativă“ – „că desconsideră o astfel de activitate de delațiune, care n-ar face din el decât «un călău al semenilor lui»“.

Formularea lui Noica rezumă în mod esențial discursul din cartea de față. Vânzându-i politic pe conaționaliilor lor „ca dușmani“, maiorul Pătrulescu, „dragul meu turnător“ și ceilalți de aceeași teapă care populează paginile acestei cărți tocmai asta fuseseră: călăii ai semenilor lor. Subtitlul cărții ar fi putut fi: *Scrisori adresate unui călău al semenilor lui.*

2. Într-una din cărțile sale, Dan C. Mihăilescu vorbește de „bulimia confesivă“ sau de „egofilia memorialistică“, văzând, în avalanșa de cărți în care autorii își întorc viața pe toate părțile, un semn distinctiv al literaturii noastre de după 1990. În virtutea celor șaseșapte volume care pornesc de la un episod sau altul al vieții mele, am fost încadrat, la rândul meu, în specia „literatură personală“. Nu am de gând să-mi contest

apartenența la ceea ce francezii au numit *l'écriture de soi*. Aș dori doar să precizez că impulsul din care s-au născut aceste cărți nu trimite la acea dizgrațioasă iubire de sine care vrea să-l epateze pe cititor cu importanța experienței extraordinare pe care a trăit-o un maniac al scrisului și cu „trăirile de excepție“ pe care le-a avut în marginea ei. Consider, dimpotrivă, că orice scris confesiv trebuie să pună în scenă o „experiență ordinară“, adică una îndeajuns de obișnuită și reprezentativă pentru ca ceilalți să se poată recunoaște în povestea „străinului“ care este autorul. Orice scriere este ratată dacă, traversând-o, cititorul nu se întâlnește cu sine și nu cade, împreună cu autorul, în acolada unei mari îmbrățișări.

3. Interesul acestei cărți nu rezidă, așadar, în „dosarul meu de urmărire informativă“, ci, prin poarta pe care o deschide el către o experiență comună, în imaginea su-pravegherii totale obținute în comunism exclusiv în beneficiul puterii și întoarsă în mod potențial împotriva oricărui membru al societății. Și aici simt nevoia să deschid o paranteză.

Foștii angajați ai Securității au marele talent de a crea confuzie amestecând experiențe cu *aspecte* comune, dar de naturi complet diferite. N-a existat discurs public al lor în care tehnica amalgamului să nu fie prezentă. De pildă, imediat după 1990, cei care puseseră la cale ticăloșiile epocii precedente, cuprinși de teama că li se va cere socoteală pentru răul făcut, au încercat să convingă opinia publică că sunt pe cale să devină victimele unei noi „vânători de vrăjitoare“. Plasată în noul context

istoric, formula era menită să inhibe elementarul spirit de justiție de care societatea noastră avea nevoie înainte de a porni pe alt drum. Se asimila sofistic actul de justiție matur cu un episod istoric care, cu secole în urmă, pusese în scenă, operând cu fantasme colective, condamnarea unor inocenți. Agenții specializați ai răului organizat se transformau acum în victime printr-un abuz logic. După ce vreme de câteva decenii sistematizaseră teroarea, se înfățișau acum lumii ca un grup de nevinovați hăituiți pe care îi așteptau barbare arderi pe rug. Transformaseră preventiv în persecuție pedeapsa pe care știau că o merită.

Alt exemplu. L-am auzit recent pe un europarlamentar, membru al unui partid politic născut după 1990 din reziduurile fostei nomenclaturi comuniste, spunând, pe marginea deconspirării interceptărilor făcute de serviciile de contrainformații americane în întreaga lume: „Am fugit de dracu’ și am dat de tat-su!“ La fel, inteligența vestică s-a grăbit să asocieze operațiile de ascultare americane cu sistemul de supraveghere orwellian de tip Big Brother sau cu cel al poliției politice est-germane, Stasi. În ambele cazuri, sofismul e grosolan. Serviciile americane nu își tratează propriul popor ca pe un inamic potențial al puterii, ci încearcă să depisteze – mai ales după trauma din 11 septembrie 2001 și într-un climat de anti-americanism generalizat – potențialele amenințări teroriste anti-americane. Desigur, depinde de moralitatea fiecărui guvernant dacă va deturna sau nu funcțiile serviciilor secrete pentru a-și lovi adversarii politici. Oricum, distanța dintre o țară democratică,

care își culege informațiile necesare pentru a-și apăra propriii cetățeni, și un stat mafiot a cărui poliție politică număra 14 300 de agenți și 450 000 de informatori – este considerabilă. Ceea ce am descris eu în paginile acestei cărți este un sistem al supravegherii totale orientate împotriva unor conaționali care, vreme de patruzeci și cinci de ani, au avut parte nu de protecție, ci de teroare și hărțuire.

4. În ianuarie 2010, CNSAS, „prin consilier juridic“, l-a dat în judecată la Curtea de Apel București, Secția a VIII-a Contencios Administrativ (vezi „Anexe“), pe ofițerul de Securitate Ion Pătrulescu pentru „constatarea calității de lucrător al Securității“. CNSAS a cerut așadar calificarea activității desfășurate de Ion Pătrulescu ca „activitate de poliție politică“. Documentația folosită de CNSAS în calitate de „reclamant“ a fost integral extrasă din „dosarul Lungeanu“.

Este uimitor felul în care s-a apărut (prin avocat) Pătrulescu. Cum ar putea fi condamnat pârâtul, a spus apărarea, pentru activități care, în momentul când au fost comise, „nu constituiau un act delictuos“? Această afirmație conține două neadevăruri. Mai întâi cititorul atent a putut sesiza că, în vremea în care Pătrulescu „desfășura aceste activități“, ele contraveneau, toate, atât constituției aflate în vigoare (*Constituția Republicii Socialiste România* din 1965, articolul 17 pct.1, articolul 30 alineatul 1 și articolul 32), precum și tuturor actelor internaționale semnate de regimul comunist din România privitoare la drepturile omului. În al doilea rând – și

poate că acesta e lucrul cel mai important – există activități care sunt „delictuoase“ în eternitate, așadar indiferent de momentul istoric în care sunt întreprinse. Ele sunt *rele* indiferent de ideea, ideologia, credința sau regimul politic în numele cărora sunt săvârșite. Dacă n-ar fi așa, cuvinte ca „ticălos“, „criminal“, „răufăcător“, „fărădelege“ etc. n-ar avea sens de existență. Ele ar trebui de fiecare dată redefinite după umorile și bunul plac ale celor care le comit. A pedepsi indivizi în numele unor acte comise de ascendenții lor sau în virtutea apartenenței lor la o clasă, rasă, nație sau religie care n-au nici o relație cu noțiunea de răspundere proprie; a viola, a tortura, a lua copii ca ostatici pentru a-i face pe părinți „să se predea“; a-ți însuși rodul muncii altuia etc. etc. *sunt lucruri rele în eternitate*. Desigur, perversitatea criminalilor poate fi atât de mare, încât, în scenariul crimei pe care o pun la cale, rolurile să fie inversate. În timp ce își torturează victimele nevinovate, ei le numesc „criminali“. În lagărele comuniste, prizonierii erau exterminați ca „bandiți“, în timp ce călăii lor se considerau agenți ai unui „nou umanism“.

5. Deși am pornit de la un „dosar de urmărire informativă“, am încercat să nu aduc balastul documentului în prim-plan, nevrând să-l plictisesc de la bun început pe cititor cu acel gen de carte-document, destul de bine reprezentat în ultimii ani în editurile noastre, în care rolul principal îl joacă rapoartele și analizele ofițerilor de Securitate și notele informatorilor. Am dorit să scriu o carte „plăcută“, intuitivă, ușor de citit, care să stârnească

în primul rând perplexitatea: *cât de smintită poate să ajungă o lume, pentru ca asemenea fenomene să facă parte din ȧesutul ei intim și din modul ei de funcționare cotidian?*

Cei care au trăit atunci vor avea poate surpriza să descopere că adăpostul lor nu era așezat pe pământ, ci pe o vastă subterană camuflată. Și că viața le era monitorizată din acest subsol al societății, despre care cei mai mulți dintre noi aveau o imagine vagă sau nu aveau nici una. Pot spune că, în jurul meu chiar, exista multă inocență privind esența criminal-supraveghetoare a comunismului și formele pe care le îmbrăca. „Cine te crezi, băi, mi-a spus un prieten în anii '80, ca să fi ascultat toată ziua la telefon?“ Nu-i trecea prin cap că violarea intimului făcea parte din rutina unui sistem al disprețului și umilirii care pusese la punct completa „denudare a obiectivului“. Cui să-i treacă prin minte că rutina aceasta putea fi împinsă până la inventarierea respirațiilor „obiectivului“ în timpul somnului? (Să nu uităm că formula cu care se încheia „raportul de ascultare“ la capătul fiecărei zile era „Noaptea a fost liniște“.)

În ce mă privește, descoperind dublul ascuns al lumii în care trăiam, mi-a fost greu să accept că de fapt așa au arătat viețile noastre. ȧesătura invizibilă care se fabrica în dosare putea fi întinsă oricând peste întreaga societate. La limită, o asemenea construcție nevăzută ar fi urmat să se încheie odată cu îndosărierea ultimului născut în România și a ultimului străin care ar fi pus vreodată piciorul aici. Și asta prin logica unei rețele al cărei principiu, odată pus la punct, nu se putea opri

până nu-și atingea limita cantitativă de trimiteri și combinații posibile.

Nu-mi fac iluzia că cei care nu au trăit experiența acelor ani vor fi interesați de grotescul, de absurdul și de neverosimilul ei. În general, oamenii nu sunt capabili să facă pasul în afara celor trăite de ei. Decenii la rând, după război, bună parte dintre intelectualii francezi de stânga i-a numit „câini“ pe anti-comuniști pentru simplul motiv că memoria lor istorică se limitase la confruntarea cu nazismul. Au îmbrățișat pe rând stalinismul, hoșiminismul, maoismul, castrismul pentru că nu cunoscuseră pe pielea lor practica criminală a acestor regimuri politice. Victimele scăpate din aceste țări și care mărturiseau, descriind nemaipomenitele grozăvii pe care le trăiseră, erau tratate în mod spontan drept „fasciști“ și „agenți ai imperialismului american“.

Așadar, nu e de mirare dacă noile generații, educate în ignorarea esenței și practicilor comunismului, vor socoti, citind aceste pagini, fie că e vorba de o hiperbolă a povestitorului, fie de un accident istoric oricum nerepetabil și care nu le privește nicicum. Le va fi greu să accepte că acest „accident“ a acaparat peste șapte decenii din secolul XX, că a avut loc pe patru mari continente și că a îmbrăcat, în fapt, forma clinică a nebuniei la scara unei societăți. Pe scurt, le va fi greu să accepte că lucrul cel mai la îndemână în istoria speciei noastre este accesul la acel fond biologic care, necenzurat de riturile fragile ale civilizației, sfârșește, dacă e prevăzut și cu o ideologie, într-o stupefiantă „întrupare a răului“.

6. Scriind tot ce am scris aici nu mi-am arogat poziția unui „disident“ și nici a cuiva care a avut de suferit formele explicite ale terorii într-un regim totalitar: agresivitatea fizică, tortura, detenția. Pe această temă s-au scris cărți memorabile de către cele mai avizate persoane: acelea care au trăit teroarea „în direct“.* Paginile mele sunt scrise din perspectiva experienței *mele*, și ea nu are nimic spectaculos în registrul amintit. Specificul experienței descrise de mine se plasează într-o zonă gri, pe care aș numi-o zona hărțuiei vizibile împletite cu cea a pericolului virtual neconștientizat. Discriminările penibile de care am avut parte, piedicile profesionale puse la tot pasul, menite să stingă în mine orice avânt și orice pasiune, mizeriile curente sau cele anume orchestrate – toate făceau parte din real. Virajul vieții spre un deznoământ dramatic a făcut parte, spre norocul meu, doar din virtual. Cartea aceasta e alcătuită din perspectiva cumulativă a lui „a fost“ cu „era să fie“ sau „n-a fost să fie“.

Nu am scris, așadar, aceste pagini ca să „mă dau mare“. M-am hotărât cu greu să le scriu și, scriindu-le, nu mi-au făcut plăcere, pe alocuri m-au chinuit, chiar dacă, de ce n-aș recunoaște-o, au avut o anumită componentă terapeutică. Personajul care sunt în carte nu-și arogă nici

* Le menționez pe cele ale autorilor români citați de mine și care m-au impresionat cel mai mult: Adriana Georgescu, *La început a fost sfârșitul*, Ion Ioanid, *Închisoarea noastră cea de toate zilele*, Anița Nandriș, *20 de ani în Siberia*, *Povestea Elisabetei Rizea din Nușoara*, Lena Constante, *Evadarea tăcută și Evadarea imposibilă*, N. Steinhardt, *Jurnalul fericirii*, Radu Mărculescu, *Mărturii pentru Judecata de Apoi adunate din gulagul românesc*, Adrian Oprescu, *Vărul Alexandru și alte povești adevărate*.

un nimb de cutezanță, ci doar curajul – care era mai degrabă o formă de îndârjire rămasă neamendată – de a fi încercat să mimeze, într-o lume neliberă, minimele reflexe de mândrie și libertate ale unei ființe umane medii. Nu m-am luat de piept cu „dictatorul“, nu am scris scrisori la Europa Liberă, nu am răspândit manifeste în cartierele de blocuri ale capitalei, nu am fost expulzat din București. Nu am fost bătut, nu am fost băgat la închisoare și nu am murit acolo. Am fost doar amenințat (prin mesaje intermediare de „amici“) că pot să-mi pierd într-o bună zi toți dinții, am fost doar filat și fotografiat, am avut apartamentul înșesat de „tehnici de ascultare“, casa mi-a fost răscolită sistematic în absență, lucrurile fiind uneori azvârlite demonstrativ pe podea, corespondența mi-a fost integral interceptată, am fost îndosariat și așezat, ca element „ostil“ și „dușmănos“, pe drumul unui posibil dosar penal în cadrul unui nou „lot Noica“. Așadar, nu am făcut parte din marea galerie de victime ale comunismului autohton, din moment ce „nu am pățit nimic“.

Am fost, îmi dau seama acum, cunoscând retrospectiv suspiciunile și pretențiile celor care ne vegheau continuu, un personaj cu capacitate scăzută de disimulare socială. Un *refuznic* al „omului nou“. Unul ca mine, dacă s-ar fi născut cu zece ani mai devreme, n-ar fi ratat pușcăria. Așa, în anii pe care i-am trăit ca ființă matură, constat că s-au mulțumit să-mi amenajeze doar fantasma ei. Oricum, citindu-mi Dosarul, am fost uimit să constat ce element „periculos“ eram și cât de „vinovat“ fusesem în ochii „lor“. Și îmi spun că, poate, obiectiv aveau dreptate, de vreme ce trăiam într-o lume a cărei supremă exi-

gență era să nu gândești *altfel*. („Să aflăm ce gândește“ s-a dovedit un laitmotiv al dosarului meu de urmărire.) Or, ajutat de câteva „întâlniri destinale“, păcatul ăsta l-am avut din plin.

7. Am scris aceste pagini și îmboldit de gândul că, tăcând în privința ticluieiilor (eu le consider de fapt uluitoare) pe care le-am găsit în Dosar, m-aș face complice cu cei care l-au alcătuit. Nu credeți că merita scos la lumină faptul că vorbele și respirația unui „cetățean de rând al republicii socialiste“, cum eram în epocă, puteau fi înregistrate în reprize de trei-patru luni, secundă de secundă, inclusiv în timpul somnului? Mie mi se pare că nimeni dintre cei care s-au întâlnit cu imaginea lor pusă pe masa de disecție a Securității n-ar trebui să tacă. Fiecare bucățică din această experiență satanică, oricât de mărunță ar fi ea, ar trebui adusă în conștiința celorlalți, împreună cu cei care, pierzându-și calitatea de „seamăn“, au făcut-o cu puțință.

8. Angajații Securității laolaltă cu departamentul lor de nădejde, „instituția informatorilor“, funcționau în mod curent cu o conștiință falsă. Când le citești astăzi manualele *top secret* tipărite de Editura Ministerului de Interne, ești uimit să vezi în ce haine solemne își drapau activitatea sordidă. Peste tot principii și cuvinte mari – societatea noastră, echitatea, dreptatea, morala socialistă –, când de fapt era vorba de angajații unei imense instituții cu fonduri nelimitate, care păzeau privilegiile unei mafii ce acaparase statul. Se prezentau ca apărători ai unui popor din care, de fapt, își recoltau în mod

constant „obiectivele“ și victimele. Vorbeau mereu dinăuntrul unei ficțiuni înalte, în timp ce faptele lor se scâldau în sordid.

9. Mai rămâne o întrebare: ce s-a întâmplat după decembrie 1989 cu cei 14 300 de angajați ai Securității? Toate încercările de a-i aduce la rampă *împreună* cu informatorii pe care-i monitorizau s-au soldat cu un eșec. Au rămas învăluiți în taina care le protejase meseria și până atunci și tot așa, în taină, s-au revărsat, ca duhul din sticlă, în toate interstițiile societății. Și-au șters, pe cât posibil, urmele, s-au mutat dintr-un județ în altul. După 1990 n-au făcut decât să reitereze la scară exponențială, în climatul pe care-l ofereau acum „afacerile“ pe o piață „liberă“, modelul pe care-l structuraseră după preluarea puterii de către comuniști: o mafie economică, subsecventă celei politice, pe ramificațiile căreia funcționa întreaga societate. În primii zece ani, la adăpostul lozincii „nu ne vindem țara“, au luat-o în exploatare proprie, împărțind-o bucată cu bucată, întreprindere cu întreprindere, resursă cu resursă. Au împărțit-o destul de pașnic, aproape frățește, pe „baronii“. Apoi, după 2000, au trecut, prin contracte cu statul și licitații măsluite, la parazitarea sistematică a banilor colectați de la populație sub formă de taxe, a bugetului așadar. Sau, după 2007, a banilor proveniți din „fonduri europene“. S-au grupat în punctele economice cheie și în pozițiile instituționale care le permiteau perpetuarea raptului economic. Au devenit parlamentari, guvernanți, șefi de partide și, pentru a putea manipula în voie mentalul colectiv, proprietari

de trusturi de presă. „De ce arată România altfel?“ nu este o întrebare deloc complicată, de fapt. „La vremuri noi, oameni noi!“ Acest slogan politic lansat la începutul anilor '90 a fost o fumigenă. România arată *altfel* pentru că vremurile noi au fost făcute de oameni vechi, cu tehnicile vechi adaptate la o situație nouă; de oameni crescuți în cultul lui „nimic sfânt“ și cu o psihologie generalizată de câini pitbull: apuci, și ce-ai apucat nu mai lași să-ți scape din gură. De fapt nu e nevoie de o mare forță analitică pentru a înțelege că „România tranziției“ s-a construit pe clanurile fostei Securități, adaptate rapid la o nouă conjunctură politică și economică. A profita de incognito-ul în care lucraseră și a ocupa în mod pașnic centrele de putere ale societății, mimând formele lor de funcționare democratică și deturnându-le fondul, iată formula simplă și eficace adoptată de cei care, până în 1990, trăiseră în culisele puterii.

10. În sfârșit, personajul căruia mă adresez de-a lungul cărții cu „dragul meu turnător“ este un om în carne și oase. Numele lui e Octavian Chețan. L-am cunoscut când avea treizeci și șapte de ani, iar eu, douăzeci și cinci. Acum are optzeci și trei de ani. Nu-l mai văzusem de peste două decenii. Terminasem cartea când întâmplarea a făcut să ne reîntâlnim și să stăm de vorbă. Întâlnirea cu el m-a făcut să reorganizez tot ce scrisesem până atunci. O consider, întâmplarea aceasta, una dintre experiențele deosebite ale anilor mei din urmă. Într-un capitol de la începutul cărții e descrisă această întâlnire, iar în ultimele două e consemnat ecoul întâlnirii în mintea mea. Restul

cărții este rezultatul dialogului continuu pe care l-am purtat *in absentia* cu omul acesta după citirea, în 2006, a dosarului meu de urmărire informativă.

Îl consider pe Octavian Chețan cel mai redutabil informator din Dosarul lui Noica și din Dosarul meu și cred că, mult mai mult decât „pățaniile“ mele, tocmai forța *reprezentativă* a lui „Cristian“ m-a făcut să mă mobilizez întru alcătuirea volumului de față. Nu-mi fac iluzia că ceva s-a modificat în mintea sau în sufletul lui după întâlnirea noastră de la începutul acestui an. Nici că s-ar modifica după citirea acestei cărți.

A muri disperat înseamnă a muri cu răni ale conștiinței deschise. Asemeni tuturor celor care au făcut ca sistemul să meargă, Chețan nu mai avea de mult conștiință. N-o mai avea din prima tinerețe, de când înțelesese că nu are „origine sănătoasă“ și că trebuie să facă, pentru asta, gesturi compensatorii: a început prin a picta fundalul portretelor lui Stalin pentru organizația UTM din Sighișoara și a sfârșit ca informator al Securității. El e reprezentativ pentru conașionalii noștri care, tocmai prin aptitudinea lor înnăscută de a negocia cu propria conștiință dincolo de limitele admise, au dat răului un caracter sistematic.

Comunismul ca realitate ireală a fost posibil prin împletirea vizibilelor cu invizibilele. Oameni ca „dragul meu turnător“ au fost, alături de ofițerii Securității care-i „instrumentau“ (maiorul Pătrulescu în cazul de față), ființe ale obscurului, ascunse de văzul nostru și de cunoștința celorlalți. I-au completat bine pe activiști și propagandiști, care apăreau în lumină, la tribună și în ședințe. E uimitor să descoperim cât de mulți au fost.

De câțiva ani, contingentele lor ies la iveală în valuri. Informatorii se cățarau ca iedera pe viețile victimelor lor. Am încercat să deslușesc, pornind de la cazul „dragului meu turnător“, ce schimbări produsese în ecosistemul social puterea comunistă instalată, pentru a face din oameni cu aparențe blajine și crescuți, unii, „cu frica lui Dumnezeu“ niște fiare care-ți puteau frânge destinul păstrându-și bonomia și zâmbetul pe buze.

Maiorul Pătrulescu, cel cu care Chețan a făcut tandem câțiva ani buni, are și el cuvântul în această carte, în capitolul intitulat *Apărarea maiorului Ion Pătrulescu*. Prima formă a capitolului a fost scrisă înainte de a citi „dosarul de cadre“ al lui Pătrulescu, care a sosit la CNSAS după ce sentința de „lucrător al Securității“ privindu-l pe acesta a fost publicată în *Monitorul Oficial*, așadar după ce manuscrisul meu fusese încheiat. Acea formă era eminentamente ficțională. După lectura dosarului, am revenit asupra capitolului, asimilând unele date din biografia personajului, dar păstrând caracterul ficțional al discursului său.

Cititorul îi va ierta, sper, autorului partitura prea „rafinată“ pe care a compus-o pentru ficțiunea sa literară. Căci este, bănuiesc, evident pentru oricine că „vocea“ lui Pătrulescu depășește cu mult, în planul posibilităților de analiză și expresie, statura reală a ofițerului pensionar. Dar cred că, deși e vorba de o ficțiune împănată cu ingrediente biografice reale, în forma lui finală capitolul *Apărarea maiorului Ion Pătrulescu* este, în logica volumului, profund adevărat. Viața lui Pătrulescu în detaliile ei exacte (faptul că provenea dintr-o familie de țărani săraci, că divorțase de două ori sau că, în debutul carierei

sale, era genul de fante de provincie din anii '50 cu părul ondulat și cu unghia de la degetul mic lăsată să crească fin-mahalagește) nu interesează decât în măsura în care spune ceva despre categoria socială din care se recrutau securiștii. Și, desigur, pentru câteva tușe utile literar. Nefiind nici carte-document, nici reportaj, acest volum nu avea de ce să reconstituie în detaliu o viață care, până la urmă, nu e importantă în sine.

O ultimă remarcă. Această uriașă acumulare de energie din Dosar, datorată muncii bine rutinate a unei adăvurate armate de ofițeri, agenți, informatori, tehnicieni, colaboratori de tot soiul, pe o perioadă de ani și ani, trebuia să explodeze cumva. Atâtea forme ale supravegherii, adunate în mii de pagini de-a lungul anilor, nu se puteau împleni la nesfârșit fără să existe un deznodământ. Ne putem foarte bine imagina că ele și-ar fi atins masa critică necesară exploziei simultan cu alte fenomene ale distrugerii, pregătite să survină în societatea românească. Niște „lagăre de muncă“ anume amenajate pentru „cei care gândeau altfel“ și continuau „să se vadă cu străinii“ („fără să ceară aprobare“) erau la fel de plauzibile, în logica politicii lui Ceaușescu, ca și distrugerea satelor, dieta generalizată a foamei, dărâmarea cartierului Cotroceni sau acoperirea țării cu blocuri de format unic, dotate cu cantine la parter. Încă un an-doi și am fi ajuns și în acest punct. Din fericire pentru noi, toate astea n-au mai apucat să se întâmple. Iar uriașa energie acumulată în „dosarul meu de urmărire informativă“ și în alte mii și mii de dosare asemănătoare s-a absorbit ca prin farmec în „evenimentele“ din decembrie 1989, a căror natură exactă românii nu o vor cunoaște, pesemne, niciodată.

ANEXE

[Referat al Direcției a III-a a Securității, privitor la Constantin Noica]*

301/5/1 august 1964

Strict secret
Ex. Nr. 1

Referat

[...] Cu prilejul punerii sale în libertate, în ziua de 31 iulie a.c., tov. lt. colonel Constandache Paul, șeful Direcției Regionale M.A.I. Argeș (unde Noica a domiciliat până la arestare) și maior Culcea Cornel, locțiitor șef serviciu din cadrul Direcției a III-a, au purtat o nouă discuție cu Noica Constantin în arestul M.A.I., în scopul stabilirii poziției sale prezente, intențiile de viitor și locul unde își va stabili domiciliul.[...]

Discutând cu el referitor la necesitatea slujirii patriei, s-a situat pe o poziție idealist-reacționară, afirmând că el nu are patrie, că pentru el patria este o noțiune abstractă și ireală, și făcând aluzie la un dicton latin că „Ubi bene ubi patria“, a arătat că pentru el patria este acolo unde poate munci, crea și câștiga existența.

Deși nu i s-a pus problema colaborării cu organele M.A.I. pe linie informativă, el a arătat că desconsideră o astfel de activitate de delațiune, care n-ar face din el decât un „călău al semenilor lui“.[...]

Având în vedere necesitatea continuării și în libertate a muncii de apropiere a profesorului Noica Constantin, în scopul folosirii pe linia pregătirii sale de specialitate în favoarea regimului nostru și faptul că nu are nici un fel de îmbrăcăminte,

Propunem:

– Să i se aprobe un costum de haine, două cămăși, indispensabile, una pereche pantofi și două perechi de ciorapi.

Șeful Direcției a III-a
General Maior,
Tănase Evghenie

Șeful Serviciului I,
Lt. colonel,
Popescu George

* Document publicat în CNSAS ed., *Pseudomemoriile unui general de Securitate*, Humanitas, București, 2007.

Consiliul Securității Statului
D.G.I.I. – Direcția I

122/S.V./6 august 1970

Strict secret
Exemplar unic

Se aprobă,
[ss indescifrabil]

Notă-raport

Numitul LICIANU [*sic!*] GABRIEL, cercetător la Institutul de Filozofie, a depus cererea pentru obținerea vizei de ieșire din țară în vederea efectuării unui curs de specializare pe o perioadă de 3 luni în R.F. a Germaniei.

Cu privire la susnumitul deținem următoarele informații:

Bursa Humboldt pentru specializare în R.F. a Germaniei a obținut-o pe baza unor relații personale ale soției sale, care în prezent se află la specializare în S.U.A.

În Institutul de Filozofie, LICIANU GABRIEL se situează pe poziția promovării unei concepții filozofice obscure, ruptă de realitate.

Bursa susnumitului pentru trimitere la specializare fiind discutată în Consiliul științific al Institutului a fost avizată cu două voturi împotriva, printre care și secretarul organizației de bază, pe motivul că nu prezintă garanția reînțoarcerii în țară.

Având în vedere concepțiile retrograde ale numitului LICIANU GABRIEL, cât și faptul că soția acestuia se află la specializare în S.U.A., există pericolul ca acesta ajuns în exterior să-și trădeze patria – împreună cu soția – prin rămânerea definitivă.

Față de cele raportate mai sus,

PROPUNEM:

Să avizăm negativ plecarea în R.F. a Germaniei la specializare a numitului LICIANU [*sic!*] GABRIEL.

De acord:
Șeful Serviciului
Lt. Col.,
Năstase Gh.

Lt. Col. de securitate
Șalapa Vasile
1 ex/
S.G.
RD.673

Notă

La data de 21.09.1970, Dir. Institutului de Filozofie Profesorul Gulian a relatat următoarele cu privire la Liicianu [sic!] Gabriel, cercetător la acest institut.

Liicianu Gabriel a primit o invitație nominală de la Asociația DAAD din RFG, în vederea efectuării unei documentări pe timp de 3 luni. Invitația nu a fost trimisă prin institut, ci direct lui Liiceanu.

Pe baza acestei invitații, consiliul științific al institutului, cu majoritate de voturi, a avizat pozitiv plecarea lui Liicianu în RFG.

Totuși Gulian are unele îndoieli cu privire la atașamentul acestuia față de țară. Consideră că Liicianu, în concepțiile sale filozofice, are puternice influențe idealiste. [...] Liicianu nu participă la viața organizației de UTC, iar atunci când participă la ședințe o face numai formal. Până în prezent, deși are vârsta, Liicianu nu și-a manifestat dorința de a fi primit în rândurile membrilor de partid.

La toate acestea se adaugă faptul că Liicianu nu a dat nici o lămurire privind cine și în ce împrejurare a obținut invitația de la DAAD.

*

La data de 23.09.70 am discutat cu Liicianu pe marginea H.C.M. 957. Acesta a arătat că bursa DAAD a primito [sic!] Institutul de Filozofie care i-a repartizato [sic!] lui. [Notă în marginea paragrafului, semnată cu inițiale indescifrabile: Minciună]

Lt. col.

V. Șalapa

150
174

NOTĂ

La data de 21.09.1910, din Trusăbucului de Filozofie
Profesorul Gubiu a relatat următoarele cu privire
la liceul Gabriel, cercetător la acest institut:

Liceul Gabriel a primit o invitație ucraineană
de la Asociația DAAD din R. U., în vederea efectuării
unei documentări pe limbă de 3 luni. Trusăbucul nu a
fost trimisă prin institut ci direct lui Liceul-

Pe baza acestei invitații, profesorul Gubiu
al institutului, cu meșterii de vobori, a avut
popitur pleacă lui Liceul în R. U.

Totuși Gubiu are unele rezerve cu privire la
oboseala acestuia față de țară. Consideră că
Liceul, în consiliile sale filozofice, are puternice
influențe idealiste. [...] Liceul nu participă la
trata organizării de utc sau obuce ciud participă la
ședințe a face numai formos. Până în prezent, dar
are vintu, Liceul nu și-a manifestat dorința de
a fi primit în rândurile membrilor de țară.

La toate acestea se adăugă faptul că Liceul
nu a dat nici o lămură privind cine și cum
impunerea a obținut invitația de la DAAD.

v x

La data de 22.09.10 am discutat cu Liceul
pe mesajina H.C.M. 957. Acesta a arătat că Lucea
DAAD a primit institutul de Filozofie can
ia raportată lui.

Mincina
OT

16.04
V. Baluga -

Notă*

Sursa noastră ne-a informat că CIORAN AUREL din Sibiu, identificat că domiciliază pe Str. Dealului nr. 40, s-a verificat că a felicitat cu prilejul sărbătorilor de primăvară următoarele persoane:

Pr. EGHINALD SCHLATTNER din Roșia, jud. Sibiu

POPESCU ELENA din București, Str. Spandarian nr. 4 et. 3 ap. 15

Prof. Dr. LĂZĂRESCU MIRCEA din Timișoara, Str. Nemeș nr. 2 Sc. D ap. 8

BRATU MILICA din București, Bdul 1 Mai 54 A

MARGA CHIOREANU LOTREANU din București, Str. Cu-polei nr. 2 Bl. 105 Sc. F ap. 205

Dr. ZOLOG NICOLAE din Timișoara, Str. Asănești nr. 1

GHÎȚULESCU GH. din București, Str. Demostene nr. 63

PLEȘU ANDREI din București, Str. Paris nr. 14

DRAGOMIR ALEXANDRU din București, Str. Arcului 3

ZUB ALEXANDRU din Iași, Str. Karl Marx 15

Ing. BORCIA NELU din Tecuci, Str. Ștefan cel Mare 240

BACIU VALERICA din București, Calea Dorobanților nr. 135-145 Bl. 10 Sc. D ap. 190

COTRUȘ DELIA GIURGIU din Timișoara, Bdul 30 Dec. nr. 5 ap. 21

* Această notă din 17 aprilie 1987 face inventarul persoanelor felicitate de Aurel Cioran din Sibiu (fratele parizianului Emil Cioran) cu ocazia sărbătorilor de Paște („sărbătorilor de primăvară”, cum scrie autorul notei). Securitatea presupune că persoanele felicitate de Paște fac parte din cercul familiar al celui aflat în vizor și că, la rândul lor, ele trebuie ținute sub observație (era o adevărată neșansă să fii felicitat de o persoană „urmărită informativ” într-un dosar al Securității). Ne putem întreba cine e „sursa noastră” care, având acces nemijlocit la gesturile domestice ale „obiectivului” (căsătorit și fără copii), putea să „verifice” și apoi să ofere Securității lista persoanelor felicitate și adresele lor...

LIICEANU GABRIEL din București, Intrarea Lucaci nr. 3
VIERU SORIN din București, Str. Trestiana 13 Bl. 15 ap. 12

sc/s/4/3225/din 17.04.1987
NR. EX. 2

Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității
(C.N.S.A.S.)
P 5715/06 din 18 MAR. 2013

Domnului Gabriel LIICEANU
Stimate Domn,

Ca urmare a cererii dumneavoastră nr. P 5715/06 din 13.06.2012, prin care ați solicitat stabilirea calității de lucrător al fostei Securități în cazul ofițerilor care au contribuit la instrumentarea documentelor pentru care v-ați exercitat dreptul mai sus menționat, vă facem cunoscut că numele următorilor ofițeri implicați în instrumentarea documentelor pentru care v-ați exercitat dreptul mai sus menționat au fost aduse la cunoștința opiniei publice prin publicarea în Monitorul Oficial al României, partea a III-a, astfel:

1. BIRIȘ VLADIMIR, născut la 15.09.1926 în Chișinău, fiul lui Grigore și Maria, publicat în M.O. nr. 235 din 07.03.2005;
2. BORȘAN DUMITRU, născut la 02.08.1923 în Liești, jud. Galați, fiul lui Ioan și Maranda, publicat în M.O. nr. 548 din 16.10.2003;
3. BRESTOIU HORIA, născut la 23.01.1933 în București, fiul lui Ilie și Paraschiva, publicat în M.O. nr. 160 din 14.05.2012;
4. CEPRAGA CONSTANTIN, născut la 30.08.1932 în Galați, fiul lui Gheorghe și Ștefana, publicat în M.O. nr. 858 din 28.11.2005;
5. CRAIU IONEL, născut la 30.04.1934 în București, fiul lui Ștefan și Lucreția, publicat în M.O. nr. 146 din 02.03.2007;

6. DĂNCILĂ NICOLAE, născut la 27.02.1933 în sat/com. Călnic, jud. Alba, fiul lui Nicolae și Ana, publicat în M.O. nr. 493 din 01.08.2007;

7. DELEANU IOAN, născut la 06.10.1934 în com. Dărmănești, jud. Argeș, fiul lui Nicolae și Maria, publicat în M.O. nr. 360 din 23.05.2005;

8. GEORGESCU IOAN EMILIAN, născut la 29.03.1926 în Vălenii de Munte, jud. Prahova, fiul lui Nicolae și Ana, publicat în M.O. nr. 456 din 13.07.2007;

9. GHEORGHE STELIAN, născut la 13.04.1943 în com. Mozăceni, jud. Argeș, fiul lui Florea și Maria, publicat în M.O. nr. 858 din 28.11.2005;

10. GERGELY FRANCISC, născut la 06.04.1930 în sat/com. Homorod, jud. Brașov, fiul lui Francisc și Ana, publicat în M.O. nr. 456 din 13.07.2007;

11. IANA AUREL, născut la 19.11.1930 în București, fiul lui Constantin și Maria, publicat în M.O. nr. 68 din 14.02.2008;

12. IONESCU VERGILIU, născut la 18.01.1935 în sat Piuă Petrii, jud. Ialomița, fiul lui Iancu și Florica, publicat în M.O. nr. 800 din 14.12.2007;

13. LEȚI OCTAVIAN, născut la 27.02.1933 în București, fiul lui Grigore și Letiția, publicat în M.O. nr. 168 din 17.05.2012;

14. NĂSTASE GHEORGHE, născut la 18.01.1934 în București, fiul lui Mihail și Maria, publicat în M.O. nr. 97 din 28.03.2011;

15. NIMARĂ MIRCEA, născut la 18.11.1940 în Dumbrăveni, jud. Vrancea, fiul lui Dumitru și Elena, publicat în M.O. nr. 355 din 31.10.2011;

16. PĂTRULESCU ION, născut la 24.01.1934 în Bârzești, com. Vulturești, jud. Argeș, fiul lui Dumitru și Filoftia, publicat în M.O. nr. 246 din 03.07.2011;

17. POPA DUMITRU, născut la 01.07.1933 în sat Vulturii, jud. Constanța, fiul lui Ion și Maria, publicat în M.O. nr. 493 din 01.08.2007;

18. RĂDUCĂ GHEORGHE, născut la 06.11.1929 în Bărbătești, jud. Vâlcea, fiul lui Petre și Maria, publicat în M.O. nr. 548 din 16.10.2003;

19. ȘALAPA VASILE, născut la 14.10.1926 în Baia de Aramă, jud. Mehedinți, fiul lui Teodor și Eugenia, publicat în M.O. nr. 330 din 19.05.2004;

20. TĂBĂCARU DUMITRU, născut la 04.12.1927 în Liești, jud. Galați, fiul lui Iancu și Nastasia, publicat în M.O. nr. 68 din 14.02.2008.

În privința celorlalți ofițeri identificați în dosar, vă comunicăm faptul că au fost demarate procedurile de verificare și vă vom anunța pe măsură ce vom avea rezultate.

Dr. Dragoș Petrescu

ROMÂNIA
CURTEA DE APEL BUCUREȘTI
SECȚIA A VIII A CONTENCIOS ADMINISTRATIV ȘI FISCAL

DOSAR NR. 10156/2/2009

SENTINȚA CIVILĂ NR. 1234

Ședința publică din data de 10 martie 2010

Curtea constituită din:

JUDECĂTOR : MONICA NICULESCU

GREFIER : CARMEN MOLDOVEANU

Pe rol fiind soluționarea acțiunii în contencios administrativ formulată de reclamantul **CONSILIUL NAȚIONAL PENTRU STUDIAREA ARHIVELOR SECURITĂȚII** în contradictoriu cu pârâțul **PĂTRULESCU ION**.

La apelul nominal făcut în ședință publică a răspuns reclamantul Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității, prin consilier juridic, lipsind pârâțul Pătrulescu Ion.

Procedura este legal îndeplinită.

S-a făcut referatul cauzei de către grefierul de ședință, care a învederat că pârâțul a depus la data de 21.01.2010, prin serviciul „registratură”, cerere de judecare a cauzei în lipsă.

Reclamantul, prin consilier juridic, arată că nu mai are înscrise de depus.

Curtea constată cauza în stare de judecată și acordă cuvântul pe fond.

Reclamantul, prin consilier juridic, solicită admiterea acțiunii și constatarea calității de lucrător al Securității în ceea ce îl privește pe pârât.

CURTEA

Prin cererea înregistrată la data de 28 octombrie 2009, reclamantul **CONSILIUL NAȚIONAL PENTRU STUDIAREA ARHIVELOR SECURITĂȚII** a solicitat instanței, în contradictoriu cu pârâțul **PĂTRULESCU ION**, constatarea calității acestuia din urmă de lucrător al Securității, în temeiul OUG nr. 24/2008 privind accesul la propriul dosar și deconspirarea Securității.

În motivarea acțiunii sale, reclamantul a învederat instanței că, potrivit Notei de constatare nr. S/DI/I/2608/31.08.2009 și a înscrisurilor anexate, pârâțul, având

gradul de maior în cadrul Direcției 1, Serviciul 2, a propus realizarea unor măsuri operative în procesul urmăririi informative a unei persoane semnalată cu idei ostile regimului și care promovează o concepție filosofică „ruptă de realitate”.

Prin activitățile desfășurate, pârătul a îngădit drepturile și libertățile fundamentale, recunoscute de legislația din acea vreme, anume îngădirea dreptului la viață privată, prin pătrunderea securității în anturajul persoanei urmărite prin investigația familiei și a cunoștințelor acesteia, precum și prin încadrarea acesteia cu rețeaua informativă. De asemenea, a încălcat dreptul la inviolabilitatea domiciliului și secretul corespondenței, ingerința producându-se efectiv în momentul în care Securitatea a pătruns în secret în domiciliul urmăritului pentru a-i instala tehnica operativă de ascultare, respectiv a scos din circuit trimiterile poștale ale urmăritului și a transcris pasaje din acestea.

Toate aceste îngădiri și încălcări ale drepturilor persoanei urmărite au fost motivate de faptul că persoana urmărită „scrie lucrări filosofice cu conținut idealist”, considerându-se un discipol al lui.....

Prin întâmpinarea înregistrată la dosarul cauzei în data de 2 martie 2010, pârătul **PĂTRULESCU ION** a solicitat respingerea acțiunii reclamantului ca neîntemeiată.

În susținerea poziției sale procesuale, a arătat că, deși în sesizarea făcută de CNSAS sunt indicați trei solicitanți care au cerut constatarea calității de lucrător al Securității pentru ofițerii și subofițerii care au contribuit la instrumentarea dosarelor ai căror titulari sunt cei trei petenți, în prezentarea materialului din cuprinsul sesizării, aceștia nu apar sub nicio formă, ci două persoane diferite, cărora li se menționează doar inițialele numelui și prenumelui.

Pârătul formulează, de asemenea, unele critici referitoare la modul în care reclamantul face interpretarea unora din probele dosarului, spre pildă, reținând că pârătul a dispus măsura introducerii instalației de tip ICO, în condițiile în care acesta doar a propus adoptarea unei astfel de măsuri.

Arată că nu a reușit să înțeleagă conținutul sintagmei de „îngădire a drepturilor fundamentale ale omului” în sensul ce emană din sesizarea CNSAS.

Astfel, nu există drepturi absolute, arată pârătul, al căror exercițiu să poată fi folosit în mod nelimitat, așa cum transpare din sesizarea reclamantului, făcând trimitere la disp. art. 29 din Constituția României din 1965 sau al art. 29 alin. 2 din Declarația Universală a Drepturilor Omului, referitoare la limitarea exercițiului dreptului la libera exprimare, precum și la textele similare vizând posibilitatea limitării exercițiului unor drepturi.

Se află astfel în situația de a fi condamnat pentru anumite activități care, în momentul când nu au fost comise „nu constituiau un act delictuos”.

Din actele și lucrările dosarului, instanța reține următoarele:

1. În considerarea dispozițiilor art. 1 alin. 7 din OUG nr. 24/2008 privind accesul la propriul dosar și deconspirarea Securității - text potrivit căruia „Persoana, subiect al unui dosar din care rezultă că a fost urmărită de Securitate, are dreptul, la cerere, să afle identitatea lucrătorilor Securității și a colaboratorilor acesteia, care au contribuit cu informații la completarea dosarului, și poate solicita verificarea calității de lucrător al Securității pentru ofițerii sau subofițerii care au contribuit la instrumentarea dosarului” – la solicitarea numiților S.G., C.I.T. și L.E., în procedura de verificare a ofițerilor și subofițerilor care au contribuit la instrumentarea dosarelor lor de urmărire, CNSAS a procedat la verificarea calității pârătului de lucrător al Securității în accepțiunea OUG nr. 24/2008.

2. Potrivit notei de constatare nr. S/DI/1/2608/31.08.2009, întocmită de Direcția Investigații a CNSAS (f. 13 și urm. dosar), pârâțul Pătrulescu Ion a fost angajat al fostei securități, deținând gradul de maior în cadrul Direcției a I-a, Serviciul 2 (1971, 1972, 1973) și Serviciul 5 (1975).

În această calitate, pârâțul a întreprins o serie de activități, relevante pentru soluționarea pricinii, concretizate în următoarele:

▪ *Raportul privind introducerea instalației de tip I.C.O. la domiciliul numitului L.G. din data de 12 octombrie 1971 (f. 90 dosar), întocmit și semnat olograf de pârâțul Pătrulescu Ion, în care se consemnează, printre altele, modalitatea de acces în locuință pentru introducerea instalației de tip I.C.O., astfel:*

„/.../

De menționat că cheia apartamentului din str. /.../ se află la părinții lui L.G. și în ziua când se va hotărî introducerea instalației de tip I.C.O. se va efectua filaj și alte măsuri pentru prevenirea vizitării apartamentului de vreun membru al familiei.

Pentru orice eventualitate, va fi avută în vedere în cadrul acestor măsuri și numita L.P.A., soția lui L.G.

Întrucît nu sunt condiții pentru obținerea unei chei de la apartament, a fost consultată o persoană competentă din cadrul Direcției a VIII-a care ne-a asigurat de sprijin pentru pătrunderea în apartament.

Intenționăm să procurăm cu această ocazie un exemplar al cheii apartamentului respectiv pentru organizarea în viitor a unei percheziții secrete, existând suspiciuni că L.G. deține și alte scrieri în afara celor pe care le publică.

Avînd în vedere cele de mai sus, propunem a se aproba introducerea instalației de tip I.C.O. la domiciliul numitului L.G.”

▪ *Această măsură a pusă efectiv în aplicare, după cum reiese din notele de transcriere a convorbirilor ambientale din apartamentul celui urmărit, înregistrate pe casete și bandă de magnetofon (f. 66 – 79, 82 – 89).*

▪ *Planul privind măsurile ce vor fi luate pentru lucrarea în dosar de urmărire informativă a numitului L.G., cercetător științific la Institutul de Filozofie, din data de 03.11.1971, întocmit și semnat olograf de pârâț (f. 38 și urm. dosar), în care se consemnează următoarele:*

„/.../

- În anul 1970 era apreciat în cadrul Institutului de filozofie ca un cercetător cu puternice influențe filozofice idealiste, situându-se pe poziția promovării unei concepții filozofice obscure, ruptă de realitate.

- Se află în relații apropiate cu atașatul cultural al ambasadei RF a Germaniei la București, a vizitat această reprezentanță diplomatică în anul 1970, în mai multe rânduri și prin aceste relații personale a obținut o bursă nominală plecând la specializare la Aachen, în perioada aprilie – octombrie 1971.

- Imediat după sosirea în R.F. a Germaniei, a intrat în legătură cu elemente din emigrația română printre care B.W., suspect de spionaj, originar din Brașov, la care a avut și recomandarea lui N.C., fost condamnat, cunoscut în relații cu elemente dușmănoase, cu preocupări filozofice pe teme idealiste și fasciste. L.G. se consideră discipolul lui N.C. și se află sub influența ideilor acestuia.

- În București, numitul L.G. este în relații cu M.N., legătură apropiată a atașatului cultural al R.F. a Germaniei, suspect de spionaj și de asemenea în relații cu tineri filozofi care-i apreciază ideile și cu care poartă discuții pe teme politice, abordând problemele în mod tendențios, dușmănos.

- Din scrisoarea lui R.A., student la filozofie, de 29 ani, adresată lui L.G. în R.F. a Germaniei, în timp ce se afla la studii, rezultă o notă de revoltă la adresa orînduirii

sociale și de stat din țara noastră, se plînge de lipsa de „libertate” în gîndirea filozofică”.

În considerarea acestei stări de lucruri, pârătul a arătat, mai departe, că „prin măsurile care vor fi luate, intenționăm să stabilim următoarele:

„1. Dacă relațiile ce le are cu elemente din emigrația din occident și cu atașatul cultural de pe lângă reprezentanța diplomatică a R.F. a Germaniei la București sînt de natură dușmănoasă.

2. Să cunoaștem conținutul scrierilor sale filozofice, dacă sînt dușmănoase; dacă N.C. își impune punctul său de vedere și dacă va intenționa să le transmită în exterior, se va preveni acest lucru.

3. Vom stabili și verifica toate persoanele care-i cunosc atitudinea sa dușmănoasă și vom lua permanent măsurile pentru a se preveni influențarea tinerilor cu concepții filozofice idealiste sau dușmănoase”.

Pentru atingerea acestor scopuri, pârătul a specificat, mai departe, măsurile principale ce vor fi luate în raport de numitul L.G., astfel:

„1. Dirijarea informatorilor „Cristian”, „Barbu” și „Marian” din legătura personală pentru a stabili poziția și atitudinea, legăturile și afirmațiile sale cu caracter politic, relațiile cu cetățenii străini și caracterul lor.

Răspunde: Maior Pătrulescu Ion

2. Pentru o mai temeinică cunoaștere a activității lui L.G., va fi recrutat un informator din rândul persoanelor stabilite în relații mai apropiate cu el, care-i poate pătrunde în intimitate și să-i cunoască poziția dușmănoasă.

Termen: 20 Ianuarie 1972

Execută: Maior Pătrulescu Ion

3. Se va coopera cu Direcția a III-a în scopul stabilirii naturii relațiilor cu B.W. și atașatul cultural al ambasadelor R.F. a Germaniei la București

Execută: Maior Pătrulescu Ion

4. Pentru a stabili conținutul discuțiilor pe care le poartă cu legăturile sale, atitudinea și conduita după înapoierea în țară, care-i sunt concepțiile filozofice, influența pe care o exercită asupra unor filozofi tineri și dacă din R.F. a Germaniei nu vine cu sarcini informative, vor fi judicios exploatare mijloacele tehnice instalate recent la domiciliu.

Termen: 10 Ianuarie 1972

5. Se va continua măsura controlului secret al trimerilor poștale interne și externe pe adresele de la domiciliul său, al părinților, locul de muncă și se va preda Dir. IX-a proba scrisului său, deoarece obișnuiește să expedieze scrisori fără a indica numele și adresa.

Termen: 31 decembrie 1971

6. Dacă în decursul desfășurării acțiunii vom stabili că la domiciliu deține lucrări filozofice sau alte scrieri cu conținut dușmănos, vom lua măsura efectuării unei percheziții domiciliare secrete.

Răspunde: Maior Pătrulescu Ion

7. Periodic va fi pus în filaj pentru a se stabili toate legăturile sale care vor fi verificate. Primul filaj va fi organizat în prima jumătate a lunii noiembrie a.c., imediat după sosirea din R.F. a Germaniei

Răspunde: Maior Pătrulescu Ion

.....”
 ■ Măsurile stabilite prin acest plan au fost puse în aplicare, după cum urmează:

1. Nota privind filajul obiectivului „LULU”, efectuat în ziua de 3.XII.1971 de la ora 7,00 la 19,10 (f. 53 dosar)

2. Nota privind filajul obiectivului „LULU”, efectuat în ziua de 8.XII.1971 de la ora 6,30 la 23,20 (f. 54 dosar)

3. Interceptarea corespondenței numitului L.G., după cum rezultă din copliile notelor extras din această corespondență interceptată (f. 57, 58, 59, 61, 64-65).

4. Notele informative ale sursei „Marian” (fila 43, filele 46-48 și filele 49-51, ultimele două adresate direct pârâtului).

▪ *Adresa din data de 14.10.1972, completată olograf de pârât* (document atribuit pârâtului conform indicativului 122/P.I.), către Direcția a V-a, cu următoarea solicitare privind executarea și exploatarea unei instalații de interceptare a convorbirilor telefonice ale urmăritului:

„Rugăm executați și exploatați instalația de tip A.T.I. pentru numitul L.G., la adresa /.../, telefon nr. /.../, care figurează pe numele P.M.

Instalația va fi făcută în încăperile sufragerie unde se află telefonul și va funcționa de la data 18 octombrie 1972 pînă la 17 decembrie 1972.

În mod deosebit interesează următoarele probleme:

Atitudinea și poziția lui L.G. și a legăturilor sale; care-i sunt concepțiile filozofice, influența unor filozofi din emigrație pe care l-a cunoscut în anul 1971 cînd a fost la studii în R.F. Germania, influența pe care o exercită el asupra unor filozofi tineri cu care rezultă că are stabilite anumite principii filozofice idealiste, relațiile din prezent cu cetățeni străini și cu foști condamnați din țară, preocupările de a scrie lucrări filozofice cu conținut idealist.

Materialul obținut va fi expediat la indicativ 122/P.I. tovarășului maior Pătrulescu Ion, telefon/.../ care va ține contactul operativ cu dv. în această problemă” (f. 81 dosar).

▪ *Adresa din data de 03.04.1973, completată olograf de pârât* (document atribuit pârâtului conform indicativului 122/P.I.), către Direcția a V-a, cu următoarea solicitare privind executarea și exploatarea unei instalații de interceptare a convorbirilor telefonice ale urmăritului:

„Rugăm executați și exploatați instalația de tip A.T.I. pentru numitul L.G., la adresa /.../, telefon nr. /.../, începînd de la data de 06.04.1973 pînă la 05.07.1973. telefonul figurează pe numele P.M.

În mod deosebit interesează următoarele:

Atitudinea și poziția lui L.G. și a legăturilor sale; care-i sunt concepțiile filozofice, influența unor filozofi din emigrație pe care l-a cunoscut în anul 1971 cînd a fost la studii în R.F. Germania, influența pe care o exercită el asupra unor filozofi tineri cu care rezultă că are stabilite anumite principii filozofice idealiste, relațiile din prezent cu cetățeni străini și cu foști condamnați din țară, preocupările de a scrie lucrări filozofice cu conținut idealist, date despre persoanele care apar în legătură cu acest obiectiv.

Materialul obținut va fi expediat la indicativ 122/P.I. tovarășului maior Pătrulescu Ion, telefon/.../ care va ține contactul operativ cu dv. în această problemă” (f. 80 dosar).

▪ Aceste ultime măsuri de instalare și exploatare a mijloacelor de tehnică operativă pentru interceptarea convorbirilor telefonice ale urmăritului, solicitate de pârât, au fost puse efectiv în aplicare după cum reiese din *notele de transcriere a acestor convorbiri telefonice* (f. 66 și urm. dosar)

3. Redată fiind starea de fapt supusă examinării, urmează a verifica măsura în care activitățile pârâtului se încadrează sau nu în sfera de aplicare a OUG nr. 24/2008 privind accesul la propriul dosar și deconspirarea Securității.

Potrivit disp. art. 2 lit. a din actul normativ pomenit, lucrător al Securității este „orice persoană care, având calitatea de ofițer sau de subofițer al Securității sau al Miliției cu atribuții pe linie de Securitate, inclusiv ofițer acoperit, în perioada 1945 - 1989, a desfășurat activități prin care a suprimat sau a îngrădit drepturi și libertăți fundamentale ale omului”.

3.1. Din documentele invocate în paragrafele anterioare relese în mod cert întrunirea primei cerințe, privind „calitatea de ofițer sau de subofițer al Securității sau al Miliției cu atribuții pe linie de Securitate, inclusiv ofițer acoperit, în perioada 1945 - 1989”, pârâtul fiind angajat al Securității, având gradul de maior în cadrul Direcției a I-a, Serviciul 2 (1971, 1972, 1973) și Serviciul 5 (1975).

3.2. Rămâne de analizat dacă a desfășurat activități prin care să fi suprimat sau îngrădit drepturi și libertăți fundamentale ale omului.

Analiza documentelor evocate mai sus, din care instanța a prezentat cele mai relevante aspecte, duce la concluzia categorică a întrunirii și a celei de-a doua condiții.

Astfel, măsurile propuse de pârât, multe dintre ele puse în executare chiar de acesta (după cum s-a redat pe larg mai sus), măsuri precum

- dirijarea unor surse informative care să pătrundă în intimitatea celui urmărit, interceptarea și studierea corespondenței interne și externe a acestuia,
- înregistrarea convorbirilor telefonice ale acestuia
- pătrunderea în secret în apartamentul acestuia
- înregistrarea discuțiilor ambientale din apartamentul acestuia, respectiv din vila de la Sinaia (f. 71)
- măsuri de filaj
- analiza concepțiilor filozofice exprimate de cel urmărit prin lucrările publicate, din perspectiva celor agregate de regimul comunist, astfel cum a fost realizată prin intitulata „notă” a sursei „Marian” (f. 46-48 dosar),

Toate au fost propuse/aprobate/executate în scopul de a depista poziția ostilă, atitudinea dușmănoasă a urmăritului față de regimul comunist, concepțiile filozofice, opiniile politice și afirmațiile cu caracter politici ale celui urmărit, relațiile sale cu cetățeni străini, vădind interesul organelor de securitate pentru opiniile celui vizat relativ la aspectele menționate, pentru scrierile acestuia, precum și pentru anturajul său.

Acest din urmă aspect, mai exact rațiunea adoptării de către organele de securitate a acestor măsuri față de numitul L.G., prezintă relevanță în cauză și din perspectiva apărării pârâtului privind posibilitatea legală de restrângere a unor drepturi și libertăți, aspect asupra căruia instanța va reveni.

Acest interes al organelor de securitate, coroborat cu urmările pe care, factum notorium, le antrena împotriva celor vizați (în speță, ele regăsindu-se în mod cert printre măsurile dispuse) dovedesc un mecanism specific de supraveghere polițienească extrem de intrusiv în viața privată a celor urmăriți și o grevare a exercitării libertății de exprimare, de opinie și de conștiință, adică exact a acelor libertăți care conturează personalitatea unui om, care dau măsura demnității acestuia, grevare care – în raport de sistemul de valori al fiecăruia dintre cei vizați – poate echivala cu o suprimare efectivă a acestor libertăți.

Toate aceste acțiuni ale pârâtului, vizând punerea sub lupă a vieții private (inclusiv a celei profesionale, subsumată celei private din perspectiva protejării drepturilor omului) a numitului L.G., vizând urmărirea acestuia pentru opiniile și concepțiile sale filozofice constituie activități prin care s-au suprimat sau îngrădit

următoarele drepturi și libertăți fundamentale ale omului, consacrate legislativ în epocă astfel:

▪ *Dreptul la viață privată și de familie, la inviolabilitatea corespondenței și a domiciliului*, consacrate în

- art. 33 din Constituția Republicii Socialiste România din 1965, în vigoare în perioada de referință, potrivit căruia „Secretul corespondenței și al convorbirilor telefonice este garantat”.

- art. 32 din Constituția României din 1965, în vigoare în perioada de referință, text potrivit căruia „Domiciliul este inviolabil. Nimeni nu poate pătrunde în locuința unei persoane fără învoirea acesteia, decît în cazurile și în condițiile anume prevăzute de lege”.

- art. 12 din Declarația Universală a Drepturilor Omului, semnată de România la data de 14 decembrie 1955, când a fost admisă în rândul statelor membre ONU, text potrivit căruia „Nimeni nu va fi supus la imixțiuni arbitrare în viața sa personală, în familia sa, în domiciliul lui sau în corespondența sa, nici la atingeri aduse onoarei și reputației sale. Orice persoană are dreptul la protecția legii împotriva unor asemenea imixțiuni sau atingeri”.

- art. 17 pct. 1 din Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice, ratificat de România prin Decretul nr. 212/1974, potrivit căruia „Nimeni nu va putea fi supus vreunor imixțiuni arbitrare sau ilegale în viața particulară, în familia, domiciliul sau corespondența sa, nici la atingeri ilegale aduse onoarei și reputației sale”.

▪ *Dreptul la libertatea de exprimare, libertatea opiniilor și de conștiință*, consacrate în

- art. 28 din Constituția Republicii Socialiste România din 1965, în vigoare în perioada de referință, potrivit căruia „Cetățenilor Republicii Socialiste România li se garantează libertatea cuvântului, a presei, a întrunirilor, a mitingurilor și a demonstrațiilor”

- art. 30 alin. 1 din Constituția Republicii Socialiste România din 1965, în vigoare în perioada de referință, potrivit căruia „Libertatea conștiinței este garantată tuturor cetățenilor Republicii Socialiste România”.

- art. 19 din Declarația Universală a Drepturilor Omului, potrivit căruia „Orice om are dreptul la libertatea opiniilor și exprimării; acest drept include libertatea de a avea opinii fără imixțiune din afară, precum și libertatea de a căuta, de a primi și de a răspândi informații și idei prin orice mijloace și independent de frontierele de stat”.

- art. 19 pct. 1 și 2 din Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice, ratificat de România prin Decretul nr. 212/1974, texte potrivit cărora „(1) Nimeni nu trebuie să aibă de suferit din cauza opiniilor sale. (2) Orice persoană are dreptul la libertatea de exprimare; acest drept cuprinde libertatea de a căuta, de a primi și de a răspândi informații și idei de orice fel, indiferent de frontiere, sub formă orală, scrisă, tipărită ori artistică, sau prin orice alt mijloc, la alegerea sa”.

4. Susținerile pârâtului privind existența în reglementările mai sus invocate, care consacrau drepturile și libertățile fundamentale ale omului, a posibilității restrângerii exercițiului onora dintre acestea sunt juste, însă ele nu sunt aplicabile în cauză, nefiind incidentă nicio împrejurare care să justifice o atare ingerință în exercitarea drepturilor fundamentale menționate.

Prin urmare, Curtea constată că este întrunită și cea de-a doua cerință din ipoteza normei legale, aceea ca activitățile sale să constituie acte de poliție politică în accepțiunea legii, adică să vizeze „instaurarea și menținerea puterii totalitar comuniste, precum și suprimarea sau îngrădirea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului”.

5. Aspectele invocate de pârât ca apărări, relativ la modul de interpretare de către reclamant a materialului probator pe care își fundamentează acțiunea, nu sunt relevante în cauză, instanța făcând propria evaluare a probelor, în raport de documentele concrete la care face referire reclamantul în acțiunea sa.

6. O altă apărare a pârâtului vizează faptul că, deși în sesizarea făcută de CNSAS sunt indicați trei solicitanți care au cerut constatarea calității de lucrător al Securității pentru ofițerii și subofițerii care au contribuit la instrumentarea dosarelor ai căror titulari erau, în prezentarea materialului din cuprinsul sesizării, aceștia nu apar sub nicio formă, ci două persoane diferite, cărora li se menționează doar inițialele numelui și prenumelui.

Instanța reține că, potrivit disp. art. 1 alin. 7 prima teză din OUG nr. 24/2008, „Persoana, subiect al unui dosar din care rezultă că a fost urmărită de Securitate, are dreptul, la cerere, să afle identitatea lucrătorilor Securității și a colaboratorilor acesteia, care au contribuit cu informații la completarea dosarului, și poate solicita verificarea calității de lucrător al Securității pentru ofițerii sau subofițerii care au contribuit la instrumentarea dosarului”.

Or, așa cum reclamantul a menționat și probat, verificarea calității pârâtului de lucrător al securității s-a realizat, în temeiul textului susmenționat, la solicitarea a două persoane urmărite de securitate, respectiv a succesoriului unei a treia persoane, cu privire la care pârâtul a contribuit la instrumentarea dosarelor de urmărire.

Astfel, este vorba despre cererile numiților S.G. - numitul S.G.A. fiind titular al dosarului R 269714 (f. 20), C.I.T., titular al dosarului R 251234 (f. 19), respectiv L.E. titular al dosarului R 156689 (f. 21).

Legea nu impune însă niciăieri ca cercetarea calității de lucrător al securității, din perspectiva întrunirii ipotezei normei legale cuprinsă în art. 2 lit. a din OUG nr. 24/2008, să se facă în raport de persoana care a solicitat verificarea calității de lucrător, de contribuția la instrumentarea dosarului acestei persoane, ci o verificare în integritate a acestei calități, în raport și/sau de orice alte persoane cu privire la care pârâtul a contribuit la instrumentarea dosarelor de urmărire, cererile petenților deschizând doar calea unei astfel de verificări.

În sprijinul aceleiași concluzii vin și prevederile art. 14 lit. e din OUG nr. 24/2008, statuând ca atribuție a CNSAS, printre altele, și aceea de a „da publicității informațiile și documentele cu privire la activitatea, structura și componența Securității, care atestă implicarea Securității și a altor structuri politice și represive ale regimului totalitar comunist în săvârșirea unor fapte împotriva vieții, integrității fizice sau psihice, a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, precum și a unor acte de trădare a intereselor naționale, cu respectarea legislației privind protejarea informațiilor care privesc siguranța națională; procedura urmată, în vederea publicării numelor celor implicați în săvârșirea acestor fapte, este aceeași ca și pentru lucrătorii Securității, identificați în urma verificărilor din oficiu, prevăzute de prezenta ordonanță de urgență”.

Or, o atare atribuție nu poate fi realizată pe deplin, pentru asigurarea finalității legii, în ipoteza unei interpretări precum cea sugerată de pârât.

Reținând, în lumina tuturor considerentelor de fapt și de drept expuse mai sus, întrunirea ipotezei normei legale cuprinsă în art. 2 lit. a din OUG nr. 24/2008 privind accesul la propriul dosar și deconspirarea Securității, instanța – în temeiul art. 11 din același act normativ – va admite prezenta acțiune și va constata calitatea pârâtului de lucrător al Securității.

**Selecție de note informative
ale sursei „Cristian“**

Dos. urm. ref. inf. „NICA DAN“*
122/PI/FN

Strict secret
Ex. Nr. 2
9 sep. 1971

Notă

LIICEANU GABRIEL se află în prezent la studii (specializare în R.F. a Germaniei). După cum se discută în institut, această bursă i-a fost aranjată de TOTH IMRE, matematician, cu preocupări filozofice, evreu, care în urmă cu circa 4 ani a plecat în R.F.G. ca profesor invitat pe 3 luni și a rămas acolo. Bursa primită era inițial o invitație personală din partea unui profesor german, ulterior, din cauza unor dificultăți la obținerea pașaportului, ea s-ar fi transformat în bursă oficială.

În țară, LIICEANU GABRIEL, un tânăr deosebit de înzestrat, nu a fost din păcate suficient de sistematic îndrumat spre o studiere serioasă a filozofiei marxiste. I s-a acceptat de pildă, ca temă de plan pe ultimii doi ani, traducerea din greaca veche în română a unui text clasic de acum două mii de ani.

Este bun prieten cu ZAMFIRESCU VASILE, cercetător la sectorul de etică din institut, care a primit și el o invitație-bursă în R.F.G.; era și admirator al lui NOICA C., ale cărui scrieri le aprecia în mod deosebit.

9 sept. 1971

„CRISTIAN“

* Acest document și următoarele trei (toate extrase din Dosarul lui Noica) au fost publicate de Dora Mezdrea în volumul *Constantin Noica în arhiva Securității*, Humanitas, București, 2009.

N.B.

Nu am insistat asupra persoanei lui NOICA CONSTANTIN, dar din discuțiile purtate cu candidatul, din proprie inițiativă, a dat explicații despre NOICA C. A precizat că vine des în contact cu acesta, solicitându-i candidatului sprijin pentru a-și publica în revista de filozofie diverse articole. În prezent avea lăsat de NOICA CONSTANTIN pentru analiză o recenzie despre o lucrare a unui filozof grec.

NOICA C. discută cu candidatul, dar NOICA C. se arată de cele mai multe ori docil, acceptând să i se reducă din ceea ce dorește să publice, supus și se poartă cu multă amabilitate. Candidatul a afirmat că i se pare „încă” timorat, fricos, după condamnarea suferită anterior de NOICA CONSTANTIN pe motive politice.

A rezultat că și ZAMFIRESCU VASILE este un admirator al lui NOICA CONSTANTIN și au fost văzuți împreună.

– Candidatul a afirmat că LIICEANU G., cât și ZAMFIRESCU V. nu s-au angajat în studierea cu temeinicie a învățaturii marxist-leniniste.

Măsuri

Copie la materialele cu LIICEANU G. și extrase pentru NOICA și ZAMFIRESCU.

Voi asigura urmărirea lui LIICEANU la revenirea în țară și prin această sursă, „CRISTIAN”.

Maior
Pătrulescu Ion

122/P.I./10 nov. 1971

Notă

A doua zi după revenirea în țară, Gabriel Liiceanu a venit la Institut și, în trecere, a stat câteva minute și în redacția revistei. Pe culoare a purtat, de asemenea, discuții cu unul sau altul din cei întâlniți.

Am participat la mai multe asemenea discuții. În linii mari, relatările lui sunt interesante, vizează unele preocupări ale lui în R.F.G.

Apreciind, de pildă, nivelul de trai, valoarea monedei, prețurile din RFG, el arată că la nivelul cheltuielilor curente (hrană, mai ales, apoi ziare, reviste, transport) marca e comparabilă la paritate cu leul. Disproporția apare și se accentuează când ne depărtăm de această sferă de cheltuieli. Articolele tehnice, pe care le cumperi de fapt rar, sunt mai ieftine și ajung la un raport de 1–10 marcă–leu. Pe de altă parte, alte cheltuieli (locuință, sănătate etc.) sunt mult mai scumpe, raportul monetar schimbându-se în favoarea leului.

Ne-a spus că a participat, deși nu era obligat, la un curs de învățare intensivă a limbii germane organizat pentru studenții străini și că, după unele dificultăți de început și cu prețul unor mari eforturi, a terminat cu cea mai mare notă, 4,75, acest curs (nota maximă fiind 5).

Mi-a mai spus că și-a adus foarte multe cărți. Din bursa de 1200 de mărci a cheltuit cu masă, casă 300-400 lunar. Din rest a cumpărat cărți pe care le-a trimis regulat în țară pe adresa lui Wald și a Institutului (pentru Wald).

Mi-a propus spre publicare o lucrare a lui Heidegger („Scrieri despre umanism“) de cca [?] de pagini, pe care ar putea să o traducă împreună cu V. Zamfirescu. I-am răspuns că în revistă nu poate fi, probabil, publicată, dar că mă voi interesa dacă nu sunt alte posibilități de publicare (într-o eventuală culegere de texte).

122/P.1./60 univ. 1971

17/6/81

Notă

A doua zi după revenirea în țară, Gabriel Lăscu a venit la Institut și, în tăcere, a stat câteva minute și și redacta reviste. De culoar a purtat, de obicei, destul de puțin cu unul sau altul din cei instituiți.

Avea participat la mai multe reuniuni științifice. În linii mari, relatarele lui sunt interesante, vesele unele preocupări ale lui în R.F.G.

Apreciind, de pildă, nivelul de trai, valoarea monedei, puterile din R.F.G., el arăta că la nivelul cheltuielilor curente (hrană mai ales, apoi zăcăm, reviste, transport) moneda e comparabilă la paritate cu leul. Disproporția apare și se accentuează când ne deplasăm de această sferă de cheltuieli. Articolele tehnice, precum la unghiuri de fapt mar, sunt mai ieftine și ating la un raport de 1-10, marcă-leu. De la acești parți, alte cheltuieli (locuință, muncă etc.) sunt mult mai scumpe, raportul monedei

C.N.S.A.S.

01 APR 2008

DIRECȚIA ARHIVĂ CENTRALĂ

Această lucrare a lui Heidegger, filozof existențialist german de notorietate mondială, exprimă poziția sa în problemele umanismului contemporan, o poziție, în general, favorabilă unui dialog cu umaniști de alte orientări.

A mai propus spre publicare și continuarea unui eseu publicat în urmă cu aproape un an despre esența filozofiei, eseu pe care l-a terminat în perioada petrecută în străinătate.

Relații mai apropiate are cu H. Wald și N. Bellu (din generația mai vârstnică) și cu V. Zamfirescu (din generația sa).

Cristian

Obsr. Liiceanu Gabriel urmărit prin dosar informativ.

Sarcini: A fost instruit în amănunțime și i s-au dat indicații cum să procedeze pentru a se apropia în relații cu Liiceanu. Să-i devină confident și să putem stabili poziția și atitudinea față de regim, adevăratele sale concepții filozofice. Să-i arate sollicitudine în publicarea unor materiale dar să-și arate o notă de prudență: să-i spună că se mai consultă și cu alții, că așa e mai bine. Să nu-l mai dojenească așa cum făcea înainte de plecarea lui Liiceanu G. în Germania pretinzându-i în mod insistent anumite materiale și când căuta să-l determine a scrie filozofie marxistă.

Măsuri: Voi instrui diferențiat pe informatorul MARIAN, pt. ca prin Zamfirescu V. și Ciurdariu, toți colegi la filozofie, să se apropie de Liiceanu Gabriel.

[ss indescifrabil]

Dos. inf. „NICA DAN“
121/PI/FN/14 martie 1972

Strict secret
Ex. Nr. 2

Notă

Am avut mai multe discuții cu LIICEANU G. la institut. Mi-a reproșat tonul prea tranșant al discuției noastre mai vechi, care l-a cam speriat. Am căutat să-i arăt că s-a înșelat în privința intențiilor mele în acea discuție.

Mi-a solicitat sprijinul în valorificarea, mai precis, publicarea lucrării lui Heidegger despre umanism, pe care a adus-o din R.F.G. Urmează să-mi aducă, traduse de el, primele zece pagini. După cât cunosc eu acest text (numai din referiri ale altor autori), se încadrează în dialogul contemporan în problemele umanismului.

A predat, de asemenea, un articol redacției. E o continuare a seriei despre NOSTOS, despre tema rătăcirii și a întoarcerii. Un prim articol a fost publicat în *Revista de filozofie*, conștienți că facem o concesie. Acest al doilea articol nu va fi însă publicat. Este impregnat de meditații existențialiste, prilejuite pe alocuri de teme biblice, de citate, chiar din Biblie, de meditații pe marginea atitudinii unor asceți religioși (a Sf. Francisc de Assisi, a călugărilor franciscani). Are un stil personal, mai profund uneori decât al lui NOICA, și mai dens, mai ermetic chiar.

14.03.1972

„CRISTIAN“

OBSERVAȚII

LIICEANU G. este în atenția subsemnatului.

Informatorul a fost instruit și i s-a fixat linia de conduită co-respuzătoare pentru a și-l putea apropia din ce în ce mai mult.

Voi dirija și informatorul „MARIAN“.

Maior
Pătrulescu Ion

00352/122/PI/29 sept.1972

Strict secret

Ex. Nr...

Notă

Din ultimele convorbiri cu Liiceanu G. au rezultat următoarele:

El continuă să se preocupe de textul lui HEIDEGGER despre umanism, l-a tradus integral (aprox. 60 de pagini), dar se pare că nu i-a dat încă nici o finalizare. L-am invitat să mi-l aducă și mie spre lectură, fără nici o altă obligație prealabilă, dar a tot amânat treaba.

A continuat să scrie la cartea despre „Nostos“ pe care o pregătește. Capitolul doi al manuscrisului l-am avut în redacție, oferit spre publicare, dar l-am respins ca nepublicabil. Indirect, subsumate altor teme – cea a reînțoarcerii –, erau analizate o serie de momente de misticism și iraționalism din istoria culturii universale (ex. Sfântul Francisc de Assisi și altele de același gen). M-am arătat interesat să cunosc în întregime volumul și mi-a promis să mi-l dea îndată ce-l încheie.

„CRISTIAN“

N.L. Numitul Liiceanu Gabriel este în atenția subsemnatului.
SARCINI

Informatorul a fost din nou instruit pentru a discuta mai în amănunțime cu Liiceanu Gabriel conform instructajului făcut anterior.

Am stabilit că s-au creat condiții favorabile pentru a-l invita pe Noica Constantin la domiciliul său. Printre altele va discuta în termeni foarte buni despre Liiceanu Gabriel, căruia Noica îi va transmite totul. Astfel, informatorul „CRISTIAN“ va avea și mai mare acces la Liiceanu G.

MĂSURI

Copia la dosarul informativ privind pe Liiceanu Gabriel

RD 0193/115

18.01.1973

2 ex./BM

Maior

Pătrulescu Ion

00352/34/122/PI/29 noiembrie 1972

Strict secret

Ex. Nr. 1

Notă

Relațiile mele cu G. Liiceanu sunt apropiate, mai calde ca înainte. Îl văd regulat cu prilejul seminariilor la învățământul de partid și uneori și între ele. Traducerea din HEIDEGGER a terminat-o, dar încă nu a dactilografiat-o. A promis să mi-o arate și mie după ce va fi bătută la mașină.

La organizarea seminariilor pe tot anul de învățământ politic – în cadrul cărora la noi în institut se dezbat probleme teoretice ale culturii socialiste în societatea socialistă multilateral dezvoltată – G. Liiceanu s-a oferit să prezinte un referat la unul din seminariile din primăvară legat de sarcinile ce ne revin în făurirea unei culturi înalte la noi în țară. De fapt e vorba de o veche idee a lui G. Liiceanu, potrivit căreia ceea ce se lucrează azi la noi în domeniul culturii spirituale este de slab nivel, că nimic din ce se obține nu va dăinui nici peste 50 de ani etc. etc., că ar trebui să ne ocupăm de alte probleme fundamentale care să poată înfrunța chiar secolele viitoare.

El n-a spus aceste lucruri acum în seminar, dar modul cum și-a făcut oferta a lăsat să se înțeleagă limpede – pentru cei care îl cunosc mai bine – că se referă tot la mai vechea sa idee critică.

„CRISTIAN“

N.B.

Liiceanu Gabriel, cercetător la Institutul de Filozofie al Academiei de Științe Social Politice, este lucrat în D.U.I. pentru relații cu filozofi din emigrație, poziție tendențioasă, concepții idealiste, legături cu foști condamnați.

SARCINI

S-au dat indicații să se folosească de această încălzire a relațiilor și să procedeze conform instructajului.

MĂSURI

Copie la D.U.I. Voi avea în vedere în instructajul altui informator, „MARIAN“, și în timpul contactării candidatului „RĂZVAN“.

Maior
Pătrulescu Ion

RD 0193/116
18.01.1973
2 ex/BM

122/PI/18.05.1973
Strict secret

Notă

În ultima perioadă l-am întâlnit rar pe Gabriel Liiceanu, mai mult cu prilejul învățământului politic sau al plății salariilor. Probleme deosebite nu s-au ridicat în legătură cu el.

Lucrarea de plan pe doi ani a încheiat-o. E o traducere a unei scrieri a lui David Armeanul, un comentator al lui Aristotel din pragul primului mileniu al erei noastre. Ea e însoțită de note și comentarii elaborate de Liiceanu și de un studiu introductiv, de asemenea scris de el. În cadrul consiliului științific al Institutului au fost prezentate două referate la lucrare: unul semnat de prof. Ion Banu (Fac. de filozofie), altul de Petru Creția (Inst. de filozofie). Ambele referate au fost deosebit de elogioase la adresa lucrării lui Liiceanu: textul tradus de el din greaca veche este prima traducere într-o limbă modernă, notele, comentariile și studiul introductiv sunt foarte bine elaborate. Toate urmează să apară într-un volum la Editura Academiei.

În perioada din Germania Federală, Liiceanu a început să traducă o lucrare scurtă a lui Heidegger, „Scrisoare despre umanism“. A terminat traducerea și a trimis un exemplar lui D. Ghișe, împreună cu propunerea de a traduce și o lucrare a lui Sartre

(„Existențialismul este un umanism“), ambele urmând să apară în același volum sub un titlu aproximativ: „Existențialismul și umanismul“, la care D. Ghișe ar face un studiu introductiv.

Despre această scriere a lui Heidegger, Tertullian în articolul său din „Era socialistă“ spune că ar inaugura „reacția sa filozofică antimarxistă“. Cred că e prea mult spus. Heidegger – cum îmi apare dintr-o lectură fugitivă – nu duce aici o campanie antimarxistă. Se delimitează de marxism, dar îl consideră ca o posibilă poziție în problema care trebuie luată în considerare.

18.05.1973

Cristian

N.L. Liiceanu Gabriel, cercetător științific la Inst. de filozofie, neîncadrat politic, urmărit prin D.U.I., legătură apropiată a lui NICA;

– Rezultă preocupările lui Liiceanu Gabriel pt. o filozofie idealistă, fără angajarea filozofică din prezent, se ocupă și cu traduceri din greaca veche ca și Nica.

– La această întâlnire scurtă mi-a prezentat și o copie de pe lucrarea despre Heidegger care va fi analizată și de către informator.

Voi exploata materialele din sursa Teofil și voi dirija și pe Nicoară.

[ss indescifrabil]

Trimiteți pe informator să-l viziteze la domiciliu, stabilind concret și anume ce probleme să abordeze în discuții.

[ss indescifrabil]

153/PI/00FN/20.XI.1973

Strict secret

Notă

Vineri 16 nov. a.c. s-a dezbătut un fragment de 20-25 de pagini din lucrarea de plan a lui G. Liiceanu despre „Originea tragediei“, operă de bază a lui Nietzsche. Această carte a lui Nietzsche este, efectiv, opera cea mai pozitivă a sa, care nu poate fi însă izolată de restul scrierilor sale utilizate din plin de ideologii nazismului.

A fost mare agitație în institut în jurul acestei dezbateri. Se vorbea că se intenționează decapitarea lui Liiceanu. Acesta, speriat, a vorbit în repetate rânduri cu alții din institut pentru a-l apăra (ex. Ciurdariu, Matei).

Dar discuția în jurul lucrării a fost, am auzit, destul de comună. Și nu putea fi altfel, deoarece fragmentul de lucrare prezentat de Liiceanu era de fapt partea în care el prezintă neutru, alb ideile lui Nietzsche din această carte. Se poate și aici discuta – și s-a obiectat – că chiar și expunerea unor idei se poate face clar de pe o poziție sau alta, or Liiceanu a evitat cu bună știință orice angajare ideologică.

În apărare s-a precizat însă că și calea adoptată de Liiceanu ar putea fi acceptată, dacă în restul lucrării interpretarea va fi limpede condusă. Printre cei care l-au susținut înainte și după ședință – n-a participat la ședință – a fost firește H. Wald.

20.XI. 1973

Cristian

N.L.: Liiceanu Gabriel și H. Wald sunt cercetători științifici la Inst. de filozofie al A.S.S.P., lucrați prin D.U.I.

– Sursa nu a putut participa în ziua respectivă la dezbateri, problema fiind mai complexă. Urmează a se stabili noi date în acest caz.

– Voi urmări reacția lui Liiceanu și chiar a lui Wald în perioada următoare.

Copie la D.U.I.

[ss indescifrabil]

Sursa: CRISTIAN
 Primit: Pătrulescu
 Data: 27.III.1974

153/PI/00FN
 Strict secret

Notă

De la articolul publicat în „Contemporanul“ despre cultura noastră, și mai ales în urma numeroaselor critici din ședințe, G. Liiceanu s-a potolit mult. Pare dezamăgit, sceptic. În urmă cu mai multe luni se lăuda că un studiu al lui care a fost refuzat de „Revista de filozofie“ va apărea în „Viața românească“ într-un grupaj consacrat problemelor mitului. Și Wald vântura ideea aceasta, ca un reproș față de atitudinea prea rigidă față de Liiceanu a „Revistei de filozofie“. Dar în timpul procesului de tipărire a respectivului grupaj din „Viața românească“ 11/1973, studiul lui Liiceanu a fost scos pe considerentul – comunicat autorului – că nu se încadrează tematic în dezbateri. Argumentul acesta era vădit improvizat, deoarece chiar prin titlu se recomanda dezbaterilor despre mit. Și Wald era enervat de această situație. Cu atât mai mult cu cât însuși Wald recomandase spre publicare acest studiu la „Viața românească“, după ce insistase mult în aceeași direcție pe lângă redactorii „Revistei de filozofie“.

Acest articol despre mit al lui Liiceanu încearcă o tipologizare și o surprindere a devenirii tematice a miturilor. Dar în această tipologizare Liiceanu stabilește niște momente de concentrare exclusiv mistice, cu referiri la Biblie și la gândirea existențialistă. Obiecția care i se putea face și i s-a făcut era că din tot articolul lipsea orice argumentare în spirit marxist a metodologiei folosite, că totul era sub influența existențialismului ca interpretare și a fenomenologiei ca metodologie.

Ulterior Liiceanu a lucrat, ca plan, un studiu despre Nietzsche, criticat de mai mulți într-o dezbateri în Institut. Apoi l-a refăcut, spune el și Wald, dar nu a mai fost citit de nimeni în afara colectivului lor. Încă nu a trecut prin consiliul științific.

N.L. Liiceanu Gabriel este cercetător științific la Inst. de Filozofie al Acad de Șt. Sociale și Politice, lucrat prin D.U.I. ptr. manifestări ostile și legături cu diplomați și cetățeni străini.

– Sursa are sarcini în acest caz și mi-a spus că urmează să discute cu obiectivul un material, ocazie cu care va urmări să realizeze și sarcinile date în acest caz.

Notă în original la D.U.I. Lungeanu.

[ss indescifrabil]

Sursa: CRISTIAN
Primit: Pătrulescu
Data: 23.04.1974
Domic. Sursei

Strict secret
153/PI/00FN

Notă

Articolul lui G. Liiceanu publicat în nr. 2/1974 al revistei „Viața românească” a avut inițial un titlu mai greu accesibil, și anume „Nostos-ul ca regăsire a naturii”. El a fost predat la început redacției „Revistei de filozofie” care l-a respins, iar apoi „Vieții românești” pentru grupajul despre mit din nr. 11/1973. Dar și din acest grupaj a fost ulterior scos. Atunci, autorul lui a fost foarte șocat și spunea tuturor pe la institut că motivul invocat de redacția „Vieții românești” este evident improvizat. I se spusese că nu se încadrează în tematica grupajului despre mit, era evident pentru oricine că putea fi acceptat ca temă într-o dezbatere consacrată mitului. Mai ales că Wald răspândise vestea publicării în acel grupaj a respectivului articol, și ca o replică la respingerea lui de „Revista de filozofie”.

Dar grupajul despre mit a apărut fără acest articol al lui Liiceanu.

Spre surprinderea multora care erau în problemă, articolul a apărut totuși, la interval de trei numere, în nr. 2/1974 al „Vieții

românești“. Cum s-au petrecut exact lucrurile nu se știe. Dar se bănuiește că Wald a insistat foarte mult pe lângă unii factori de conducere ai „Vieții românești“, pledând pentru publicarea articolului.

De ce atâta vâlvă? Ce cuprinde articolul?

Analizând, în mod eseistic, problema întoarcerii la natură, Liiceanu a scris un articol complet străin de filozofia marxistă.

Metoda pe care o utilizează este cea fenomenologică, husserliană. Și asta în mod declarat. De pildă, la pag. 8 scrie: „Însă în fenomenologia întoarcerilor la natură...“

Ce înseamnă asta?

Metoda fenomenologică – spre deosebire de metoda dialectică care cere o permanentă raportare la condițiile istorice, politice și economice date – implică ca un prim procedeu punerea în paranteză a realității. Adică, în studierea unui fenomen, această metodă cere a face abstracție de orice condiționare reală social-istorică și a considera acel fenomen în puritatea lui, adică abstract. La fel Liiceanu, studiind diferitele momente din istoria culturii, când gânditorii pledau pentru întoarcerea la natură, le alege și le comentează ca momente pure în care spiritul omenesc, în zbaterea lui determinată doar de propria lui dinamică, se îndreaptă spre natură ca spre ceva eliberator de grijile sociale, dar această eliberare vine dintr-o tendință pur spirituală, nepătată de nimic din lumea obișnuită.

De pildă, exemplul sau momentul oferit de Francisc din Assisi (pag. 15) îl duce pe Liiceanu la asemenea aprecieri asupra sărăciei: „Sărăcia, așa cum a fost ea înțeleasă încă din antichitate, ca stil de viață, comportament deliberat și virtute, este foarte departe de a se constitui ca efect al alegerii între comoditate și efort“; „Când sărăcia este propusă ca manieră de viață, această alegere este practică într-un sistem valoric care instituie natura drept ideal. Iar față de acest ideal, munca apare ca o trădare, ca deturnare de la autentic și creație rea...“

Ceea ce rezultă de aici, cum lesne se poate vedea, este considerarea sărăciei nu în contextul social-istoric al antichității, care

ar fi revelat adevăratele ei dimensiuni și surse și chiar consecințele ei ideologice, de pildă, în creștinismul primitiv, unde era cultivată ca ideal de viață împotriva bogățiilor al căror desfrâu era aspru criticat, ci este redusă la o semnificație deturnată a ei în scrierile lui Francisc din Assisi, care prezintă deformat sărăcia ca rezultatul tendinței de a abandona tot ceea ce munca umană creează, ca rezultat al unei lenevii din convingere. Întreg acest tablou e total denaturat de Liiceanu.

În plus, articolul alege cu precădere ca elemente ale analizei fenomenologice aspecte ale religiei sau ale ideologiei religioase, pe care le prezintă ca înfățișând istoria întoarcerilor spiritului la natură, când de fapt întreaga religie este o negare a naturii, o îndepărtare a omului de natură. De pildă, paragrafele despre Eden (rai) pg. 3-6; mitul vârstelor (pg. 11-14); Francisc de Assisi (15-17), mare mistic creștin din evul mediu. Întreaga încheiere a articolului e în spiritul comentariului biblic.

23. apr. 1974

Cristian

N.L. Liiceanu Gabriel, cercetător științific la Inst. de Filozofie al Academiei de Șt. Sociale și Politice, lucrat prin D.U.I. pt. manifestări ostile și poziție de [??] în filozofie.

Materialul aceste a fost respins de revista de filozofie ca necorespunzător dar au fost insistențe la „Viața românească“ din partea lui Wald H.

- Voi clarifica aceste aspecte prin Nicoară și „Marian“.

[ss indescifrabil]

În original la D.U.I. Lungeanu

- Sursa are sarcini în acest caz.

[ss indescifrabil]

Primit: Lt.-col. Pătrulescu Ion

Strict secret

Sursa: „CRISTIAN“

Ex. 1001601

Locul: domiciliul sursei

154/PI/00FN/29 martie 1975

Data: 28 martie 1975

Notă

În ziua de 25 martie 1975 am avut o discuție de 30-40 minute cu CONSTANTIN NOICA. A fost deosebit de amabil. Mi-a spus că de la 1 mai se pensionează, dar că va avea o pensie mică, în jur de 700 lei. Are însă promisiuni ferme din partea Uniunii Scriitorilor că-i vor completa pensia până la 2000 de lei, ceea ce l-ar mulțumi pe deplin. De altfel, de la mine se grăbea să ajungă la timp la Uniunea Scriitorilor.

După pensionare, intenționează – mi-a spus – să se retragă undeva pe lângă Sibiu, într-un sat, unde să-și poată încheia în liniște ultimele lucrări filozofice pe care le are deja în proiect și care vor fi opera lui de bază. Aceste lucrări vor viza probleme fundamentale ale filozofiei, din domeniul ontologiei și gnoseologiei. Invitându-l să colaboreze cu vreun studiu sau eseu la „Revista de filozofie“, a fost bucuros că nu a fost uitat, dar mi-a spus că „mărunțișuri“ care „să meargă“ sigur nu mai scie, că nu mai are mult de trăit și se ocupă numai [de] lucruri serioase, de care să nu se rușineze vreodată. În consecință, va da redacției un studiu, pe care, fără supărare din partea lui, redacția îl va putea respinge dacă nu-l va considera corespunzător exigențelor. Firește, l-ar bucura mult alternativa publicării lui.

Mi-a mai vorbit de viața lui din prima perioadă a maturității, când de bunăvoie a refuzat posturi universitare, preferând să studieze și să scrie fără a fi salariatul vreunei instituții, dar această situație l-a făcut ca în cartea de muncă să nu aibă mai mult de doi ani lucrați înainte de august 1944.

La plecare, în mare grabă, a aruncat mai mult o referire la „un oarecare LIICEANU“, în jurul căruia s-a făcut mult caz în legătură cu o falsă acuzație de plagiat după o scriere a sa. Mi-a

spus că lucrurile s-au aplanat, căci altfel s-ar fi simțit obligat să intervină, ca autor vizat. A continuat apoi, spunându-mi că, de fapt, nici nu-l cunoaște prea bine pe LIICEANU, că își amintește că mai demult i-a fost prezentat și atunci a schimbat cu el câteva vorbe, sfătuindu-l să studieze serios limbile clasice și filozofia antică. Dar că alte legături nu a avut cu LIICEANU și nici nu și-l amintește prea bine.

În legătură cu plecarea din București, mi-a mai spus că nu intenționează să se izoleze total, că în fiecare lună va veni în București pentru câteva zile. Ceea ce ar dori să găsească este o familie într-un sat de pe lângă Sibiu, care să aibă o fată studentă în București, și el i-ar oferi acestei studente camera sa din București și în schimb să poată locui într-o cameră la părinții fetei.

Mi-a promis că mai trece pe la mine să-mi lase o carte (Coridaleu, vol. II) și să-mi spună când va pleca din București.

„CRISTIAN“

N.L.

NOICA CONSTANTIN, cercetător științific la Centrul de Logică al Academiei de Științe Sociale și Politice, lucrat prin dosar de urmărire informativă.

Invitația a fost făcută de „CRISTIAN“ în baza indicațiilor date la întâlnirea anterioară. Nu a reușit să abordeze toate problemele cu care a fost instruit, deoarece C. NOICA era foarte grăbit.

Va face tot posibilul de a-l primi din nou pe NOICA, care, de fapt, a promis că va trece peste câteva zile să-i aducă și cartea (CORIDALEU, vol. II). Va discuta conform instructajului făcut, urmărind să stabilem poziția și atitudinea sa politică prezentă.

S-a fixat linia de conduită, mai ales având în vedere neadevărul afirmat de NOICA în legătură cu LIICEANU GABRIEL.

„CRISTIAN“ va stabili cu NOICA problema intrării în posesia studiului pentru publicarea în *Revista de filozofie*. Îl vom analiza având în vedere că chiar NOICA a spus că îl predă și nu știe „dacă merge“.

– Am instruit sursa pentru a crea premisele de a vedea la NOICA lucrările serioase, capitale, de care se ocupă.

Nota în original la „NICA DAN“

Se va da și la I.M.B. pentru „LUNGEANU“.

Lt.-Colonel
Pătrulescu Ion

Primit: Lt.-Col. Pătrulescu Ion

D.U.I. „NICA DAN“

Sursa: „CRISTIAN“

Strict secret

Locul: domiciliul sursei

Ex. 1

Data: 19 februarie 1976

Notă

Articolul lui C. NOICA, „Cumințenia pământului“, apărut în „Steaua“ nr. 12/1975, apare, la prima lectură, ciudat, greu inteligibil în ceea ce a vrut de fapt să spună autorul prin comentariul său.

Comentând această cunoscută operă a lui Brâncuși, C. NOICA înclină să dea dreptate unui medic, care observase că statuia ar reprezenta „o idioată mongoloidă“. Cel puțin partea stângă a statuii ar avea o serie de trăsături de femeie idioată. Partea dreaptă, în schimb, disimetrică față de cea stângă, ar indica o ieșire din starea de idioțenie. O jumătate ar reprezenta natura, altă jumătate, umanul, cultura, la pragul de rupere de natură, la început de devenire.

Ceea ce caracterizează, mai întâi (în ordinea textului), la NOICA este profundul dispreț cu care se referă la populațiile primitive, mai mult, la populațiile africane de azi, aflate încă în stare tribală de organizare. Partea stângă, cea idioată, a statuii ar avea părul ca „cel al unei ființe dintr-un trib african“, cu ochiul abia întredeschis, ca al unei brute. În stânga totul „ar putea fi natură brută și primitivism“, „stupiditate animală“.

În al doilea rând, comentând titlul dat de Brâncuși statuii („Cumînțenia pământului“), NOICA încearcă să definească termenul „cumînțenie“ raportat și la sursele lui etimologice, dar și la atitudinea femeii reprezentate, drept lipsă a diabolicului în ea: „nu are nimic diabolic în ea“. Căci „începutul înțelepciunii“, spune NOICA, e „fuga de dracul“. Dar ce semnificație dă NOICA acestei „fugi de dracul“?

A nu avea nimic comun cu dracul înseamnă, după autor, a fi lipsit de inteligență, căci „de la inteligența liberă până la diavol nu mai e decât un pas“. Apoi, conform mitului biblic, înseamnă a fi lipsit de frumusețe, căci „frumusețea feminină are ceva echivoc în ea“. În fine, înseamnă „a se ține departe de orice acțiune și faptă“, căci „acțiunea este și ea echivocă“. Toate aceste negații (lipsă de inteligență, de frumusețe și de acțiune) sunt constatate ca prezente la statuie, care e un fel de „plod al pământului“, din care stă să apară ceva, dar încă nimic nu e evident.

Deci, conchide NOICA, e o ființă „la nivelul cel mai de jos al omenescului“, în care, prin titlu și întrupare, Brâncuși ar fi reflectat „ceva din cumînțenia țărănească a țării de care, în 1907, abia se desprinsese“.

Surpriza aici e de proporții și e de mirare că asemenea opinii au apărut în *Steaua*. Lipsa de inteligență, de frumusețe și pasivitatea ar caracteriza, în viziunea lui Brâncuși, „țărănimea română“. Și asta după 1907, căci statuia e făcută la Paris, după crâncenele răscoale țărănești. NOICA vrea să insinueze aici dezaprobarăa lui Brâncuși față de mișcările țărănești? Și față de toate agitațiile în general? NOICA vrea să ne convingă de aceasta, spunând că, lui Brâncuși, „în Parisul tuturor libertăților și îndrăzelilor“, îi vine în minte că „pământul însuși se smintește câteodată“ (aceeași atitudine împotriva „smintelilor istorice ale omului“ e atribuită, în articolul „Adevăratul înțeles al sacralului“, lui MIRCEA ELIADE).

În concluzia lui NOICA, Brâncuși a căutat prin statuia lui să „exorcizeze pământul“, adică să alunge diavolul din el, respectiv inteligența și frumusețea care îndeamnă la nesupunere, la acțiune.

Acest mesaj ar trebui înțeles de toți și „Cumințenia pământului“ ar trebui, după NOICA, să figureze în „toate piețele lumii“.

De ce? Pentru ca întreg pământul, întreaga omenire, să ia aminte și să fie cumințe, pentru ca, în ipoteza fantastică a venirii unui extraterestru, care ar întreba „Sunteți cuminți? Este cumințe pământul?“ „Sau să trimitem din cosmos o cometă care să măture viața de pe el?“ – să i se poată răspunde: „Dar suntem cuminți. Iată cumințenia pământului.“ Și atunci ar exista o șansă ca pământului să scape cu viață. Deși, spune NOICA, „unii oameni politici de pe Terra se vor grăbi să se ascundă“. De ce oare? Pentru că au îndemnat și au condus la acțiune masele de oameni simpli, smulgându-i din lipsa de gândire, de acțiune, de faptă? Ce vizează aici C. NOICA oare? Cred că se întrevede destul de limpede.

În plus, parabola cu acest extraterestru venit să distrugă lumea, omenirea, dacă o va găsi lipsită de cumințenie, prezintă analogii certe cu dogmele creștine despre apropierea Judecării de Apoi, care se va produce odată cu a doua venire pe pământ a Mântuitorului Isus, când cei dreپți vor fi așezați de-a dreapta sa și cei păcătoși la stânga sa, primii fiind hărăziți raiului și fericirii eterne, ceilalți, distrugerii și suferinței veșnice. Și agitația lumească nu va fi nici pe placul Mântuitorului, cum nu e nici pe placul extraterestrului lui NOICA.

Tot articolul e cu adresă precisă și doar cineva rupt total de problemele acestea nu le poate observa.

„CRISTIAN“

N.L.

NOICA CONSTANTIN, filozof, pensionar, este lucrat prin D.U.I. pentru manifestări tendențioase și scrieri cu conținut ostil.

Nota dată de sursă, la cererea noastră, făcând și o analiză a conținutului materialului publicat de obiectiv în revista *Steaua*. Despre acest material a vorbit la Europa Liberă și MONICA LOVINESCU, în termeni elogioși.

NOICA CONSTANTIN a rugat o altă sursă a noastră, respectiv pe „NICOARĂ“, să procure mai multe reviste „Steaua“ nr. 12 și să-l popularizeze.

Nota în copie la D.U.I. „NICA DAN“.

Copie și la dosarul personal „NICOARĂ“, pentru verificarea sa.

Lt.-Colonel
Pătrulescu Ion

Primit: Cpt. Prunescu Mircea

Strict secret

Sursa: „CRISTIAN“

Ex. Nr. 1

Locul: domiciliul sursei

Data: 1 iunie 1976

Notă

Vineri 21 mai 1976 am plecat împreună cu C. NOICA într-o excursie prin țară, cu punct terminal, pentru el, Sibiu.

Până la Sighișoara am călătorit numai în doi și mi-a vorbit tot timpul.

Vineri seara am poposit la Hanul Bucur din Hațeg. Sâmbătă seara am plecat în Lancrăm (satul lui L. BLAGA) la 2 km de Sebeș, unde am dormit chiar în fosta casă parohială a tatălui lui BLAGA. Duminică spre seară am ajuns la Sighișoara. C. NOICA și-a reținut o cameră la hotel, apoi a venit în vizită la părinții mei. Luni am rămas toată ziua în Sighișoara. În cursul dimineții m-am plimbat cu C. NOICA prin oraș, prin cetate. După masă, la dorința lui, l-am lăsat să hotărască singur. A doua zi de dimineață l-am luat de la hotel cu mașina și am pornit-o spre Sibiu. Pe drum am continuat discuțiile. În zilele petrecute la Sighișoara, spunea el, i s-au cristalizat o serie de propuneri pentru îmbunătățirea activității revistei și a tot insistat asupra lor, citindu-mi și comentându-mi și o listă de eventuali colaboratori interesanți ai revistei. În Sibiu l-am rugat să-mi lase lista pentru a o copia în timpul în care el s-a dus cu un taxi până la „prietenui său“. Pe mine m-a lăsat cu mașina în centru, în fața unui hotel mare, pentru o jumătate de oră, timp în care a revenit cu o carte a lui ELIADE. În acest timp am copiat lista pe care mi-a lăsat-o. A

revenit cu cartea și în ultima clipă, înainte de a demara, mi-a spus prin geamul mașinii că, totuși, o lună și jumătate cât timp va rămâne el prin preajma Sibiului, e prea puțin pentru a studia cartea lui ELIADE și că mă sfătuiește să mă adresez lui G. LIICEANU care poate aranja xeroxarea ei cu 0,25 lei pagina și astfel voi putea rămâne cu un exemplar de carte.

Discuțiile cu el în timpul drumului și al plimbărilor au fost foarte variate, întrerupte de digresiuni pe alte teme, de reveniri, de repetări, de insistențe etc.

Rememorându-le, ele se constituie în câteva teme mai generale.

Astfel, mi-a vorbit foarte mult despre viața lui, despre familia lui din copilărie și tinerețe, căsătoria, divorțul etc. etc. Probabil sunt lucruri care se cunosc. Le redau, totuși, spre comparare.

S-a născut în familia unui mic moșier, lângă Alexandria. Din cauza unor dificultăți financiare și pentru că rezultatul era pozitiv, tatăl său și-a vândut moșia și s-a angajat ca arendaș la o moșie vecină. În prezent, pe acele locuri e un G.A.S. și un S.M.T., casa în care s-a născut nu mai există. A mai rămas o mică pădure, un pâluc de copaci, unde s-a păstrat mormântul criptă al celui care a cumpărat moșia, un politician de la 1916 (numele nu i l-am reținut exact: ANTONIU?). Mi-a sugerat că atunci când am un drum spre Alexandria să mă opresc în acel loc pentru a citi inscripția de pe mormântul aceluia politician. Acesta, în anii 1916, dusese unele tratative în legătură cu intrarea României în război, îndeosebi cu francezii tratase și obținuse promisiuni ferme privind obținerea Ardealului. Extrem de orgolios, acest ANTONIU (?) sperase ca după război să obțină mari demnități politice. Evenimentele care au urmat l-au înlăturat însă de pe scena vieții politice. Profund decepționat, a cerut ca după moarte inscripția de pe criptă să redea un imaginar dialog cu CLEMENCEAU, reprezentantul Franței la acele tratative. Această inscripție care – spre uimirea lui NOICA – poate fi și azi citită pe acest mormânt sună cam așa:

CLEMENCEAU: D-le ANTONIU, poporul român v-a fost recunoscător pentru marile servicii pe care i le-ați adus?

ANTONIU: Nu!

Apoi NOICA mi-a relatat că avea un unchi foarte bogat care l-a susținut în anii de studenție și după aceea, care i-a finanțat călătorii la Paris. Prima dată fusese peste hotare, la Geneva, împreună cu CIORAN, ca studenți, în urma câștigării unui premiu.

Mi-a spus că în tinerețe a avut simpatii pentru mișcările de dreapta de la noi, dar n-a fost niciodată legionar și nici CIORAN. Că CIORAN a plecat din țară prin 1937–38, că după părerea lui s-a ratat în Franța, că aici putea deveni un mare om de cultură și gânditor, că nenorocirea lui CIORAN a fost că rude apropiate lui, rămase aici în țară, au aderat la mișcarea legionară și au activat în cadrul ei. Or, în asemenea condiții, CIORAN nu mai putea reveni în țară. Mai recent, în urmă cu aproximativ un an, AL. CĂPRARIU de la Cluj ar fi luat legătura cu CIORAN și lucrurile ar fi început să evolueze spre o împăcare cu el, spre o vizită a lui la noi în țară. Dar niște declarații ulterioare ale lui CIORAN, privind politica noastră externă, în care critica ațâțarea unor sentimente antisovietice prin unele declarații ale șefului statului, ar fi curmat brusc acest curs pozitiv al relațiilor cu el. CIORAN – spunea NOICA – are, din tinerețe încă, o idee care îl obsedează și care e prezentă în aproape toate cărțile lui: și anume, că Occidentul e corupt pe plan moral și politic și că salvarea civilizației europene și cursul viitor al culturii va veni din partea tineretului din răsăritul Europei, în principal din Rusia sovietică, dar și din celelalte țări socialiste, unde lucrurile nu vor putea fi menținute multă vreme în frâu, unde tineretul se agită și e vorba de un tineret cu adevărat revoluționar, generos și romantic, care va depăși opresiunea în care e menținut. Odată depășite barierele care îl împiedică să se manifeste, mișcările sociale și de idei care se vor dezvolta în răsăritul Europei vor influența profund întreaga civilizație și cultură a continentului, înnoind din rădăcini și Occidentul. În cursul discuțiilor lungi cu C. NOICA am observat că și el e adeptul acestei idei.

Pentru a reveni la cursul vieții lui, mi-a relatat pe larg mul-

tele oferte care i s-au făcut de către profesorii săi pentru a rămâne la catedră, ca asistent, și a începe astfel o carieră universitară. Le-a refuzat pe toate consacrându-se studiului și scrisului. Îndată după terminare facultății s-a căsătorit cu o femeie bogată, englezoaică, cu care a avut doi copii, un băiat și o fată. Aveau o casă la Sinaia, unde petrecea multă vreme. După 23 August 1944, a divorțat. Principalul motiv: pentru a crea copiilor săi posibilitatea legală de a părăsi țara, ca copii ai unei cetățene străine. Și astfel copiii săi au părăsit țara. Băiatul avea 13 ani. În Anglia, băiatul, fire mai sensibilă, mai greu adaptabilă, nu s-a putut acomoda cu noii prieteni de acolo. Cea mai bună prietenă a lui era fiica unui pastor, care l-a atras spre credință. Apoi, fiul său, care în acte îi poartă numele, a fost trimis la Paris, unde a urmat o universitate teologică a lui BERDIAEV, întreținută de teologi și gânditori fideiști refugiați din Rusia sovietică. Apoi s-a călugărit sub numele de RAFAEL și [a ajuns] călugăr la o mică mănăstire ortodoxă din Anglia, care nu are mai mult de 7-8 călugări și un stareț, subvenționați de grecii de la Muntele Athos. Când l-a revăzut acum 2-3 ani, chiar i s-a îngăduit o absență de câteva zile. Fiul i-a mărturisit că e îngrijorat de viitorul mănăstirii lor, că o duc greu cu banii și s-ar putea ca în câțiva ani să se desființeze mănăstirea lor. El însă cunoaște foarte bine cinci limbi (româna, engleza, franceza, germana, rusa) plus latina și greaca și că mai ales cu limba rusă își va putea găsi foarte ușor de lucru. Fiica lui NOICA are patru copii, soțul tehnician se ocupă cu reclamele. O nouă vizită în Anglia nu intenționează să facă. Ar însemna o prea mare întrerupere în studiile lui. În vara aceasta însă, speră că vor veni ei în țară, ca turiști, într-o excursie organizată, pentru a nu fi obligați la plata celor 10 dolari de persoană pe zi de ședere în țară. Deși, spunea NOICA, are promisiuni ferme de la CÂNDEA, cu care este în relații foarte bune, că ar putea obține pentru el o exceptarea de la această lege.

Cu acest prilej mi-a tot povestit despre călătoria lui în Anglia, despre impresiile de acolo, despre faptul că și acolo le-a cerut copiilor și nepoților adunați să-l vadă să-i mai îngăduie și

zile de izolare, de hoinăreală de unul singur. Mi-a vorbit de cei de la Paris, de atmosfera artificială – după părerea lui – în care se scaldă aceștia, crezându-se adevărații reprezentanți ai culturii române. ELIADE, ațâțat de IERUNCA și de alții, i-a reproșat foarte dur lui USCĂTESCU, venit anume de la Madrid, că face concesii celor din țară, că acceptă să publice poezii în reviste etc. Și el, NOICA, a fost criticat că rămâne în țară și că e pasiv față de ceea ce cred cei de la Paris că ar trebui întreprins aici la noi. Mi-a spus de mai multe ori că i s-a propus să rămână la Paris, să vorbească o dată pe lună la „Europa Liberă“, dar a refuzat categoric. Și dacă vreodată și-ar propune să rămână în străinătate – în eventualitatea unui nou val de dogmatism și de asuprafire a vechilor intelectuali – în nici un caz nu ar colabora cu cei de la „Europa Liberă“. Ci ar căuta un post universitar la o universitate din Anglia sau Franța, unde să predea un curs foarte specializat despre comentatoriul lui Aristotel. Acest gând l-a făcut ca imediat ce a fost angajat de acad. JOJA la Centrul de logică să se ocupe numai de comentatori necunoscuți încă ai lui Aristotel. Așa se face că s-a ocupat mult de Coridaleu, publicând – pentru prima dată în lume – textul grec și odată cu el o traducere în franceză. Editura Academiei nu mai poate finanța această întreprindere și atunci s-a luat legătura cu grecii din Atena. Aceștia au fost încântați să preia ei editarea în continuare a textelor lui Coridaleu. Ca urmare, în curând se va constitui un comitet român sub patronajul căruia ar continua la Atena editarea textelor lui Coridaleu. În acest comitet ar intra V. CÂNDEA, E. BERZE[A], C. NOICA și alții. Dacă acest comitet se va constitui în săptămânile acestea, atunci, el NOICA, ar reveni în București pentru câteva zile. Astfel, va rămâne prin jurul Sibiului până la 1 iulie.

O altă temă obsedantă pentru NOICA este tineretul de la noi. Aici se întâlnește el în idei cu CIORAN. Revirimentul și la noi va veni din partea tinerilor. M-a întrebat de mai multe ori dacă, după părerea mea, o revistă de filozofie numai pentru tineri ar avea la noi sorți de izbândă. De ce o altă revistă? i-am

răspuns. Niciodată n-am făcut discriminații de vârstă printre colaboratori. Atunci, insista NOICA, ar fi bine să deschidem o rubrică permanentă în revistă numai pentru tineri. I-am răspuns că aceasta ar putea crea impresia unui rabat de calitate față de producțiile tinerilor. Oricând însă ei sunt bineveniți la noi la revistă.

Dar NOICA reluând mereu ideea lui repetă că foarte adesea mulți tineri i se plâng că nu au unde să publice, că pe timpuri, când NOICA era tânăr, tinerii aveau multiple mijloace de afirmare a scrisului lor. Astăzi, obtuzitatea redacțiilor, cenzura, numărul redus de pagini al revistelor sunt piedici serioase. Îmi spunea că tineri ca SURDU (fost la Centrul de logică), LIICEANU, CREȚIA și alții din rândul scriitorilor au lucrări în manuscris, cu vederi foarte personale și care nu pot fi publicate. I-am spus că, din păcate, nu mă pot pronunța asupra acestor lucrări, căci nici unul dintre ei, cu excepția lui LIICEANU, nu a venit să aducă la redacție propuneri de colaborări de genul celor menționate de NOICA.

Cel mai elogios vorbea NOICA despre LIICEANU. La observația mea că LIICEANU a avut și el mașină, dar după câte știu și-a vândut-o, NOICA mi-a răspuns că niciodată LIICEANU nu i-a spus că are mașină, că regretă aceasta, deoarece l-ar fi rugat să mai facă și cu el unele plimbări. Ceea ce după câte știu e un neadevăr, deoarece știu încă de la LIICEANU și CIURDARIU că NOICA a fost cu mașina primului.

În discuție a revenit de mai multe ori și la nume lui SURDU, despre care NOICA spunea că are în manuscris o foarte interesantă încercare de antologie filozofică. Mi-a mai vorbit de un tânăr scriitor SUCIU care îl vizitează acasă. De asemenea, că unii vin și îi aduc manuscrise pentru a-i solicita părerea, de pildă TARANGUL, GHIDEA[NU] și alții. La fel, multe edituri, mai ales cea științifică și enciclopedică, îl solicită ca referent la lucrări primite spre publicare.

În drum spre Sibiu mi-a tot comentat o listă de nume pe care a alcătuit-o pentru mine și a căror colaborare o consideră salutară pentru „Revista de filozofie“. Ea cuprinde, pe de o parte,

o serie de oameni din generația veche, care țin multe manuscrise în sertar, nepublicate, pe de altă parte unii tineri care roiesc în jurul său, dintre care unii sunt scriitori, alții lucrând în domeniul filozofiei. Apoi urmau nume din diferite alte ramuri ale științei. Solicitarea lor ar fi de natură să aducă, după NOICA, o înmprospătare a revistei.

Iată această listă:

IONEL GHEREA

MIHAI ȘORA

ALEX. BOGZA

ANTON DUMITRIU

STAHL

N-BALCA (teolog)

SERGIU AL. GEORGE (medic, pasionat de indianistică)

FLORU

AL. SURDU

TITUS MOCANU

G. LIICEANU

CREȚIA

AL. DRAGOMIR

MIRCEA MIERLESCU

M. TARANGUL

VIRGIL BOGDAN

V. ILIESCU

CZEHE

CONSTANDACHE

fizicieni: VELCULESCU

matematicieni: EUGEN RADU, FO[I]AȘ

lingviști: SANDU ERE[TE]SCU

etnografi: SIMIONESCU, ROMULUS VULCĂNESCU

istoria artei: T.R. ENESCU, REMUS NIC[JULESCU]

dr. BERCEANU ȘTEFAN

KRASNOVSCHI (?)

NOICA s-a oferit, cu acordul meu, ca el să solicite acestora texte, scrieri de filozofie, spre propria lui informare. Și pe care le va considera interesante să mi le transmită mie, pentru a apre-

cia dacă pot sau nu să fie publicate. A tot insistat ca să fiu cât mai deschis, receptiv față de acești eventuali colaboratori, a căror contribuție la viața noastră filozofică ar însemna și pentru opinia publică de la noi și pentru străini un fapt pozitiv.

La Sibiu, în mod evident, a refuzat să-l duc cu mașina până la casa „prietenului“ la care trage. Mi-a pretextat că străzile sunt atât de încâlcite, cu sensuri unice, încât pe jos poate ajunge, dar cu mașina nu se mai poate descurca. De aceea, m-a lăsat în centru și el a luat un taxi cu care a revenit peste o jumătate de oră cu cartea lui ELIADE. Mi-a spus că la Sibiu „îl manevrează“ un dr. BĂLĂNESCU. Că mai are prieteni și cunoscuți, între care a menționat pe dr. MAREȘ și pe fratele lui CIORAN. După o zi, două petrecute la Sibiu va pleca până la 1 iulie fie la Săliște, fie la Râșnov, fie la Cisnădie. Între timp va face o plimbare cu „prietenuț“ său până la comuna Biertan (pe lângă Copșa Mică, la 7 km de șoseaua asfaltată) unde sunt niște ruine ale unei mănăstiri.

Pe traseu a cumpărat două numere din revista „Tribuna“ în care avea câte un articol. Mi-a spus că cei de la „Tribuna“ au tot insistat să le dea colaborări. Atunci, el le-a dat un manuscris de peste 100 de pagini din care ei să decupeze ce vor, când vor și cu modificările care le vor. Iar acum vede că îl publică mereu și de fiecare dată și el e curios să vadă ce anume au scos din manuscrisul mare.

Plimbarea prin Ardeal l-a interesat mult. Mi-a spus că a și scris undeva, într-un articol al său, că regretă că nu s-a născut ardelean. Nu cunoștea din Ardeal decât Brașovul și Sibiu, cu împrejurimile lui. A vizitat cu multă atenție muzeele de la Sarmisegetuza, Deva, Alba-Iulia, a cumpărat de peste tot ghiduri pe care le studia cu multă atenție. La Țebea s-a interesat îndelung de la ghid – un bătrân miner pensionar care vorbea cu multă căldură și pricepere elevilor veniți chiar atunci să vadă monumentele de la Țebea – despre evenimentele mai recente petrecute acolo: consfătuirea la care au participat PETRU GROZA, ATH. JOJA și alții pentru constituirea Frontului Unic Muncitoresc.

A tăifăsuit îndelung la Lancrăm, satul lui BLAGA, cu rudele care locuiesc în vechea casă parohială. Fiul acestor rude, elev la o școală profesională din Cugir, avea înregistrată pe bandă de magnetofon o emisiune recent difuzată de radio Cluj despre LUCIAN BLAGA, care cuprindea interviuri luate preotului din sat, educatorilor de la grădiniță, unei profesoare, rudelor respective, toate într-o atmosferă de mare respect și pioșenie, de elogiere fără margini de astă dată a lui BLAGA. Și rudele se mirau cât de mult s-a schimbat lumea din 1961 când l-au înmormântat pe BLAGA, în taină aproape, apoi când ani în șir statuia semnată de R. LADEA – și care azi e plasată la intrarea în comună din[spre] Alba-Iulia – a zăcut prin magazii și hambare și până mai recent, când BLAGA e recunoscut ca mare poet, dramaturg și gânditor. NOICA le tot povestea amintiri despre BLAGA, despre cum l-a cunoscut, despre vorbe rostite de el. Apoi le-a recitat, dintr-un volum de versuri, o poezie a lui BLAGA. Oamenii din sat, spuneau rudele și întărea NOICA, au fost cel mai neplăcut impresionați de comportarea lui T. BUGNARIU, gine-re al lui BLAGA, care la înmormântare, de teamă, a rămas în mașina cu care venise de la Cluj, la înhumare participând doar soția sa DORLI, fiica lui BLAGA, BUGNARIU preferând să plece cu mașina până la Sebeș.

Mi-a mai vorbit mult despre cartea lui ELIADE recent primită, care se citește „ca un roman“ și e o realizare, după NOICA, care va rămâne în cultura universală. I-am spus că dacă mă va impresiona prin erudiție și poziție teoretică voi scrie probabil un articol despre ea, comparând-o cu Tratatul de Istorie a religiilor scos de ELIADE în urmă cu aproape 30 de ani.

Ne-am despărțit în cele mai bune condiții. Mă numea „prietenul meu“, ne recomanda peste tot (hoteluri, rudele lui BLAGA, chiar vizitatorilor din librării și ghidurilor de la muzee) ca „doi scriitori prieteni“ veniți de la București în plimbare prin Ardealul de care sunt foarte atașați, unul prin naștere, altul prin azeziune spirituală.

Mi-a povestit și repovestit mult de tot și războiul din 1916-1918, cum am intrat noi în război, derularea evenimentelor, istoria obținerii Ardealului, a Basarabiei și a Cadrilaterului, într-o viziune proprie, dar fără note deosebite de reținut.

„CRISTIAN“

N.O.:

NOICA CONSTANTIN este lucrat de noi prin dosar de urmărire informativă pentru scrieri cu conținut necorespunzător și legături suspecte cu persoane din străinătate.

La indicațiile noastre „CRISTIAN“ a dat curs invitației lui C. NOICA de a-l însoți într-o călătorie în Ardeal, prilej de a se apropia și câștiga mai mult încrederea acestuia.

Aspectele cuprinse în notă vor fi exploatare în cadrul D.U.I. „NICA DAN“.

Cpt. Prunescu Mircea

Selecție de note informative ale sursei „Marian“

122/PI/FN/0047/5 aprilie 1972

Strict secret

Ex. Unic

Notă

Sursa relatează următoarele:

Într-un seminar de învățământ politic ținut la 5 aprilie 1972 la institutul de filozofie, în cadrul discuțiilor CIURDARIU a afirmat că cultura românească a suferit întotdeauna de un complex de inferioritate față de culturile occidentale. În timp ce expunea aceste teze cosmopolite o serie de participanți protestau împotriva acestor idei. Dar LIICEANU susținea sus și tare că ceea ce spunea CIURDARIU este interesant și original și să fie lăsat în pace să vorbească. De altfel și în cuvântul luat după ce CIURDARIU a terminat, LIICEANU l-a apărat spunând că ceea ce spune CIURDARIU e extrem de interesant.

Alți vorbitori, CULEA de pildă i-a luat apărarea lui CIURDARIU, numindu-l pe LIICEANU apărătorul acestuia. Și NEGUȚ era de partea lui CIURDARIU. Alți vorbitori, IVANCIU și VETIȘAN, au arătat valoarea reală a caracterului național al culturii noastre ilustrând printr-o serie de aspecte superioritatea ei față de alte culturi occidentale.

„MARIAN“

OBSERVAȚII: Numitul LIICEANU GABRIEL este în atenția subsemnatului. Informatorul lucrează în același sector cu obiectivul și are sarcini în legătură cu acesta și cu CIURDARIU M. despre care a mai dat materiale.

Nota în copie la D.U.I. și voi lua măsuri pentru redarea datelor obținute prin T.O.

Maior
Pătrulescu Ion

121/PI/FN/0061/2 mai 1972

Strict secret

Ex. Nr.1

Notă

Sursa relatează următoarele în legătură cu unele afirmații făcute de numitul LIICEANU G., într-o ședință de partid la care au fost invitați toți cercetătorii din institutul de filozofie. El a afirmat, printre altele, că în ce-l privește el nu înțelegea că toate lucrările de plan din institut să fie anexate pe teme ale actualității din țara noastră, filozofii nu sunt obligați să se angajeze în contemporaneitatea filozofică și politică de la noi; acțiune care le revine mai ales cercetătorilor din sectorul de sociologie. Această teză a dezangajării filozofiei a fost combătută de AL. TĂNASE, M. POPESCU, GR. SMEU, V. POPESCU. El a fost susținut de V. ZAMFIRESCU. Atitudinea lui LIICEANU a provocat o vie nemulțumire în rândul cercetătorilor și după terminarea ședinței.

„MARIAN“

Observații

LIICEANU GABRIEL este în atenția subsemnatului. Voi anexa copie la D.U.I.

Datele acestea sunt confirmate de datele obținute prin mijloacele speciale rezultând o constanță în atitudinea sa după venirea de la specializarea din R.F. a Germaniei.

Am instruit informatorul pentru a obține informații despre LIICEANU prin ZAMFIRESCU V. și CIURDARIU MIHAI.

I s-a fixat linia de conduită pentru ca să se apropie mai mult de obiectiv și a beneficia de faptul că sunt colegi în același sector.

Maior
Pătrulescu Ion

Notă

Referitor la numitul Liiceanu Gabriel sursa relatează următoarele: Într-o discuție avută cu Socol Gh. de la Institutul de filozofie acesta a afirmat indignat că Liiceanu Gabriel a afirmat odată că materialism versus idealism nu înseamnă nimic, în sensul că această opoziție în filozofie nu există. Comentând această afirmație a lui Liiceanu, Socol a specificat că Liiceanu este departe de linia filozofică marxistă.

Într-o discuție cu Roșca I. de la același Institut, acesta a relatat sursei că Liiceanu publică la B.C.U. [*sic!*] un studiu intitulat David Armeanul.

Se remarcă că, în principiu, Liiceanu este izolat de restul cercetătorilor, necomunicativ, fiind prieten foarte bun cu Zamfirescu.

Buc. 15 Mai 1973

Marian

N.L. Liiceanu Gabriel, cercetător la Institutul de Filozofie al Acad. de Șt Sociale, este lucrat prin dosar de urmărire informativă.

– Voi avea în vedere atitudinea sa și clarificarea unor aspecte prin inf. „Nicoară“ și sursa „Teofil“ aflată la domiciliu.

– Voi intra în posesia publicației tipărite la B.C.U. [*sic!*] – convorbire

– Nota în original la D.U.I. „Lungeanu“.

[ss indescifrabil]

153/PI/FN/00/18 oct. 1973

Strict secret

Notă

Sursa relatează următoarele:

În cadrul unei ședințe ținută recent la Institutul de filozofie, Wald H. a susținut opiniile lui Liiceanu și Zamfirescu de la Institutul de filozofie, în ce privește atitudinea apolitică a acestora față de cultura românească.

A mai afirmat că activitatea de popularizare îi îndepărtează pe filozofii marxiști de filozofie și că la noi în țară nu există un marxism „original“.

A susținut ideea lui Liiceanu și Zamfirescu de a se forma în
Institut o secție de traduceri formată din cei doi și S. Vieru.

București 19-X-1973

Marian

Observații:

Wald Heinrich cercetător științific la Inst. de Filozofie al
Acad. de Șt. Sociale și Politice. Este în atenția organelor noastre
ptr astfel de manifestări.

Sursei i-au fost trasate sarcini în acest caz și cu privire la
N.C. care s-a oferit să-i vadă lucrarea de doctorat.

[ss indescifrabil]

153/P1/00/18-oct 1973.

strict secret

151
132

Obs:

Sursa religioasă unstruală.

✓ În cadrul unei întâlniri între rectorul
Institutului de Filozofie, Wald H. și rectorul
episcopului Liiceanu și Zamfirescu de la
Institutul de Filozofie, în a parinte este bine
aportat a aceluia fel de altă în raționare.

A mai afirmat și activitatea de
popularizare în îndrumarea pe filozofii marxisti
de filozofie. A că în noi în face un raport
un maxim original.

A susținut ideea lui Liiceanu și Zamfirescu de
a se forma o instit. o secție de traduceri
formată din cei doi și S. Vieru.

C.N.S.A.S.

01 APR 2008

DIRECTIA ARHIVA CENTRALA

Sant: 18-1-1973

luciu

153/P.I./00FN/18 oct. 1973

Notă

În legătură cu ședința ținută recent la Institutul de filozofie, Liiceanu a propus ca să se facă pe Institut o secție de traduceri pentru a traduce din unii filozofi burghezi contemporani, ca fiind un act necesar „indispensabil al formării culturii românești“.

Cu această ocazie a fost discutat articolul său publicat în „Contemporanul“ privind politica culturală, care a fost criticat ca fiind apolitic de sursă, Epure Gh. și de Radu Pantazi, directorul adjunct al Institutului. Directorul Institutului nu a avut o atitudine clară, în nici un caz critică față de atitudinea lui Liiceanu.

Cel mai critic a fost directorul adjunct, care a subliniat faptul că, în contextul politicii actuale a țării noastre, a fi cunoscuți în lume, în circuitul de valori, afirmația lui Liiceanu este apolitică.

O apreciere asemănătoare a manifestat aceeași persoană cu ocazia unei alte ședințe în Institut, în legătură cu Zamfirescu. La această ultimă ședință au mai luat atitudine critică față de lipsa educației politice din Institut, în general, prin referire specială la cazul Liiceanu, Smeu Grigore, Matei Dtru, Tomoiagă Radu.

Într-o discuție ulterioară cu directorul adjunct, acesta și-a exprimat din nou indignarea și protestul față de atitudinea lui Liiceanu afirmând că întrucât această atitudine pune în lumină proastă Institutul de filozofie el este dispus să ia măsuri radicale organizatorice care să ducă chiar la îndepărtarea lui din Institut. A mai relatat că știe că din cauza lor atenția unor organe (fără a le denumi) sunt [*sic!*] în permanență asupra Institutului.

O idee asemănătoare a lansat și Epure Gh. care într-o discuție cu sursa a relatat că această activitate apolitică, „liberală“ a acestor persoane are ca scop premeditat intenția de a atrage, prin atitudinea lor, atenția persoanelor superioare pentru a desființa Institutul.

Discuții identice asupra problemelor implicate din atitudinea lui Liiceanu sursa a purtat cu Socol Gh., care a fost de acord că

trebuie luate o serie de măsuri organizatorice cu care să-i despartă pe Liiceanu și Zamfirescu, să-i izoleze în atitudinea lor.

Buc. 18-X-1973

Marian

N.L. Liiceanu Gabriel, cercet. științific la Inst. de Filozofie al A.Ș.S.P., este lucrat prin D.U.I. la indicativ/53/P.I./, iar Zamfirescu V. este legătură a acestuia.

- Voi urmări reacția obiectivului în continuare, la măsurile luate de conducerea Institutului.

- Sursei i s-au dat sarcini corespunzătoare, accentuându-se și asupra liniei de conduită.

[ss indescifrabil]

Sursa: MARIAN

Strict secret

Maior: Pătrulescu Ion

153/P.I./00FN

Data: 19.03.1974

Locul: Domic. sursei

Notă

Sursa informează că în ziua de 14.III.a.c. în timp ce se afla în incinta Bibliotecii Academiei a avut o discuție cu LIICEANU Gabriel și Petru Creția care frecventează aproape regulat această Bibliotecă.

În timpul discuției sursa a informat pe cei doi că pleacă mai devreme de la bibliotecă deoarece trebuie să facă pregătiri pentru a pleca în provincie a doua zi.

Sursa le-a spus că este trimisă la Târgoviște ca lector al CC al PCR unde are sarcini de a ține o conferință pe probleme de ateism la cabinetul județean de partid al PCR. La aceasta Liiceanu G. a intervenit și printre altele a afirmat următoarele: „Acest mod de a ține conferințe, de a face propagandă în mod organizat, nu are nici un fel de eficiență, este cu totul inutilă, se consumă banii de la deplasări și timpul de muncă, că în esență aceasta reprezintă o activitatea formală, că eu nu aș putea să

merg să vorbesc despre studiile pe care le-am întreprins în munca mea personală de filozof." De menționat că [la] Liiceanu G. atât în lucrarea de plan cât și în activitatea sa de cercetare filozofică sunt cuprinse numai probleme de filozofie greacă și idealistă irațională (Nietzsche, Heidegger). În aceeași ordine de idei Liiceanu a relatat faptul că în urmă cu câțiva ani a fost trimis la Reșița pe linie de U.T.C. pentru a ține conferințe de propagandă legate de contemporaneitate dar că se simțea copleșit și nu putea să justifice cheltuielile realizate cu acest prilej, fiindu-i penibil de banii pe care i-a cheltuit cu acest prilej.

Sursa precizează că și în timpul discuției Creția P. căuta să-l tempereze pe Liiceanu G. spunându-i că sunt utile aceste acțiuni și trebuie făcute de cineva.

De menționat că Liiceanu și Creția P. lucrează împreună la traducerea în limba română a lui Platon, și că între ei există relații de prietenie putând fi văzuți adesea sosind dimineața la Institut cu mașina lui Liiceanu. Aceștia doi sunt în bune relații cu Noica C. care le coordonează o serie de lucrări filozofice.

Buc. 19.III.74

Marian

N.L. Liiceanu Gabriel, cercetăt. la Inst. de Filozofie lucrat prin D.U.I. [...] Sursa are sarcini în acest caz. Notă în original la D.U.I.

Primit: Mr. Pătrulescu Ion

Strict secret

Sursa: „MARIAN“

Ex. 1

Data: 24 aprilie 1974

153/PI/00FN/24 aprilie 1974

Locul: domiciliul sursei

Notă

Sursa relatează următoarele în legătură cu articolul lui LIICEANU GABRIEL intitulat *Întoarcerea la natură*, apărut în „Viața Românească“ nr. 2/1974.

Teza fundamentală care stă la baza articolului menționat este necesitatea retragerii, nonparticipării, deci a izolării și a neangajării membrilor societății socialiste la viața socială. Autorul proclamă că, pentru a se salva, omul contemporan trebuie să se retragă în natură, să se reîntoarcă la natură.

Trebuie menționat, printre altele, că din punct de vedere filozofic această concepție este specifică gândirii mic burgheze occidentale din toate timpurile și mai ales cea contemporană, care speriată de consecințele nefaste ale civilizației tehnice contemporane, din țările capitaliste, sugerează astfel de întoarceri ale omului la starea lui naturală.

Întrucât autorul articolului nu specifică despre ce sistem social este vorba, deci nu face referiri speciale ca fiind vorba de capitalism, concluziile sale sunt valabile și pentru societatea socialistă.

De menționat că asemenea idei utopice, mic burgheze, naive sunt cultivate de existențialism, teologia tomistă și în general [de] toată antropologia nemarxistă.

Ideea autorului de a propune retragerea în natură reprezintă o idee tipică și clasică a dezangajării, a neparticipării la viața contemporană. Această „fugă“ este exemplificată tipic în „dacă fericirea se află definitiv în spatele nostru, în natură... individul nu mai poate aștepta nimic de la civilizație, atunci singura soluție este educația lui Emil[e] făcută de J. JAQUES [*sic!*], adică a solitarului complet străin, printre oameni, visând și botanizând“ (sub. ns.) p. 147.

Autorul articolului prin pasivitatea și fuga sa din fața realităților comite o gravă greșeală politică, nu înțelege un lucru elementar, acela că civilizația socialistă nu-l duce pe om la înstrăinare, efectele civilizației nu sunt fatale pentru el.

Realizarea unei înalte societăți cu un înalt grad de civilizație, iată unul din punctele esențiale ale politicii P.C.R., de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate.

A propaga ideea „fugii“ din fața civilizației socialiste și recomandarea unor tipare ale stării naturale umane, în care grădina Edemică [*sic!*] este prima, constituie nu numai politic ceva grav ci și filozofic o totală înapoiere în ce privește cultura autorului.

Retragerea omului în acea stare inițială, unde totul primea de la natură, fără muncă, fără efort, ilustrează și alte aspecte no-cive ale acestor concepții utopice.

Față de punctul de constituire a unei societăți civilizate cu înalt nivel de trai, autorul este sceptic, cere evadarea în raiul lui Adam.

„Dar față de orice rai doar promis, a cărui funcționare ur-mează abia să fie verificată, edenul nu este așteptarea abstractă, forma neexperimentată a speranței“ (p. 137). Notă: Folosirea cuvintelor „verificată“, „neexperimentată“ trădează vocabularul autorului, ca referindu-se la cele menționate mai sus.

Pe aceeași idee autorul continuă:

„Adam... trebuie imaginat ca existând, și, pentru noi, e mai convenabilă căderea care lasă totuși intacte deopotrivă locul ei și drumul invers al ascensiunii, decât simpla probabilitate a ra-iului viitor“ (p. 138).

Autorul, așa cum menționam la început, este influențat de ideologia existențialistă, de pildă, „civilizația este aruncarea în Lume“ (p. 147, ca și filozoful german Heidegger). „Ce trebuie făcut atunci pentru redobândirea stării de natură? Nimic“ (p. 147), „singura realitate a unui ideal este irealitatea lui“ (p. 136).

Sursa relatează că acest articol a fost respins pentru a fi pu-blicat la „Revista de filozofie“, tocmai pentru conținutul lui. [...]

Articolul lui LIICEANU G. se încadrează, pe linia preocupărilor autorului, de a difuza nonangajarea atât în filozofie cât și în viața politică a țării. Nu este primul său articol publicat în presă (vezi articolul din „Contemporanul“ de anul trecut). Aceste idei au mai fost susținute și într-un articol publicat într-o revistă română destinată străinătății din 1972, pe care el îl citează în numărul din „Viața Românească“.

Apariția unor asemenea articole, sub semnătura sa sau sub alte semnături, este cât se poate de dăunătoare în presa noastră dar mai ales în cea destinată străinătății, ele transmițând imagini false asupra dinamismului și activității creatoare, a angajării întregului popor din țara noastră la construirea societății socialiste.

Pentru că în loc să se facă propagandă și să se studieze amplul program de edificare a socialismului și comunismului în țara noastră se propune, în cazul de față, de către LIICEANU G., tot felul de modele utopice, mistice. După opinia sursei acest articol întrece pe multe din articolele publicate în presa religioasă din țara noastră, care propagă și ele realizarea individului în lumea iluzorie și ireală a „raiului“. Din acest punct de vedere articolul lui LIICEANU putea fi publicat și în aceste publicații, fără nici o modificare.

O mai atentă supraveghere a articolelor publicate în „Viața Românească“ ar scuti cititorul de asemenea articole, care în ciuda ideilor greșite pe care le propagă, prin stilul lor confuz, prolix, nu face [*sic!*] nici un serviciu culturii din țara noastră.

„MARIAN“

N.L.

LIICEANU GABRIEL, cercetător științific la Institutul de Filozofie al Academiei de Științe Sociale și Politice, lucrat prin D.U.I. pentru manifestări ostile și scrieri cu conținut tendențios, legături cu elemente fost condamnate.

Despre articolul în cauză s-au obținut date și de la sursa „CRISTIAN“. Urmează să mai scrie informații pentru aceasta și „NICOARĂ“.

Sursa are sarcini în acest caz.

Voi face informare împreună și cu nota de la „NICOARĂ“.

Copie la D.U.I. „LUNGEANU“ [...].

Maior
Pătrulescu Ion

RD 0193/876.2.05.1974

Ex. 2

Primit: Lt. Col. Dumitrescu C.153/DC/FN/1 martie 1975
 Sursa: „Marian“ Strict secret
 Data: 1 martie 1975 Ex. 2
 Locul: domiciliul sursei

Notă

Sursa relatează următoarele în legătură cu studiul și lucrarea lui G. LIICEANU „David Armeanul“, aflat[e] spre publicare la editura Academiei.

În legătură cu lucrarea propriu zisă, în care este vorba de un călugăr din evul mediu, mai evolut, manual din perioada timpurie a Evului Mediu, manual care nici nu are o orientare materialistă, nu este sub nici un motiv oportună publicarea lui. Acest manual nu reprezintă, în condițiile necesității întăririi activității de propagandă marxistă, nici un interes. Publicarea lui ar fi sinonimă cu publicarea unui studiu despre alchimie, sau alte texte mistice inutile.

În legătură cu studiul introductiv a[l] lui GABRIEL LIICEANU, care explică utilitatea apariției traducerii, autorul face o serie de confuzii de metodologie a istoriei filozofiei, de marxism. El, confundă astfel materialismul cu naturalismul.

Astfel, oferă asupra gândirii filozofice contemporană o optică minimalizatoare („o perioadă de uniformizare a spiritului, de eclipsare a gândirii originale“ p. IX), întrucât nu specifică la cine se referă, se pot face trimiteri și la filozofia din țara noastră.

Dovedește concepții nihiliste asupra istoriei filozofice când spune că „gândirea filozofică este suspendată atunci când... este pusă să-și facă istoria... să devină demers clinic, profilaxie, terapie“ (p. XII).

O mare parte a textului este o informare cu conținut mistic, religios, de care autorul nu se detașează, text care poate fi așezat în orice manual de istorie bisericească.

De menționat că, lucrarea a fost oferită spre publicare Editurii Academiei, pe baza referatelor făcute de P. CREȚIA și I. BANU (ultimul de la Universitate, facultate de filozofie).

„MARIAN“

N.B:

LIICEANU GABRIEL este urmărit în D.U.I. de către I.M.B. deoarece este semnalat ca adept al unor concepții străine și opuse socialismului, pe care le manifestă în lucrări și în viu grai, cât și cu relații suspecte cu cetățeni străini.

Propun să se aprobe să semnalez aspectele din prezenta notă a directorului Editurii Academiei – R.S.R. (tov. BUSUIOCEANU, care este secretarul comitetului P.C.R. pe Academia R.S.R.) pentru a lua măsuri corespunzătoare de prevenire a editării unei astfel de lucrări din care unele au fost respinse însă unele au fost publicate.

O copie a notei va fi trimisă spre exploatare la I.M.B.

Lt. Colonel
Dumitrescu C.

RD 0193/268.03.03.1975

Ex. 2

DC/

Primit: Lt.-Col. Dumitrescu Const.

163/F.N./00160

Sursa: „MARIAN“

Strict secret

Locul: Casa „Miorița“

Exemplar nr. 2

Data: 10 ianuarie 1976

Notă

Sursa relatează următoarele, referitor la unele lucrări de filozofie apărute în ultimii ani în țara noastră:

Se constată o proliferare a introducerii de literatură filozofică nemarxistă occidentală prin traduceri de lucrări originale (vezi A. TOFFLER „Șocul viitorului“, MIHAILOV M. „Omenirea la răspântie“, MAC LUHAN „Galaxia Guttemberg“ [*sic!*] etc.

[...] O vădită intenție de propagare a unor idei nemarxiste o manifestă în permanență, prin activitatea sa publicistică și editorială, GABRIEL LIICEANU. Astfel, în lucrarea sa intitulată „Tragicul, o fenomenologie a limitei și depășirii“, apărută recent la Ed. Univers, la pag. 203 marxismul este identificat cu

FROMM, unul din reprezentanții neofreudismului („Marxismul îi opune un concept de relație“).

Din nou și la LIICEANU se pune semn de egalitate între creștinism și marxism (vezi primul paragraf de la pag. 202). La pag. 206 se afirmă: „Când marxismul este transformat într-o teorie a paradisiului terestru ... se are în vedere un pseudomarxism.“ Această remarcă a bunăstării „terestre“ în comunism face loc pentru concepțiile religioase.

Pentru a-și susține ideile, autorul apelează și la unele teorii ale lui WALD H. (pag. 208), după cum capitolele de la pag. 162–177 sunt de certă inspirație din teoriile lui CONSTANTIN NOICA, care a publicat chiar articole asemănătoare.

Comunismul lui LIICEANU este o societate perfectibilă care trebuie asociată cu proiectul creștin (vezi pag. 208 ultimul aliniat).

LIICEANU critică concepțiile despre realizarea comunistă a societății ca fiind construită după o „naivitate infantilă“ și cu ajutorul unei „psihologii a basmului“.

Nu este însă lipsit de semnificație să menționăm că autorul apelează la „basmă“ și mituri biblice (vezi legendele „Fiului risipitor“ la pag. 169–172) cât și la istoria bisericii, de unde ne recomandă pe sfântul Asissi [*sic!*] (187–190).

Oricâtă valoare simbolică ar avea dedicația lui PETRE CREȚIA de la începutul volumului, unele fraze sunt pur și simplu lipsite de patriotism și umanism, ca de pildă: „Ardeți bătrânii pe rug“, „Trăiește gândind și scriind doar în prezent“ etc.

[...] În anul 1975, în consiliul științific al institutului, a fost împotriva publicării traducerii „David Armeanul“ a lui GABRIEL LIICEANU, deoarece, în primul rând traducerea unui teolog interpret al lui ARISTOTEL, nu prezenta nici un interes pentru dezvoltarea filozofiei marxiste în țara noastră, iar în al doilea rând în introducerea traducătorului la această lucrare, exista o serie de confuzii ideologice, introducerea semănând mai mult cu un scurt capitol de istorie bisericească.

Cu toate acestea, recent (29 dec. 1975), actualul consiliu științific al aceluiași institut, a înaintat spre publicare lucrarea la Academia R.S. România.

„MARIAN“

N.B.

Autorii unor lucrări apărute în notă sunt cunoscuți în evidențele noastre după cum urmează:

[...]

LIICEANU GABRIEL, este urmărit în D.U.I. de I.M.B. pentru manifestări ostile și relații suspecte cu străini.

NOICA CONSTANTIN, lucrat D.U.I de Direcția I-a pentru scrieri dușmănoase orânduirii socialiste și fost condamnat.

[...]

Lt. col.

Dumitrescu Constantin

2 ex./S.G.

RD 0199/29/12.01.76

SUMAR

- Cum a început totul** 9
- Puțină istorie – „Evenimentele“ din decembrie 1989 și noua editură de științe umaniste – Un redactor-șef cu poza lui Ceaușescu pe birou – Reeducare în spirit liberal: turnătorul meu devine acționar la editura pe care o conduc – Mă hotărâsc să-i scriu o lungă scrisoare informatorului „Cristian“
- Scrisoarea întâi** 21
- Un telefon care mă trezește dintr-o letargie vinovată – Îl iau ca pe un semn care mă-ndeamnă să-mi scrutez trecutul – De ce e bine să scurmi în gunoiul vieții? – Încurcătură de chipuri: pe cine urma să-ntâlnesc în biroul meu? – Cum „arată“ chipul unui informator?
- Întâlnire la editură** 26
- Nostalgie: evocarea vremurilor de demult – Îl bag pe „Cristian“ cu nasul în propriile note informative. Oarecum zadarnic – Ce devenea o notă informativă în dosarul pe care ți-l deschidea „ofițerul de caz“ – „Un element cu concepții ostile orânduirii noastre socialiste“ – „Cât de des mă turnați?“ – „O dată la două luni“ – „Sunt ateu de mic. N-am nici o relație cu moartea. Îmi pare rău, dacă mor, că n-am să știu cine câștigă alegerile viitoare“ – Incursiune în biografia unui turnător – Cum se poate intra la facultate pictând, vara, fundalul

portretelor lui Stalin – Întârzierea unui tren care-ți schimbă destinul – „M-au castrat“

Scrisoarea a doua 42

O vizită la Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității – Devenisem „obiectivul Lungeanu“ – Maiorul de Securitate Ion Pătrulescu – Intru în camera interzisă a vieții mele – Un spectacol halucinant: dosarul perfecteii supravegheri – 14 300 de salariați ai Securității și 450 000 de informatori – Adio intimității – Instrumentele perfecteii supravegheri: filajul, filmarea, fotografierea, instalații de ascultare („tehnica operativă“), nota informatorului, percheziția domiciliului, interceptarea corespondenței – Informatorul: chipul uman al supravegherii

Scrisoarea a treia 50

Leul adormit sau Dosarul meu împăiat – Scurtă incursiune în istoria instituției supravegherii comuniste – Cum te puteai alege cu un „dosar de urmărire“ după 1965 – Ce devine Securitatea din clipa în care teroarea extremă își pierde obiectul? – O instituție duplicitară – „Spionita“, boala de naștere a Securității – Regimul te publică, regimul te declară „dușman ideologic“

Scrisoarea a patra 61

Un prieten pe cale de-a ajunge informator – Cum se pătrunde în intimitatea „obiectivului“ – „Candidatul Răzvan“ – Recrutarea avortată – O scrisoare în care se face teoria „minciunii necesare“ și a „terapii prin minciună“ – Poveste cu un ucrainean milos – 150 de lei recompensă – O prietenie născută din febre culturale – Rusul Rubeli și vocația eșecului – Tentativa eșuată de „penetrare a anturajului obiectivului“

- Scrisoarea a cincea** 81
 Câte ceva despre noi doi înainte de intrarea în scenă a lui „Cristian“ – Un debut exotic la *Revista de filozofie* – Provocare la skanderberg – Ziua când ați devenit turător: 9 septembrie 1971 – În curând mă întorc în țară după o bursă de șase luni: Securitatea trece la mobilizare generală – Alertă la punctele de frontieră – Apartamentul din Intrarea Lucaci este pregătit în vederea supravegherii „obiectivului“
- Scrisoarea a șasea** 92
 Indologul Heinrich Zimmer și serviciile secrete – Securitatea pe fundalul unei fabule din *Hidopadesha* – Noi, șoarecii – Un rezervor de dușmani cât o țară întregă – „Dosarul“ ca fabrică a violenței virtuale
- Scrisoarea a șaptea** 100
 Nota de filaj: măcinarea nimicului pur – „Lulu“ cumpără o pâine – „Lulu“ cumpără Dero – „Lulu“ are mereu o sacoșă sau o servietă asupra sa – Încununarea a două săptămâni de filaj: „Lulu“ a cumpărat zahăr, pâine, roșii, ridichi și țigări – Obiectivul „Neagu“ s-a întâlnit cu Anca Gheorghe la cofetăria Scala și au servit prăjituri și sucuri – Unde a intrat obiectivul? Trecerea în revistă a „15 capi de familie“ – Peisajul filajului se schimbă: „Nae“ și „Noe“ ajung la Păltiniș – Unde a scris Cioran *Pe culmile disperării?* – Suntem filați pe un drum pustiu de pădure – Sergentul-major F.S. transcrie de pe bandă o discuție despre sofistică; și o interpretează – „Cei care ne cred poglodiți“ – „Au spart pitagareicul!“ – Sintezele după zece benzi audio destinate ofițerului Prunescu: „Despre mâncare, băutură și femei, cu unele aspecte pornografice“ – Dar și despre filozofie, mitul morții și creștinism – Orice obiectiv era radioactiv

Scrisoarea a opta 132

La întoarcerea din Germania sunt primit sărbătorește, cu o instalație de ascultare tip I.C.O. în casă – Vești bune: apartamentul e construit din cărămidă! – Ne reorientăm către montarea unei instalații de tip I.T.X. – Spargerea unei locuințe se numea „pătrundere secretă” – „Măsuri de prevenire”: între orele 10 și 14, locatarii blocului din Intrarea Lucaci „se întrețin” pe unde apucă cu „reprezentanți ai organelor” – Pândaci, spărgători și instalatori: o acțiune condusă de însuși maiorul Pătrulescu – Zece contra unu. Ce făcusem de fapt?

Scrisoarea a noua 144

O bursă în Țara Spionilor – Străini, emigranți, transfugi – Tutorele meu universitar este agent – Ceva care dă de gândit: la Universitatea din Aachen am primit cazare și permis de bibliotecă – Crima de a invita străini în țara ta – Revanșă: treizeci de ani mai târziu, „agentul S.F.I.” devine *doctor honoris causa* al Universității din București – Mic discurs despre omenie

Scrisoarea a zecea 160

O discuție la o cârciumă din Frankfurt – Un ilegalist care mă-nvață „evazionismul” – ...și ce trebuie să faci în comunism ca să nu te maculezi – Discurs în amfiteatrul Facultății de Filozofie despre Pico della Mirandola și despre creație ca apariție din nimic – Ce-nsemna să fii evreu ungur născut la Satu Mare în 1921 – Tortură în biserică sub imaginea Sfintei Fecioare – Un prinț florentin răătăcit în rândurile partidului – Cele două decenii ale lui Imre în București: „acest oraș frivol, decadent, strălucitor...” – Casa din Bitolia – O carte fără pereche: *Palimpsest. Propos avant un triangle* – Cinci sute optzeci și nouă de „voci” stau de vorbă pe acoperișul lumii despre „adevărul absolut” – Am asistat

la procesul de fabricare al unui colaj genial – „M-am născut la 63 de ani în Italia“ – Cum se poate transforma o semnătură în autoportet și deviză – *Skiās ónar*, „umbră a unui vis“

Scrisoarea a unsprezecea 193

Intermezzo estetic. Cum scria Securitatea un roman – Clona mea din Dosar – O ficțiune care poate ucide – Ca să devii eroul unui roman securist (adică „obiectiv“) nu trebuia decât să te porți normal – Poliția gândirii: cum se pătrunde în mintea „obiectivului“ – Ne pregătim pentru o „ascultare“ de o sută douăzeci de zile, adică de două mii opt sute optzeci de ore

„Noaptea a fost liniște.“

Povestea locotenentului-major C.A. 200

Am terminat germana la Universitatea din București – Ce era să aleg între un post de profesor în Brăila și angajat la Direcția a VIII-a a Securității? – O convorbire pe culoarul facultății cu tovarășul maior Gheorghe Ruxandu – Primul meu caz interesant: „obiectivul Lungeanu“ – În intimitatea lui Gabi și a Aurei – Încep să fiu „locuit“ de cei doi – Schimb de experiență în RDG – Formidabila translatoare de la Stasi – Gabi joacă table cu vărul Marian. Dar, din pudoare, eu spun că joacă popice – Am ieșit la pensie. Ce-o mai fi făcând Gabi? Dar Aura?

Scrisoarea a douăsprezecea 213

Cât pe ce să-mi cunosc demiurgii – Intră în scenă turnătorul profesionist. Atmosfera se înviorează – Ontologia informatorului – Ce-nsemna să fii turnător în spațiul gândirii

Scrisoarea a treisprezecea 222

O regretabilă confuzie: „Marian“ nu e „Cristian“ – Pățaniile comentatorului aristotelic David Armeanul la 1500 de ani după moartea sa – Cum se recoltau, după anii '50, tinerii cu „origine sănătoasă“ pentru a deveni filozofi – Un intrus la Facultatea de Filozofie – Teii din Cotroceni și nebănuita forță de seducție a filozofiei – Pe o nouă treaptă a inadecvării: cercetător la Institutul de Filozofie – Generalul-maior Dumitru Borșan trage semnalul de alarmă: un comentator al lui Aristotel din secolul V pune în pericol orânduirea socialistă!

Scrisoarea a paisprezecea 235

Turnător în Est și în Vest – Mini-meditație despre turnător – Dar nu suntem toți ființe duplicitare? – Un informator de elită – De ce turnați, dragul meu turnător, de ce? – O bursă „necurată“, venită de la un evreu – „Tezele din iulie 1971“ și *Scrisoarea despre „umanism“* a lui Heidegger – Cum se bătea cu pumnul în masă la o „ședință de partid deschisă“ – „Judecata de Apoi a culturii românești“ și scărpinatul pe chelie

Scrisoarea a cincisprezecea 252

Câteva gânduri despre idealul asiatic al egalității absolute – Cum ar fi arătat la noi „revoluția culturală“ dusă până la capăt? – Ce-nseamnă, noician vorbind, să ai o idee? – Ce-i aia *nóstos*? – Presocratici, sirene și lotofagi – Samba într-un ring unde nu se dansa decât după ritmuri marxiste

Scrisoarea a șaisprezecea 266

O banală ședință în care se denunță un plagiator – Cum se manipulează cu neverosimilul – Fratele fiului nu există în parabola biblică – A plagia mai înseamnă și a vorbi despre Don Quijote – „Tovarăși, e cu Biblia printre noi!“

Apărarea maiorului Ion Pătrulescu 277

N-am avut un debut de carieră grozav – Șeful meu direct, locotenent-colonelul Tudor Vladimirescu – „Ce p... mea, am picioare strâmbe să fac de gardă la tribună?” – Ajung la București. Dosarele NICA și LUNGEANU – Cum am ajuns să fiu dat în judecată de Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității – O nuvelă a lui Dürenmatt: *Urmăritorul urmărit* – De ce, confruntate cu istoria Securității, câteva dintre articolele Constituției RSR din 1965 nu stau în picioare – Etapa *violentă* a luptei de clasă. Dușmani și bandiți – Despre unele lipsuri existente la început în munca noastră – „Rația dublă” și partinitatea – Metodele dure practicate de Securitate în perioada Ceaușescu – Domnișorul Lungeanu să fie mulțumit – O muncă rămasă nerăsplătită – A avea conștiință prin delegație – Viața unui om cu o lupă în mână – Era normal să-l văd pe Liiceanu „în pielea goală” – Câteva gânduri despre demnitate – Ne simțeam oare mai presus decât cei pe care-i supravegheam? – Nu se știe ce ne poate aduce viitorul

Scrisoarea a șaptesprezecea 311

Semenul și invenția conștiinței – Scurtă meditație despre Cain și Abel – A avea conștiință înseamnă a te perpeli – Cum ajunge un ateu să creadă că poate scăpa de povara conștiinței – De ce un european ar trebui să nu-și poată anestezia conștiința, chiar dacă nu mai crede în Dumnezeu – Dumnezeu este chiar și atunci când nu mai este – Simțul moral intern – Există acte rele ori-când și oriunde

Ultima scrisoare 319

Adio conștiinței – Cum se poate să-ți construiești binele vieții tale integrând în el răul făcut altuia – Eroarea turnătorului meu: a fi ateu nu te scutește să distingi

binele de rău – A traversa viața fără să te fi scărpinat
vreodată pe chelie – Arderea definitivă a originilor mic-
burgheze: Academia „Jdanov“ – Turnătorul meu nu
mai era apt pentru pedeapsă – Specificul post-comu-
nismului: ticăloșii mor în pace

Postfață	329
Anexe	347

Mi se pare că nimeni dintre cei care s-au întâlnit cu imaginea lor pusă pe masa de disecție a Securității n-ar trebui să tacă. Fiecare bucățică din această experiență satanică, oricât de mărunță ar fi ea, ar trebui adusă în conștiința celorlalți, împreună cu cei care, pierzându-și calitatea de „seamăn“, au făcut-o cu puțință.

Gabriel Liiceanu

ISBN 978-973-50-4186-1

9 789735 041861